RELECTIO FRATRIS DOMINICI SOTO SEGOVIENSIS, THEOLOGI, ORDINIS Prædicatorum, Cæsareæ Maiestati à sacris confessionibus, de ratione tegendi & detegendi secretum.

SECVNDA ÆDITIO NVPERRIME AB authore recognita, multisq; in locis aucta, & à mendis quàm maximè fieri potuit, repurgata.

SALMANTICÆ,

Excudebat Ioanes Baptista á Terranoua.

M. D. LXX.

ILLVSTRISSIMO DOMINO AC REVERENDISSIMO PRÆſuli, D. Ioanni à Toleto, Sanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinali, Burgenſiſq́; epiſcopo, ex ordine prædicatorum aſſumpto, ſuus frater Dominicus Soto eiuſdem ordinis. S.

HAVD neſcio Præſul clariſsimè, quã ſit libellus hic impar, quẽ Dominationi tuæ, aut nuncuparẽ, aut certè Romã mitterem. Verùm tamen cũ mecũ ſoleas (quæ tua humanitas eſt) itidem expoſtulare, cur quæ in gymnaſio publicè dictamꝰ, quæq́; auditores tumultuariè codicibus excipiũt, nõ aliquando exacta & polita prælo permittimus, animum ſubijt has, D. tuæ meditatiũculas exhibere, de quibus, quæ nos cætera præſtare poſsumus, facilè conijcias: atq; adeò, vt rigorem tu iubendi remittas, ſi indigna iudicaueris quę in lucem prodeant, aut ſi diuerſa fortè ſteterit ſententia, timorem ego tẽperem obſequendi. Vereor nãq;, hoc me quoq; nomine traducere pergas: ſanè quẽ, poſtq̃ à ſeculi vndis, cathedris (inquam) alijſq́; id genus ſcholarum noĩbus, in hunc me religionis ſeceſſum recepi, nunquã (quod votis omnibus optauerã) latere ſiuiſti. Nam quòd patres huiuſmodi ſecularibus titulis mũdo me rurſus prodiderint, tuũ certè ſtudium fuit, tuaq́; prorſus authoritas. Adeò enim D. tuæ animo ſedit cùm literarum omniũ, tùm maximè ſacrarum ſtudia fouere & locupletare, vt quantulã noscunq; acceſsionẽ ad eam rem facere poſsimus, nõ neglexeris. Verùm enimuerò dum fidem hac ratione religionẽq́; ſanctiſsimè colis, agis profectò nihil aliud, quàm quod vobis gentile eſt ac domeſticũ inſtitutum. Veſtra enim Albanorũ domus, tãetſi vtroque parente regibus ædita, ob hoc tamẽ apud noſtrates clariſsima habetur, ꝗ præ ſe ſemper tulerit, fidei, chriſtianæq́; religioni honorẽ & cultũ ſumma obſeruatiõe deferre. Vnde ducibus veſtris ſemper id ſolẽne fuit, vt nullũ vnquã Hiſpania Mauris, Turcis, alijſq́; barbaris chriſtiani nominis hoſtibus bellum indixerit, quo non ſeſe armauerint primi, ſanguinẽq́; & plurimi animas fuderint. Teſtis eſt vel Africana illa expeditio: vbi frater tuus Garſias à Toleto, quẽ honoris gr̃a nomino, pro patria, pro fide & religione tam ſeſe generoſè deuouit. Sed & in longa illa expugnatione regni Granatæ, quæ tantũ Hiſpanis negotiũ faceſsiuit, tãtoq́; ſanguine conſtitit, q̃ ſe veſtri ſtrenuè geſſerint, illuſtris corona perpetuo fuerit teſtimonio, quã de capta tũc ſignorũ ac vexillorum turba inſignibus veſtris circundederunt. Quã ergo fidẽ armis tui, ac rebus clarè geſtis propugnarunt, hanc nimirũ, ſi moribus tu & literis omni authoritate & ſtudio operępretium duxeris aſſerere, extollere, & amplificare. Quocirca cũ tu præſul reuerendiſsimè domum hanc tuam, vnde ad iſtum ordinẽ ſummũq́; ſenatum aſſumptus es, ampliſsimis ædificijs, monumentiſq́; exornes, modiſq́; omnibus augere & nobilitare ſtudeas, tamẽ ego, cuius intereſt officio publico gratias referre, nihil gratiùs D. tuæ viciſsim rependere poſſum, q̃ literaria hæc munuſcula. Quæ, quãtulacunq; ſint, acceptare (vt reor) nõ dedignaberis: quãdoquidem nõ minus regium eſt, exigua libenter accipere, quàm ampla magnificè tribuere. Vale.

ARNOLDVS SCHVRERIVS brabantus Lectori.

Quùm canit Auſonius uates, non ambo placere,
Multa loqui, & ſumma cuncta ſilere fide:
At Cato, Simonides, contra cælanda putarunt,
Sic & Ariſtides: nè Metanœa premat.

Ac honor, & nomẽ clarũ (ab Ioueq̃ inq̃t Homerꝰ)
An curanda, probis, an remouenda forent?
Certus ut hic fias, librum hunc ampliſsime Lector
Sumito, quo Soto iudice, doctus eris.

RELECTIO FRATRIS DOMINICI SOTO SEGOVIENsis, Theologi, ordinis Prædicatorum, Cæsareæ maiestati à sacris confeßionibus, De ratione tegendi & detegendi secretum.

Rouidenter maiores nostri, patres grauißimi, concioque bonarum literarũ studiosißima, & re sapienter explorata, instituerũt, vt de cunctis, quæ annis singulis publicè legimus, selectum aliquid relegeremus: sanè quod paulò esset accuratiùs elaboratum: pro cuiusque ingenio suis numeris absolutum. Enimuero, Quũ relego (ait quidã) scripsisse pudet: nã plurima cerno, Me quoq; q scripsi, iudice, digna lini. Atqui cũ pleraq; oĩa quæ anno præsenti de præclarißima virtute iustitiæ interpretati sumus, ardua quidẽ sint, atq; adeò cognitu tũ iucunda, tum etiã in primis necessaria, tamen ex tam varia suppellectile hoc vnũ argumentum & vos impendio efflagitatis, & nos potißimũ iudicauimus, de quo relectionẽ hanc cõficeremus: quod est, De ratione tegendi & detegendi secretũ. Nam inter ea quæ ad vitã humanã præcipuũ habent momẽtũ, id profectò nec in postremis est, si pro dignitate perpendamus, qua rõne tacere, quave proferre debeamus, quę nobis sunt secretò cõcredita, ac fidei nostræ cõmissa. Vt.n. arcanũ amici temerè effutiri nõ modò vanitas est, sed iniquitas, atq; adeò infidelitas, ita cõtrà, tunc occultũ celare crimen, quãdo magistratus via id & rõne per cõtatur, delictũ est. Imò verò, si crimẽ in perniciem spectet Reipublicę, qui nõ, vel sua spõte, illud statim defert, impius est, & patriæ proditor. Quocirca, qui suam astrinxit fidẽ arcani tacendi, inter Scyllam se intelligat, & Charybdi nauigare. Quod Philippides ille, Lysimacho regi gratißimus, sapienter admonuit: nã cum à rege rogaretur, quidnã sibi vellet suarũ rerũ impartiri, respõdisse fertur. Quiduis ò rex: modò nequid arcani. Et Aristot. rogatus quid in vita esset difficillimũ, respõdit. Ea reticere quæ minimè esse opus vnquã efferri. Et Socrates faciliùs esset dicebat imperitis & malis hoĩbus flammã ore inardentẽ cõtinere, q̃ arcanũ. At cùm argumentũ hoc animo lustrare incipio, & mẽbratim explorare, latiùs patere video, q̃ vt vna relectione poßit absolui. Etenim, si res à carceribus (quod aiũt) ad metã vsq; tractãda est, accersere huc materias oportet de correptione & denũtiatiõe fraterna, de accusatiõe & de inquisitione: quippe in quib summa huius disputationis posita sit. Illic enim, cũ reis, tũ etiã testibus periculũ imminet, aut velandi qđ ius esset denũtiare, aut reuelãdi quod neutiquã opus esset prolato. Ob idq; boni cõsulite, si dum relectionẽ instituere cœpimus, currente rota, iustus liber exierit. Enimuerò, quãquam hæc diuersis in locis vulgata, versataq; sint, & apud theologos, & plurimũ apud iuris cõsultos, tñ hoc hactenus desiderat, vt rõnes vniuersæ tegendi & detegendi secretũ in summa cõprehenderẽtur: quas tã prælati, q̃ subditi simul habeãt ante oculos. Quòd si pro expectatione vestra præstiterimus, nõ fuerit, puto, inutilis labor noster: sin minus, temeritatẽ accusate meã, qui materiã sumpserim, non meis viribus æquã. Nã etsi cura nos publica Prioratus nostri, cui per obedientiã deesse nõ possumus, frequẽter à quiete studiorũ nostrorum interpellet, tamẽ nullã inde prætexiimus excusationẽ. Debuissem⁹ enim silere potiùs, vt culpa careremus, q̃ quidpiã edere, cuius veniam deprecaremur. Sed faxit Deus vt oratio nobis cõtingat digna, quæ à nobis, & in hoc vestro consessu, & de re grauißima habeatur.

Argumẽtũ operis.

¶ Sed ad rẽ descendentes, ab illo proloquio sapienter rectè arbitramur proficisci: quod est Prouer. 11. Qui ambulat frauduleter, reuelat arcana: qui autẽ fidelis est, celat amici cõmissum. Nã ita mos est aliqđ prothema initio ꝓponendi, qđ sit totius relectionis fundamẽtũ. Atq tria esse existimo necessaria mẽbra huius disputationis. Primũ quo explicet qđnam genus virtutis sit, secreta cõtegere: quaq; lege ad id officiũ teneãtur mortales. Alterũ, quo perscrutemur, quib⁹ de causis, aut sua quisq; spõte, aut si quis fuerit interrogatus, iure debeat occultũ crimẽ detegere. Tertiũ ac postremũ, quo ostendamus quando quispiã vi & iniuria petit secretũ pãdere, qua prudẽtia, q̃busq; verbis sese licebit citra mendaciũ protegere: atq; adeò quid tũ prius perpeti debeat, q̃ vel se, vel amicũ prodat. Stylus verò scholasticus erit & peripateticus, quippe q ad veritatẽ vestigandã & disserenda lucidior est, atq; ad cõcludẽdam &

Prothema.

Distributio operis.

dam &

dam & iudicandã aptissimus. Sint enĩ quãuis ipsi latinissimi, q̃ res scholasticas oratorie tractant, nosq; barbaros existimẽt, tamẽ nũq̃ eas potuerũt eo dicẽdi genere, de suis cuiusq; principijs efficaciter rõcinari, & perspicuè definire. Nos verò vniuersis literarũ studiosis morẽ geramus: eò vel maximè, quod multis licet, citra eloquentiam Ciceronis, esse Theologos.

MEMBRVM PRIMVM.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrùm celare secretũ sit officium fidei. ¶ Ad partẽ negatiuã arguitur. Fides est virtus intellectualis, sed secretũ seruare est virtus moralis: ergo seruare secretũ non est officiũ fidei. Quòd si dixeris præter fidẽ intellectualẽ, aliã esse fidem moralẽ, replicatur hoc modo. Fides moralis est pars & species iustitiæ: imò fundamentum totius iustitiæ, vt autor est Cicero primo de offic. c. de iustitia. sed seruare secretũ nõ est actus iustitiæ: ergo nec est actus fidei. Probatur minor. Seruare propriũ secretũ nõ pertinet ad iustitiã: iustitia enim (inquit Aristot. 5. Ethic.) est ad alterum: quare hominis ad se ipsũ nec iustitia est, nec iniustitia: celare aũt alienũ secretum est opus charitatis & amicitię: quod verbis ꝓpositis Salomonis insinuat. Qui fidelis est, seruat amici cõmissum: ergo neutrũ secretum seruare est actus iustitiæ. ¶ Secũdò arguit. Velare, aut, pro rõne, reuelare secretũ, pertinet ad prudentiã, cuius est discernere inter tẽpus tacendi, & tempus loquendi: vnde Prouer. 10. Qui moderat labia sua prudentissimus est, & ca. 11. proximè ante prouerbium thematis. Qui despicit amicũ suũ indigens corde est: vir autẽ prudẽs tacebit. i. tacebit in publico, occultè aũt castigabit: vt habet glossa interlinearis: ergo celare secretum, officiũ potiùs est prudẽtiæ, q̃ fidei. ¶ Tertiò & postremò arguitur. Secretum temerè & sine causa effutire, hoc vanitas est, & incõtinentia: etenim, vt docet Arist. 7. Ethic. c. 4. quanq̃ cõtinentia absolutè dicta, circa solas versetur voluptates tactus: tamẽ, cũ addito dicta, ad alias etiã affectiones extendit: est enim qs incõtinens honoris, aut iræ, atque adeò linguæ: quocirca, q̃ temerè secreta ꝓfundit, vaniloquus appellatur. Atq; secretũ, præter rõnem, metus causa reuelare, contrariũ est formidini: vt cũ quis in eculeo leui tormento victus, crimẽ prodit, de quo iniustè interrogatur: ergo celare secretũ, officiũ propriùs est, aut cõtinentię aut fortitudinis, q̃ iustitiæ, atq; adeò fidei. ¶ In cõtrariũ est prouerbiũ propositũ: vbi qui reuelat arcana, fraudulentus appellat: atq; adeo, fidelis, qui celat amici cõmissum,

Secretorum aliud est de re propria eius qui secretũ apud se continet: aliud vero est de re aliena. Et quia hęc varias habẽt cõsideratiões, tres erunt quæstiones in hoc primo mẽbro. Prima de secreto in gñe: altera, de secreto alieno: & tertia, de secreto cuiusq; ꝓprio. ¶ Sed ante solutionẽ primæ qõnis, circa expositionẽ terminorũ nõ tacitus prætereo, esse quosdã, q hoc noie secretũ, quòd in scholis frequentissimum est, scrupulosè vtant, pro eo ꝙ est arcanum & occultũ: insinuantes non esse in hac significatione satis latinũ. Sed nihilominus, quanq̃ secretum idẽ est qđ separatũ: vt est illud iuris cõsultorũ: Secretorũ secreta est ratio. i. Diuersorum diuersa est ratio, atq; iudiciũ: vnde secretò loqui: est in secessũ & sine arbitris loqui: tñ profectò id ipsum quod quis secretò loquitur, secretũ etiam latinè dicitur. Nã apud iurisconsultos, latinitatis nõ negligentes, non rarus est vsus huius noĩs in hac significatione. Vt. ff. de re militari. l. Omne delictũ. Exploratores qui secreta nunciãt hostibus, proditores sunt. Atque adeo Quintil. in altera declamatione ꝓ cęco, nõ semel vtitur hoc noĩe. Poterã (inquit) iudices secretum hoc senis, profundũq; vocare cõsilium. Sed de hoc satis. ¶ Quod tamen ad rem attinet, loquimur primũ omniũ de secreto in tota disputatione formaliter, nẽpe de re quæ suapte natura digna est vt secreta seruet, scilicet, q̃ aut mala est & peccatũ, aut cuius reuelatio est perniciosa. Ad hunc enim modum loquunt hoĩes de secreto: nã virtutes & opera q̃ ad gloriã hominis spectãt, nõ sunt celatu digna: nec appellãtur secreta. Quapropter cæci illi euangelici Matth. 9. nihil fecerũt cõtra virtutem, diffamãtes Christũ de miraculo: nã, vt ait illic Hierony. dñs propter humilitatem fugiens iactantiã hominũ, præceperat ne se diffamarent: & illi propter memoriã gratiæ, non potuerũt tacere beneficiũ. ¶ Secundo notandum est, ꝙ secretũ & occultũ & (quod his opponit) manifestũ, multis modis dicit, vt videbimus in fronte statim secũdi mẽbri: tamẽ in pręsenti qõne secretũ vocamus, quicquid nec est notoriũ, nec infamia ꝓclamatũ. Ita vt dicam⁹ secretum, quicquid ab ecclesia tolerat: vt habetur. c. Vestra. De coha. cler. & mul. Tãetsi varij sint gradus secretorũ: nã aliqđ est omnino secretum, qđ præter Deũ, solus ipse nouit, q crimen admisit, aut forsan confessor. Alio modo accipitur secretum: pro eo qđ iuridicè probari non põt: vt qñ vnus solus est testis sine alijs indicijs. Tertio modo dicit secretũ: quicquid nõ est in iudiciũ delatum, nec publica infamia laborat

Nomen secretum.

Secretum triplex.

borat

borat:licèt possit ꝓbari. Et quāto secretum in ter pauciores continet, tāto grauius scelus est illud prodere. Sed de his oĩbus generaliter mo ta est qõ. ¶Tertiò notandũ est, ꝙ nomē fides duplex est, & æquiuocũ ad duas virtutes, alteram intellectualē, & alterā moralē. Significat eñ primò habitũ & virtutē mentis, qua certò & constāter, & (qđ dicunt) firmiter, dictis cuiuspiā adhæremus. Queadmodum Aristot. in Top. lib. 5. Fides (inquit) est opinio cum vehemētia: id est, assensus sine hęsitatione. Quę quidem ad præsens negotiũ nihil attinet. Significat secundò habitum voluntatis, qui & fidelitas nuncupat̄, quo dicta & promissa factis complemus, & certa facimus. Quõ accipit illic, Accipe, daq; fidē. Quā graphicè describit Cice. 1. offic. c. de iustitia. dicens, Fides est dictorũ conuentorumq; cõstantia & veritas. Et dicit fides (qđ præter Cicero. adnotauit etiā Aug. lib. de mēdacio. c. 20.) qa fit qđ dicit̄. Id eñ præ se ferunt duæ illæ syllabæ fides: quarum prior insinuat, facere, posterior verò dicere. Quā virtutē tāti fecere Romāi, vt statutā ei, Iouis optimi vicinā, in capitolio statuerēt. Quod ex oratiõe Catonis refert Cice. offi. lib. 3. Et vsq; adeò eā semꝑ coluerũt, vt ꝑ fide, vel hostibus seruāda, Marcus Regulus mortē oppeteret. Et de hac loquimur in ꝓsentiarũ. ¶Sed qa hoc primũ ad notitiā dicendorũ cõducit, notandũ est quartò, duplicē esse id genus fidē: alterā quidē quæ versat̄ circa đbitũ legale: qđ est verè & iure debitũ: quale est in cõmercijs & cõtractibus ciuilib⁹, in quib⁹ est ratio dati & accepti. v. g. Fides est, emptorē statuto tēpore promissum pretiũ ꝑsoluere: & cõiuges mutuas sibi operas impēdere: & ciues principi parêre: ac deniq; principē qui tributa populi recepit, ciues vicissim armis tueri, ornare morib⁹, & legibus emendare. Quod sonat illud euangelij. Quis putas est fidelis seruus & prudēs, quē cõstituit dñs sup familiam suā? Matth. 24. Et huiusmodi fides nulla rõne à iustitia separat̄, imo est ipsa iustitia: atq; adeò per oẽs materias iustitiæ diffunditur. Et de hac loquit̄ Ci. loco citato: vbi dicit, fidē fundamentũ esse iustitiæ: vt pote ꝙ oĩs iustitia inde pendeat, si certũ quisq; faciat qđ dicit. Vnde, in vsum abijt mortalib⁹, vt quoties qs iniuriā passus est, deorũ hominũq; fidē imploret. Alia verò est fides & fidelitas q̄ versat̄ circa debitũ morale, qđ nõ est absolute debitũ, sed ad quādā naturalē pertinet honestatē. Vt siquis quid ex liberalitate sua & bonitate ꝓmisit, fides est vt impleat. Quod sapiēs admonet Eccl. 5. Siqđ vouisti deo, ne moreris reddere, displicet. n. ei ĩfidelis & stulta ꝓmissio. Et huiusmodi fides nõ est propriè iustitia: nā vbi debitum fundat̄ in sola liberalitate & bonitate ꝓmittētis, nõ est vera rõ debiti: nec est ꝓinde integra rõ iustitiæ. Est tñ, vt docet S. Tho. 2. 2. q. 80. pars potētialis iustitiæ: nā partē potētialē cardinalis virtutis vocāt philosophi illā virtutem: in qua non est tota rõ talis virtutis cardinalis: sed propter similitudinē reducitur ad illam, velut liberalitas reducitur ad iustitiam.

Fides duplex.

¶His prænotatis respõdetur ad qõnem tribus cõclusionib⁹. Prima. Secretũ seruare alienum, est officiũ fidei. Probat̄. Actus exterior, illius potētiæ & virtutis est, cuius ꝓpriũ obiectũ, ꝓximè mouet ad talē actũ, & ꝓpriè intendit ꝑ illũ: vnde dimanauit regula illa philosophorũ, Habitus & ꝓprius actus versant̄ circa idē obiectũ. Vt visio iudicat̄ esse ꝓprius actus potētiæ visiuæ, qa color, qui est ꝓpriũ obiectũ illius potētiæ, ꝓximè mouet ad talē actũ: & dare eleemosynā est actus misericordiæ: qa miseria, q̄ est obiectũ misericordiæ, mouet ad talē actũ: & subleuatio miseriæ intendit̄ ꝑ illũ: sed ꝓpriũ obiectũ fidei, vt expositũ est, est facere quod qs dixit, & implere quod ꝓmisit, & hoc est qđ mouet ad seruandũ secretũ & qđ intenditur ꝑ talē actum, ergo seruare secretũ est officiũ fidei. Exponit̄ minor. Senator, aut canonicus, aut quæcunq; ꝑsona publica astringit̄ iureiurando seruare secretũ senatus aut capituli: fides ergo est quæ inclinat ad seruandũ tale secretũ. Et eadē rõne, si ꝑsona priuata, data fide secreti, recepit arcanum alterius. Sed q̄ visu aut relatione tertię ꝑsonę nouit crimē alienũ, quanq̄ expressè nõ ꝓmiserit secretũ, cēsetur tñ virtualiter ꝓmisisse: propter vinculũ & ius naturale, quo quisq; tenetur seruare secretum proximi, vt quęstione sequēti manifestabitur. 1. Cõclusio

¶Scđa cõclusio. Seruare secretũ ad qđ quis tenet̄ ex officio publico aut legali debito, est officiũ fidei, q̄ est pars subiectiua & ꝓpria species iustitiæ: sed seruare secretũ ad quod qs ex honestate solũ naturali obligat̄, est officiũ fidei, q̄ est pars potētialis iustitiæ. V. g. Senator, aut canonicus & quicunq; publica astringit̄ fide, virtute iustitiæ tenet̄ seruare secretũ publicũ: & Eps secretũ papæ: qđ iurat seruare. c. Ego episcopus. De iureiurando, quod si reuelat, cõmittit iniustitiā: & grauiorē ex gñe suo, quasi nõ redderet mutuũ aut furtũ. Et maiori ratione sacerdos tenet̄ vinculo iustitię seruare secretum cõfessionis qa hoc illi incũbit ex officio. Imò verò sacerdotē seruare secretũ, nõ solùm est iustitia, sed religio: atq; adeò reuelare, nõ solũ est ĩ iustitia, sed sacrilegiũ. Sed inter ꝑsonas priuatas, qui data fide recipit arcanũ amici, te- 2. Cõclusio

netur illud abscōdere de iustitia: veluti tenet quis seruare depositū. Atq; adeò, qui per iniuriā extorsit ab alio secretū suū, tenetur illud seruare: sicut fur tenet restituere furtū. Vt si qs literas alienas aperuit, præterq̃ ꝙ grauiter peccauit, obnoxius est secreti seruandi. At verò quādo quis visu, aut relatione tertię personæ secretū nouit, tunc nō propriè de iustitia, sed de honestate naturali tenet illud seruare. ¶ Colligitur ergo ꝙ seruare secretū ꝓximi, est propriè officiū fidei, vt habetur in verbis thematis. Ob idq; in epistola Philiberti episcopi, quæst. 22. 5. can. De forma. inter sex officia fidelitatis quæ seruus debet iurare dn̄o, secundum est, de secreto seruando. ¶ Colligitur deinde, huiusmodi fidem partem esse iustitiæ: & ideo Ioseph spōsus Virginis vt iust⁹ cōmendatur ab euangelista, Matth. 1. qui de flagitio sponsæ, q đ fortè fuerat suspicatus, vt putat Aug. noluit eam traducere. i. prodere & diffamare: quia id probare nō poterat. ¶ Tertia cōclusio. Seruare secretū de re propria, nō est propriè officiū fidei, sed cōtinentię, & charitatis, qua se quisq; tenetur diligere: & famæ suæ cōsulere. Prima pars persuadetur illa replica primi argumenti principalis: nam fides est pars iustitiæ: hominis autem ad seipsum nec iustitia est nec iniustitia. Secūda pars est manifesta: nam qui secretum suum temerè reuelat, vanus est, & incontinentis linguæ, atq; adeò suæ prodigus famę. ¶ Ad primum argumētū respōsum est in secundo notabili. Et ad replicā pro priori parte respōdimus modò in tertia cōclus. Sed ad secundā negatur ꝙ seruare secretum alienū sit proprius actus charitatis aut amicitiæ: at remotę imperatur à charitate: nam charitas, quia est vniuersalis virtus, habet imperium super omnes alias virtutes, & oēs mouet ad suū finē. Vt charitas patriæ mouet ad aggressum bellicū: qui tamē est ꝓprius actus fortitudinis: & charitas proprię ꝑsonæ mouet ad ieiuniū, ne noceat cibus: q tamen est proprius actus tēperantiæ: & ad hūc modum charitas amici mouet ad seruandum eius secretum: qui tamen est actus fidei.

3. Cōclusio

¶ Ad secūdū argm̄ principale respōdet Aris. 6. Ethic. c. 12. vbi dicit ꝙ virtus facit rectā intētionē & propositū finis: sed prudētia disponit & inuenit media quibus illū cōsequimur. Vt fortitudo facit ꝓpositū strenuè agēdi in bello: sed qn̄ expediat aggredi, qn̄ ve receptui canere, hoc prudētia discernit. Et tēperantia facit intentionē comedēdi quātū cōuenit valetudini: sed qn̄ oporteat aut nō oporteat comedere, hoc ostendit prudētia. Eodē modo, fides est quę inclinat vt nō reueletur sine causa secretū: sed quādo oporteat velare, quādo reuelare, hoc dirigit prudentia. ¶ Ad tertiū respondet ꝙ nihil vetat idem opus à duabus virtutibus, etiā particularib⁹, aut à duobus vitijs ab vno proximè, & ab alio remotè dimanare. Et hac ratione, quanquam reuelare secretum sit proprium peccatum infidelitatis, nascitur tamē quandoq; ex defectu continētię, & quādoq; ex defectu fortitudinis. Nā virtutes sunt connexæ: & ideo, vna sublata, reliquæ fiunt debiliores, neq; habēt iustū gradum virtutis.

QVÆSTIO SECVNDA.

Trùm seruare secretū proximi sit sub præcepto? ¶ Ad partem negatiuā occurrit in primis exemplum Christi seruatoris nostri, cuius nos admonet Paul. ad Ephes. 5. vt simus imitatores, qui crimen proditoris Iudæ cæteris Apostolis nunciauit dicens. Vnus ex vobis me tradet, Ioannis, 13. & interroganti Ioanni, Domine quis est? respondit: Cui egò intinctum panem porrexero. Et, vt de thesauro scripturę noua proferamus & vetera, Leuit. 5. præcipiebatur. Qui audierit vocem iurantis (scilicet falsò) testisque fuerit &c. nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam. Vnde colligit Augustinus, vt refertur. 22. quæstio. 5. capitu. Hoc videtur. quod non solùm ante peccatum admonendus est frater ne peccet, sed postquam peccauit, quanuis peccatum sit secretum, denunciandus est illi qui possit prodesse & non obesse. Et, vt ab vtroque iure testimonium petamus. ff. De iniurijs. habetur eum qui nocentem infamauit, non esse bonum & æquum ob eam rem condemnari. Peccata enim nocentium nota esse oportere & expedire. Ergo seruare secretū crimen, non est sub præcepto.

¶ Secundò arguitur. Omnia præcepta necessaria ad salutē, comprehenduntur sub decalogo, secundum illud Matt. 19. Si vis ad vitā ingredi, serua mandata: & subnectunt solū præcepta decalogi, Non homicidium facies. Non adulterabis &c. sed non constat quo præcepto decalogi comprehendatur secretorum fides: ergo non est præceptum.

¶ Tertiò arguitur. Non videtur minus malum prænunciare peccata futura, quàm denunciare præterita: sed licet astrologo prænunciare hominum peccata quæ de astris & complexione hominum coniectat, vt etiā habetur lege. Item apud Labeonem. §. Si quis Astrologus. ff. de iniurijs. dummodo id non faciat

faciat arte magica, * hã tũc vltore gladio puniẽdus est, vt iubet.l.Nemo.C.de maleficijs & mathe.ergo licet & peccata preterita reuelare.
¶Et cõfir.Historici multa enarrant peccata, q̃ vel erant occulta, vel nõ fuissent adeò publica, si nõ historijs proderent: ergo seruare secretũ nõ est sub præcepto. ¶Sed in contrariũ est, qa opera iustitæ sunt sub præcepto: de quo admonemur Matth.7.vt quæcũque volumus faciãt nobis hoïes, hæc & nos faciamus illis: sed fidelitas est pars & species iustitiæ, & seruare secretum est fidelitatis officium, vt dictum est: ergo seruare secretum est præceptum.

QVanuis superiori quæstione definitum sit seruare secretum esse virtutem, superest tamen sub iudice an sit sub præcepto: nam sunt virtutes multæ ad vitæ perfectiones spectãtes, quę non sunt nisi sub consilio: vt de paupertate insinuauit Christus iuueni illi euangelico, Si vis perfectus esse, vẽde oĩa quæ habes &c.& de virginitate dicit Paul.1.Cor.7.præceptum dñi nõ habere, consiliũ autẽ dare. Atqui, dũ quærim⁹ an fides secreti sit sub pręcepto, loquimur de secreto formaliter.i. de re quæ suapte natura digna est vt secretò seruetur, nẽpe quæ mala est, aut
1 Cõclusio. mali causa. ¶ Respondetur ergo ad quæstionẽ quinq; cõclusionibus. Prima. Ad fidẽ alieni secreti, qđ est de re proximi, naturali iure tenemur diuino, atq; humano. Cõclusio receptissima est oĩbus philosophis & theologis, sed locò seruari oportet, à q̃bus veritatẽ eruamus. Et qđ sit ius naturale celare secreta q̃ sunt peccata, probat̃ primò ex ipsa peccatorum natura. Hoc eñ differt inter virtutũ opera & vitiorũ, ꝙ natura virtutũ, qa bonæ sunt, est, vt manifestent: sed peccatorũ natura: qa mala sunt, est, vt contegantur, nec, nisi ex necessitate correptionis aut punitionis detegant̃. Qualia enim sunt rerũ principia, talẽ sortiunt̃ & naturã: procedũt aũt virtutes à naturali lumine, peccata verò ab ignorãtia: nã omnis prauus ignorat. 3.Ethico.c.1. sunt ergo virtutes suapte natura dignæ quæ palàm fiãt, peccata verò sunt celatu digna. Vnde, mos scripturæ est peccata vocare tenebras, virtutes verò lucẽ. Vt Io.3.Dilexerunt hoïes tenebras magis q̃ lucẽ. Et Ro.2.Abijciamus opera tenebrarũ, & induamur arma lucis. Et Esa.3.reprehendunt̃ q peccata sua sicut Sodoma prædicauerunt. Sed Matth.5.pręcepit Chrs vt luceãt opera nr̃a bona coram hominibus: & natura, ea q̃ in nobis imperfectiora sunt cõtecta esse voluit, faciẽ verò voluit cõtrà patere. Est ergo cõtra naturã crimina detegere, nisi correctionis grã ordine seruato iuris, atq; adeò pręceptũ naturale est secreta celare.
¶Et cõfir.hæc rõ. Amicitia, quæ hoïbus tã est necessaria, nulla sanè esse posset, nisi peccata & praua hoïm corda occulta essent. Nam si mala q̃ tu secretò admittis, cũctis esset manifesta, q̃s te prosequeret̃ amore? Et si q̃ alij in corde cogitãt mala, tibi essẽt cõperta, quẽ posses vnq̃ amare? Reuera præ clarè nobiscũ actũ est, cũ hoïm mala deus & natura occulta esse voluerunt, vt vel hac rõne amicitia inter hoïes coalesceret.
¶Secũda rõ sumit̃ à dãno dato, & ꝓcedit non solũ de secreto peccato, cuius reuelatio esset infamia, sed de omni secreto cuius reuelatio esset perniciosa: vt si q̃s latentẽ proximi thesaurum aperiret latronibus, aut latentẽ hoïem ꝓderet hostibus. Rõ est huiusmodi. Naturale vinculũ charitatis est, vt proximos sicut nosipsos diligamus. Matth.22. cui proxima est illa gñalis iustitia, vt quęcũq; volum⁹ vt nobis faciãt homines, hæc & nos faciam⁹ illis, atq; adeò (vt est in libro Tobiæ) q̃ nolumus ab alijs nobis fieri, nec nos alteri faciamus vnq̃: vñ lex pendet & ꝓphetę.i. oĩa præcepta iustitię, tã affirmatiua, q̃ negatiua: sed quicũq; mortalium tecta rõne cupit vt qđ alteri secreto cõmisit, secretũ seruetur, vt pote vñ honor & fama, & sæpissimè vita pẽdet: ergo ęqua rõne, quicũq; naturali iure cõstringit̃ simile officiũ alteri vicissim ꝑstare.
¶Tertia rõ sumit̃ à fine. Necessitas enim & rõ mediorum à fine sumẽda est, autore Aristo.2.Phy.tex.88.Sed in vita humana necessariũ est alios alijs arcana sua cõmittere & credere ad capiendũ cõsiliũ futurorũ, vel ad leuandã & exonerãdã tristitiã & ægritudinẽ animi, ad aliasq; permultas vtilitates, quas affert sapiẽtiũ amicitia: sed si hoïes nõ astringerent̃ ad fidẽ secretorũ, nõ esset q hæc cõmitteret amico: ergo fides secretorũ est sub pręcepto naturali: aliàs multa & egregia cessarẽt amicorũ officia. ¶ Et cõfir. hæc rõ. Lex naturalis est, vt res & cõsilia publica nõ temerè cõmittant̃ cuicũq; de plebe, sed sint senatores & rectores, spectatæ virtutis & prudẽtiæ, quorũ fidei cõcedant̃: hoc verò seruari nõ posset nisi esset secretorũ fides: ergo ad fidem secretorũ, personæ præsertim publicæ tenent̃, quod vel maximè manifestũ est tpe belli, nã tunc capitale est secreta reipub. hostibus prodere, vt.l. Omne delictũ.ff. de re milit. sancitum est. Atq; adeò postremò confirmatur conclus. Natura in hoc hoïes ꝓduxit, vt in pace & trãquillitate cõuiuant, est enim hõ suapte natura ciuile animal, vt autor est Aristo. Ethic.9. sed si hoïes hominũ secreta detegerent, maximè inde perturbatio, atq; adeò reipublicæ peruersio cõmoueretur: ergo præceptũ naturale

est, vt hoĩes hominũ vicissim secreta custodiãt. ¶ Quòd aũt secretorũ fides sit itẽ sub pcepto diuino positiuo, vel ex illo maximè cõprobat Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe illũ inter te & ipm solũ, vbi Christus, vt mitissimus medicus, sũmopere solicitus fuit, quò occulta crimina nõ fierẽt manifesta, nisi oĩbus priùs tentatis, vt secreto corrigerẽtur. Imò verò, vsq; adeò fuit honoris nostri & famæ ꝓtector, vt caueret, ne vel per cõiecturas occulta ꝓximorũ crimina iudicarem⁹. Nolite. n. (inqt) iudicare: & nõ iudicabimini. Matt. 7. Quod reuera rõni consonũ fuit: nã in hac mortali vita, in qua locus est pœnitẽtiæ & emẽdationis, vtilis est, atq; adeò necessaria fama, tũ peccatori ipsi vt resipiscat, tũ etiã alijs ꝓximis, quib⁹ hõ bonæ famæ prodesse põt: ob idq; peccata in hoc seculo velanda Deus esse voluit & contegenda, sed in die iudicij, vt iã fama peccatorib⁹ nõ erit necessaria, tunc expedit vt oĩa ad manifestam vindicationẽ in publicũ traducant. Vnde. 1. Cor. 4. Nolite (inquit Apost.) ante tẽpus iudicare, quoad vsq; veniat dñs, q illuminabit abscõdita tenebrarũ, & manifestabit consilia cordiũ. ¶ Postremò probatur cõclusio ex iure humano. Nã primũ vtroq; iure cautum est ne quis, nisi via iuris, alterius crimẽ prodat, vt. C. de famo. libel. l. vni. vbi Valẽtinianus & Valẽtius strictè admonẽt, vt nemo quenq̃, nisi in iudicio, diffamet: atq; adeo, his q extra iudicium libellos famosos spargunt pœnã decernũt capitis. Quæ lex in cõcilio Illiberitano approbatur. q. 1. ca. Si qui. vbi præterea anathematizantur qui id genus libellos in ecclesia ponũt. Qua causa & rõne Greg. ca. quidã maligni. excõmunicauit quendã q libellũ famosum produxit. Et Adria. ca. 1. huiusmodi infamatores præcepit flagellari. Nã pœna capitis nõ intelligitur nisi quãdo libellus infamatorius crimina profert capitalia. Et. ff. de iniurijs. l. lex Cornelia. §. si quis. accumulatur pœna hisce infamatoribus, vt intestabiles sint: id est, vt nec testamentũ facere possint, nec ad testamẽtum, tanquam testes, adhiberi, vt exponitur. l. Is cui. ff. de testa. §. Si quis. quę lex refertur in cap. Si testes. 4. q. 3. ¶ Et cõfirmatur cõclusio. Nã leges humanæ non solũ prohibent quenq̃ nisi in iudicio diffamari, sed ne quis alium in iudicium deferat, nisi cuius crimẽ idoneis testibus ꝓbare posset: vt cauet. C. de proba. l. fin. Quæ lex recipitur iure canonico. 2. q. 8. cap. Sciant. Nã crimen quod nõ probat, pro falso habetur in iure. Quocirca accusator qui in accusatiõe defecerit, decreto Damasi papæ pœna plectitur talionis. ca. Calumniator. 2. q. 3. Et ibidẽ Adria. Qui non probauerit (inquit) quod obiecerit pœnã quã ipse intulerit patiatur. Et idem habetur. ff. ad Senatusconsultũ Turpilianum. l. 1. &. C. de accusa. l. fin. ¶ Et tertiò confirmatur. Quia nõ solũ circa priuatas personas hoc cautum est vtroq; iure, sed & prælatis præscriptũ est, ne crimina puniãt, quãuis sibi sint nota, nisi in iudicio fuerint ꝓbata. Stant decreta cõciliorum Varenẽ. & Aphi. ca. si tantũ eps. & ca. Placuit. 6. q. 2. vbi habetur, nullam iniuriã epo irrogari, si ei soli nõ credat. Nã secretorũ solus Deus & cognitor est iudex. d. 32. c. Erubescãt. Et hæc de secreto gñali. Nã de quibusdã secretis in particulari sunt etiã iura. Vt de pœnitentijs & remiss. sub grauissima pœna cauet ne sacerdos quoquo modo secreta cõfessionis reuelet. Et ca. Ego episcopus. De iureiur. episcopus iurat seruare secretũ papæ. Et. 22. q. 5. c. de forma. iubetur seruus esse fidelis domino in secreto seruando. Et. ff. de re militari. l. Omne delictum. §. Exploratores plectũtur pœna capitis, qui exercitus secreta hostibus pandunt. Colligamus ergo, triplici nos iure cõstringi ad fidẽ secreti seruandi. ¶ Secunda conclusio. Præceptum seruandi secretum, tametsi habeat formam affirmatiui, est negatiuũ. Probatur. Nã seruare secretum, est non reualare nisi ordine iuris: & ideo obligat semper & pro quocunq; tempore. Quotiescunq;. n. quis reuelat secretũ alterius, nocet illi: atq; adeò peccat. Itaq; perinde est seruare secretum: ac si dicas, non diffamare proximum: si secretum est de re infami, aut nõ dare dãnum, si secretum est de re cuius reuelatio est causa damni. ¶ Tertia conclusio. Secretũ alienum temerè & sine causa reuelare peccatũ est ex genere suo mortale, leuius quidem q̃ homicidiũ & adulterium, sed grauius q̃ furtũ. Loquitur hîc de secreto crimine: nam de hoc est principalis intentio in tota reuelatiõe. Probatur ergo prima pars. Peccatum illud est mortale ex genere, qđ ratione obiecti est contra charitatẽ, sed reuelare secretum est huiusmodi: ergo. Explicat hæc minor. Proprium & per se obiectũ, & malum quod sequit ex reuelatione occulti sceleris est infamia ꝓximi: nã fama est clara cum laude notitia: & qui reuelat crimẽ alterius per se generat malã opinionem illius: sed per accidens est ꝙ tale crimẽ obijciat peccatori in faciẽ, quod est cõtra honorẽ, pertinẽs ad contumeliã: aut ꝙ talis reuelatio vergat in detrimentũ bonorũ, aut vitæ alterius (& hoc memoria teneat ad notitiã dicendorũ) sed ꝙ denigrãre famã ꝓximi sit contra charitatẽ, patet, quia fama cõputatur inter bona humana: & ideo non stat ꝙ quis diligat aliũ, & tamẽ denigret

2. Cõclusio

3. Cõclusio

denigret famam illius. ¶ Secũda & tertia pars conclusionis asseruntur à S. Thom. 2.2.q.73. ar.3. Et probantur ambæ. Nam grauitas peccatorum ex genere debet attẽdi secundũ grauitatẽ obiecti: sed vita maius bonũ est q̃ fama: & mors maius malũ q̃ infamia: ergo homicidium grauius peccatũ est q̃ denigratio famæ. Et quia adulterium de se opponitur futuræ vitæ & educationi prolis, fit vt grauius etiã sit q̃ reuelatio criminis, quæ est contra famã. Dixerim ex genere: quia in indiuiduo: si reuelatio est cõtra vitam, vel infamia est valde notabilis, poterit esse maius peccatum q̃ adulteriũ. ¶ Pari ratiõe probatur quòd reuelatio criminis sit maius peccatũ quã furtum. Nã fama est maius bonum q̃ bona exteriora tẽporalia. Primò quia est bonũ magis spirituale. Vnde Prouerb. 22. Melius est nomen bonũ q̃ diuitiæ multæ. Deinde, quia latiùs & ad plures se extendit, sicut odor vnguenti. Vnde Eccl. 7. Melius est nomẽ bonũ, q̃ vnguenta pretiosa. Et postremò quia diuturnius est. Vnde Eccl. 42. Curã habe de bono noĩe: hoc enĩ magis permanebit tibi, q̃ mille thesauri pretiosi & magni. ¶ Et cõfirmatur ex S. Tho. 2.2.q.33.ar.7. quia infamia plus nocet q̃ amissio bonorũ tẽporalium. Nocet enĩ nõ solũ in temporalibus (in quibus etiam sæpe iacturam facimus) sed etiam in spiritualibus: quia multi timore infamiæ arcentur à peccato, qui perdita fama obdurantur in illo. Vnde Hierony. super. 18. ca. Matth. Corripiẽdus (inquit) seorsum est frater, ne, si semel pudorẽ vel verecundiam amiserit, permaneat in peccato. Et secundò, quia infamia vnius vergit in infamiam aliorũ. Vnde August. in epist. ad plebem Hipponensem. Infamato vno religioso, totus cõuentus infamatur. Et tertiò, quia prodito peccato vnius, exẽplo illius alij trahuntur ad peccandũ. At verò hæc dicta sint de reuelatione secretorum in genere. Nam sunt in particulari nõnullæ reuelationes, vbi, præter infidelitatẽ accumulant circunstantiæ aliorum genere peccatorũ. Vt patefacere latronibus vbi latitet thesaurus proximi, præter infidelitatẽ, genus est furti: quẽadmodum prodere latentẽ hominem hostibus occidendum: genus est homicidij. ¶ Serui ergo sunt & mancipia, qui pluris æstimant in pecunia fidẽ, quàm in secreto: vt est apud Comicũ. Cuius tu fidẽ in pecunia perspexeris, verere ei verba credere? Nam sapientes longè aliter sentiunt. Socrates enĩ celebratissimus lumine naturali, colendam fidem potiùs docebat in arcanis, quã in creditis pecunijs. Et Cato, vel de hoc potissimùm celebratus est, q̃ amicorum arcana mira sanctitate celabat. Et Simonides, homines infimæ notæ censebat eos, qui secreta cõtinere nõ possent: atq; adeò similes seruo illi apud Comicum, qui rimarum plenus cũcta effundebat arcana. Quid plura? Vsq; adeò apud summos Philosophos celebrata est secretorũ fides, vt, vel ob hoc maximè, antiqui mysticas olim cęremonias in tẽplis deorum statuerint, quas nefas erat in publicum efferre: vt capta inde silendi cõsuetudine, fidẽ secretorum colere & obseruare docerentur homines: vt est apud Plutarchum in De liberis educandis. Sed multò sane sanctior est Christianis magisq; religiosa secretorum fides: nam (quò tres positas cõclusiones summo argumẽto stabiliamus) vsq; adeò Ecclesiæ solenne est secreta celare, vt sacrosanctũ Eucharistię sacramentum sacerdos occulto peccatori ministrare debeat, antequã eius crimen prodat: etiam si illud extra sacramentũ secretò nouerit. Quæ doctrina est August. homil. 50. de pœni. & refertur secunda quæst. prima. cap. Multi.

¶ Quarta conclusio. Grauius peccatum est reuelare secretum quod quis ex debito iustitiæ tenetur tacere, quàm illud ad quod solùm tenetur de honestate naturali, cæteris paribus. 4. Cõclus. Verb. gra. Senatori aut canonico grauius peccatum est reuelare secreta publica, q̃ priuatæ personæ reuelare illud quod non incumbit sibi ex officio tacere: nam in priori est vera ratio iustitiæ, & in altero non est tam propria ratio iustitiæ. Atq; adeò, sacerdoti summum scelus est reuelare secretum confessionis: quia nõ solùm est infidelitas contra ius naturale, sed est sacrilegium & cõtaminatio sacramenti cõtra ius diuinum: & pręterea est in perniciem maximam Christianismi: nam sublato sigillo sęcreti, tolleretur sacramentum confessionis, quod Christianis maximè est necessarium.

¶ Quòd si quis percontetur vbi in Euangelio expressum sit illud ius diuinum, respondetur, quòd licèt nullibi sit expressum, tamen manifestè colligitur ex necessitate finis. Ex illis nãque verbis Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta erunt: colligitur præceptum sigilli, tanquam medij ad finẽ. Quare id genus secretum nulla de causa nec propter summũ bonum totius orbis, reuelandum est: vt infrà dicturi sumus. Quæst. vlti. membri tertij. Quapropter, sacerdoti reuelanti, summa pœna destinata est, vt scilicet officio priuatus perpetuam agat pœnitentiam: videlicet (secundum antiquam formam) ignominiosè peragrando per orbem capit. Sacerdos. De pœnit. dist. 7. Sed iam modò intrudi debet in arctissimũ monasterium.

cā.Omnis vtriusq; sex⁹. De pœn.& re. ¶ Sed & in secretis priuatis sunt etiā gradus. Vnde si ordinē secretorū colligere iuuat, in primo gradu est secretum cōfessionis: in secūdo secretū publicum extra confessionē: in tertio quando priuata psona per iniuriā extorsit secretū alterius: nā tunc de iustitia tenet illud seruare: quē admodū fur tenet restituere furtū: vt si iudex vel alia psona vi & iniuria extorsit secretū ab aliquo, tenet illud celare. Et eodē modo qui literas alienas aperuit, pter peccatū qd cōmisit aperiendo, peccat reuelādo, cōtra iustitiam. In quarto gradu est qn̄ qs ex sua bonitate, data fide, recepit arcanū amici. Tunc em̄ etiā de iustitia tenet illud tacere: nā alter nō cōmisisset secretū nisi ille daret fidē: & ideò illic est fides secreti, sicut fides depositi. In qnto & vltimo gradu est quando qs visu aut relatione alterius nouit secretū: nam tūc solùm tenet seruare de honestate naturali. Nihilominus esset peccatū mortale reuelare, nisi via iuris: nā honestas naturalis pars est iustitiæ, vt dictū est, potētialis. Augetur etiā aliunde obligatio secretorū: vt si quis accepit secretū sub iuramento, aut si reuelatio illius esset in periculum vitæ, &c. Insinuabat se hîc quæstio, an seruari secretū vsq; adeò sit in præcepto, vt teneat quis aliquādo priùs mortē oppetere, q̄ illud reuelare: sed hæc in tertio mēbro cōgruentiùs disputabit: vbi tractabimus quādo quispiā cōtra ius de occulto crimine interrogat, quidnā sit acturus. ¶ Quinta & vltima cōclusio. Qui secretū alienū temerè & sine causa reuelat, tenetur ad restitutionem famæ. Hoc patet, postquā fama est verè bonū alienū, quod ille abstulit. Sed tamē hanc cōclusionē non est præsentis loci tractare: diximus enim latiùs de illa in materia de restitutione. Sed satis est hîc meminisse q reuelator secreti nō tenetur restituere retractando se: nā retractatio illa esset mēdaciū. Sed dicūt quidā q debet dicere se malè & præter ius esse loquutū: quod tamē ego nūquā credidi: nā potiùs esset hoc cōfirmare infamationē. Enimuerò qui nō dicit se fuisse mentitū, insinuat se verū dixisse. Sed alia via facienda est restitutio: vt si ille infamator bene aliàs loquatur de infamato: vel in alijs bonis cōpenset infamiā. Nā potest commutari fama cū bonis alterius generis, vt dicit S. Tho. 2.2.q.62.ar.2.ad secūdū. Potest tamen diffamat⁹ remittere restitutionē famæ, sicut restitutionē aliorū bonorū, vt illic cō pbauimus. ¶ Ad primum argumentum multis modis solet responderi. Primò q Christus nō reuelauit psonā Iudæ in singulari, sed in cōmune dixit: vnus vestrū me traditurus est: vt dicit Eugeni⁹

Secretorum gradus.

5. Cōclusio

cap. Si sacerdos. De officio ord. Sed tamē hæc solutio nō prorsus satisfacit: nā quāquā Matt. 26. sint illa verba generalia, tamē statim subiūgitur. Qui intingit manū mecū in paropsyde, hic me tradet. Quòd si qs dicat multos simul intinxisse in eadē paropsyde: saltē Io. 13. (qd est argumentū nostrū) Iudam pprie designauit, dicens: Cui ego panē intinctū porrexero. ¶ Aliter etiā respondet S. Tho. 2.2.q.33.ar.7. scilicet q Christus, tanq̄ Deus habebat publicū peccatū Iudæ, & ideo poterat illud statim denuntiare. ¶ Vel dicendū (vt reor) quòd Christus nō denuntiauit peccatū præsens Iudę qd habebat in animo, sed tanquā propheta prænūtiauit q futurū erat: & prænūtiatio erat necessaria ad finē redēptionis, vt persuaderet se nō tradi inscium aut inuitū. Vnde, publicè solū prænuntiauit illud in genere. s. vnus vestrū, vt dicit Eugenius: sed peculiariter Ioanni designauit Iudā ad petitionē Petri, vt tutus esset se non esse illum traditorem: nā id verebatur Petrus. ¶ Ad illud Leui. qnto conceditur q tenet quicunq; reuelare peccatū secretū proximi, illi q potest prodesse & nō obesse, vt latiùs explicabimus mēbro secundo. Et eadē ratione intelligitur illa lex. Eum qui. ff. de iniurijs. videlicet q eum qui nocentē infamauit (.s. ordine iuris) nō est bonū ob eam rem cōdemnari. ¶ Ad secundum principale respōdetur, quod præceptum fidelitatis secreti seruandi reducitur ad octauum præceptū, Nō falsum testimoniū dices: nā quod nō probatur, pro falso quodāmodo habetur in iure. ¶ Ad tertium, conceditur quod licet Astrologis, aut de astris, aut de complexione, aut de physionomia, affectiones hominum & quodāmodo peccata in genere prænuntiare, dūmodò fiat salua fama alterius: nec certò affirmetur, tanquam res manifesta. Vt si asserat talem hominē, quia tali sydere natus: in tale genus virtutū naturā habere tēperatam, aut in tale genus vitiorum eam habere corruptam. Et hoc non est reuelare occultū crimen, sed docere quid sit in natura rerum. At verò in particulari asseuerare eum aut hoc futurū, aut homicidiū patraturum, temeritas est. ¶ Et ad cōfirmationem de historicis, primò nō est necessarium oēs historicos excusare: nā sunt qui multa scribunt, quæ potiùs essent silentio prætereunda. Et secundò quanquā multa crimina scribant quæ nō essent aliàs adeo publica, hoc tamē licet propter bonū publicum, vt homines exēplis antiquorū instruātur, & perterreātur. Eò vel maximè si enarrentur historiæ priscorum: nā occulta delicta viuentiū in publicū efferre, libellum esset conficere diffamatoriū.

Vtrùm

Trùm hominem infamare seipsum reuelando temerè proprium crimen, sit mortale peccatum.

¶ Ad partem affirmatiuam argui tur illo præcepto Sapientis recitato. Eccl. 14. Curam habe de bono nomine: Et Esa. 3. reprehendũtur qui peccata sua sicut Sodoma prædicant, nec abscondunt: & Psal. 55. Quid gloriaris in malitia? & Psal. 92. Vsquequò peccatores gloriabuntur, effabuntur & loquentur iniquitatem? ¶ Secundò arguitur ratione. Reuelare peccatum est contra naturam peccatorũ: quę suapte natura, vt diximus, sunt abscondenda: sed quicquid sit contra naturã, videtur esse peccatum mortale: ergo. ¶ Tertiò arguitur. Fama est bonum: ergo illam negligere est peccatũ: quod videtur esse mortale: nam est contra naturam boni, ꝙ omnia suapte natura appetunt. ¶ Et cõfirmatur. Infamare proximum, reuelando eius crimẽ est mortale, vt dictum est quęstione proxima: ergo & infamare seipsum. Consequentia patet ex ordine charitatis: qui in quocunq; homine incipit à seipso. ¶ Ad hæc accedit authoritas August. in libello De bono viduitatis. c. 20. quod refertur. 11. q. 3. cap. Nõ sunt audiendi. vbi vehementer increpat illos, qui putant satis esse habere bonã cõscientiam apud Deum: imprudenter & crudeliter cõtemnentes ꝓpriam famã: quia nobis (inquit) necessaria est vita nostra, alijs verò fama nostra. Idem repetit in sermone De cõmuni vita clericorũ: quod habetur. 12. q. 1. ca. Nolo. ¶ Sed in contrarium est: quia vbi nulla est iniuria, nõ est peccatũ mortale: sed hominem reuelare proprium crimẽ non est iniuria: quia hominis ad se non est iniustitia: vt est apud Arist. 5. Ethi. ergo reuelare proprium crimen non est mortale.

1. Cõclusio
D Quæstionem respõdetur septẽ cõclusionibus. Prima, Hominẽ reuelare ꝓprium crimẽ temerè & sine causa peccatum est. Conclusio hæc satis cõprobata est argumentis ꝓpositis ad partẽ affirmatiuã: nam est cõtra naturam peccati, qđ debet celari, cũ sit malum: & cõtra naturam famę: quæ cùm sit quoddam bonũ, conseruanda est. Dixerim, sine causa, quia reuelare crimen proprium ad capiendum consilium, vel velandam tristitiam, non est aliud quàm operæpretium, atque adeò virtus.

2. Cõclusio ¶ Secunda conclusio. Ex genere suo non est cõtra iustitiam, sed solùm pręter charitatem, qua quicunque tenetur se & sua diligere. Hęc itidem cõclusio in priori quæstione probata est: nam iustitia, vt inquit Aristoteles. 5. Eth. est ad alterum: & ideo hominis ad seipsum, nec iustitia est nec iniustitia: & volenti, vt ibidem dicit Aristoteles, non fit iniuria. Quare, qui prodigus est famæ: ex genere suo, nisi aliæ qualitates circunstẽt, nemini facit iniuriam.

¶ Tertia conclusio. Hominem reuelare proprium crimẽ sine causa, ex genere suo, vt existimo, nõ est peccatum mortale, sed solùm veniale. Conclusio hæc sæpe in has scholas producta est: & sunt magistri nostri qui eã affirmauerunt: & nostris nos lectionibus eam obiter attigimus: at nondum hactenus de suis penitùs principijs eam comperi ratiocinatam: quapropter in animo est prorsus examinare quid habeat veritatis. Explico primò conclusionem. Reuelare quẽpiam suum crimen proprium ex genere suo, nihil aliud est, quàm denigrare propriam famam: nam si id fiat per iactantiam aut per complacẽtiam peccatorũ, circunstantiæ sunt addentes grauitatem supra genus peccati infamiæ. ¶ Et vt opposita iuxta se posita clariùs elucescãt, sententia est domini Caietani nobilissimi auctoris contraria huic nostræ, super. 2. 2. q. 73. art. secundo, que complectitur tres propositiones. Prima, Hominem infamare seipsum, ex genere suo est peccatũ mortale, sicut occidere seipsum. Et quanquam non ponat exemplum nisi in casu quo quis infamat se, imponendo sibi falsum crimen, tamen rationes eius æquo pede procedunt quando quis præter ius reuelat occultum suum crimẽ: nam generaliter illic, & in summa in verbo. Detractio: dicit quòd infamare seipsum est mortale: & grauius, quàm infamare alium: & manifestum est, quòd reuelare proprium crimen: est infamare se. Secunda eius propositio est. Hoc nõ solùm est contra charitatem, sed contra iustitiam: nam infamans se facit iniuriã Ecclesiæ & Reipublicæ, cui necessaria est cuiuscunq; fama. Vnde colligit, quòd nulla de causa qs excusatur à peccato mortali infamando se: etiam si positus in tormentis infamet se, ad liberandam vitam. ¶ Tertia propositio eius est, quòd qui infamat se, tenetur sibi restituere famã: quia illam per iniustitiam sibi abstulit. At verò, salua authoritate doctoris grauissimi: atque adeò mihi colendissimi: probatur in contrarium conclusio nostra, videlicet, quòd hominem infamare seipsum, non sit ex genere mortale. In primis non est contra charitatem proximi: quia nemini nocet, nec contra charitatem propriam: nam charitas, qua quisque tenetur se diligere, de per se & primò solùm obligat

obligat quantū ad bona spiritualia virtutum & gratiæ: sed quãtum ad bona tēporalia, non obligat, nisi quaten⁹ sunt necessaria ad finem spiritualē:ergo quãdo fama mea nō est simpliciter mihi necessaria ad virtutē, nō est contra meam charitatē eam negligere: sed solùm erit præter charitatē.i. cōtra feruorem charitatis, postquàm est verum bonū. Et ideo ex genere suo non est nisi peccatum veniale. ¶ Secūdò arguitur. Prodigalitas pecuniæ ex genere suo, vt solùm dicat sine causa abijcere bona, nō est peccatum mortale: quia homo habet liberum arbitrium suorū bonorū, sed solùm esset mortale ex circunstantia, si homo teneretur alere familiã, aut prouidere pauperibus in graui necessitate: ergo neq; prodigere famã, neq; honorem ex genere suo est mortale: quia postquam fama & honor sint bona exteriora, tam liberum arbitrium habet homo super famã & honorem, quàm super alia bona. Hic autē insinuatur punctū opinionis Caietani: est enim notãdum duo esse genera bonorū. Alia nãque sunt quorum homo est dominus: vt sunt pecuniæ & facultates, quas homo pro libito potest donare aut abijcere: quare, si sine causa quis abijciat huiusmodi bona, non peccat mortaliter. Sed aliud est bonum, cuius homo non habet arbitrium: vt est vita, quia nō potest homo se occidere. Existimat ergo dominus Caietanus ꝙ honor & fama sunt omnino sicut vita, itaq; homo nō habet potestatē suæ famæ: sed ꝙ solus Deus & Respublica habent dominiū famæ: & ideo qui infamat se, facit iniuriã Reipublicæ & tenetur restituere. ¶ Nos tamē saluo meliori iudicio, censemus cōtrà, honorem & famam esse sicut pecuniã, quantū ad hoc: & hominē habere arbitriū illorū, sicut pecuniæ: nisi ꝙ in genere venialis grauius esset prodigere famã, quia est maius bonū, quàm pecuniã. Et mouemur hac ratione, quia de vita est expressum præceptum. Illo enim præcepto, Nō occides: non minus prohibetur quisq; se occidere, quàm alium, vt docet egregiè Augu. lib. 1. de ciuitate Dei. c. 20. Ita de vita legimus solum Deum esse Dominum illius: vt Deute. 32. Ego occidam: & ego viuere faciam. & Sap. 16. Tu es Domine qui vitæ & mortis habes potestatem: vnde colligitur, nos non esse dominos propriæ vitæ. Item ratio naturalis est manifesta: quia cùm vita sit fundamentum omnium bonorum, atq; adeo naturalissimus appetitus omniū rerum sit cōseruandi se, cōsequens est, vt homo non habeat arbitrium vitæ: sed solus Deus est qui potest hominē occidere, etiã pro libito: & Respublica, quæ potest eum occidere solū pro bono publico. Vnde colligit S. Tho. 2.2. q. 64. art. 5. ꝙ occidens se ipse non solū facit cōtra charitatē, sed contra iustitiã, respectu Reipublicæ, cuius est vita hominis. Sed tamē de fama nihil tale legimus: imò ratio naturalis oppositum docet: videlicet quòd sit ĩ arbitrio nostro, vt sine peccato mortali possimus illam negligere. Quod profectò loco modò citato S. Tho. in solutione ad tertium apertè videtur sentire. Ait enim ꝙ licitè potest homo de seipso disponere quantū ad ea quæ pertinēt ad hanc vitã, q̃ hominis libero arbitrio regit̄. Sed trãsitus de hac vita ad aliam feliciorē, nō subiacet libe. arb. hoïs. sed potestati diuinæ: & ideo non licet homini se interficere. Ac si apertè dicat, Vniuersa hominis sunt posita in eius arbitrio præter vitã. Vnde nec famã excipit nec honorē. ¶ Et cōfirmatur hæc ratio. Quãuis fama & honor sint præstãtiora bona suapte natura, q̃ pecunia & facultates, nihilominus magna copia pecuniæ in ciuili æstimatione præualet alicui famæ: quēadmodum licèt aurum præstet argento, nihilominus magnū pondus argenti præualet paruo auro. Quis dubitet decem millia ducatorum pluris æstimanda esse, quã famã priuatæ personæ? Si ergo homo habet liberū arbitrium supra magnã pecuniã, cōsequens est, vt habeat arbitrium supra famam suam & honorē. ¶ Secundò cōfirmatur ratio. Fama potest pecunijs recompensari, vt doctores consentiunt in. 4. dist. 15. Imò homo pauper rationabiliter mallet restitutionē famæ sibi fieri pecunijs, quàm recuperationē famæ: imò vero habet infamatus arbitrium remittendi gratis restitutionē famæ, vt concedit etiã Adria. nobilis author. in. 4. q. De restitutione famæ. & in quol. 11. sicut potest homo remittere latroni pecunias quas ei deprędatus est: ergo habet hō arbitriū & potestatē sup famã, vt sit verè dñs illius, sicut & aliorū bonorū exteriorū. Sed tertiò probat̄ conclusio principalis. Christus redēptor noster Matth. 5. docet nos contemnere tria bonorum genera, in quibus gentes statuebant felicitatē: scilicet, diuitias: Beati pauperes spiritu: & secundò famã & gloriam mundi: Beati mites: & tertiò voluptates, Beati qui lugent. Nec illic solùm, sed vbiq; Euangelij frequentissimū est consiliū mūdi cōtemnēdi: & tn̄ omne quod est in mundo, vt inquit Ioã. in prima can. c. 2. concupiscentia carnis est, id est voluptas sensuum, aut concupiscentia oculorū, id est, auiditas diuitiarū: aut superbia vitæ, id est, ambitio honoris & famæ: ergo consilium est ex genere suo honorē & famã nihili pendere: tm̄ abest vt sit mortale peccatū famã negli-

Duo bonorū genera.

negligere. ¶ Quartò arguitur principaliter. Si esset peccatū mortale reuelare propriū crimē sine causa, esset pari ratione mortale nō respōdere detractoribus & obijciētibus nobis publicè & iniustè peccata nostra: nā certè perinde est nō respōdere diffamāti me, cùm facilè possim, ac si me ipse diffamassem: sicut pinde est, nō resistere latroni cùm possim, ac si pdigerē bona mea: at cùm qs detrahit mihi, nō teneor respōdere: imò est arbitrio meo tacere: vt dicit S.Tho.2.2.q.73.ar.4.ad primū argumentum. imò verò, licet qs mihi falsum crimē imponat, nō teneor respōdere, nisi essē ego persona publica, aut crimē esset cōtra religionē: vt si quis me appellasset hęreticū. Exemplū dedit nobis Christ⁹ redēptor noster, qui, vt inquit Apost. 1.Pet.secundò. cùm malediceretur, non maledicebat. Et præter alia loca Euangelij, quæ plurima notari possent, id maxime exhibuit in passione, Matth.27. vbi cùm multa falsa testimonia ei obijcerentur, & Pilatus dixisset: non audis quāta aduersum te dicūt testimonia? tamē non respondit ei vllum verbū: ita vt miraretur præses vehemēter: nempe q nollet se cōpurgare cū facilè posset. Et quāquā necessariū erat ad finē redemptionis vt nō respōderet, tamē id etiam fecit (quod notāt doctores) vt exēplum nobis daret nō respondēdi maledicentibus. Vnde in instructione Aposto. Matth.5. Beati (inquit) eritis cùm maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malū aduersum vos, mentientes ppter me. ¶ Et explicat amplius hæc ratio. Si nō essemus magis domini famæ nostrę quā vitæ, sequerē q quotiescunq; possem⁹ famā nostrā defendere, sine pximi nocumento, mortalis esset omisio defensionis, cōsequēs est falsum: ergo & antecedēs. Probatur sequela. Nā qui sine cuiuspiam detrimēto potest vitam defendere: si nō defendit, mortaliter peccat: vt qui ruēte domo, aut, inuadēte tauro, nō fugeret: nam ille tūc virtualiter se occideret. Sed falsitas cōsequētis pbatur: quia dū priuata persona diffamatur, quanq̄ se posset cōpurgare sine infamia & detrimēto alterius, nō tenetur saltē sub peccato mortali, cōpurgare se, vt iam modò dicebamus: quia potest cedere iuri suo: quemadmodū posset cedere latroni inuadēti res suas. ¶ Et quintò arguitur. Si non essemus dñi propriæ famæ aliter quā vitæ, sequeretur q nulla ratione possem⁹ exponere famā: nec propter salutē spiritualem: consequēs est falsum: ergo & antecedens. Sequela probatur. Nam quanq̄ quis certus esset, vitā nocere sibi ad salutē spiritualem: nullo modo posset se occidere, aut sine alia ratione permittere homicidium sui, vt Augu. latè docet primo de ciuitate Dei. c.20. Sed falsitas consequentis probatur: Nam procul dubio quicunq; cognoscens præclaram famam & honorem sibi plurimū nocere ad vitā spiritualem: posset permittere propriam infamiam: atqui forsan ad illum finem posset detegere aliqua sua crimina, vt per infamiā humiliatus, tutiùs viueret: saltem nō esset mortale, ea detegere. Imò Scotus.4.dist.15.q.3.ar.2. videtur insinuare, q occultus homicida debet se prodere, vt puniatur: nam dicit q debet patienter tolerare pœnā talionis, quia aliter nō potest fieri plena satisfactio pro homicidio. Nescio an intelligat, quod homicida tenetur se prodere. Quod tamen ego nullo modo crediderim: quia nullus reus tenetur esse actor aduersus se extra sacramētum: imò nec illud esset consilium. Sed tamen forsan citra peccatū mortale, posset scelerosissimus & perniciosissimus homo prodere se iudici cum periculo famæ & vitæ, vt pateretur pœnam qua Deo & Reipublicæ satisfaceret. Id maxime, si nō sperasset alia se vnquam via corrigendum fore. ¶ Et cōfir. Quia si nō essemus magis dñi famę quā vitę: sequeretur q nulla ratione possemus externuare aut minuere famā nec propter vitam spiritual: cōsequēs est falsum: ergo & antecedens. Probatur sequela: quia nō licet, nec propter opera pœnitētię ad satisfactionē pro peccatis minuere vitam: secūdum illud Hieronymi: Non differt vtrū magnò vel paruo tempore te interimas. Sed falsitas cōsequentis probatur: quoniam licitum est opera pœnitentiæ austerissima facere: vt admonet Ioan. Mat.3. quanq̄ inde cōiectari possit huiusmodi pœnitētem peccatorem esse in genere. Atqui sacerdotes possunt pro grauissimis sceleribus graues pœnitentias imponere, quanq̄ inde sumatur argumentū q pœnitens in genere est peccator: dummodo caueatur ne reueletur peccatum in particulari. Imò verò quādo in primitiua Ecclesia pro graui peccato mortali imponebatur septenniū pœnitentiæ, quis dubitat per illas pœnitentias quodāmodo diffamatos esse pœnitentes? Quare si fama tam esset custodienda quàm putat opposita opinio, certè Ecclesia nunquàm illas pœnitentias permisisset. ¶ Et sextò principaliter arguitur ab honore ad famam. Honor enim est reuerentia quæ alicui defertur propter aliquam excellentiam, sed fama est bona existimatio quę de homine habetur seu illæsæ dignitatis status, moribus & legibus comprobatus. ff. de varijs & extraordinarijs cognition. l. Cognitionum.

Arguitur

Arguitur ergo. Negligere honorem & gloriã mundi non est ex genere suo peccatum mortale: ergo nec negligere famam. Consequentia est nota, quia idẽ fere iudicium est vtriusq;. Et probatur antecedẽs. Nam qui assumeretur ad amplas dignitates & magistratus, & totis viribus renueret, imò qui quas haberet, abijceret, & ad vilem statum se summitteret, profectò nihil aliud faceret, quàm Euangelicum cõsilium: & qui hostem fugeret cùm se facilè posset defendere, & qui se prædicaret infami genere natum, cùm id posset celare, profectò prodigus esset honoris, & tamen non condemnaretur de peccato mortali: nec vllus se vnquàm de hoc accusauit in sacramento: aliàs deberent prædicatores in concionibus exhortari populum vt curam haberẽt honoris: quod esset contra prædicationem Euangelicam. ¶Et septimò principaliter probatur conclusio exẽplo sanctorum, qui errata sua sæpe scriptis prodiderunt, quę tamẽ potuissent celare. Vt Augustinus cum alibi sæpe, tum in confessionibus: & maximè lib. 2. cap. 2. vbi deplorat concupiscentiam carnis quam passus est in adolescentia. Rapiebat (inquit) caligo libidinis imbecillem ætatem per abrupta cupiditatum: atque mersabar gurgite flagitiorum: ibam longius à te, & effundebar & diffluebam & ebulliebam per fornicationes meas, & tacebas. Et Ambro. (vt in eius legitur vita) publicas mulieres publicè ad se ingredi fecit, vt visis his, diffamaretur apud populum, atq; adeò, vel illa ratione impediret, ne eligeretur in episcopum. Et religiosissimus Anselmus in Meditationibus deplorat amissam turpiter virginitatem. O virginitas (inquit) iam non dilecta mea, sed perdita mea: ô fornicatio sordidatrix mentis meæ, perditrix animę meæ. Et sunt qui idem impingant Hieronymo. At verò Hieronymus id nõ planè testatur. Verba ei⁹ sunt in Apologia ad Pammachium. Virginitatem in cœlum fero, non quia habeam, sed quia magis miror quod non habeo. Ingenua & verecunda confessio est, quo ipse careas, id in alijs prædicare. Vbi nõ manifestè cõfitetᷣ se non esse virginẽ: sed dicit se nõ laudare virginitatẽ, eo ꝙ ipse habeat. Vel negat se habere perfectã mentis virginitatem: cùm frequẽtes impulsus carnis fuerit, etiã in senectute perpessus: vt ipse fatetur ad Eustochiũ de custodia virginitatis. ¶Octauò & postremò ꝓbatᷣ cõclusio ex vniuersali sensu hominũ. Nam licèt quis pãdat crimina sua, etiam ex animi leuitate: modò id nõ faciat iactantia aut cõplacentia peccatorũ: certè nõ censetur ab hominibus mortaliter peccasse, nisi inde sequatur periculũ vitæ aut scandalũ. ¶Quarta cõclusio. Sæpe est peccatũ mortale cũ quis ꝓprium crimẽ reuelat. Primò si id faciat per iactantiã aut cõplacentiã peccati. Par enim peccatum est homicidiũ, & cõplacentia in homicidio: atq; adeò grauius iactantia illius. Et hoc clamãt illæ authoritates primi argumenti ex Esa. & Psal. Secundò potest esse mortale ratione scandali: vt si quis haberetur & suspiceretur vt sanctissim⁹, & reuelaret grauissima sua peccata: vnde alij aut sumerẽt occasionẽ peccãdi, aut cõtemnẽdi tale genus hominũ. Si em̃ esset religiosus alicuius ordinis, contemneretur ille ordo. Et tertio potest esse mortale ꝓpter conditionẽ personæ. Vt si esset persona valde necessaria Reipublicæ: vt prælatus, cuius officiũ alius tã dignè gerere non posset. Tunc enim profectò graue peccatũ mortale esset infamare seipsum. Et quarto esset mortale, si ex reuelatione proprij secreti quis incurreret periculum vitæ, vt Sanson videtur mortaliter peccasse reuelando mysterium capillorũ Dalidæ: vbi abscõdita erat eius fortitudo. Iudi. 16. quanq̃ posteà occidendo se cũ hostibus nõ peccauit: vt dicit Augu. 1. de ciuitate Dei. ca. 21. quia instinctu id fecit spiritussancti. ¶Quinta cõclusio. Hominẽ infamare seipsum sępe est officiũ virtutis. Primò, vt dictũ est, ad capiendũ cõsilium vel leuandã tristitiã, si aliter fieri non potest, decet reuelare propria crimina, licèt sit nõ nulla infamia, illa esse amicis nota. Et secundò ratione iustitiæ, vt cũ quis proximũ falsò diffamauit, tenetur publicè, se retractare, cũ periculo propriæ famæ. Et tertiò esset officium virtutis ꝙ quis se permitteret infamari ꝓ amico. Vt si ego feci crimẽ quod falsò imponitur amico meo, quãq̃ esset casus in quo nõ teneor reuelare meũ crimẽ: qa videlicet nõ fui causa vt alteri attribueretur: tamẽ possum cedere iuri meo, & prodere me ad protegẽdum famam amici. Imo verò si econuerso amicus meus fecisset crimẽ quod falsò mihi impingitur, quanuis possem me cõpurgare, liceret nihilominus mihi tacere, vt infamia mea custodirẽ famam amici: sicut licet ponere vitã pro amicis: secundum illud Ioã. 15. Maiorẽ hac charitatem nemo habet, q̃ vt animã suam ponat quis ꝓ amicis suis. Cõclusio hæc quinta facilè probatur: quia in oĩbus casibus positis est honesta causa reuelandi crimina: & ideo nulla est prodigalitas reuelare. Et quartò pari ratione illi qui in eculeo vehemẽter torquẽt, licitũ est crimẽ occultũ cõfiteri, etiã si cõtra ius interrogetur, si aliter tormenta vitare non potest. Sed de hoc latior erit sermo in calce tertij membri.

¶Sexta

4. Cõclusio

5. Cõclusio

6.Cõclusio ¶Sexta conclusio. Siquis sibi falso imponat crimen, non est mendatium perniciosum, sed solum officiosum. Hanc cõclusionem obiter adnotauerim bona venia reuerendissimi Cardinalis Caietani contrarium asserentis loco citato. Et probatur. Quia falso sibi crimen imponit, nulli alteri facit iniuriam, nec sibi: quia volenti non fit iniuria: sed solùm est famæ prodigus. Quo fit, vt illud mẽdacium ex genere suo non sit peccatum, nisi veniale: sed esset mortale, si circunstaret aliquis causas quartæ conclusionis, aut si diceretur mẽdaciũ sub iuramẽto, aut si esset in periculum vitæ. Sed fortè, si quis sibi imponeret falsum crimen vt seruaret vitã patris, & pœnam ei⁹ capitis in se transferret, dum modò id faceret sine iuramento & scandalo &c. non esset mortale. ¶Quòd si quis arguat contra hanc conclusionem ex verbis August. 1. de ciuitate Dei cap. 20. vbi dicit ꝙ falsi testimonij non minus reus est, qui de seipso falsum fatetur, quàm si aduersus proximũ id faceret: sed aduersus proximum, falsum testimonium est mortale: ergò aduersus se ipsum. ¶Respõdetur ꝙ Augu. solùm prętẽdit, quòd illo octauo præcepto: Non falsum dices, prohibetur omne falsum testimonium: etiã illud quod quispiam aduersus se dicit: sicut illo præcepto. Nõ occides, prohibetur etiã quicũq; se occidere, ꝙ nos ingenuè fatemur: tamen non prætendit ꝙ tantum sit de se peccatum cùm quis dicit falsum aduersus se sicut aduersus proximum: nam quãquàm falsum testimonium ex genere suo sit mortale, quia omnia præcepta decalogi obligant sub mortali, tamen in indiuiduo non est necesse quodcunq; esse mortale: nisi vbi est iniustitia, qualis non est hominis ad seipsum. Esset tamen mortale si esset cũ periurio, aut cum conditionibus explicitis in 4. conclusione.

7.Cõclusio ¶Septima & vltima cõclusio. Quomodocunq; quispiam se disfamauerit, nõ tenetur ad restitutionem suæ famæ, etiã si per mendaciũ se diffamauerit. Primò, quia nemini fecit iniuriam: & secundò, quia si alicui deberet famam, non deberet nisi sibi: qui est dominus illius: ob idq; potest sibi restitutionem remittere.

¶ ADprimum argumentum principale respondetur primò, quòd præceptum illud sapientis: Curam habe de bono nomine: non sonat obligationem sub reatu mortali: nam comparat bonum nomen pecunijs: & præceptum de custodia pecuniarum non obligat sub mortali: quia prodigalitas ex genere suo non est peccatum mortale, cùm non sit contra iustitiam, vt colligitur ex S. Thom. 2.2. quæsti. 11.

¶Et secundò respondetur, quod præceptum & consilium custodiendi famam, hoc modo intelligitur: vt quis satagat exercere se officijs honestis uirtutis: quæ digna sunt fama & honore apud Deum & homines: secundum illud Matth. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona &c. & secundum illud Apost. Phil. 4. Quęcunq; sunt vera, quæcunq; sancta, quæcunq; bonæ famæ, hæc cogitate. Non tamen est præceptum, saltẽ obligans sub mortali ad custodiendum famã, in se consideratam, tanquàm bonũ temporale. Fama etenim atq; honor (vt inquit Sallusti⁹) est vmbra virtutis: vnde, sicut illum qui rectà pergit ad solem, vmbra etiã inuitum sequitur: sed qui soli tergum vertit, vmbram sequitur, quam nunq̃ attinget: ita eũ qui virtutẽ colit, bona fama consequitur: sed qui anxiè post famam & honorẽ currit, fieri non potest vt cõsequatur vn quã. ¶Ad alias authoritates Esaię & Psalmistæ respõsum est in quarta cõclusione, concedendo esse mortale quòd quis iactet se de peccato. ¶Ad secundum principale respondetur, quòd quanquàm negligere & prodigere propriam famam sit contra naturã boni temporalis, non tamen est cõtra charitatẽ, nisi quando fama est necessaria ad finem spiritualem: nam iocosum mẽdacium contra naturam, est tamẽ veniale. ¶Et eodem modo respondetur ad tertium argumentum. Et ad confirmationem negatur consequentia: nam hominem infamare proximum, est contra iustitiam: sed infamare seipsum, nulla est iniustitia. & ordo charitatis inter se ipsum & alium debet attendi quantum ad bona spiritualia: sed tamen bona tẽporalia nullus sibi tenetur magis concupiscere, quàm alij. ¶Ad authoritatẽ tandem Augustini, quæ videtur vehementer pugnare aduersus secundam & tertiam & vltimam conclusionẽ (videtur enim sentire quòd conseruare propriam famam sit opus iustitiæ: quia est necessaria alijs: & quòd sit proinde mortale, illam negligere: atq; adeo, quod infamans se teneat ad restitutionẽ) respondet primò, ꝙ Augu. loquitur illic de sanctissimis quibusdã mulieribus, quæ à populo venerabãtur vt religiosissimæ, & tñ nigligebant famã suã, putantes esse virtutẽ vt æstimarent male, & vilipenderẽtur. Et hoc cõdemnat Augu. ratione scandali, quod dabãt populo: scãdalũ eñi erat, ꝙ mulieres, quæ prius æstimabant religiosæ, crederẽt postea peccatrices: & maxime in primitiua ecclesia cauendũ erat Christianis ne darent scãdalũ gentilibus, qñ infamia vni⁹ Christiani cedebat in infamia toti⁹ christianitatis.

¶Et

¶ Et secundò respõdemus, quòd Augustinus, intelligit famam nostram esse necessariã Reipublicæ, sicut sunt bona exteriora: putà, quando Respublica & proximi indiguerint. Vnde, sicut non teneor seruare diuitias vt seruiã Reipublicæ aut succurram proximis, sed solùm te neor quando illas habeo succurrere proximo in necessitate: ita nec teneor, si sum persona priuata, custodire famam & honorem meum. Et quemadmodum prodigus bonorum suorum nõ tenetur restituere Reipublicæ, ita nec prodigus suæ famæ. ¶ Sed quid ad Paulũ quẽ audiuit illic Augustinus. 1. Corin. 10. Placete omnibus per omnia, sicut & ego omnibus per omnia placeo: non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant. ¶ Respondetur, quòd Paulus erat Apostolus: quapropter ex officio tenebatur habere bonam famam: & idem præcipiebat cæteris prælatis: sed priuatę personæ solũ tenentur habere bonam famam faciendo opera digna honore & fama. Et hæc de primo membro.

MEMBRVM SECVNDVM.

IN hoc membro secundo iuxta partitionem huius operis inuestigaturi sumus causas, quibus quispiam tenetur secreta reuelare, præsertim secreta crimina: nam dę his est intentio huius secundi membri. Sed ante titulũ quęstionis primę, pro distributione disputationis notandum est, tres esse genere vias, quibus ad cognitionẽ occultorum criminum iure proceditur: vt habetur De accusa. c. Qualiter & quã do. 2. §. Ad corrigendos, &. c. Licet Hely. de simonia. Quæ sunt, Denuntiatio: Accusatio: & Inquisitio: quæ secundum varios modos occulti criminis, discernuntur. ¶ Vbi secundò aduertendum est, doctores decretorum ac digestorum multifariè distinguere nomen occultum: vt refert Panormi. cap. Ex literarum. De tẽporibus ordi. sed ex professo. ca. Vestra. De coha. cler. & mulierum. At, omissa turba citationum, tribus modis aliquod crimen dicitur occultum in iure: primo, vt opponitur probabili secundo, vt opponitur publico: & tertiò vt opponitur notorio: nam authore Aristo. 1. Top. c. 13. æquiuocum ex consideratione contrariorum cognoscitur. ¶ Notorium dicitur bifariàm, aut notorietate iuris, aut notorietate facti. Notorietate quidem iuris: quando, aut manifestissima iudicis sententia quis damnatus est de tali crimine: quæ nulla ratione possit inficiari, aut quando reus ipse recto ordine iuris crimen confessus est: aut quando idoneis testibus ita comprobatur, vt nulla possit tergiuersatione celari. Notorietate verò facti, quando quis in conspectu populi scelus patrauit: ita vt vno verbo dicatur notorium: quod nulla tergiuersatione celari potest: vt habetur. c. Tua nos. De cohab. cler. & muli. Publicum verò, quanuis etiam accipiatur pro notorio: tamen vt distinguitur à notorio: accipitur pro eo quod fama publica proclamatum est, quã uis possit aliqua tergiuersatione celari: & alio nomine dicitur famosum. Et vtrũq;, tam notorium quàm publicum dicitur etiam manifestum. Sed probabile est illud, cuius sunt legitimi testes, vt in iudicium deferri possit. Occultum ergo in primo gradu & simpliciter, est illud quod opponitur probabili, id est cuius nõ sunt legitimi testes: & de huiusmodi occulto intelligitur illud Vrbani. c. Erubescant. d. 32. Secretorum & cognitor Deus & iudex est: nã de his non est iudicium humanum. Occultum in secũdo gradu est illud quod opponitur publico simul & notorio, quanquam sit probabile: itaque occultum dicitur quicquid ab ecclesia toleratur: vt habetur in dicto. c. Vestra. De coha. cle. & mulie. Notorium enim aut publicum nõ toleratur: quia notorium statim punitur, & publicũ inquirendum est vt puniatur. Occultum in tertio gradu: quod largè dicitur occultum, est illud quod aliqua tergiuersatione celari potest, licèt laboret infamia. ¶ Igitur peccata notoria non indigent aliqua via vt cognoscantur: quia satis cognita sunt vt puniantur. De quibus ait Aposto. 1. Timo. 5. Quorũdam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: &. 2. quæstio. 1. cap. Manifesta. & sequentibus. Manifesta crimina accusatione non indigent. & glossa Augustini super illud Genesis quarto: Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Euidentia (inquit) patrati sceleris non indiget clamore accusatoris. De accusa. cap. Euidentia. Quocirca secũdum tria genera occultorum, sunt tres viæ cognitionis. Quod enim occultum est in primo gradu, cognoscitur solũ via correptionis fraternæ & denunciatione Euangelica: sed quod occultum est secundo modo, est materia, non solum correptionis, sed etiam accusationis: quod tamẽ occultum est tertio modo, materia est, & correptionis, & accusationis, & inquisitionis. Itaque, inquisitio solum est de crimine cuius percrebuit infamia: sed accusatio, de

Tres viæ cognoscẽdi crimina.

Occultũ triplex.

Notorium.

Publicum.

Probabile.

tio, de omni crimine probabili: siue laboret in infamia, siue nõ; & correptio & denuntiatio euangelica, de omnibus etiam occultis. De his ergo tribus vijs dicturi sumus in hoc secundo membro. Sed de denuntiatione loquemur sub nomine fraternę correptionis: quod in vsu doctorum frequentius est. De qua quatuor operæpretium est disputare quęstiones, nẽpe an correptio sit sub præcepto, quando obliget hoc præceptum, quos obliget, & quo ordine.

QVAESTIO PRIMA.

TRVM correptio fraterna sit sub præcepto.

¶ Ad partem negatiuam arguitur primo. Nemo obligatur ad impossibile, secundum illud Hieronymi: Maledictus qui dicit Deum aliquid impossibile præcepisse: at correctio peccatoris non est in potestate hominis, sed solius Dei: qui cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Roma. 9. Vnde Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum: & Eccles. 7. Consydera opera Dei quod nemo possit corrigere quem ille despexerit: ergo correctio fraterna nõ est sub pręcepto. ¶ Secundò arguitur: præcepta quæ sunt erga proximos sunt propter eorum necessitatem: sed nulli peccatorum necessarium est vt ab alio corripiatur: ergo correptio nõ est sub præcepto. Probatur minor: nam cuiuscunque correctio & emendatio in sua ipsius est potestate cum solo auxilio diuino: Deus enim constituit hominem & reliquit illum in manu cõsilij sui, Ecclesia. 15. ergo nullus indiget auxilio alterius vt seruetur à morte spirituali: quemadmodum indigent homines aliorum auxilio, vt seruentur à morte temporali.

¶ Tertio arguitur. Omnia pręcepta necessaria ad salutem, vt dictum est quæstione secunda membri primi, reducuntur ad aliquod præceptorum decalogi: sed nõ apparet quo illorum decem præcipiatur correptio fraterna? ergo correptio fraterna non est sub pręcepto.

¶ Et confirmantur hæc argumẽta: quia rarissimi sunt, qui æstiment tanquàm peccatũ omissionem correptionis: nec est vsus vt homines in sacramento cõfessionis huiusmodi peccati meminerint. ¶ In contrarium est præceptum redemptoris nostri Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum. & 1. Thes. 5. Corripite inquietos, cõsolamini pusillanimes. &c.

IC primũ omniũ notandum est, quod quãquàm correptio & correctio promiscuè sæpe pro eodem accipiãtur, differe tamẽ inter hæc nomina: quod correptio est via ad correctionem: correctio verò finis correptionis: quod & August. docet. 1. De Ciuitate Dei, cap. 9. dicent. Nolunt quidam plerunque corripere, cũ fortasse possint aliquos corripiẽdo corrigere. Vnde ꝙ frater corrigatur nõ est in potestate corripientis: & ideò correctio nõ est in præcepto, sed correptio: nam teste Arist. 1. Top. cap. 2. Nec rhetoris est persuadere, nec medici sanare. sed nihil eorum omittere, quæ sunt necessaria. Aliter distinguit. S. Thom. inter hæc nomina, in. 4. d. 19. q. 2. art. 1. scilicet, ꝙ correptio sit fratris ad fratrẽ, correctio verò, est prælati respectu subditorum. Sed eòdem ferme redit: nam correptio eò propriè attribuitur prælatis, ꝙ habent vim coactiuam, qua possunt vsque ad correctionem vel punitionẽ corripere. — Correptio & correptio

¶ Secundò, vt ex collatione harũ viarum perspicacius de singulis iudicemus, notanda sunt illa quib⁹ differt inter correptionẽ fraternã & accusationẽ & inquisitionẽ. Et quia, vt author est Arist. Ethic. 7. vt principium in speculabilibus, ita se habet finis in operabilibus: atq; adeò, actus morales à fine sortiantur speciem, vt idem docet in. 5. Ethic. à fine operęprętium est exordiri. ¶ Differt ergo primo correptio fraterna ab accusatione & inquisitione, fine. Nam finis correptionis est bonum priuatum particularis personæ: sed finis accusationis & inquisitionis est bonum publicum. Enimuerò homo cõsideratur primo vt singularis pſona; & secundò vt membrum reipublicæ (sumus enim, vt ait Apostolo. prima Corinth. 12. vnius corporis mẽbra) quare crimen cuiuscunq; hominis ambabus rationibus malum est: & quia homini propriè nocet, & quia in perniciẽ reipubicæ generaliter diffunditur. Quocirca correptionis fraternæ finis est correctio & recuperatio fratris: quod illo verbo euangelico insinuatur: Si te audierit, lucratus es fratrẽ tuũ: sed accusationis & inquisitionis finis est publica punitio, vt pœna publica vnius, terrori sit cæteris, secundum illud Paul. 1. Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant. Hoc enim differt inter pœnam huius vitæ & pœnã æternam inferni: nã pœnæ huius vitæ nõ per se expetũtur, nec debent infligi propter malũ hominis, sed in quãtum sunt medicinales vel ipsi cui infliguntur, vel alijs: at pœna inferni non est medicinalis, — Finis correptionis.

B sed

sed solùm est in malum: & supplicium damnatorum, propter bonum iustitię: tametsi in hac vt nos iuuet ad terrorem.

¶ Et ex hac prima differentia nascitur secũda, vt ratiocinatur S.Tho.2.2.quæst.33.artic.1. quæ ad euidentiam dicendorũ præcipuum habet fundamentum. Correptio fraterna differt ab accusatione & inquisitione, genere virtutis. Nam correptio fraterna est actus & officium charitatis accusatio verò & inquisitio sunt opera iustitiæ. ¶ Quòd si percontèris an sit actus proximus &, vt dicunt, immediatus charitatis. Respõdetur ꝙ non est nisi actus proximus & immediatus misericordiæ: quæ est species & effectus particularis charitatis: nam benefacere fratribus: est generale officium charitatis: sed benefacere specialiter ad leuandum miseriã: est species & effectus particularis charitatis, vt docet S.Th.2.2.q.31.& cùm peccatũ sit summa inter miserias hominũ, fit, vt corripere peccatorẽ, sit præcipuũ opus misericordiæ, post illud quod est remittere peccatũ inimico. Vnde Albinus (quod est in decretis.d.45.) Tria, inquit, sunt genera eleemosynarũ: vna corporalis, egẽti dare quicquid poteris: altera spiritualis, dimittere à quo lęsus fueris: tertia delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis: eleemosyna verò græcè idẽ est quod misericordia. Et hoc modo correptio est opus charitatis: quod significat illa verba Hebr.12. Deꝰ quos diligit corrigit, imò & illa: Si peccauerit in te frater: nã nomẽ fratris affectũ explicat charitatis: & inde sumptũ est nomen: correptio fraterna ad differentiã correptionis & castigationis prælati per accusationem aut inquisitionẽ, quæ dicitur iudicialis.

Correptio actus est charitatis.

¶ Quòd si arguas cõtrà, correptionẽ esse potiꝰ actũ iustitiæ, ex glossa illa Rabani, Matth.18. Peccãtem zelo iustitiæ corrigamus: respõdet S.Tho.2.2.q.33.art.1.ꝙ vel loquitur de correptione prelati quę est actus iustitiæ: vel loquitur de iustitia, vt est generale nomen omnium virtutũ. Sed forsan Rabanus voluit insinuare, ꝙ licèt corripere peccatorẽ sit opus misericordiæ: tamen si cõparetur ad hoc quod est parcere pœnitẽti, habet quodãmodo speciem iustitiæ. Ait enim, Peccãtem zelo iustitiæ corrigamus, & pœnitenti viscera misericordiæ pãdamus. Et licèt vtrũq; sit misericordiæ, tamẽ cõdonare peccata est mera misericordia: sed corripere & arguere habet aculeũ iustitiæ. Distinctio Archidiaconica. Si peccauerit.2.q.1. videlicet, ꝙ quatenus correptio ordinatur ad emẽdationem fratris, est opus charitatis: sed quatenus ordinatur ad exemplũ aliorũ, est opus iustitiæ, sine ratione conficta est. Sed de Archidiacono nõ faciemus amplius mentionem: nã si habetur pro oraculo in hac materia est, quia ad literã, nec iota mutato, trãsfert omnes octo articulos S.Tho.2.2.q.33. ¶ Ex his duabus differẽtijs sequitur alia: scilicet ꝙ correptio ꝑ accusationẽ & inquisitionem habet vim coactiuam & coerciuam: quæ proinde solis prælatis & magistratibus incumbit: sed fraterna correptio omnes in vniuersum obligat: vt.q.3. manifestabimus ¶ Ex his tãdem colligitur definitio correptionis fraternę: quæ est apud Albertum, & apud S.Tho.in.4.d.19. Correptio fraterna est admonitio fratris de emẽdatione delictorũ, ex fraterna charitate: vbi exprimitur, & finis, & genus virtutis.

Correptio fraterna.

¶ HIS præiactis respõdetur ad quæstionem quatuor conclusionibus. Prima. Correptio fraterna est sub præcepto naturali, diuino, & humano. Conclusio est receptissima cunctis doctoribus, & theologis, & iurisconsultis: vt sunt Altissiod.lib.3.tract.25.capit.1.S.Thom.2.2. quæst.33.artic.2.Richar.& cęteri sententiarij in.4.d.19.& Panor.& canonistræ cap.Nouit. De iudicijs.& capit.Si peccauerit.2.quæst.1. Quam conclusionem tenet etiam illic Innocẽtius: tametsi Panor. falsò intellexerit eius mentem. Verba enim Innocentij sunt hæc in dicto cap.Nouit. Ad istam denuntiationem nõ credimus aliquem teneri, nisi sicut tenetur ad alia opera charitatis: nisi sit talis, ad quem ratione officij & curæ hoc pertineret. Ex quibus falsò colligit Panormita. intentionem Innocentij eam esse, vt solis prælatis sit pręceptum fraternæ correptionis, cũ tamen ille dicat ꝙ alij non tenẽtur: nisi sicut ad alia opera charitatis: quæ tamen sunt sæpissimè in præcepto. Quare, nullus potest negare quin sit omnibus sub præcepto, est tamen nobis in votis in hac materia cõclusiones vulgatas, & singularibus rationibus asserere, & ad particularia applicare: hoc enim in materia potissimè disserendum est.

1. Cõclusio

¶ Probatur ergo primò conclusio iure naturæ. Homo est animal suapte natura ciuile & sociabile, vt author est Aristot.9.Ethicorum. & vt primo Politic. id latiùs explicat, non solùm ad societatem natus est vt oues & boues, cæteraque id genus animantia: quæ in hoc solùm gregalia sunt, quòd affectiones suas illiteratis vocibus sibi mutuò manifestant: sed homo in hoc est animal sociale, vt alios alij ratione & sermone instruant: atque adeò, quid vtile sit, quidve noceat: quid denique iustum sit, aut iniustum se inuicem doceant, admoneantque: ergo quisq; hominum iure naturæ tenetur

tenetur errantem cõsilio suo & exhortationẽ in viam reducere: instar membrorũ corporis: quæ, cũ nullum sibi solũ sufficiat, mutuas sibi operas impẽdunt. ¶Et augetur hæc ratio. Nã lex hæc naturalis arctius ligat Christianos: sanè q nõ naturali modo, sed baptismatis vinculo, mẽbra vnius corporis sum⁹ in Christo (verba sunt Apostoli. 1.Cor.12. In vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus) ergo quemadmodum manus stomacho alimenta ministrant, sed stomachus vicissim manus alit: pedes sustinent oculos: & oculi pedes dirigunt: ita debent pauperes diuitibus seruire, & diuites vicissim pauperes alere: atq; adeò iuuenes & robusti, senes & debiliores debent sustinere: sed qui, tanquã senes, prudẽtia & cõsilio valent, tenẽtur velut oculi, ignorantes & errãtes ad veritatem & virtutẽ reuocare: vt in fabulis est græcorũ de amicis illis, quorum cùm alter cludus esset, alter vero cæcus: hic claudum humeris gestabat, ille verò gressus cæco dirigebat. ¶Secundò probatur conclusio iure diuino. Primò. Ratione creationis Deus est omnium cõmunis Pater: qui debuit proinde nobis prouidere secundũ nostram conditionem: sed cũ nullus sibi solus sufficiat: non prospiceret Deus nobis vt pater, nisi vnicuiq; mandaret de ꝓximo suo: vt habetur Ecclesia.17. atverò inter humanas necessitudines, vna nec infima est, vt quisq; errãtẽ corripiat: ergo hoc est præceptum diuinum. ¶Et confirmatur ex pręcepto morali vet. legis. Exod. 23. & Deut. 22. legimus. Si occurreris boui inimici tui, aut asino errãti, reduc ad eum: ergo à fortiori, si quis viderit proximũ suum errantem & deuitiantẽ à Deo, tenetur eum reducere: quanto proximus plus est q̃ bos aut asinus. Sed tertiò & potissimũ probatur cõclusio præcepto Euangelico. Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum: vbi Christus seruator noster nihil aliud q̃ naturale præceptum explicuit, nisi ꝙ cùm esset sol iustitiæ, hoc vt cætera præcepta naturalia illustrauit, formam quidẽ docens corripiendi, qua pudori & famæ nostræ consuleret optimè, vt sua fuit erga nos immensa charitas. Et quòd verba illa sonent præceptum, nõ solum colligitur ex verbo imperatiuo, corripe, sed ex verbis proximè præcedentibus. Postquàm enim meminit Christus quemadmodũ venerat saluare qđ perierat: atque adeò, parabola de illo, qui nonaginta nouem ouibus in monte relictis, iuit quæsitum eam quæ perierat, exaggerauit quanti ei constitisset salus humani generis: subnectit: Sic non est voluntas ante patrem vestrum qui in cœlis est, vt pereat vnus de pusillis istis. Et subsequitur, Si autem peccauerit in te frater, corripe eum &c. ac si aperte dixisset: voluntas patris est vt tanta sit vnicuique cura fratris sui, ne pereat, quanta fuit mihi: & quemadmodum mandatum est mihi à patre vt perditos homines lucrifacerẽ, ita & vobis sit in ꝑcepto. Vnde Innoc. cap. Nouit. De iudicijs: referens prælatis Franciæ verba hæc Euangelij, subiungit. Quomodò nos mandatum diuinum possumus nõ exaudire? Vbi insinuat illud esse præceptum. Animaduertite qui nomina vestra Christo in baptismo dedistis, quàm nobis cõmendauerit fraternam correptionẽ, quam nos tamen contrà, curamus tam negligenter: quantoq; nos honore dignatus est; qui quarũ ipse fuit animarum redemptor per passionem, nos quodãmodo per correptionẽ seruatores esse voluit: Si te (inquit) audierit, lucratus es fratrem tuum. Quod bene adnotauit Iacobus ca. quinto, vbi inquit. Fratres mei si quis vestrum errauerit à veritate & conuerterit quis eum: scire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte: & operit multitudinẽ peccatorũ. Ergo qui fratres corripere parui faciunt, non Christum, sed Cain imitantur: qui vel in hoc fuit caput ecclesiæ malignantium, quòd fratricidium excusans, custodẽ se esse fratris falsò negauit. ¶At verò ꝙ dicta cõclusio sit de iure positiuo, multis canonibus cõprobatur, vbi præcipitur correptio fraterna: vt.d.83. cap. Prouidẽdum: & cap. Consentire. &. 86. dist. cap. Facientis. & expresse. 24.q.3.capit. Tam sacerdotes.

¶Secunda conclusio. Præceptum correptionis fraternæ obligat ex genere suo sub reatu mortali. Probatur. Peccatũ est grauissimũ malum hominis: quare qui omittit fratrẽ à peccato liberare, cùm possit, non habet erga illum charitatem: & ideo talis omissio est cõtra charitatem. Vnde August. super can. Ioã. tract. 7. exponens illud: Si sic dilexit Deus nos, & nos debemus alterutrũ diligere. 1. Ioan. 4. Non putes (inquit) te tũc amare seruũ tuũ, quãdo eum nõ cædis, aut tunc amare filium tuum, quando ei non das disciplinam, aut tunc amare vicinũ tuum, quãdo eum non corripis. 5. q. 11. capit. Non putes. & sermone. 16. De verbis domini: exponens præceptum Christi Matt. 18. Si neglexeris (inquit) conuiciatorem corripere, peior es tacendo, quàm ille cõuiciãdo: sed qui cõuiciatur mortaliter peccat: ergo & qui omittit corripere. ¶Secundo probatur conclusio. Super illud Roma. 1. Digni sunt morte, non solùm qui faciunt, sed qui consentiunt facienti- 2. Cõclusio

bus: dicit glossa. Consentire est tacere, cũ possis arguere: & super illa verba Leuit. 20. Succidam omnes qui consenserunt ei vt fornicaret: ait glossa: Cõsentientes qui possunt accusare, arguere, vel monere, & non faciunt, non effugiunt iudicium. Quibus authoritatibus confirmat Ioan. octauus. 85. d. ca. Facientis. grauiter peccare qui negligit emẽdare quod corrigere potest: ergo omissio correptionis est ex genere mortale. ¶ Tertiò id cõprobatur. Eleemosynæ corporales, quãdo sunt necessariæ, sunt in præcepto sub reatu mortali: nam omissio earũ cõtraria est charitati: secundũ illud Ioan. 3. c. 1. cano. Qui habuerit substantiã huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua, quomodo charitas Dei manet in illo? Et Ambr. Pasce fame morientem: si nõ paueris, occidisti. d. 86. c. Pasce. & Symmach⁹. 83. dist. Mortẽ languentibus probatur infligere qui hanc, cũ possit, nõ excludit: ergo à fortiori eleemosynæ spirituales sunt in præcepto sub reatu mortali: sed inter spirituales miserias summũ est peccatũ: ergo corripere peccatorẽ summa est misericordia: post illam quæ est remittere peccata. Vnde glossa Matth. 18. Ita (inquit) peccat qui vidẽs fratrem peccare tacet, sicut qui pœnitenti nõ indulget. ¶ Postremò cõfirmatur cõclusio. In iudicio finali, vt est Matthę. 25. omissio operũ misericordiæ obijcietur damnatis in causa damnationis: sed nullus dãnatur pœna æterna, nisi de peccato mortali: ergo omissio misericordiæ sæpe est mortalis: misericordiæ spirituales præstant corporalibus, & correptio est misericordia spiritualis: ergo omissio illius est mortalis. Potest tamen in indiuiduo esse quãdoq; venialis: imò quandoq; sine peccato, vt statim questione sequẽti explicabimus. ¶ Sed dubiũ est hic nõ paruũ, vtra sit maior obligatio, correptionis ne, an eleemosynæ corporalis: nã certè homines non tanti faciunt corripere fratrẽ, quãti alere pauperes in necessitate: neq; existimãt tam necessariũ esse illud q̃ hoc: cũ tamen aliũde moueat q vita spiritualis præstantior sit corporali. ¶ Subijciã ergo tertiã cõclusionẽ notandã. Maior est obligatio correptionis q̃ eleemosynæ corporalis ex gñe obiecti: minor tñ ratione necessitatis. Grauitas enim peccati æstimãda est, & penes obiectũ, & penes circũstantias, præsertim penes necessitatẽ, vt author est S. Tho. 1. 2. q. 73. Prima ergo pars cõclusionis manifesta est: qa vita spũalis p̃stantior est corporali. Vñ Greg. in ho. super illud Matth. 11. Cũ audisset Ioan. in vinculis. Plus (ait) est animã in æternũ victurã pabulo verbi reficere, q̃ ventrẽ morituræ

Dubium.

3. Cõclusio

carnis terreno pane satiare. Et Chrys. in hom. 3. sup epist. Cor. Et si immẽsas pecunias pauperibus eroges: plus tñ effeceris, si vnã conuerteris aĩam. Sed ꝓbatur secũda pars: nã eleemosynę spũales nõ sunt ita freq̃ẽter simpliciter necessariæ, sicut corporales. Vbi notandũ, ꝙ peccatũ aut ꝓcedit ex ignorãtia, aut ex passiõe, aut ex malitia. Quãdo ꝓcedit ex ignorantia, tunc correptio est magis necessaria: q̃a tunc peccator resipiscere nõ põt, nisi instruat. Sed qñ procedit aut ex passione aut malitia, nõ est, vt plurimũ, tam necessaria correptio, q̃ est necessaria eleemosyna patienti extremã aut grauẽ necessitatẽ: nã peccator tũc sine auxilio alicuius põt cõuerti, solo auxilio diuino: & tñ pauper non potest seruare vitam sine auxilio fratris. ¶ Vnde colligit ꝙ qñ correptio esset simpliciter necessaria, tunc grauior esset omissio illius q̃ omissio eleemosynæ corporalis in extrema necessitate. V. g. Si hæreticus p̃uerteret Christianos ꝑsuadendo p̃uersa dogmata, & ego solus aut ego cõmodius possem illos liberare illa ignorãtia, ꝑfectò grauius peccassẽ nõ corripiendo, q̃ si permitterẽ perire hominẽ fame. Probatur: q̃a necessitas est eadẽ, & detrimentũ est grauius. Et isto modo sunt intelligẽda verba Aug. ad Bonifaciũ, quæ habẽtur. 23. q. 4. ca. Ipsa pietas. vbi dicit, multò magis nos teneri ad eleemosynas spũales, q̃ ad corporales: intelligit (inquàm) vbi est æqua necessitas, sed quãdo peccatũ non ꝓcedit ex ignorãtia, regulariter nõ est tãta necessitas, quanta eleemosynæ corporalis. Quare regulariter plures sunt casus in quib⁹ tenemur ad eleemosynas corporales plus q̃ ad correptionẽ. ¶ Quòd si qs q̄rat, in quo gradu tenẽdũ est esse p̃ceptũ de correptione fraterna, an sit hæreticũ oppositum sentire: q̃a videt Inno. dic. c. Nouit. De iudicijs. determinasse ꝙ sit præceptum particulare correptionis Matt. 18. ¶ Rñdetur per quartã cõclusionẽ. Nõ cẽsereturhęreticus q negaret esse p̃ceptũ particulare correptiõis, saltẽ datũ, Matt. 18. priuatis ꝑsonis: esset tñ hæreticũ dicere qđ nõ cõprehenditur sub gñali p̃cepto charitatis & eleemosynæ. Prima pars ꝓbatur, q̃a illa verba Matt. 18. quanq̃ in rei veritate explicẽt pręceptum naturale, vt dixim⁹, tñ possent aliquo modo gloriari, aut ꝙ sunt de cõsilio, aut ꝙ non est absolutè pręceptũ corripiẽdi, sed solũ p̃ceptũ de ordine: vt qñ qs corripiat, illum ordinẽ seruet, aut ꝙ solũ est p̃ceptũ respectu p̄latorũ: nã Petro particulariter dicta sunt. Vñ Inno. q̃a erat papa, putabat sibi esse p̃ceptũ corripere regẽ Frãciæ. Sed. 2. pars ꝓbat: nã lege charitatis cõtinet, vt necessitatib⁹ ꝓximorũ ꝓuideam⁹.

4. Cõclusio

¶ Ad

¶ AD Primum argumentum. Conceditur, ꝙ nullus potest conuerti, nisi misericordia dei præueniente: & ideo, quem deus indurat, sicut Pharaonē, non potest homo corrigere: nihilo minus homines debemus adiuuare misericordiam dei: sumus.n. secundū Ioan. in. 3. cano. vt cooperatores veritatis: scilicet, disponentes ad gratiā quam Deus infundit: secundum illud. 1. Cor. 3. Ego plantaui, Apollo rigauit: Deus autem incrementum dedit. Vnde August. quod habetur. 23. quæst. 4. cap. Sicut. Licet aliqui (inquit) à solo Deo corrigantur, vt Petrus: nihilo minus non est negligenda correptio nostra: quia tunc ex correptione homo proficit, cùm Deus miseretur & adiuuat. Et statim, ca. Nabuchodonosor, dicit ecōtrario, ꝙ licèt aliqui etiā correpti nō emendentur, vt Pharao, nihilominus non est à correptione cessandum.

¶ Ad secundum argumentum respōdetur primò; ꝙ sæpè est tanta necessitas correptionis, quanta eleemosynæ: vt putà quādo peccatum procedit ex ignorantia, vt dictum est in tertia conclusione. Et secundò respondetur, quòd quādo procedit ex passione aut malitia, quanuis non sit tunc adeò necessaria, nihilominus magnoperè peccator indiget admonitione: vt egregiè docet Chrysost. super primam epistolam Cor. Homilia. 44. nam quāuis qui peccat ex passione in vniuersali cognoscit peccatum & priuationem glorię & pœnas inferni, tamē in particulari habet excæcatum iudicium: & ideo indiget peccator identidē hęc admoneri. Vnde, Si verbis tuis (inquit Chrisosto.) non obediat peccator, interim custodi & contine à maligno negotio: fortasse enim reuerebitur.

¶ Ad tertium argumentum respōdetur, quòd præceptum correptionis fraternæ reducitur ad quartum præceptum de honoratione parentum: sub quo militant omnia præcepta quibus tenemur impendere aliquod beneficium proximo. Nam in decalogo solū sunt illa præcepta quæ statim proposita recipiūtur sine aliquo doctore: sed quæ non sunt adeò manifesta, quin indigeant expositione sapientum, virtualiter comprehēduntur sub illis, vt docet S. Thom. 1. 2. quæst. 100. articu. 3. Atqui præceptum honorandi parentes statim propositum naturali lumine recipitur, sed benefacere alijs proximis, licèt non sit ita manifestum, tamen facili negotio persuadetur.

¶ Ad vltimam confirmationem nescio quid aliud respondeamus, quàm vt exhortemur ne tanta sit negligentia huius præcepti. Nam in religionibus, & inter viros timoratæ conscientiæ non est tanta incuria huius præcepti. Cæteri verò aut excusantur; quia pauci sunt qui sperant sua correptione posse fratres emendare: aut accusandi sunt, vt dicit Augustin⁹, quia ex verecundia aut alio humano respectu omittunt præceptum implere Euangelicum.

QVAESTIO SECVNDA

VTRVM præceptū correptionis obliget semper & pro quocunque tempore. ¶ Ad partem affirmatiuam arguitur primò: Apostolus admonet Timotheū: Argue, obsecra increpa, opportune, importune. 1. Timot. 4. & Propheta: Clama, ne cesses, annuncia populo meo scelera eorum. Esai. 58. ergo nulla nobis est opportunitas obseruanda, sed sine cessatione corripiendum. ¶ Secundo arguitur. Si aliqua de causa cessandum esset à correptione, maximè quando timeretur peccatorē de correptione scandalum accipere & deteriorē fieri: sed (vt inquit Hieronymus) veritas vitæ non est dimittenda propter scādalum: nam, auctore Beda, vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur. De regu. iuris. capi. Qui scandalizauerit: ergo propter scandalum nō est cessandum à correptione: exēplo Christi, Matth. 15. qui propter scandalum pharisæorum non cessauit prædicare veritatem: ¶ Tertiò arguitur. Si aliquid nos posset excusare à correptione, id esset præsertim, quando corripere non possumus sine magno incommodo nostro & detrimento: sed non excusatur à peccato mortali qui vel metu mortis omittit corripere: ergo præceptū correptionis obligat pro quocunq; tempore. Minorem videtur docere Augustin. 1. De ciuit. Dei, capit. 9. cuius verba sunt. Propterea cum malis flagellantur & boni qui non corripiunt: quia reformidatur vulgi iudiciū, carnis excruciatio, aut peremptio. ¶ Sed in contrium est quòd præceptum correptionis est affirmatiuum: & præcepta affirmatiua non obligant pro quocunque tempore.

AD quæstionem respondetur nouem conclusionibus. Prima. Præceptum correptionis non obligat pro quocunque tempore, sed cōuenientibus necessitate & opportunitate. Probatur conclusio. Hoc differt inter præcepta affirmatiua & negatiua, quòd præcepta negatiua prohibent malum, affirmatiua verò præcipiunt bonum: bonum autem, vt ait Dionysi. 4. capitu. De diu. no. consurgit ex integra

Prima conclusio.

tegra causa: malum verò ex quocūq; defectu: quo fit vt malum nunq̃ benefiat, sed quomodocunq;, & quotiescunq; fiat, est peccatū, nisi ignorantia excusetur: sed tamen id quod est bonum ex obiecto non benefit, nisi quando suis circunstantijs vestitur: & ideo quanuis vtrunq; præceptum obliget semper, id est, quātum ad præparationem animi: tamen quantū ad exercitium, negatiuum obligat (vt dicunt) pro semper, affirmatiuum verò non, nisi concurrentibus circunstantijs secundum necessitatem: & quia finis correptionis est correptio & emendatio fratris, tunc obligat hoc præceptum, quando emendatio est necessaria, & fieri potest commodè. Et quidem Gerson inter theologos, De correptione, tracta. 34. & Astē sis iurisconsultus libro secundo. titulo. 6. cōstituunt sex conditiones necessarias ad correptionem: tres ex parte corripientis: quæ sunt, certa peccati cognitio, māsuetudo, & commoditas, ita vt non sit alius qui commodiùs corripere posit: & tres ex parte corripiendi: videlicet, quod eius peccatum sit mortale, quòd sit spes emendationis, quòd non spectetur aliud tempus opportunius. Hæc autem operæpretium erit de suis principijs enucleare: necesitas nanque corripiendi iudicanda est, & ex obiecto, & ex circunstantijs: scilicet, ex peccato, & ex conditionibus peccatoris atque corripientis. ¶ Sit ergo secūda conclusio.

2. Cóclusio Omne peccatum mortale est materia necessaria correptionis. Probatur. Finis correptionis est lucrari & recuperare fratrem: vt patet ex verbis euangelij: Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: ergo omne illud per quod frater perditur, est materia correptionis: sed per peccatum quodcunque mortale perditur homo & auertitur à Deo: ergo omne peccatum mortale est materia correptionis. Ex ratione conclusionis exprimitur eius sensus: intelligitur enim quoties peccatum pendet quodammodo in futurum, ita vt maneat, aut pertinacia, aut periculū peccati. Nam si peccatum est omnino præteritum, non est materia correptionis Hoc adnotauerim propter glossam in capitulo. Si peccauerit. secunda quæstio. 1. dicentem ꝙ præceptum correptionis est solū de peccato futuro, vt euitetur: sed præteritum corripere solùm est consilium: quam glossam alij non probant, dicentes ꝙ respectu peccati, etiam præteriti, currit præceptum correptionis: sed tamen his non obstantibus manifestū est, ꝙ si peccatum est iam præteritum, ita vt nec maneat complacentia, nec periculum in illo, non est præceptum nec consilium correptionis. Probatur: quia cessante fine, cessat necesitas medij: quando ergo peccator emendatus est: nulla est necesitas corripiendi. Imò verò perniciosum esset cicatricem sanati vulneris refricare, cùm Propheta beatos eos censeat quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Et in hoc differt correptio fraterna ab accusatione & inquisitione quæ locum etiam habent in peccatis præteritis & emendatis: quia finis eorum est punitio propter bonum commune. ¶ Ex sensu cōclusionis subsequitur secundò, peccatum veniale aliquando esse necessariam materiam correptionis: putà quando in periculum hominem conijcit peccandi mortaliter: maximè si ex genere suo ordinet̄ ad mortale: vt cū quis domū ingreditur suspectam, aut familiaritatē cōserit cum mulierculis: quod illo præcepto regulæ Augu. admonemur. Si oculi petulantiam in aliquo vestrum aduerteritis, statim admonete, ne malè cœpta progrediatur. Sicut enim q̃ videret hominem subire periculum mortis tēporalis, mortaliter peccaret nisi eum seruaret, ita & qui non seruaret hominem à periculo mortalis peccati. ¶ Sed contra hanc sc̄dam cōclusiōnē: quatenus vniuersalis est, arguitur. Super illis verbis euāgelij: Si peccauerit in te frater tuus, ait glossa interlinearis: Id est, si iniuria te affecerit: ergo solùm est præceptum vt suas quisq; iniurias corripiat, & non alia peccata. Quod confirmatur ex glossa Hieronymi: Si peccauerit in nos frater, & in qualibet causa nos læserit, dimittendi habemus potestatem: si autem in Deum quis peccauerit, nō est nostri arbitrij. Vbi insinuat, quod peccata in Deum non sunt materia correptionis: sed accusationis potiùs. ¶ Respondetur quod illa glossa non intendit limitare præceptum correptionis ad solas proprias iniurias: nam Christus, vt diximus, nihil aliud fecit quàm exprimere ordinem præcepti naturalis, quo certè tenemur corripere quęcūq; peccata proximi: & ideo non est præceptum de his aut illis peccatis corripiendis, sed de ordine corripiendi omnia: & maximè quia vanum esset corripere propriam iniuriam, postquàm illata est. Imò verò proprias iniurias, si probare possumus, non tenemur secretò corripere, sed licet nobis statim in iudicio vindictam petere: sed si recipienda est illa glossa, intelligenda est hoc modo: vt omne peccatum quod fit in præsentia mea appelletur quoddammodo iniuria mea, quia est contra pudorem & reuerētiam meam. Sed verba Hieronymi potiùs attinent ad indulgentiam peccatorum, quàm ad cor

ad correptionem: scilicet quòd possumus dimittere peccata propria, sed tamen peccata in Deum, aut bonum commune: vt sunt hæreses, & proditiones, denuntiare tenemur: vt infrà dicemus, si secreta correptione statim extingui non possunt. Sed omnia sunt nihilominus materia correptionis, si certa spes sit emendæ. ¶ Arguitur tamen secundò ex glossa Augustini super eisdem verbis. Si peccauerit in te: id est, te sciente. 2. quæstio. 1. capit. Si peccauerit: quæ germana est illius textus: ex qua colligitur quòd sola peccata occulta sunt materia correptionis: & non publica. Respondetur, quòd nos solùm asserimus omne genus peccati esse materiam correptionis: sed Augustinus loquitur de ordine corripiendi expresso in Euangelio: quòd scilicet peccata secreta secretò corrigantur, cùm illa quæ sunt publica, posint publicè corripi: de quo latiùs quæstione quarta.

Tertia conclusio.

¶ Tertia conclusio. Peccata venialia singularis personæ nisi sint per se ordinata ad mortalia, non tenemur corripere sub reatu mortali: secùs si in republica iam percrebuissent. Prima pars probatur: quia nullus tenetur sese de venialibus corrigere, nisi sub reatu veniali: ergò nec frater tenetur corripere fratrem ab illis sub reatu mortali. Et de huiusmodi venialibus puto intelligit Palud. 4. distin. 19. quādo dicit quòd de veniali non est necessaria correptio. Qui tamen posset fratrem emendare à cōsuetudine leuiter mentiendi, aut iurandi, teneretur quidē: aliàs peccaret venialiter: illud enim etiam est quodammodo lucrari fratrē. Et hoc est præceptum Christi. Ioan. 13. Si ego laui pedes vestros, vos debetis alter alterius lauare pedes. Per lotionem enim pedum intelligitur ablutio peccatorum venialium, vt notant doctores super illis verbis præcedentibus: Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet. Secūdam verò partem conclusionis mihi persuadeo, saltem de prælatis. Prælatus enim qui posset plebem suam à leuibus iuramentis purgare, aut ab alijs consuetudinibus peccandi venialiter, teneretur id facere sub reatu mortali. Probatur. Nam prælatis ex officio incumbit cura boni publici: & ideo tenentur notabile damnum publicum sub reatu mortali purgare si possunt: & peccata venialia, quanuis in singulis personis non sint notabile malum, tamen quando sunt frequentia in republica, magni momenti est illa extirpare. ¶ Et confirmatur. Nam si in religione nostra caderent obseruationes nostræ, vt putà fratres passim vterentur lineis, vescerentur carnibus, & silentia rumperent, quanuis hæc apud nos nulla sint peccata, tamen prælatus qui huiusmodi damna resarcire posset & ad regulam reuocare, tenetur certè sub reatu mortali id satagere. Sed de hoc aliâs: ne lineam correptionis fraternæ transgrediamur.

Quarta cō clusio.

¶ Quarta cōclusio. Tres sunt circunstantiæ requisitæ, vt sit obligatio corripiendi: scilicet cognitio peccati, spes emendæ, & opportunitas: loquitur enim hæc cōclusio de solis circunstantijs quæ faciunt necessitatem & obligationem corripiendi: nam prudentia, māsuetudo, &c. sunt circūstantiæ, vt ritè fiat correptio. Primò requiritur antequam quis corripiat, vt nouerit fratrē esse aut in peccato mortali, aut in periculo peccandi: vnde Ecclesia. 20. Priusquàm interroges, ne vituperes quēquam. Sunt qui dicant satis esse hominem dubitare de peccato fratris, vt debeat ipsum corripere: sicut ad eleemosynas corporales non solùm tenemur quando manifesta est necessitas corporis, sed quādo verisimiliter dubitamus. Sed tamen profectò nō est par ratio: quoniam in corporalibus nullum est periculum, si eleemosyna erogetur non indigenti: at in spiritualibus, nocet proximo, qui leuiter & temerè iudicans eum esse peccatorem, obijcit ei peccatum. Verum est tamen, quòd pēsandę sunt coniecturæ facientes rem probabilem, & conditiones personarum: licet enim quandoque insinuare fratri crimina sua, de quibus rumor spargitur, dummodò prudentia & temperamento id fiat. Hoc tamen admonitos esse volo sacerdotes: sanè nullatenus licere, de his quæ in confessione audierunt, peccatorum extra confessionem corripere: vsq; adeò enim sacrosanctum est sigillum cōfessionis, vt nisi in confessione, nullo modo liceat peccata exprobrare aut insinuare pœnitenti.

¶ Secunda conditio est, vt sit spes emendæ: nā aliàs correptio esset vana: & ad opus vanū nemo obligatur: & præcepta mediorū sunt propter cōsecutionē finis: debet nanque qui arat, in spe arare, & qui triturat triturare in spe fructus percipiēdi. 1. Cor. 9. & Matth. 7. prohibemur sanctum dare canibus, & margaritas ante porcos proijcere. & prouerb. 9. Noli corripere derisorem ne oderit te. At verò, nō debēt hinc ansam capere Christiani vt sint negligētes corripiendi: excusant enim multi negligentiam suam causantes raram esse spem emēdationis, cùm tamen frequentissimos contrà sentiamus emendatos, de quibus malè sperabamus: vt admonet August. 23. q. 4. ca. Nabuchodonosor. ¶ Vnde prudenti distinctione vtendum nobis est in proposito. Aut enim quis certus est

sufficientibus coniecturis nihil sic esse profuturum: & tunc non tenetur corripere: nam, vt inquit Ioannes capitu. 5. 1. cano. Est peccatum ad mortem: non dico pro illo vt roget quis: sed tunc locum habet glossa super illud Ioan. 2. Zelus domus tuæ comedit me, Bono zelo comeditur qui quælibet parua quæ viderit, corrigere satagit: & si nequit, tolerat & gemit.
Quod si quis arguat, quia semper erit spes pro præmio ex merito correptionis. Respondetur, quòd quando correptio est vana, non est meritoria. Si vero quis dubitat an proderit: & certus est, quòd non oberit corripiendo, tunc debet corripere: sicut medicus quando certus est medicinam nihil obfuturam, & dubitat esse profuturam, adhibere debet. Hanc regulam docet August. de pœniten. distinct. 7. ca. Si quis, & secundo. Ideo do tibi pœnitentiam, quia nescio an tibi proderit: nam si scirem nõ tibi prodesse, non tibi darem. & in libro De correptione & gratia: Nescientes quis pertineat ad prædestinatorum numerum, & quis non pertineat: sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus saluos fieri. Itaq; solum excusamur à correptione, quando certi sumus nihil nos profuturos: quia debet qui arat in spe arare: sed quãdo opinamur sub dubio nos posse prodesse, corripere debemus: aliàs qui obseruat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metet.

Dubium. ¶ Sed quid si quis timet potiùs corripiẽdo obesse quàm prodesse? Hic, aut timet obesse non solum peccatori qui indurabitur, sed bono cõmuni & religionis, & tunc cessandum est à correptione. verbi gratia. Vereor si corripiam impudentem & perditum hominẽ, blasphematurum nomẽ dei: aut si ex sacris illum admoneã literis, contempturum & falso interpretaturũ, cessandum est tunc à correptione: quia bonũ commune, & maximè religionis, præferendum est bono particulari: & illud esset dare sanctum canibus, & mittere margaritas ante porcos: non enim canes aut porci censentur quibus nihil prodest disciplina, sed qui illam impugnant, contemnuntq;. Verba sunt Augustini libro secundo de sermo. domi. in monte. ca. 31. Canes pro oppugnatoribus, porcos pro contemptoribus, non impropriè accipimus.
At si quis timet obfuturum solùm peccatori in temporalibus: quia si corripio, verbi gratiâ, fratrem, maxima inde tristitia & pudore afficietur, infirmabitur, aut aliud detrimentum incurret, tunc adhibenda est cautela, vt quàm minimo damno fieri possit correptio fiat. Nihilominus non est propterea cessandum: quia bona spiritualia præferenda sunt temporalibus: secundum illud matthæi quinto. Expedit tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam ignis. ¶ Hoc verumtamẽ habet quæstionem: si quis timet obesse soli peccatori in spiritualibus corripiendo, an debeat nihilominus corripere? Ad cuius partem affirmatiuam formatum est secundum argumentũ principale.
¶ Sanctus Thomas secunda secundæ, quæstione trigesimatertia, articulo sexto, distinguit duplicem esse correptionem: alteram iudicialem, quæ pertinet ad prælatos: & hæc nõ est dimittenda propter turbationem delinquentis: etiam si sit incorrigibilis: sed puniendus est ex ordine iustitiæ propter bonum publicum. Alia est correptio fraterna, & dimittẽda est quando timetur turbatio & maior peruersio peccatoris. Vnde nos possumus colligere, quòd quãdo peccatum est in perniciẽ publicã aut in præiudicium tertij, vt hæresis, aut proditio: aut cum quis machinatur occidere aliũ: tunc, quamuis timeatur turbatio & obduratio peccatoris, est denuntiandum illi qui potest prodesse & non obesse, si peccatum est secretum: & si sit probabile potest etiam denuntiari vt puniatur correptione iudiciali, vt latius explicabimus quæstio. 4. Sed si peccatum non est huiusmodi, tũc, si timetur induratio fratris, & lapsus in peiora, nulla est necessaria correptio. Nam iudicialis non est tunc necessaria, & fraterna: quia solum ordinatur ad emendationem fratris, esset tunc perniciosa. Vnde Augustinus. 1. de ciuitate Dei. capit. 9. Si propterea quis obiurgandis & corripiendis malè agentibus parcit, quia eisdem ipsis metuit ne deteriores ex hoc efficiantur, consilium est charitatis. Et hoc intendit Sapiens, dicens. Noli arguere derisorem, ne oderit te. vbi glossa: Nõ est timẽdum ne tibi derisor cùm arguitur contumelias inferat, sed hoc potius prouidendum, ne tractus ad odium inde peior fiat. ¶ Sed est magnum argumentum, quod licet peccatum non sit in præiudicium reipublicæ, nec tertiæ personæ, non obstante timore maioris indurationis & peruersionis peccatoris, sit corripiendus. Christus enim præcepit corripere fratrem, primo secretò: mox adhibitis testibus: inde denũtiare: & tandem pertinacem excommunicare: ergo quamuis nulla sit spes emendæ, corripiendus est frater, vt de pertinacia excommunicetur. Et Christus loquitur ibi de correptione fraterna quæ est respectu cuiuscunque peccati. Panor. in capitu. Nouit. De iudic. propter hoc argumentum tenet quòd non est cessan-

sandum à correptione : licèt non sit spes correctionis:imò quanuis timeatur, peccatorem futurum esse deteriorem:quia tunc debet denuntiari propter bonum exemplum aliorum. ¶ Sed certè hoc solùm est verum,quando peccatum est publicum ,aut vergit in detrimentū aliorum.Aliàs falsum est vt iam modò probatum est. ¶ Respondetur ergo ad argumētum, quòd Christus in illo præcepto semper supponit spem emendæ,vt certè habenda est : esset enim nequissimus qui post exhortationē amici,& adhibitionem testium & denuntiationem,non obediret Ecclesiæ. Vnde tanquàm rarissimum addit Christus: Si ecclesiam non audierit (scilicet, vt sperabatur) tunc sit sicut ethnicus &c.Vnde,si à principio timetur potiùs peruersio fratris,quàm speretur emendatio,cessandum est à correptione.

¶ Tertia & postrema conditio vt quis sit obligatus corripere ,est opportunitas: primò ex parte personæ,vt nō sit alius qui commodiùs corripere possit:possit, in quàm , de potentia (vt dicunt) proxima:nam quanuis ego nouerim alios adesse qui meliùs corripere possint: vt est prælatus aut doctor:tamen video negligentes esse,tunc ego teneor: quemadmodum cùm video hominem grauem pati necessitatem,licèt sint parentes & cognati, qui subleuare possint miseriam hominis, video tamē eos non facere,tunc ego teneor. Nec tamē quum primùm videmus fratrē in peccato, tenemur corripere,qa forsan sine correptione ipse emēdabitur. Requiritur præterea opportunitas temporis:nam si vis hominis recenti iniuria affecti feruentem bilem extinguere, nihil aliud facias,quàm igni adhibere ligna. Vnde Augustinus libro De ciui.Dei Cap. 9. Si quis obiurgandis & corripiendis malè agentibus parcit, quia opportunum tempus inquiritur,non videtur esse cupiditatis occasio:sed consiliū charitatis.¶ Sed vtrùm liceat aut expediat quandoque perditum hominum permittere in peiora prolabi crimina, vt ignominia peccatorum confusus faciliùs resipiscat & emendetur. Est enim pro parte negatiua argumentum,q cùm peccatum sit offensa Dei non est propter aliquem finem permittendum : videtur nanque quòd quemadmodum mala non sunt facienda vt inde veniant bona,ita nec sunt permittenda. ¶ Respondetur. Deus qui nunquam permittit malum nisi propter bonum, bifariàm permittit mala : vno modo in pœnam priorum peccatorū:sicut gētes, eo quòd cum non glorificauerunt, tradidit in reprobum sensum:vt dicit Apostolus Rom. primo: & hac ratione nō licet nobis permittere peccatum quod euitare possumus :non enim pertinet ad iudicium humanum punire homines illa via. Alio modo permittit Deus peccata, vt cautiùs homo viuat:sicut forsan permisit peccatum Petri:nam,vt habetur Eccle.42.Melior est iniquitas viri(id est hominis prudentis & fortis) quàm mulier (id est homo ignauus, & imprudens) bene faciens : quia illa ex peccato cautiùs resurgit : hic verò ex boni operis complacentia vana securus periculosiùs cadit. Et hac ratione licet nobis aliquando permittere peccatorem ad tempus peius cadere, vt cautiùs resurgat:nam correptio est propter emendationem:& ideo facienda est vt melius cōducit ad illum finem.Nec est idem,propter bonum permittere malum.

¶ Quinta cōclusio colligitur ex superioribus. 5.Cōclusiō
Omissio correptionis trifariam contingit. Quandoque enim est officium & virtus charitatis:quandoque peccatum veniale:& quandoque mortale . Conclusionem hanc colligit Sanct.Thom.2.2.quæstione.33. articul.2. ex Augustino . 1 . De ciuitate Dei . capitul.9. Et prima quidem pars facilis est : nam , quanquam omissio correptionis,quando est necessaria, peccatum sit ex genere mortale, vt dictum est,tamen si omittatur propter causas expressas in tertia conclusione,est virtus . Secunda & tertia pars habent plus difficultatis apud Sanct.Thom.& doctores.Verba Sancti Thomæ sunt hæc.Fraterna correptio prætermittitur cum peccato mortali,vt dicit Augustinus , quando formidatur iudicium vulgi, & carnis excruciatio , vel peremptio:dummodo hæc ita dominentur in animo, quod fraternæ correptioni præponantur . Et hoc videtur contingere quando aliquis præsumit de aliquo delinquente probabiliter,quòd posset eū à peccato retrahere , & tamen propter timorem vel cupiditatem prætermittit.Sed alio modo omissio est peccatum veniale, quando timor & cupiditas tardiorem faciunt hominem ad corripiendum , non tamen ita quòd si hoc constaret, quòd fratrem posset à peccato retrahere, propter timorem vel cupiditatem dimitteret , quibus in animo suo præponit charitatem fraternam . Hæc Sanct. Thomas. Et similia verba dicit Ricardus,& omnes theologi in quarto . distinctio . decimanona. quos sequuntur canonistæ.Quæ verba profectò subobscura sunt.

¶ Pro quorum expositione quæritur, vtrùm quotiescunque quis omittit corripere fratrem timore mortis peccet mortaliter.De qua quæ

stione sunt duæ per extremum opiniones: in quarum medio, vt puto, consistit veritas. Vna est quòd quotiescunque quis omittit corripere timore mortis peccat mortaliter. Ita inter alios expresse opinatur Gabri. dist. 74. Si quis (inquit) probabiliter crederet se posse fraterna correptione retrahere adulteram ab adulterio, & timet adulterum ne ab eo occidatur, & metu mortis omittit, peccat mortaliter: & sic in similibus. Altera opinio est quòd nunquàm priuata persona peccat mortaliter omittendo correptionem, nisi quando cõsentit & cooperatur peccato. Ita opinatur Franciscus Mayronis super verbis August. commemoratis veritate. 7. Adrianus. q. De cor. frater. licèt non ponat tam expressum exemplum sicut Gabriel, tenet tamen opinionem Gabriel. Et ambo videtur sibi manifestè elicere illam opinionem ex verbis August. & S. Thom. nam dicit August. bonos flagellari: quia omittunt corripere, eò quòd formidatur carnis excruciatio vel peremptio: quod Sanct. Thom. exponẽs: dicit quòd quando quis probabiliter præsumit quòd potest alium auertere à peccato, & omittit propter cupiditatem vel timorem, peccat mortaliter. Et ratio insinuatur manifesta: quia tũc postponitur charitas vitæ corporali: nam ordine charitatis tenemur magis diligere vitã spiritualem proximi, quàm corporalem propriam. Et Caiet. illic dicit quòd ex quacunque causa quis omittat correptionem, non est peccatũ mortale, si saluetur in præparatione animi, quòd si crederet aliũ posse retrahere à peccato, omnia postponeret charitati. Vbi designat vniuersalem conclusionem, quòd quicũque & quotiescũq; credit probabiliter se posse corrigere fratrem, quacunq; causa omittat, peccat mortaliter. Sed quicquid sit de alijs, puto nec August. nec S. Thom. id in vniuersum sensisse. ¶ Vnde ad euidentiam quintę conclusionis statuimus sextam. Personæ priuatę nullum est peccatum timore mortis aut amissionis notabilis famæ, aut bonorum exteriorum cessare à correptione, vbi correptio nõ est simpliciter necessaria: quanuis certum sit correptionem profuturam. ver. gra. In casu posito Gabrielis quo quis timore mortis cessaret corripere adulteram, nullo modo peccaret. Probatur. Præceptum correptionis priuatum hominem solùm obligat ex charitate, & non de iustitia: sed ad opera charitatis nemo tenetur cum detrimento vitæ: aut cum notabili detrimẽto bonorum, aut famæ, aut honoris: ergo nec ad correptionem. Probatur minor. Nullus tenetur facere eleemosynam existẽti in extre

6. Cõclusio

ma necessitate, si inde subsequatur extrema necessitas propria: vt vtiliter quãdo est grauis necessitas proximi, nullus tenetur incurrere tãtam necessitatem vt succurrat alienæ.

¶ Secundò probatur. Quando correptio mea non est simpliciter necessaria: quia videlicet frater potest se corrigere sine correptiõe mea: tunc ego non postpono charitatem proximi vitæ meæ, quanuis cessem corripere timore mortis: quia tunc vita mea non est illi simpliciter necessaria. Et eadem ratione, si quis sine periculo honoris mei & bonorum meorum ipse potest se corrigere, ego non præpono bona mea charitati, quanuis non exponam illa pro correptione: quemadmodum si quis comminaretur se peieraturũ aut furaturum citra extremam necessitatem, nisi darem illi bona mea, ego nihilominus non teneor dare, vt seruem illum à peccato, quia ille ex malitia peccat, & non ex necessitate bonorum meorum: sed correptio mea nunquam est simpliciter necessaria peccatori, saltem vbi peccatum non procedit ab ignorantia (de quo statim) nam quicunque cognoscit se esse in peccato, solo auxilio diuino potest intra se conuerti: ergo tunc non postpono charitatem proximi vitæ meæ corporali: quanuis timore mortis cessem corripere. ¶ Tertiò probatur conclusio ex vniuerso hominum, & sapientum sensu: vnde magnum sumimus in moralibus argumentum. Qui enim timore mortis omittit corripere, à nemine profectò argueretur peccati: quãquàm si quis postponeret vitam vt emẽdaret fratrẽ, laudaretur de opere supererogationis & consilij. Et quartò arguitur. Quia secundum doctores nemo obligatur baptizare puerum cũ periculo propriæ vitę: saltem quando periculum est ab extrinseco: putà ex malitia tyranni prohibẽtis me baptizare puerum: ergo à fortiori nec teneor cum tali periculo corripere fratrẽ: nam maior est necessitas puero, baptismi, quã adulto, correptionis.

¶ Et hæc omnia cõfirmãtur. Nam iugum Domini suaue est, qui non obligat nos ad opera difficillima: sed esset difficillimum in vniuersum priuatos homines obligare vt vitã exponerent pro correptione. Imò credo nec tenemur corripere cum magno periculo honoris, aut cum magna iactura bonorum temporalium. Et confirmatur secundò ex sententia S. Thom. 2. 2. quæstio. 38. articul. 5. vbi quærit an teneatur homo diligere salutẽ spiritualem proximi, potiùs quàm corp⁹ propriũ: & facit tertium argumentum ad partem negatiuam: quia homo non tenetur exponere vitam cor

poralem

poralem pro salute spirituali proximi, sed hoc est perfectorum: & respondet concedendo. Quia (inquit) non est tanta cura nobis vitæ spiritualis proximi, quanta est corporis proprij: nisi in casu quo quis tenetur prouidere saluti illius. Quod intelligit, quando alicui incumbit ex officio: vel quando vita nostra est simpliciter necessaria saluti proximi: aliàs exponere vitam pro correctione pertinet ad perfectionem charitatis.

7. Cóclusio ¶ Septima conclusio. Prælatus aliquando tenetur pro correptione subditorum exponere vitam, etiam vbi peccata non procederent ex ignorantia. Nam quanquam tunc non est vsqueadeò simpliciter necessaria eorum correptio, tamen, quia ratione officij incumbit illi correptio: fieri potest, vt vbi priuatæ personæ fuerit consilium ponere vitam pro fratre, prælato sit præceptum ponere illā pro filio. Vnde de omnibus in vniuersum amicis ait Christus Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis: quasi hoc ad perfectionem pertineat: sed de pastoribus ait Ioan. 10. Pastor bonus animam suā ponit pro ouibus suis: quasi hoc pertineat ad necessitatem.

¶ Sed tunc est dubium, quid sentiat S. Tho. in illis verbis allegatis: scilicet, Quia si quis præsumit de alio quod possit eum à peccato retrahere, & omittit timore peremptionis aut excruciationis carnis, peccat mortaliter: quia vitam corporalem præponit charitati proximi, non enim solum loquitur de prælatis, sed de vniuersis hominibus. ¶ Respondetur quòd si daretur casus, quo vita corporalis priuati hominis esset simpliciter necessaria saluti spirituali proximi, tunc nō dubito, quin teneretur ille mori pro correptione fratris. Et hîc est sensus. S. Thom. nam aliàs præponeret vitam charitati. Sed nescio an talis casus necessitatis correptionis possit occurrere: nam si peccatum procedit ex malitia aut passione, ipse peccator se potest corrigere: postquā cognoscit se esse in peccato: & si ex ignorantia inuincibili, tunc non est peccatum: & si ex ignorantia vincibili, tunc ipse tenetur quærere doctorem. At verò in tali casu si qui peccat ex ignorantia vincibili quærit doctores qui illum instruant, tūc credo quencunq; etiam priuatum hominem, teneri non obstante periculo mortis, docere illum veritatem, si non sit alius qui corripiat: nam ille esset casus simpliciter necessitatis. Et præterea tenetur quis pro bono communi corripere non obstante periculo mortis. Vt si hæreticus peruerteret Christianos persuadendo falsa dogmata, quicunque qui commodè posset, teneretur, non obstante periculo mortis, obijcere se huiusmodi malo.

¶ Sed nunc restat dubium, vtrum nūquā priuata persona peccet mortaliter omittēdo correptionem, nisi quando correptio est simpliciter necessaria, vt expositum est. Nam si hoc esset, verum rarissimè occurreret necessitas huius præcepti: quod tamen nobis summopere commendauit Christus redēptor noster: quin imò lex ipsa naturalis.

¶ Ad hoc respondet octaua cōclusio. Non solùm quando correptio est simpliciter necessaria: sed etiam de peccatis cōmunibus quæ non procedunt ex ignorantia, tenetur priuatus homo fratres corripere sub reatu mortali: quādo id fieri potest sine notabili detrimēto vitæ aut bonorum temporalium. Probatur. Correptio obligat sicut reliquæ eleemosynæ: præceptum autem eleemosynæ non solùm obligat in extrema necessitate: sed etiam in graui necessitate, de superfluo: at quando peccatū nascitur ex passione vel malitia: quanuis peccator non sit in extrema necessitate correptionis: quia posset ipse respicere: tamē est in graui necessitate: quia difficilè homines emendantur sine correptione. Et sicut in diuitibus censetur superfluū diuitiarum illud quo citra graue detrimentum possunt elargiri, ita in correptione: quando quis facili negotio & sine detrimento potest corrigere fratrem, tunc tenetur sub reatu mortali corripere: nam aliàs negligit salutē fratris: quod repugnat charitati. 8. Cóclusio

¶ Nona & postrema conclusio. Multis modis contingit omissionem correptionis esse peccatum veniale. Primò, quando quis omittit, putans se nihil posse proficere: tamen leuibus cōiecturis perdit spem: aut quādo ex aliquo metu cessat corripere, qui tamen est leuis: & multis alijs modis. 9. Cóclusio

¶ AD primum argumentum principale respondetur, quòd Apostolus non præcipit importunè corripere, ac si non debeat expectari opportunitas: quia correptio est actus virtutis, quæ requirit circunstantiam temporis: sed importune intelligitur, quantū ad æstimationem perditorum hominum, quibus semper prædicatores & correptores sunt importuni. Et idem dicēdum est ad illud: Clama ne cesses.

¶ Ad secundum argumentum latè respōsum est cōclusione quarta: sed ad formam illius dicendum, quòd quādo ex correptione timetur scandalum publicum, aut maior peruersio peccatoris, cessandum est. Et ad illud Hieronymi: Vtilius scandalum nasci permittitur

tur, quum veritas relinquatur: respondetur dupliciter: primò quantum ad veritatem vitę, homo non debet facere cōtrà præcepta Dei, quæ sunt necessaria ad salutem, propter scandalum aliorum. Possumus tamen prætermittere opera consilij quæ non sunt simpliciter necessaria ad salutem propter scandalum, secundum illud, primæ Cor. 8. si esca scandalizauerit fratrē meum, carnes in æternum non manducabo. Quare cùm præceptum correptionis sit propter emēdationem fratrum, cessante fine, cessat præceptum: & ita non relinquitur veritas vitæ, si ad vitandum scandalum vel peruersitatem fratris, dimittatur correptio. Sed quātum ad veritatem doctrinæ non debet homo cessare à prædicatione veritatis propter scandalum Pharisæorum, exemplo Christi Matthæi. 15. ¶ Ad tertium latè respōsum est sexta & septima cōclusionibus: quando scilicet timore mortis licet omittere, quando verò nō. Sed ad verba August. 1. De ciuitate Dei. dupliciter possumus respondere: primò quòd verba illa nō sonant esse peccatum mortale omittere correptionem timore mortis: ait enim quòd propterea boni flagellantur cum malis, quia omittunt corripere eo quòd timetur peremptio: & loquitur de flagellis tēporalibus. Quare nō intelligit nisi quod est forsitan peccatum veniale, & ideo illos qui ita omittunt vocat bonos. Sed quia S. Thom. & Ricar. & omnes glossant illud esse peccatum mortale, exponatur, vt dictum est in septima conclusione de prælatis, aut quādo correptio est simpliciter necessaria.

QVÆSTIO TERTIA.

VTRVM omnes in vniuersum homines quoscunq; peccatores corripere teneantur. ¶ Ad partē negatiuam arguitur. primò. Pręceptu correptionis Matt. 18. soli Petro, tanquā prælato ecclesiæ, datum est, & Matth. 5. solis Apostolis (quibus succedunt episcopi, capite Quorū vices. 68. distinctione) & cæteris discipulis, (quibus succedunt inferiores prælati. cap. In nouo 21. d.) dictum est. Vos estis sal terrę. Vos estis lux mūdi: & in veteri lege Ezech. 3. & inferius 33. solis speculatores, id est, prælati admonentur illis verbis: Si dicente me ad impiū, morte morieris, non annunciaueris ei vt auertatur à via sua impia, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. vnde Hiero. Sacerdotes (inquit) studeant illud euangelij implere. Si peccauerit in te frater tuus: ergo soli prælati obligantur præcepto correptionis: quod officio pastoris, quales ipsi sunt, maximè congruit. Et ratione naturali confirmatur: nam inferiora hæc cœlorum influentia & motu gubernantur: & prælati in sacra scriptura cœlorum nomine per metaphoram censentur, qui enarrant gloriam Dei. Secundò arguitur quòd nō teneamur corripere quoscunq; peccatores. Correptio, vt dicemus questione sequenti, procedit vsq; ad denuntiationem quæ fit prælato: sed multi sunt qui non habent prælatum: vt papa, nisi in materia hæresis, vt habetur capit. Si papa. 40. d. & infideles: de quibus Paulus. 1. Cor. 5. Quid mihi (inquit) de his qui foris sunt iudicare? & vsurarios qui permittuntur ab ecclesia vanū esset corripere, postquam vanum esset denuntiare: immo meretrices videtur esse perniciosum corripere: nā, vt inquit Augu. Tolle meretrices, & oīa turbabis libidine: & hæreticos post primā & secundam monitionem pręcipit Paulus euitare Tit. 3. immo nec cū excommunicatis licet communicare, vt dicit Paul. 1. Cor. 5. ergo nec illos licitum cuiquā est corripere. ¶ Tertio arguitur. Subditis non licet prælatos suos corripere: ergo non oēs tenentur præcepto correptionis respectu omniū. Probatur antecedēs. Correptio (vt nomen sonat) fieri non potest sine increpatione: sed Pau. 1. Timoth. 5. Seniorem (inquit) ne increpaueris, sed admone vt patrem: vnde Exo. 19. Bestia quę tetigerit mōtem lapidabitur. & 2. Regum. 6. Oza percussus est à domino quia tetigerat arcam, cùm se inclinaret ad casum: vbi significantur prælati, qui & latores legis sunt & custodes: sicut in monte dabatur lex, & in arca custodiebatur. ¶ Quartò & postremò arguitur. Peccatoribus non est ius alios corripiendi: ergo non tenentur hoc præcepto: aliàs vtroq; modo peccarēt & corripiendo & non corripiendo: & sic daretur perplexitas: quæ tamen est impossibilis in lege Dei. Probatur antecedens. Christus reprę hendit eos qui vident festucam in oculo fratris, & non vident trabem in oculo proprio: & Paul. Rom. 2. In quo alium iudicas, teipsum cō demnas. & Psal. 49. Peccatori autē dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Et de pœnitent. d. 6. cap. 1. §. Sacerdos. Potentissimum crimen est sacerdotum qui non priùs se iudicāt quàm alios ligant. & Isydorus de summo bono: Non debet vitia aliorum corrigere, qui est vitijs subiectus. Et ratione id confirmatur: quia correptio est officium charitatis peccator autem qui corripit alium cùm se non corrigat, non videtur id ex charitate facere, sed ex superbia: nam

nam in quo quis se non diligit, non præsumitur alium diligere. ¶ Sed in contrarium est decretum Anacleti Papæ. 24. quæst. 3. Tã sacerdos, quàm reliqui fideles, omnes summam debent habere curam de his qui pereunt: quatenus eorum redargutione, aut corrigãtur à peccatis, aut si incorrigibiles appareant, ab Ecclesia separentur.

Q Vęstio hęc duo insinuat: primũ, an omnes attingat præceptũ correptionis: alterum, an vniuersis peccatoribus teneamur id officiũ præstare. Ad quam quæstionẽ respondetur sex conclusionibus. ¶ Prima. Omnes in vniuersum mortales, modo sint rationis cõpotes tenentur præcepto correptionis. Duplex enĩ est correptio, vt. q. 1. adnotauimus: altera quæ est actus iustitiæ: & hæc, quia procedit vsque ad condẽnationem & vindictã, atq; adeò vim habet coerciuam, solis principibus incumbit, & prælatis publicam habẽtibus authoritatem: qui, vt habetur. 1. Petr. 2. sunt tanquam à Deo missi ad vindictam malefactorum: laudẽ verò bonorum. vnde Apostolus Rom. 13. Nõ sine causa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit. Altera verò est correptio quæ est actus charitatis: cuius finis est emendatio fratris: de qua, & mota est præsens quæstio, & respondet prima conclusio, quę facilè colligitur ex superiorib⁹. Pręceptum enim illud euangelicũ charitatis: Diliges Dominum Deum tuũ, & proximum tuũ sicut teipsum, omnes mortales in vniuersum attingit lege naturę: sed correptio est op⁹ charitatis, & necessarium, vt iam manifestatũ est: ergo omnes mortales ligat, atq; adeò, non modo Christiani tenentur hoc præcepto, sed quęuis gentes, quacunque lege aut secta viuant.

1. Cõclusio

¶ Et secundò probatur. Ad eleemosynas corporales omnes in vniuersum mortales lege naturæ sunt astricti: ergo ad spirituales: qualis est fraterna correptio. ¶ Et tertiò probatur. Quemadmodum in corpore duplex est habitudo, scilicet capitis ad membra, & membrorum adinuicem: & in exercitu alia est habitudo ducis ad milites: cui ex officio incumbit exercitum gubernare: alia verò singulorum ad singulos milites qui sese mutuò protegere tenentur: ita in humana Republica, & in militia spirituali, qualis est vita hominis super terram, præter curam quæ prælatis ex officio & ex iustitia incumbit, est mutua necessitudo & charitas inter ciues vt se inuicem ope & consilio iuuent.

¶ Secunda conclusio. Omnes tenentes quoscunque cuiusuis legis & sortis homines corripere: ita vt Christiani teneantur corripere infideles, & vice versa. Probatur. Nam actus potentiæ & virtutis extenditur ad omnia quę continentur sub subiecto illius potentiæ aut virtutis: vt visio extenditur ad omnes colores: sed charitas extenditur in vniuersum ad omnes homines: ergo præcepto correptionis (quod est charitatis) cuncti tenentur quoscũque alios corripere. 2. Cõclusio.

¶ Et confirmatur ex verbis Euangelij: Si peccauerit in te frater: omnes enim mortales rõne creationis censentur fratres, secundùm illud Matthæ. 23. Vnus est Magister vester, omnes autem vos fratres: quare, non modò Christiani dicũtur fratres, qui lauacro regenerationis in filios Dei adoptantur: vt ait Chrysostomus super epistolam ad Hebræ. & refertur vndeci. quæstione tertia. capitul. Ad mensam. sed & infideles sunt proximi nostri, vt est glossa capit. Charitas secundo. De pœniten. distinctio. secunda.

¶ Tertia conclusio. Prælati arctiùs tenentur præceptæ correptionis, quàm priuati homines. Itaque præter præceptum iustitiæ quo peculiariter prælati tenentur correptione iudiciali arcere subditos à peccatis, præcepto charitatis magis tenentur, quàm priuati homines. Quæ sententia est Sancti Thomæ. 2. 2. quæstione trigesimatertia, articulo tertio. secundum Augustinum primo De ciuitate Dei capite nono. Conclusio hæc, vt reor, satis comprobatur rationibus & testimonijs, quæ in primo argumento principali adducta sunt: nam vbicunque sacræ paginę mentio incidit huius præcepti, prælati peculiariter designantur. 3. Cõclusio

¶ Et secundò probatur ratione. Nam prælatus, eo quòd est persona publica, & est custos iustitiæ: vt dicit Aristotel. quinto Ethicor. & exemplar populi, ad omnia opera præceptorum, cuiuscunque sint virtutis, arctiùs tenetur ratione status, quàm populus.

¶ Et tertio probatur. Prælatus (vt inquit illic Aristoteles) tenetur proprio officio bonos facere ciues: ergo arctiùs tenetur quocunque præcepto quod institutum est ad correptionem & emendationem ciuium: sed præceptum correptionis fraternæ ad hunc finem ordinatur: ergo strictiùs ligat prælatos, quàm plebem. ¶ Et quartò id confirmatur: Prælatus tenetur magis diligere filios, quàm priuati

uati homines alios fratres: vnde Christus Ioā. 21. non commisit Petro gregē suum, antequā tertiò ipsum interroget, an se plus alijs diligeret: ergo ad opera charitatis, qualis est correptio, maiori vinculo tenetur erga filios, quàm fratres erga se inuicem. ¶ Quod postremò cōfirmatur. Nam quemadmodū quisq; eleemosynas corporales potiùs tenetur filijs & domesticis elargiri quàm extraneis: ita prælatus qui est pater spiritualis tenetur spirituales eleemosynas filijs impendere, magis, quàm priuatus homo alijs fratribus. ¶ Sed dubium est circa hanc conclusionem, an aliquid teneantur facere prælati præcepto correptionis fraternę, amplius quàm priuatus homo. ¶ Dominus Caietanus. 2.2.q.33.ar.2. quanquàm concedat cōclusionem hanc, negat tamen prælatum teneri præcepto correptionis fraternæ inquirere peccatores, magis q̃ vnus de plebe: quia hoc (inquit) esset obligare prælatum nouo præcepto charitatis: cùm tamen præter præceptum iustitiæ quo tenetur corrigere tanquā iudex, non habeat particulare præceptum correptionis fraternæ, nisi quod habet priuatus homo. ¶ Nihilominus (arbitror) prælatus præter præceptum iustitię quo tenetur inquirere tanquā iudex diffamatos de crimine, vt dicemus inferius, tenetur præcepto fraternæ correptionis oculatiùs vigilare super gregem, quā vnus de plebe, & accuratiùs inquirere crimina: nō quidem ordine iudiciali, vbi nōn præcessit infamia, sed tamen tenetur esse magis attentus vt coniecturis possit rimari crimina subditorum vt fraternaliter corripiat. Et primò credo esse sententiam. S. Thom. contra dominum Caietanum, in illo loco quem ipse exponit: putà, in solutione ad.4. ait enim. S. Thom. quod illud quod debetur alicui determinatæ personę oportet q̃ ei expendamus, non expectantes quòd nobis occurrat, sed debitam solicitudinē habentes vt eū inquiramus: vnde, sicut ille qui debet pecuniam, debet creditorem requirere, cùm tempus fuerit: ita qui habet spiritualem curam alicuius, debet eum quærere, ad hoc vt eum corrigat de peccato: & manifestū est q̃ non loquitur de correptione iudiciali: sed de fraterna: vnde subiungit, priuatos homines nō obligari ad inquirendum corrigenda crimina: quibus ait August. De verbis domini. Admoneris corripere, non quærendo quid reprahēdas, sed videndo quid corrigas. ¶ Sed probatur adhuc responsio nostra. Nam quanquàm non teneatur prælatus nouo præcepto correptionis fraternæ, tamen illo communi præcepto tenetur arctius: ob idq; ratione illius tenetur facere aliquid quod non tenentur singuli de plebe. ¶ Et confirmatur hoc maximè. Prælati præcepto correptionis fraternæ tenētur quandoq; exponere vitam vt corripiant subditos, quando frater non tenetur vitam exponere pro fratre, vt diximus quæstione proxima: ergo pari ratione tenentur taliter inquirere crimina qualiter non tenetur frater vt corrigat crimina, fratris. Et tertiò confirmatur. Quia propterea apud Ezechielem prælati dicuntur speculatores, quibus officium est vigilare super gregem: quia non solùm tenentur præcepto iustitiæ inquirere crimina vt iudicialiter puniantur, propter bonum commune, sed certè quia tenentur habere curam particulariter singularum personarum, propter bonum priuatum cuiuscunq;: & pręsertim Ecclesiastici pręlati, quibus cura & solicitudo incumbit, non solùm peccata punire quæ in forum publicè deferuntur, sed occultè etiā peccata fraternaliter emendare, atque adeò purgare corda & mentes subditorum. Quare nō satis est ecclesiastico prælato forū habere causarum vt pretores habent, vt maior eorum cura circa doctrinam & fraternam correptionē quæ à charitate procedit, esset collocāda. Sed absit vt os ponamus in cœlum. ¶ Sed dubiū est secundum circa hanc tertiam conclusionem, utrùm patresfamiliàs teneantur maiori vinculo corripere filios & domesticos, quàm extraneos. ¶ Respōdetur quarta conclusiōe. Quicunque tenetur corripere domesticos potiùs quàm extraneos. Conclusio est Augustini, quæ habetur cap. Duo ista. 23.q.4. vbi ponit septem conditiones personarum, quibus ab officio incūbit correptio: vt episcopus debet corrigere plebem: paterfamiliàs domum: maritus vxorem: prætor prouinciam: rex regnū &c. & loquitur de correptione fraterna: nam paterfamiliâs nō potest corripere familiā nec vxorem, nec filios correptione iudiciali & coerciua: quia non potest infligere pœnas legis: quare non tenetur arcere seruum à concubina expellendo eum domo, nisi forsan propter scandalum: nec tenetur compellere familiam ad ieiunia Ecclesiæ: sed solùm tenetur fraternaliter corripere, maiori tamen diligentia, quàm extraneos. Imò verò non tam strictè tenetur ad correptionem fraternam filiorum aut domesticorum, quàm prælatus respectu subditorum: nam quanquam pater, quantum ad vitam corporalem, tenetur magis diligere filios quàm prælatus subditos: tamen quantum ad vitā spiritualē pater spiritualis plus astringitur diligere subditos & vigilantius 4. Cōclusio

lantius

lantiùs illis prospicere, quàm pater temporalis filijs suis. ¶ Quinta conclusio. Subditi strictiùs obligantur corripere prælatos, quã alios fratres aut priuatos homines. Quod teneãtur subditi ad correptionem prælatorum manifestè sequitur ex conclusione prima. Duplicem enim correptionem adnotauimus: aliam de iustitia coerciuã, qua subditi in prælatos vti nõ possunt: aliam fraternam, quæ à charitate dimanat: & manifestum est subditos teneri ad charitatem prælatorum: vnde Grego. in epist. ad concilium Nichacium, quæ refertur. 2. q. 7. cap. sicut. secundo. Sicut (inquit) laudabile discretumq; est, reuerentiam & honorem exhibere prioribus, ita rectitudinis & Dei timoris est si qua in eis sunt quę indigent correptione nulla dissimulatione postponere: nè totum (quod absit) corpus morbus inuadat, si languor non fuerit curatus in capite. Sed quòd arctiùs teneatur prælatos corripere, quàm alios quoscunq;, etiã quàm patres temporales, ex vltimis verbis recitatis sumitur primum argumentum. Nam accuratiùs tenetur occurrere malo communi, quã priuato: sed peccata prælatorum vergũt in perniciem publicam. vnde idem Grego. vt habetur. xj. q. 3. ca. Pręcipuè. Scire prælati debẽt, ꝙ si peruersa vnq̃ perpetrãt, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla trasmittunt: ergo subditi accuratiùs obstringuntur prelatos corripere, q̃ quosuis alios. ¶ Et secundò, quia subditi propẽsiùs tenentur diligere prælatos quãtum ad spiritualia, q̃ quoscunq; alios, etiam q̃ patres naturales. Nam sicut in corporalibus post amorem patrum in filios, secundum locum tenet amor filiorum in patres, ita in spiritualibus: sed præceptũ correptionis fraternæ est præceptum charitatis, ergo pressiùs obligat subditos respectu prælatorum, quàm respectu aliorum fratrum. ¶ Et tertiò: quia prælati plus indigent correptione, q̃ priuati homines. vnde August. in regula. Non solùm vestri sed etiam ipsius (scilicet prælati) miseremini, qui quanto in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. ¶ Quartò id cõprobatur. Quia inde grauiùs indigent prælati correptione, quòd rarissimi sunt qui prælatos & maiores corripiant. Nam alij verecũdia, alij timore: alij ambitione gratiæ comparandæ apud prælatos, à correptione erga prælatos prohibentur: quæ iniquissima conditio & sors infelicissima est prælatorum & principum, atque adeò quanto in sublimiori gradu sunt, tantò sunt hoc beneficio peius priuati. ¶ At verò quia iustè quod iustum est exequi debemus, vt est Deut. 16. plures sunt obseruandæ circũstantiæ in correptione prælatorum q̃ priuatorum hominum. Primò vt summa ratio habeatur famæ & pudoris eorum, nẽpe vt de occultis criminibus occultissimè corripiãtur. Nam vt inquit Anacletus, sententia Cham filij Noë damnantur, qui suorum doctorum vel præpositorum culpã produnt: ceu Cham, qui pudẽda patris non operuit, sed irridenda monstrauit. 2. q. 7. Secũdò, vt nõ quicũq; de plebe præsumat prælatũ corripere, sed ille qui sit & spectatæ virtutis & prudentiæ. Nam si homo de plebe & peccator tentaret corripere prælatũ, ille esset vt bestia quæ tãgit montẽ, & vt Oza qui non erat dignus tenere arcam. Vnde Gregorius in Pastorali. Sanctorum vitam corrigere non præsumat, nisi qui de se meliora sentit. ¶ Quòd si arguas contrà, quòd asina reprehendit Balaam: Respondetur inde solùm sumi exemplum, vt quiuis in causa propria, cùm iniustè vexatur à prelato, possit interrogare causam vt se compurget: sicut dixit asina: Cur ꝑcutis me etiam iam tertiò, nonne animal tuum sum. &c. Tertiò qui corripit prælatum, maximè Episcopum, aut principem, debet id facere cum reuerentia non increpando, sed admonẽdo, sicut dicit Paul. hoc est explicando grauitatem flagitiorum quæ augentur ex dignitate personæ: & detrimẽtum subditorum quod patiuntur ex malo exemplo superioris. Vnde Diony. in epist. ad Demophilũ, eum reprehendit, ꝙ sacerdotem irreuerenter correxerat.

¶ Quòd si peccata prælatorum fuerint in perniciem reipublicæ: tunc publicè fas est illos reprehendere: primùm si sit crimen hæresis, nec Papæ ipsi in hoc parcẽdum est, vt habetur ca. Papa. 40. d. Vnde Paulus Petro in faciẽ restitit, Galat. 2. quia scandalum dabat Gentilibus in fide. ¶ Quòd si quis arguat quòd adhuc in materia fidei & scãdali non liceat publicè subditis reprehendere prælatum, ex glossa Hierony. illic Paulus Petrum reprehendit: quòd non auderet, nisi se non imparem sciret.

¶ Respondetur, quòd omnis fidelis, quantumcunq; minimus censetur par cuicunque quantumcunque maximo in materia fidei, vt possit & debeat ipsum reprehendere & denuntiare. Tanta est enim labes illius criminis, quòd ad eius accusationem & serui aduersus dominum, & quilibet criminosi & infames aduersus quemlibet admittantur. capit. Præsumunt. secund. quæstio. septim. Nec solùm in materia fidei, sed quando peccata prælatorum sunt scandalosa, licet eos repræhendere publicè: vt habetur in capit. Paulus dicit. eadem causa

&. q.

&c.q. Imò Petrus non admiserat peccatum hæresis, sed quia scandalum dabat, nec adeò graue vt esset mortale, reprehensus est. Vnde Aug. illic. Petrus exemplum maioribus præbuit, vt sicubi rectum tramitem reliquissent, non dedignarentur à posterioribus corrigi. Quinimmo Christus ipse magister summus qui peccatum nō fecit, voluit legi correptionis se subijcere, vbi ait: Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo. ¶ At verò inter priuatas personas magis tenemur corripere eos qui in vita spirituali cōiunctiores sunt nobis, quā alios: vt religiosi maiorem diligentiam adhibere teneantur corripiendis fratribus spiritualibus, quàm fratribus naturalibus. Atqui in æquali necessitate strictius obligamur melioribus, quàm peioribus: vt si homo aliàs probus incipit labari, maiori cura tenemur eum seruare, quàm perditum hominem. Nam ex genere obiecti propensius tenemur diligere meliores: sed quia peiores plurimùm grauius indigent correptione, ex hac parte augetur quandoque obligatio respectu illorum.

6. Cōclusio ¶ Sexta conclusio. Peccatores cuiuscunq; generis sint, tenētur præcepto correptionis: atq; adeo, cùm sunt in peccato possunt corripere. Prima pars probatur. Præceptum charitatis omnes in vniuersum obligat: ergo peccatores ratione peccati non liberantur illo præcepto: aliàs commodum reportarent à peccato.

¶ Secunda pars probatur. Duplex est correptio, vt dictū est, scilicet iudicialis & fraterna: & à iudiciali correptione multi repelluntur ratione peccati: vt lege cauetur. 3. q. 4. per totā, & alibi sæpe in iure, vt videbimus in De accus. Infames enim & publici peccatores, & excōmunicati accusare non possunt, nec ius dicere: & hoc, quia ad publicum iudicium requiritur æstimatio & opinio probitatis, & iudicis, & accusatoris, & testium, vt fidem faciant: sed tamē à correptione fraterna nullus repellitur: quia de necessitate & natura correptionis solū est docere & persuadere veritatem: quod quicunque mentis & rationis cōpos facere potest: & cum peccatum rationis vsum non tollat, fit vt peccatores non sint prorsus inhabiles correptioni. ¶ At verò peccatum multis modis extenuat & impedit efficaciam correptionis. Primo ex parte corripientis, quem indignū reddit vt alium corriga, maximè si corripiés maioribus criminibus sit obnoxius. Vnde Hieronymus super illud Matth. 7. Quid vides festucam &c. De his (inquit) loquitur, qui cùm mortali crimini detineantur obnoxij, minora peccata fratribus non concedunt. Et secundò ratione conditionis peccati: vt putà, si publicus peccator publice corripit alios: tunc enim non solùm correptio nihil prodest, imò nocet: ratione scandali: nam ille non præsumitur corrigere ex charitate cùm seipsum prius nō corrigat, sed vt per bonam doctrinam propria celet flagitia, vt inquit Chrysost. super eisdē verbis. Matth. 7. Et tertiò ratione periculi. Nam peccator qui aliena peccata obiurgat, inde superbia effertur, quod proximis sese indignè præfert. Vnde Augustinus libr. De ser. Dom. in monte. Accusare vitia officium est bonorū & beneuolorum: quod cùm mali faciant, alienas partes agunt. Et de peccatore publicè prædicante intelligitur illud Psal. Quare tu enarras &c. vbi glossa, Quare communi sermone ad populū profers aliquid de mea maiestate?

¶ Sed est dubium, vtrùm peccatoribus peccatum sit corripere. Arguitur enim pars affirmatiua: quia correptio est opus charitatis: peccator autē non est in charitate, ergo si corripit, nunquàm corripit ex charitate. ¶ Respondetur, quòd quicunq; peccator potest sine peccato corripere: imò meritoriè, si modò correptio fuerit circunspecta: primò nè publicus peccator publicè corripiat: nā illud esset peccatum ratiōe scandali: deinde vt peccator corripiat, non increpando & superbè accusando, sed aut gemendo proprium peccatum, aut reprehēdēdo se simul cū alio. Isto modo & vsurarius, & meretrices, & perditissimi homines possunt alios suę farinę corripere. Vnde Aug. in lib. De serm. Dom. in mōte, loco citato. Cogitemus (inquit) cùm aliquem reprehendere nos necessitas cogit: vtrum tale sit vitiū quod nunquā habuimus, & tunc cogitemus nos homines esse, & habere potuisse, vel tale quod aliquando habuimus, & iam non habemus: & tunc tangat memoriam communis fragilitas, vt illam correctionem, non odium, sed misericordia pręcedat. Si autem inuenerimus nos in eodem vitio esse, non obiurgemus sed congemiscamus: vt nō alium solùm ad pœnitendū, sed ad æqualiter conandum inuitemus. Hæc Augustinus. Adde quòd nō solùm peccatori meritum est alium corripere, sed certè meritū peculiariter accōmodū ad obtinendā remissionem proprij peccati. Nam opera misericordię peculiariter conducunt ad remissionem peccatorum: secundum illud Danielis. 4. Peccata tua eleemosynis redime. Sed maximè ad id cōfert remittere aliena peccata, secundum illud Matth. 6. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Cui proximum est corripere fratrem. ¶ Vnde ad argumen-

gumentum modò factum respondetur, ꝙ quã quam correctio non procedat ex habitu charitatis infuso, sufficit tamen ad implẽdum prę ceptum quantum ad substantiam, atque adeò vt inter alios bonos mores sit laudabilis, ꝙ ꝓcedat ex naturali charitate. ¶ Sed tandẽ adnotauerim, ꝙ si esset quispiã tam perditus & infamis homo, vt correptio sua prorsus redderetur inutilis, tunc non teneretur præcepto correptionis: nam ad opus vanum obligatur nemo. Quòd si contra arguas, ꝙ tunc peccator teneretur resipiscere, vt posit corripere, quod insinuat Richard. 4. dist. 19. artic. 2. ad. 1. & Palud. q. 3. aliàs peccatum esset ei cõmodum, cũ eũ excusaret à præcepto. Respondetur, quòd nemo obligatur ad opera misericordię, nisi qũ habet facultatẽ exhibendi. Vnde sicut non tenetur quis recuperare perditam pecuniam ad subueniendum pauperibus, quãuis posset, nisi fortè in extrema necessitate, nec tenetur procurare scientiam, quæ requiritur ad corripiendum: ita nec tenetur resipiscere à peccato, ea ratione vt adimpleat præceptũ correptionis. Nec propterea est cuipiã commodũ peccatũ: nam cuicunq; salubrius esset agere in gratia, q̃ excusari ab aliqua lege Dei. At verò prælati quia ratione officij semper tenentur ad correptionem, re vera obligantur tales esse, vt suo exemplo & correptiõe prodesse possint: qua re si sunt publici peccatores tenẽtur aut abire officio, aut taliter corrigi, vt frugi esse possint subditis.

¶ AD Primum argumentum responsum est in tertia conclusione. Probãt enim illa testimonia prelatos arctiùs teneri precepto correptionis, quàm priuatos homines: non tamen excipiunt quemquam ab illo præcepto. Vnde Augus. 1. de ciuit. Dei. ca. 9. Ad hoc populorum prępositi constituti sunt in ecclesijs, vt nõ parcant obiurgando peccata. Nec ideo tamen ab huiuscemodi culpa penitus alienus est, qui licèt præpositus non sit, in eis tamen quibus vitæ huius necessitate coniungitur, multa monẽda, vt arguenda nouit, & negligit.

¶ Ad secundum respondetur, argumẽtum nõ probare, ꝙ non liceat omnes peccatores corripere, sed quòd nõ semper oporteat vsq; ad denunciationem procedere, quando illi qui corriguntur non habent superiores prælatos quibus conuincantur. Vnde, quando Papa secreta admonitione non emendatur, illic sistendũ est, nisi sit in crimine heresis: quia Papa nõ potest denuntiari nisi quando potest accusari, vt notat glossa ca. Si Papa. 40. distinct. Item in correptione infidelium, si corripiantur de criminibus contra legem suã denunciãdi sunt præpositis suis: si modò apud illos notitia fuerit fraternæ correptionis. Et hoc est quod dicit Paul. Quid mihi de his, qui foris sunt iudicare? Id est: Nos non possumus eos in iudicio cõpellere: nisi aut nobis infesti essent, aut nostra detinerent, aut essent fidei contumeliosi: at de infidelitate admonere illos licet, & increpare, & ad fidem pro viribus appellere: vt notatur ca. Infidelis. 23. quæstio. 4. Sed tamen denunciare illas vanum esset postquam cõpelli iuridicè non possunt ad fidem. Et eadem ratione meretrices & vsurarios publicos sanctissimum est corripere: imò præceptum, si sit spes emendæ. Sed verba Augustini hoc solùm sonant, vt principes impunè permittant meretrices, ad euitandum maiora mala. Cùm hæreticis verò, post secundam monitionem non licet disputare, nec conuersari, vbi fuerit periculum ne nos peruertant. Qui tamen certò speraret hęreticũ lucrari, posset & deberet ipsum corripere. Sed cũ excommunicatis, quãquàm non licet cibum sumere, licet tamẽ correptionis gratia conuersari. Vnde idem Apostolus qui Corinthijs inter dixerat cũ excommunicatis cibum sumere, admonet Thessalonicenses: Si quis non obedit verbo nostro, hunc notate, & nè commisceamini cum illo, vt confundatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem. ¶ Ad tertium argumentum latè responsum est in quinta conclusione. Non enim argumentũ probat, ꝙ nõ debeant subditi corripere prælatos, sed quòd debeant id reuerenter præstare. ¶ Et eadem ratione responsum est ad quartum in sexta conclusione. Sed ad aliud De pœnitẽ. distin. 6. Potentissimum est crimẽ sacerdotũ. &c. respõdetur, illud intelligi de sacerdotibus ministrantibus sacramenta in mortali: quod est mortale; nisi forsan quãdo ministratur baptismus in extrema necessitate, citra solennitatem.

QVAESTIO QVARTA.

VTRVM ordo Euangelicus fraternæ correptionis cadat sub præcepto.

¶ Ad partem negatiuam arguitur, quod non sit necessariò à secreta monitione inchoandum. Deus, cuius nos vult Paulus imitatores esse, Ephesios quinto. occultos peccatores nonnunquam publicè absque præuia monitione castigat: vnde apostolus. 1. ad Corinthios. 11. dicit propter occulta peccata,

& maximè indignè sumentium Eucharistiam infirmos esse multos, & dormire multos. Et sancti, ex quorum gestis conijcere oportet, qualiter sunt præcepta scripturæ sacræ intelligenda, vt inquit Augustinus lib. con. mend. sæpe leguntur publicè denunciasse, quos antea secretò non admonueram: vt Ioseph. Genes. 37. legitur accusasse fratres suos apud fratrē de crimine pessimo: & Petrus Actuū. 5. refertur, publicè reprehendisse Ananiam & Sapphiram, qui occultè defraudauerant de pretio agri: in quibus locis nulla fit mentio de secreta monitione. & Leuit. 5. præcipitur vt qui audierit vocem falso iurantis, statim indicet crimen: vbi nec commemoratur, vt fiat aliqua monitio. Neque August. 22. quæstio. 5. ca. Hoc videtur. exponens illud præceptum, meminit de aliqua monitione: sed dicit indicandū esse occultum crimen illis, qui possunt prodesse, & non obesse: ergo nulla est necessaria secreta monitio ante denunciationem fraternam. ¶ Et cōfirmatur argumentum vsu religiosorum, qui est, vt fratres proclamentur in capitulo quis nō fuerint secretò premoniti. Et secundò confirmatur. Grauior est accusatio, qua publica petitur punitio, quàm denunciatio, qua sola intenditur emendatio fratris: & ante accusationem nulla est necessaria admonitio, sed sola inscriptio causæ: vt habetur cap. Superbis. & cap. Qualiter & quando. el secundo. De accusat. ergo nec denunciationem fraternam necessum est, vt admonitio præcedat. ¶ Secundò arguitur, quòd non oporteat post admonitionem testes ante denunciationem adhiberi. Aut enim peccatum est publicum: & tunc, vt dictum est, publicè arguendū est: nam quæ manifesta sunt, iudiciarium ordinem non requirunt. 2. quæstio. 1. ca. Prohibentur. Aut est secretum, quod tamē probari potest: & tunc non videtur opus esse nouis testibus, quia potest probari. At si peccatū est simpliciter secretum: tunc vel adducendi sunt testes ad probandum crimen preteritum: & hoc esset vanum: postquam probari non potest: vel ad obseruandum & capiendum peccatorem si reciderit in futurum: & hoc apparet non esse licitum: quia, vt dicit Augustinus de verbis Domini, non debemus esse exploratores vitæ aliorum: ergo nullatenus, dum crimen est omnino secretum, ius est adhibere testes. ¶ Tertiò & principaliter arguitur. Augustinus in regula admonet vt prius præposito crimen ostendatur, quàm testibus: ergo inductio testium non debet antecedere denūciationem, sed vice versa.

¶ Quartò & postremò hæc omnia confirmantur. Obedientia quæ debetur prælato, præstantior est, quàm iustitia quæ debetur priuatis hominibus: sed quandoq; prælatus interrogat subditum iureiurando occultum crimen fratris, ante admonitionem & inductionem testium: ergo tunc tenetur, prætermisso ordine euangelico veritatem patefacere.

¶ In contrarium est præceptum euāgelicum, quo, vt suprà adnotauimus, explicatur ordo iuris naturalis in correptione fraterna obseruandus.

QVÆSTIO hæc de ordine fraternæ correptionis præcipua est huius materiæ: vt pote, quo seruando aut anteuertendo, ius & iniuria secreti tegendi consistat. Atqui, ordo correptionis, vt verba sonāt Euāgelica, tribus membris constat: quæ sunt, secreta admonitio, testium inductio, & fraterna demum denunciatio: nam inobedientis excommunicatio, ad iudicialem spectat correctionem. Et vt de singulis perspicuè dicamus, respondetur ad quæstionem octo conclusionibus. At illius in primis meminisse opus est, quod supra statuimus fundamentum: videlicet, correptionis fraternæ eum esse finem, vt frater corrigatur & emendetur, sed accusationis & inquisitionis finis est vt puniatur. Quare de crimine fratris distinguendum est. Aut enim publicum est, aut secretum.

¶ Si primum, tunc est prima conclusio. Peccatum publicum non in secreto corripiendum est, sed publicè arguendum. Nam finis tunc non est sola emendatio fratris, sed quo illi, quibus scandalum datum est occasio peccandi, exemplum capiant, & terrore arceantur. De quo peccatorum genere inquit Paulus. 1. Timot. 5. Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant. & de pœnitē. & remiss. cap. 1. Manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda. & 2. quæstio. 1. c. Si peccauerit. Corripienda ipsa sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: ipsa verò corripienda sunt secretiùs, quæ peccantur secretiùs. Distingue tempora, & concordabis scripturas, scilicet, illam: Si peccauerit in te, corripe inter te, & ipsum. & illam: Peccantem coram omnibus argue. 1. Cōclusio

¶ Sed conclusio primùm intelligitur de peccato publico, quod est notorium notorietate facti: quod videlicet nulla tergiuersatione celari potest: nam alia, etiā si probabilia sint & infamia laborent, non sunt continuò publicè corripien-

ripienda. Atqui secundò intelligitur, nō solum de peccatis quæ sunt in præiudicium reipublicæ, aut tertiæ personæ, sed de quibuscūq; quomodocunque scandalosis.

¶ At percontatur quispiam, an ad publicam correctionem soli prælati teneātur: nam postquam eiusmodi correctio non fiat gratia fratris emendandi non est fraterna, atque adeo, nec obligare videtur priuatos homines. Respōdetur, priuatos etiam homines teneri publicè reprehendere fratrem, in conspectu populi delinquentem: quoniam præcepto charitatis non solùm tenemur corripere fratrem, sed succurrere scandalo aliorum. Hoc verumtamē differt, quòd prælati tenentur præcepto iustitiæ publicè corripere: priuati verò solùm præcepto charitatis. Quocirca hi non tenentur ad publicam correptionem, nisi sicut ad alia opera charitatis: vt pote quando id possunt sine notabili detrimento præstare. Qui enim timeret honori aut vitę suæ, si corriperet quēpiam publicè, tunc non astringitur: nisi forsan dum peccatum grauiter lęderet honorem Dei. Si enim sacrilegus homo impiè blasphemaret nomen Dei, vnde offendiculum pręsentibus obijceret contemnēdi diuinum nomen, obligatus esset quicunque blasphemiam retūdere. Et ille est casus quo obligat præceptum dilectionis Dei, & quandoq; cum periculo vitæ. ¶ Sed quanuis tenetur quisque notorium peccatum scandalosum statim in facie reprehendere, nō tamen obligamur statim denuntiare iudici, quando non vergit in perniciem publicam: quia multa licēt quę non expediūt. 1. Corint. 6. & 10. Quare peccata priuata corripienda sunt eo modo, qui melius conducit ad emendationem fratris. ¶ Si verò peccatum sit secretum, tunc subdistinguendum est. Aut enim vergit in perniciem publicam, in nocumentumve proximi. Et de hoc est secunda cōclusio. Peccata perniciosa Reipublicæ, aut proximo statim denunciāda sunt. Probatur, quia si sunt contra bonum publicum, illud præferendum est particulari, qualis est fama delinquentis. Et quanquam non sint nisi contra priuatam personam, melior est in hoc conditio iniuriam patientis quàm inferentis: atque adeò potiùs debemus consulere illi, denunciando, quàm huic tacendo. Moderantur tamen doctores conclusionem hoc modo. Nisi fortè quis firmiter æstimaret, quòd statim per secretam admonitionem posset huiusmodi mala impedire. verba sunt Sanct. Thom. 2. 2. quæstio. 37. arti. 7. cui subscribunt Doctores theologi. quart. distinct. 19. & iurisconsulti super

2. Conclu.

ca. Nouit. de iudic. & super ca. Si peccauerit. 2. quęstio. 1. Nos tamen perspicaciter censemus audiendam esse hanc moderationem. Nam quando peccata sunt in perniciem publicam, vt proditio ciuitatis, aut crimen læsæ maiestatis, aut hæresis, quàm rarissimè vsu venire potest, vt priuatus homo posset abundè succurrere huiusmodi contagionibus. Et ideo dicit San. Thom. Nisi fortè quis firmiter æstimaret &c. Atque adeò, non est qui debeat confidere soli correptioni secretæ & priuatæ, nisi vir fortè magnæ authoritatis, & efficacię, cui compertissimum esset, per secretam monitionem posse penitus extinguere id genus flagitia. Quapropter in proditione, vt plurimū, & hęresi statum procedendum est ad denunciationem. Id vel maximè, si sit hæreticus dogmatizans, quales ferè sunt hæretici omnes. De quibus iustissima lex est, vt quàm primum absq; aliqua præuia admonitione denunciētur. Sed quando peccatum secretum est in præiudiciū tertij priuati hominis, non imminet tantum periculi si secretè corripiatur: vt cùm secretò noui latronem, qui furatus est bona proximi, satis est si dē operam vt secretò restituat: aliàs teneor denunciare: modò id possem sine detrimento meo: quia solùm ad id teneor ex præcepto charitatis. Nec vetat quòd quis iureiurando fidem secreti promiserit, quominùs teneatur huiusmodi crimina manifestare.

¶ Sed quid si secretò scio Petrum insidias parare Paulo, quem certus est occidere, nec cohibere possum? Nam iurisconsultus quidam temporibus nostris Maioricæ censebat in tali casu denunciandum esse, etiam iudici.

¶ Nihilominus respondetur, quòd dum crimē omnino est occultum, ita vt probari non posset, denūciandum est illi, qui solùm posset prodesse, & non obesse: secundum Augustinum. 22. quæstio. ca. Hoc videtur. vt doctè respondit tunc dominus Adrianus: quia crimē quod probari non potest, nec per infamiam aut, per indicia disquiri, iudici tanquam iudici denunciari non licet. At verò in casu posito, quo Petrus parabat insidias Paulo, si nullo alio modo ille qui sciebat, poterat illum amouere ab homicidio, deberet certè denunciare Paulo, vt ipse sibi prouideret: & Paulo licet denunciare hostem iudici, tanquam iudici, vt se protegeret. ¶ Verum est tamen, quòd in his criminibus secretis & perniciosis detegendis cauendum est: vt quàm minimo fieri possit nocumento famę detegantur, si sunt secreta: vt si damna publica aut priuata euitari possunt per reuelationem in genere, nòn fiat reuelatio in

particulari. Et si fieri potest, non est reuelanda persona, si satis est reuelare crimen, aut alia via euitare illud. Sed si nullatenus euitari possunt grauia damna, nisi reueletur persona, reuelanda est, nisi sit secretum sacramenti confessionis. Si tamen crimen probari potest qđ est in perniciem publicam, denunciari potest iudicialiter & accusari, vt dicemus quæstione sequenti. ¶ Sed dubium est, vtrum clericis liceat huiusmodi perniciosa crimina reuelare, maximè quādo est periculum effusionis sanguinis: vt putà si reueletur latro aut proditor, aut hæreticus. Et videtur id non esse licitū, nam in concilio Toletano. 23. quæstion. 8. ca. His à quibus. & capitu. Clericus. & capit. Sententiam. extra, Nè clerici vel monachi. prohibentur clerici sententiam sanguinis proferre: aut quoquo modo se immiscere iudicio sanguinis. Et quanuis, cap. Prelatis. De homicidio libr. 6. fiat illis facultas petendi emendam in seculari iudicio à malefactoribus in causis proprijs, tamen non datur facultas in causis alienis proximorum. ¶ Respondetur cum Caietano. 2. 2. quæstione. 33. articulo. 7. licitum esse hoc clericis, etiam sacerdotibus: non solùm quādo peccatum est perniciosum reipublicæ, sed quando est in detrimentum graue tertiæ personæ, dummodo id faciant, protestantes, non reuelare huiusmodi criminosos petendo vindictam sanguinis: sed quò euitent damna. Nam quanquam in dicto capit. Prælatis. solū ex primatur facultas defendendi causas proprias, etiam cum periculo sanguinis, tamen iure naturali extenditur illa facultas, etiam ad causas proximorum. Quia licèt ecclesia prohibeat clericis quæ licita essent laicis, vt venationes, tamen non censetur prohibere illa, ad quæ tenentur iure naturali & vnicuique iure naturali mandatum est de proximo.

3. Cōclusio ¶ At si crimen occultum solùm est in malum peccantis, de hoc est tertia conclusio. Crimen secretum quod non est perniciosum nisi peccanti, ante denunciationem & ante testium inductionem, secreta monitione corripiendū est. Probatur conclusio: primò ex verbis euangelij Matthæi. 18. Si peccauerit in te frater, corripe eum inter te, & ipsum solum. quæ verba particulariter intelliguntur de huiusmodi peccatis. Vnde Augustinus loco sæpe citato sermone. 16. De verbis Domini, qui refertur. secunda quæstione prima. capitulo Si peccauerit, Si peccauerit (inquit) in te frater, corripe eum inter te & ipsum solum: Quare? Quia in te peccauit. Quid est: In te peccauit? Tu scis quia peccauit. Quia enim secretum fuit quando in te peccauit, secretum quære cùm corrigis quod peccauit in te: nam si solus nosti quia peccauit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non eris corrector erroris, sed proditor. Quare illa particula In te: non est exponenda: Si te iniuria affecerit: (quæ est glossa interlinearis) sed intelligenda est, de omni peccato quod fit coram te, vt notauimus quæstione. 2. Vnde subiungit Augustinus. Sic agendum est, non solùm quando in nos peccatur, sed etiam quando peccatur ab alio, & altero nescitur. Nam quodcunque peccatum fiat coram me, est quodammodo aduersum me: quia mihi est offendiculum: vnde quoddammodo iniuria afficior, quòd peccator præsentiam meam non veretur. Et forsan iste est sensus illius glossæ interlinearis: Si te iniuria affecerit.

¶ Et secundò, conclusio probatur ratione. Differt enim correptio fraterna ab accusatione & inquisitione: quia finis correptionis est emendatio fratris: accusationis verò & inquisitionis, punitio: ergo correptio eo modo fieri debet, qui melius conducat ad eius emendationem: fama verò plurimum iuuat vt peccator resipiscat. vnde Hyeronymus: Seorsum corripiendus est frater, nè si semel pudorem & verecundiam amiserit, remaneat in peccato: ergo primum omnium tentandum est vt peccata, salua peccatoris fama, corrigantur.

¶ Et confirmatur exemplo medici corporalis: qui quàm minimo fieri possit dispendio, tenetur ægroto mederi. Vt enim qui sanare posset sine abscisione membri, grauem inferret iniuriam abscindendo: ita qui fratrem corrigere posset sine dispendio famæ, quæ pretiosum bonum est, iniustissimus esset diffamando. Quocirca, De accusatio. Qualiter & quando, secundo habetur. Et si tribus modis possit procedi: per accusationem videlicet denunciationem, & inquisitionem: tamen, vt diligens adhibeatur omnibus cautela, nè forte per breue compendium ad graue dispendium veniatur: sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio, sic & denunciationem charitatiua monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio præuenire. Et secunda quæstione septi. capitul. Accusatio prima. excommunicantur qui sacerdotes ante charitatiuam monitionem lacerare aut accusare præsumpserint. ¶ Sed mouentur circa hanc conclusionem dubia nonnulla. Primum aduersus distinctionem inter peccatum illud quod est in perniciem publicam, & illud quod priuatim cedit in malum peccatoris. Est argumentum: Omnia cuiuscunque generis peccata viden-

videntur offendere bonum publicum: nullum enim est peccatum quod non sit in scādalum & malum exemplum fratribus: ergo vniuersa deberent statim denunciari.

¶ Multùm refert hîc scire quæ peccata dicuntur in perniciem publicam: & pro hac materia correptionis & pro materia accusationis, & præsertim pro materia inquisitionis: nam sunt qui putant omnia peccata esse in perniciē publicam. Respondetur ergo, quòd illa sola peccata censentur in præsentiarum & in sequentibus in perniciem publicam, quæ habēt pro obiecto proximo bonum publicum: putà quæ ex genere suo contagiosa sunt & contaminant rempublicam: vt hæreses & proditiones: nam huiusmodi homines peruertere moliuntur populum. Item ambitio & subornatio suffragiorum in cathedris & in alijs electionibus: & in vniuersum quando quis in aliquo conuentu aut ciuitate satagit peruertere fratres. Hæc enim sunt quæ statim sine admonitione, si sit periculum, sunt denuncianda & accusanda. Item compilatio ærarij publici: crimen læsæ maiestatis. Sed adulterium, homicidium, & simplex furtum, non sunt propriè in perniciem publicam: quia sunt aduersus priuatas personas, & ideo huiusmodi peccata vocabimus in præiudicium tertij. Latrones verò publici, qui vias publicas obsident, ij censentur in rempublicam peccare: nempe quorum animus est quoscunque de populo occidere & deprædari. Sed fornicatio & gula & similia sunt omnino priuata. Ex quo sequitur ad intelligentiam dicendorum, quòd peccatum publicum, vno modo dicitur vt distinguitur contra secretum, vt suprà diximus: alio modo vt distinguitur contra priuatum: quia scilicet fit in perniciem publicam.

Secundum dubium. ¶ Alterum dubium est, vtrùm secreta admonitio in huiusmodi peccatis priuatis debeat semper necessariò præcedere in quocunque peccato quomodocunque occulto, quāquàm sit notum pluribus, aut de illo sit infamia. Nam videtur non esse necessaria quando peccatum est pluribus notum, sed tunc licitum esse statim corripere coram alijs qui sciunt crimen, postquàm tunc non violatur fama proximi. ¶ Respondetur, quòd quamuis peccatum sit plurimis notum, non est statim coram alijs, etiam scientibus, arguendum: nam quanquàm non læditur fama, læditur tamen pudor & verecundia proximi, cùm reprehenditur in præsentia plurium. Obidque experiendum est priùs, an per secretam admonitionem frater corrigatur. Quod ego noto in illis verbis Augustini, secunda quæstione prima. capit. Si peccauerit. Fortè quod scis & ego scio: non tamen coràm te corripio: quia curare volo, non accusare. Vbi docet, quod nec coram illo qui scit, corripiendus sit in principio frater.

Tertium dubium. ¶ Tertium dubium est. An quando ego solus noui crimen fratris, liceat antequam illum admoneam id patefacere amico illius qui cōmodiùs quàm ego possit eum corripere? Videtur nanque hoc esse licitum postquam cōfert vt faciliùs frater corrigatur.

¶ Respondetur quòd nullo modò sine extrema necessitate licet crimen occultum fratris ante admonitionem, quantuncūque cordatissimo & eius amicissimo detegere. Sunt enim qui ignoranter putant non diffamare fratrem, quando amico illius secretò reuelant occulta eius peccata: cùm tamen optarem ego peccata mea nota esse tribus aut quatuor, quàm vni grauissimo & mihi coniunctissimo viro: sanè cuius bonam de me æstimationem pluris facio, quàm si quatuor alij bene de me opinarentur. Sed quando illi qui scit crimen non pateret accessus ad fratrem qui est in peccato, aut compertissimum illi esset suam admonitionem nihil profuturam, tunc licitum esset alteri insinuare, qui id vtiliter faciat. Atqui consulerem ego tunc & prælato primùm id tanquam patri insinuaretur, dum tamen ille esset qualem oportet esse prælatum: vt puta, qui prodesse possit, non obesse fratri. Nam postquam in correctione fraterna tādem procedendum est vsque ad denuntiationem quæ fit prælato, optimè consulitur famæ fratris, si quando est necessarium, soli prælato denuntietur. Et in hoc casu consentirem cum Richardo in quart. distinctio. 19. articulo quarto. quæstione prima: vbi ait quòd ante secretam monitionem potest fieri denuntiatio prælato tanquàm patri: atque adeò quòd prælatus potest ad id compellere subditos. Consentirem (inquam) casu quod subditus certissimus esset nihil profuturam suam admonitionem: aliàs profectò iniustitiam faceret, qui ante monitionem denunciaret prælato: nam fama subditi apud prælatum magno æstimanda est: & ideo sine extrema necessitate non est prodigenda. Nec prælatus potest ad id compellere: imò in visitatione debet monere, vt occulta peccata non denuncientur, nisi præmia admonitione. Et Augustinus in regula, quanquam dicat, ante inductionem testium denunciandum esse fratrem prælato tāquam patri, non tamen id permittit ante monitionem.

nem. ¶ Quarta conclusio. Si secreta admonitione corrigitur frater, ita vt nullum sit reliquum recidendi periculum, illic sistendum est. Quapropter cautè legēdus est Richardus in loco modo citato; vbi dicit, quod quanquàm frater sit correctus per secretam admonitionem, denuntiandus est tamen prælato, vt obseruet ipsum à recidiuo. Intelligitur enim dum correctus adhuc manet in periculo verisimili: aliàs nullatenus denuntiandus est, postquàm correptor consecutus est finem correptionis: quia lucratus est fratrem: iuxta illud Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: vbi insinuatur illic esse sistendum. Quare, iniuria est fratrem emendatum denuntiare.

5. Cōclusio ¶ Quinta conclusio. Quando frater secreta monitione non corripitur, tunc adhibendi sunt vnus aut duo testes antequàm denuntietur prælato. Conclusio hæc omnibus concorditer est receptissima: quia est in euangelio: non tamen omnes eodem sensu eam intelligunt: sunt enim duæ opiniones, vt meminit Sanct. Thom. 2.2. questio. 33. arti. 8. ad primā. Dicunt quidam quòd quando peccatum est occultū in secundo gradu, vt diximus ante primam quæstionem huius secundi membri, vt puta, quando plures sciunt per quos iuridicè probari potest: tunc habet locum ordo euangelicus, & adhibendi sunt testes in correptione, non quidem noui, sed illi quibus aliàs notum est crimen. Sed quando peccatum est omnino secretum vt pote quòd solus scit ille qui admonuit, tunc nō sunt adhibendi testes, nec de illo loquitur Euangelium. Quare siue frater corrigatur secreta admonitione, siue nō illic sistendum est quo adusque sint aliqua inditia vel testes per quos conuincatur. Quam opinionem sustinet Durandus quart. distinctione. 19. quæstione quarta: sed antè tenuit illam Alti. libro. 3. tractā. 25. capitulo secundo. vnde desumpsit eam Durandus. addit tamen quòd poterit tale peccatum secretum sine testium inductione reuelari prælato in secreto tanquàm patri qui possit prodesse & non obesse. Subscribunt huic opinioni nonnulli canonistæ. Quæ opinio fundatur in argumento quod secundo loco posuimus ante quæstionem. Enimuerò, quando peccatum est omninò secretum, aut adhibendi sunt noui testes ad probandum præteritum crimen: & illud esset vanum, postquàm probari non potest: aut ad obseruandum peccatorem, si in futurum recidert: & hoc est iniuriosum: quia (vt dicit Augustinus) non debemus esse exploratores alienæ vitæ. Imò tunc (dicit Durandus) magis esset secundum charitatem indicandum illi qui possit impedire, quàm illi qui possit capere peccatorem in delicto. Nec potest dici (inquit Durandus) adhibendos esse testes ad probandum, quando denuntietur, quod frater fuit prius admonitus: hoc enim esset sine fructu. Nam quando denuntians nō probat crimen per testes criminis, vanum est probare se admonuisse: quia non potest tunc iudex procedere ad punitionem, vt statim dicturi sumus. ¶ Et secundo arguit Durandus. Quia si, dum crimen est omninò secretū, quis addit testes, exponitur periculo talionis: nam reus potest illum conuenire de infamia: & ideò puniendus est, si non probauerit crimen. ¶ Et vltimò nos arguimus in gratiam illius opinionis. Nemo habet ius diffamandi proximum ipso inuito, nec propter eius bonum spirituale: sed qui reuelat crimen illis qui non norunt, quodammodo diffamat fratrem: ergo illud non licet. Probatur maior. Nullus habet ius nocendi proximo in bonis temporalibus, propter bonum spirituale: licet enim nulli rapere bona proximi, ne illa alea & scortatione dilapidet: sed fama pretiosius bonum est quàm exteræ facultates: ergo nec ius est lædere famam proximi, quo arceatur à peccato. ¶ His veruntamen non obstantibus, opinio est Sanct. Thom. loco citato, & Richar. & Palud. in quart. distinctio. 19. & Gabriel. in cano. lectu. 74. & Caieta. & Theologorum quos ego viderim præter Durand. & Altisiodorensem, quòd quinta conclusio debet intelligi, etiam de crimine quantuncunque occulto, & Adrianus idem sentit. Et puto, si oculatè res inspiciatur, neutiquam posse recta ratione inficiari, quin debeant adhiberi testes noui in crimine occulto, si modò speretur emenda. Et probatur primò ex verbis Euangelicis: vbi nihil distinguitur de hoc aut illo peccato, sed in vniuersum præcipitur: Si te non audierit, adhibe vnum aut duos testes: vnde subinde consequitur, vt non solùm quando peccatum est probabile, sed quotiescunque peccator secreta monitione non corrigitur, sint adhibendi testes. Imò verò expresse loquitur euangelium de peccato secreto: nam de eodem peccato de quo dixerat: Si peccauerit in te frater (id est te solo sciente, vt dicit Augustinus) subiungit: Si te non audierit, adhibe vnum aut duos testes: ergo dicere quòd de peccato secreto sit necessaria admonitio, & tamen quod non liceat post admonitionem tūc inducere testes, est negare formam Euangelij. ¶ Et secundò id probatur: quia verbum ipsum,

sum, adhibe, hoc designat quod est, nouos testes adiunge: vt quod tu solus noueras, plures sciant. Nam re vera non dicerentur adhiberi ad cognitionem rei illi, qui antea nouerãt. ¶ Et tertiò arguitur. Salus spiritualis proximi multò est præstantius bonum quàm fama: ergo quando salus spiritualis recuperari non potest sine detrimento famæ non solùm licèt, sed magnoperè expedit iacturam facere famæ proximi, pro eius salute spirituali. Sicut medicus nihil aliud quàm operepretiũ facit dum membrum ægroto secat, quo vitam seruet. Eò vel maxime, quòd qui pertinax est in peccato, ius quodãmodo famæ perdit, saltẽ vt testes necessarij adhibeantur.

¶ Et confirmatur hæc ratio. Si quispiam auarissimus mori mallet, quàm dispendio paruæ pecuniæ seruare vitam, posset quicunq; furtim ab illo capere pecuniam, qua vitam eius seruaret: ergo potiori ratione licèt famã proximi postponere saluti eius spirituali: quã nobis Christus redemptor noster tantoperè cõmendatam esse voluit.

¶ Quartò & postremò probatur, quòd inductio testium in Euangelio præcipiatur, quando peccatum est omnino secretũ. Nam ratio illius ordinis procedendi, vt explicãt omnes doctores, est vt ab vno extremo in aliud non procedatur, nisi per medium: vt videlicet cognitio paulatim diffundatur ad plures: sed si non liceret adhibere testes, nisi illos qui peccatum nouerãt, tunc vix potest intelligi, quomodò trãseatur ab vno extremo in aliud per medium: ergo ordo ille intelligitur in peccato secreto: vt quod vnus solus scit, non denunciet in publico ecclesiæ, nisi priùs id paucioribus patefaciat.

¶ Et confirmatur: quia ille ordo præcipitur iure naturæ, vt quàm minima fieri potest iactura famæ corrigatur frater: vt scilicèt priùs diffametur apud paucos, quàm apud multos: si autem non liceret inducere testes nisi illos qui iam nouerant, non videtur quomodò diffamatur priùs frater apud paucos: quia apud illos qui nouerant, non diffamatur de nouo. Et hæc omnia confirmãtur authoritate Augustini in regula: vbi ait. Si autem post admonitionem iterum, aut alio quoque die, id ipsum eum facere videritis, iam veluti vulneratum sanandum, prodat quicũque hoc potuerit inuenire, priùs autem alteri aut tertio demonstretur, vt duorum vel trium possit ore conuinci: demonstrare autem, sonat reuelare alijs qui nesciebant peccatum proximi: ergo peccatum omnino occultum licèt reuelare illis, quibus erat occultum. Sed respondet Durandus, quòd Augustinus non intelligit reuelandum esse crimen, sed petulantiam oculorum, quæ disponit ad crimen: de qua præmiserat, vt statim admoneretur frater nè malè cœpta progrediantur. Hæc tamen solutio non satisfacit verbis Augustini. Primò, quia Augustinus præsupponit, quòd post secundam aut tertiam admonitionem petulantiæ oculorum, iam censetur frater vulneratus: id est, peccati reus. Et tunc dicit esse demonstrãdum alijs per quos cõuincatur, scilicet de peccato. Et secundò id patet, per exẽplum quod adducit de vulnere corporali: vt quemadmodum hoc reuelandum est, nè putrescat in corpore, ita & illud reuelandum est, nè putrescat in anima, dum tamen sit pẽdens in futurum. Et tertiò manifesta est intentio Augustini, in verbis subsequẽtibus, scilicet. Et hoc quod dixi de oculo non figendo, etiam in cæteris inueniendis, prohibendis, indicandis, iudicandisque peccatis, diligẽter & fideliter obseruetur. Ecce non dicit solùm in occasionibus peccatorum, sed in cæteris peccatis indicandis obseruetur, vt post admonitionẽ testibus demonstretur. Non potest ergo dubitari, quin sint adhibendi testes quantuncunque sit secretum crimen, modo sit aliqua spes correctionis & emendationis fratris: vt ait Sanctus Thom. 2. 2. quæstione. 33. articul. 8 1. & Palud. quar. distinctio. 19. quæstione quart. nã si nulla penitùs esset spes, fateor nec esse adhibendos testes, imò nec esse denunciandũ, nec admonendum fratrẽ, nisi peccatum esset perniciosum Reipublicæ, aut tertiæ personæ, vt diximus quæstione secunda. Sed tamen, quãquam frater non emẽdetur per secretam correctionem, non subinde desperãdum est, quò minùs emendari possit per testium inductionem: nam adhibitis testibus, aut confundetur frater, & emendabitur, aut metuens ne capiatur in crimine, cautiùs viuet. Et præterea, mitiùs fortè tentabitur de peccato: nam aduersarius noster diabolus debiliùs tentat, quãdo plures sunt qui fratrem custodiãt. Verum est tamen, quòd non satis est semel admonere secretò antequàm testes adhibeantur: sed secũdò aut tertiò: vt notatur in verbis Augustini: Iterum vel aliquo quoque die: non tamẽ est necesse expectare tempus longissimum, sed ad arbitrium boni viri admonitio fieri debet, quoad iam non sit spes emendæ, nisi per inductionum testium.

¶ Quapropter ad primum argumentum cõtrariæ opinionis respondetur, quòd quando peccatum est omninò secretum, testes sunt adhibendi, tribus de causis, vt notat San. Thomas loco citato. articul. 8. ad tertiũ argumentum. Primò, si fortè frater dubitat illud quod facit, esse peccatum, vt potest contingere in contractibus vsurarum, tũc, vt dicit Hieronymus, adhibendi sunt testes, vt ostendatur illud esse peccatum. Secundò, si sit periculum iterationis peccati, adhibendi sunt testes qui peccatorem obseruẽt. Vnde illud Augustini in cõtrarium, ne simus exploratores vitæ alienæ, intelligitur quando nullam frater dedit causam, vt eum obseruemus: aliàs cùm crimẽ fratris notum est cuipiam: per cuius monitionem non emendatur, ille dat causam vt iustè deinceps obseruetur. Quod Augustinus dicit in regula vt modò dicebamus. Tertiò adhibendi sunt testes, vt dicit Chrysostomus, vt dum correptor denuntiat prælato crimen, si non potuerit probare crimen, saltem probet se admonuisse illum. Nec illa denunciatio tunc est vana, vt arguit Durandus. Nam, quanquam tunc iudex, vt statim dicemus, non possit iuridicè condemnare, debet tamen reum secretò reprehendere, & admonere se vigilaturũ esse deinceps ad capiendum eum in crimine: vt, vel hoc metu saltem arceatur.

¶ Ad secundum argumentum Durãdi, negatur quòd qui fraternaliter adhibet testes, aut denuntiat, periculum subeat talionis. Nam huiusmodi denuntiator euangelicus non obligatur probare crimen. Et in hoc differt ab accusatore, vt notat egregiè San. Thomas. 2. 2. quæstio. 68. artic. 2. ad tertium argumentum. quia denuntiator euangelicus non petit pœnam denuntiati, sicut accusator pœnam accusati. Et ad tertium, quod nos adiecimus, respondetur, ꝙ nemo habet ius nocendi alij in bonis temporalibus propter bonum spirituale, quando de se, & ex natura rei priuatio bonorum temporalium non est medium ad bonum spirituale. Sicut capere bona proximi non est de se medium, vt proximus non fornicetur: sed reuelare crimen fratris ad emendationem illius, est medium ex natura rei ordinatum ad illud: & ideo illud est licitum: sicut inter arguendum dicebamus, licere capere pecuniam proximi ad emendum medicinam necessariam ei, non obstante eius auaritia. ¶ Sed notandum est circa hanc conclusionem, quòd non sunt adhibendi statim duo testes, sed priùs vnus, deinde alter: vt si fortè frater corrigatur adhibito vno teste, non diffametur apud duos. Et hoc est quod dicitur in euangelio: Adhibe vnum aut duos testes: id est, priùs vnum, &, si non sufficerit, deinde alterum. ¶ Sexta conclusio. Si correptio coram testibus fratrem corrigere nõ sufficit, denuntiandus demum est prælato. In hac conclusione nulla est controuersia: quia expressa est in euangelio. Sed id solum est adnotandũ, vt intelligatur conclusio, quando aliqua est spes emendationis, nec timetur maior peruersio fratris. Quod quæstione secunda adnotauimus aduersus Panormit. qui capitu. Nouit. De iudic. in ea est opinione, vt non sit cessandum à denuntiatione, quanuis timeatur potiùs induratio fratris, quàm speretur emendatio. Ait enim nihilominus denuntiandum esse, vt cæteri metum habeant, nam in euangelio præcipitur vt habeatur tanquam ethnicus qui non audit prælatum: & est sermo de illo qui denũtiandus est fraternaliter: &. 23. quæstione quart. capitu. Est iniusta. habetur, non esse indulgendum facilè peccatori, ne facilitas veniæ incentiuum tribuat delinquenti. His tamen non obstantibus dicendum est cum Sancto Thom. 2. 2. quæstione. 33. articu. 6. quòd quia fraternæ correctionis finis est emendatio fratris, omnia disponenda sunt quò vtilius ad finem illum conferant. Ob idque vbicunque omnino perditur spes emendationis, cessandum est à correctione, nisi crimen sit perniciosum reipublicæ, vt dictum est. De quo loquitur Ambros. in dicto capitulo Est iniusta. vel loquitur de correptione iudiciali, quæ procedit ad punitionem. Veruntamen quanuis frater nec secretò, nec coram fratribus admonitus emendetur, non est continuò desperandũ quominus emẽdetur, per denuntiationem. Primò, quia verba prælati plus põderis habent in correptione: vnde timor augetur subdito, vt caueat in futurum. Et secundò, quia prælatus oculatiùs vigilabit super fratrem, & instantiùs orabit Deum pro perdita oue. Et ideo Christus in euangelio præsupponit quòd nunquam est desperandum, quousque frater denuntietur & admoneatur à prælato.

6. Cõclusio

¶ Sed restat nunc tandem videre, quid prælatus facturus sit, aduersus subditum denuntiatum, an liceat illi pœnas iuris infligere. De hoc sit septima conclusio. Prælatus quando subditus fraternaliter denuntiatur, non habet ius plectendi statim subditum pœna iuris, quanuis crimen idoneis testibus proba

7. Cõclusio

probari possit. Probatur. Finis correptionis fraternæ est sola emendatio fratris: ergo omnia priùs tentanda sunt, vt frater sine correptione iudiciali corrigatur. Quocircà prælatus debet denuntiatum subditum admonere priùs secretò, maximè si crimen probari non potest, quando videlicet solus denuntians, illud scit. Admonere (inquam) priùs leniter si viderit expedire: deinde minis admonēdo, quòd explorabit deinceps eius vitam. Et si iudicauerit expedire, poterit admonere coram patribus. Adhibere tamē verbera neutiquàm licet. Imò, quanquam crimen possit probari testibus, si subditus promittit se corrigere, non licet ipsum punire. Est tamen differentia, quòd quando crimen non potest probari, tunc nec prælatus potest subditum iuridicè interrogare: quando tamen potest probari, tunc potest & ipsum interrogare tanquam pater. Et si subdito constat, quòd prælatus habet testes sufficientes aut indicia, tenetur cōfiteri crimen tāquam patri: sed nec tunc confessum licet pœnis iuris plectere, si proponit se corrigere. Probatur: quia in Euāgelio non præcipitur, quòd habeatur pro ethnico, nisi quando Ecclesiam nō audierit: ergo, si Ecclesiam audierit, nec est excommunicandus, nec subinde alia pœna plectendus. Licitum erit tamen huiusmodi cōfessum cædi flagello fraternaliter: non ad punitionem præteriti, sed ad terrorem in futurū. Caueant ergo prælati præcipites esse & imprudentes in processu fraternali: nam quādo crimina non sunt perniciosa reipublicæ aut contagiosa, aut emendatio non fuit iudicialis, non sunt iudicialiter punienda. ¶ Sed quid si frater non emendatur? ¶ In hoc casu est octaua conclusio. Si crimen idoneis testibus probari non potest, nec sit infamia, nec indicia sufficientia ad inquisitionem, tunc prælatus nihil aliud facere potest, quàm orare pro subdito, & admonere illū, & expectare dum sint indicia ad inquirendum, aut testes ad conuincendum delictum. Caueat tamen ne per viam id sacramenti confessionis sacrilegus inuestiget. Si verò crimen idoneis testibus probari potest, tunc, vt reor distinguendum est: nam nulla speratur emenda fratris, sed potiùs maior peruersio timetur, puto cessandum esse, nec procedendum ad punitionem, dummodò peccatum solùm noceat peccatori. Ita dicit Caieta. 2. 2. q. 33. artic. 8. Et credo id verum esse si denuntiatio est fraterna: nam tunc omnia agenda sunt propter solam emēdationem fratris. Secùs si esset iudicialis. At si non speratur emenda fratris, tunc aduersus pertinacem procedendū est via iuris. Et in hoc articulo desinit via correptiōis fraternæ, & incipit via iudicialis: secūdum illud: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Quare tucius est prælato in carcerē retrudere subditum pertinacē, & iuridicè interrogare sub cēsuris, & quæstione si opus fuerit tormentorū: & tandem confessum pœna iuris damnare.

8. Cōclusio

¶ Inno. ca. Nouit. De iudi. in principio ait, quòd si peccatū est occultū, debet priuatim prosequi mandatū Euangelicum: & tādē in priuato debet peccator haberi pro ethnico & publicano. Vnde nōnulli canonistæ sumpserunt occasionem opinandi, quòd ante cōprobatum crimē debet quisque peccatorem in occulto habere pro excōmunicato. Nihilominus, quod ad correctionem attinet fraternā cōpertissimum est, quòd frater nō potest excōmunicari quoadusque fuerit inobediens Ecclesiæ, & probatū fuerit iuridicè crimē. Nec aliquis tenetur euitare proximū, quoadusque fuerit excōmunicatus. Et vtrunque habetur expresse cap. Multi. & cap. Nemo. 2. q. 1. Possunt tamē generaliter excōmunicari occulti peccatores qui damna dederunt: vt habetur cap. Si sacerdos. De officio ord. Et de illis intelligit Innoc. quòd sunt in occulto habendi tanquàm ethnici: licèt iam modò post concilium Constantiense non teneamur euitare, nisi nominatim excommunicatos aut manifestos percussores clericorum.

¶ Sed dubium egregium est circa hanc octauam conclusionem. Vtrùm quando iam prælatus procedit ad punitionem, possit denuntians fungi officio testis. Et videtur id non esse licitum: nam contra ius naturæ est, vt idem sit accusator & testis: sunt enim distinctæ personæ. Respondetur, probabile esse denuntiantē fraternaliter posse esse testem, cùm finito processu fraternali, incipit forum iudiciale. Hoc videor mihi intelligere in verbis illis Euāgelicis. Si te non audierit, adhibe tecū vnū aut duos testes, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum. vbi quod dicit, Vt in ore duorum: refertur ad primam partem. Adhibe tecū vnū: & quod addit: Vel trium refertur ad illud: Vel duos. Vnde videor mihi rectè colligere, quòd denuntians connumeratur alijs testibus: vt videlicet cum vno faciat duos, & cum duobus faciat tres. Et hoc habetur expressè. ca. In omni. De testi. scilicet, quòd dicens veritatem, id est, denuntians, cum vno facit duos testes, & cum duobus facit tres, & inducit Papa Euangelica verba. ¶ Et confirmatur ratione.

Dubium.

Nam processus fraternalis, & iudicialis sunt diuersi. Quapropter, qui fuit denuntians fraternaliter, non est à iudiciali testimonio repellendus. Hoc dixerim probabiliter, vt ostẽdam saltẽ in crimine prauitatis hęreticæ, nihil fieri contra ius si denuncians recipiatur in testem: quanuis in alijs priuatis delictis non esset forte adeò consulendum: quanquam etiam tunc sit licitum. ¶ Vnde ad argumentum conceditur, quòd accusator & denũtians iudicialiter, quia petit pœnam rei, cõtra ius naturę admitteretur in testẽ, & maximè in causa propria. Secùs est de denuntiante fraternaliter, qui solùm ex charitate denuntiat: & propter opus charitatis non est arcendus à testimonio.

¶ AD primum argumentum respondetur, quòd Deus qui est scrutator cordium, omnia peccata quantũcunq; occulta habet tãquam publica: & ideò potest illa punire, sicut iudex humanus potest statim punire publica. Et quanquam id iustè possit facere, tamen propter suam misericordiam neminem punit, nisi præmonitum interiùs per inspirationes.

¶ Et Ioseph forsan admonuerat secretò fratres: quanquam, vt textus scripturę insinuat, crimen fratrum erat iam commune & publicum inter eos: nam pluraliter legitur, quòd accusauerit fratres suos. Et postremò non est necesse excusare factum iuuenis, qui forsan zelo non secundum scientiam accusauit fratres.

¶ Petrus verò reprehẽdit Ananiã & Sapphiram authoritate Dei, cuius nutu peccatum eorum nouerat: vt dicit Sanctus Thom. 2. 2. citata. artic. 7. Expediebat enim in primitiua Ecclesia sacrilegia quanuis occulta publicé punire: saltem ex speciali iussù diuino: vt, vel illa ratione, religionem venerarentur. Vnde legitur quòd postquam reprehẽsus Ananias cecidit, & expirauit, factus est timor magnus super omnes qui audierant. Tametsi (quãtum conijcio) peccatum Ananiæ, vt putà venditio agri, non potuit adeò latitare, quin rumor, & infamia veniret ad aures Petri, & illo iure interrogaret Ananiam.

¶ Ad illud Leui. quinto. qui audierit vocem iurantis falso, reuelet. respõdetur illud intelligi, seruato ordine correctionis fraternæ. Et idem præsupponit Augustinus in dicto capit. Hoc videtur. Et maximè quia præcipuè intelligitur illud de periurio, quod fit in iudicio in pręiudicium tertij: quod reuelandum est illi qui possit prodesse, & non obesse.

¶ Ad primam cõfirmationem de vsu religiosorum, respondetur, ꝙ de leuibus culpis quæ nullatenus vergũt in infamiã, vsus est proclamare fratres sine præuia monitione. Neq; illud est propriè denũtiare, sed reducere illas leues culpas in memoriã fratris, de quibus præsumitur, ipse se accusaret, si haberet in memoria. Sed quãdo culpæ sunt graues, has nõ licet proclamare sine pręuia monitione. Voco graues, nõ solùm illas quę sunt peccata mortalia, sed quę sunt contra famam, aut honorem proximi. Quare, si quis intraret domos suspectas, non esset illico proclamãdus sine præuia monitione, vt est exemplum in regula Augustini de oculi petulantia. ¶ Ad secũdam confirmationem negatur consequentia. Non enim necessariò requiritur admonitio in accusatione, sicut in denuntiatione, quod amplius explicabimus quæstione sequẽti. Nam accusatio procedit ad punitionẽ, quanquàm frater sit emendatus: denuntiatio verò fraterna cessat, si frater sit emẽdatus per admonitionem. Et ideò, sicut ante denuntiationem requiritur admonitio, ita ante accusationem requiritur inscriptio, vt suprà citatum est ex cap. Qualiter, & quando. secundo. De accusa. ¶ Ad tertium ex verbis Augustini respõdetur, quòd quãquàm ante denuntiationem quæ fit prælato tanquàm iudici, necessarium sit priùs adhibere testes quibus reus conuincatur, tamen consiliũ est antequàm aliquis testis inducatᷣ, vt crimen reueletur prælato tanquàm patri. Et ratio est, vt suprà nos diximus, q̃a correptio fieri debet quã minima fieri possit iactura famæ: & cùm, si testes non sufficiant, denuntiandum est peccatum prælato, consilium est vt ante testes denuntietur prælato, tanquàm patri: vt si fortè frater correctus & emẽdatus fuerit à prælato: excusetur diffamari apud testes. Quare, illa litera Augustini, quam aliqui legunt duabus negationibus, scilicet, Nè fortè possit secretiùs correctus non innotescere cæteris: fortè legẽda est vnica negatione, vt legit Erasmus, scilicet, Nè fortè possit secretiùs correctus innotescere cæteris. Sed vtrolibet modo legatur, sensus est. Si fortè possit secretiùs correctus, non innotescere cæteris. Hoc tamẽ documentum Augustini non est pręceptum sed consilium. Qui enim existimaret commodiùs per aliũ, quàm per prælatum posse corrigere fratrem, iustè reuelabit priùs alteri.

¶ Ad vltimum argumentũ respondetur, quòd quando prælatus interrogat subditum de occulto crimine, præter ordinem iuris, subditus nõ tenetur obedire. Nam obedire Deo magis oportet, quàm hominibus. Actuum. 5. Nec præla

prælatus est iudex occultorū. Sed solus Deus. Sed de hoc latius in tertio membro. Et hæc de correptione fraterna.

QVAESTIO QVINTA.

TRVM accusatio non nunquā sit in præcepto. ¶ Ad partem negatiuam arguitur. 1. Accusatio est delatio rei ad vindictam: sed in Euangelio Matthæi. 6. præcipimur dimittere peccata debitoribus nostris, si nostra nobis volumus à Deo dimitti: & Paulus Roma. 12. Non vosmetipsos defendētes (aliàs vindicantes) charissimi: sed date locum iræ: ergo nemo tenetur fratrem accusare.

¶ Secundò. Si accusatio esset virtus & præceptum, nemo esset, qui ab illo exciperetur: sed multi repellentur ab accusatione: vt latè patet 2. quæstio. 7. per totam quæstionem: & ex cōmunicati & infames accusare non possunt: nec subditi maiores suos: ergo accusare non est in præcepto.

¶ Tertiò arguitur. Accusator obligatur crimē probare: aliàs pœnam subit talionis: sed nemo obligatur subire tantum periculum, si vult cedere iuri suo & remittere debitum; ergo accusatio nunquàm est in præcepto: sed satis est vt sit licita. ¶ Sed in contrarium est illud Leui. 5. Si peccauerit anima, & audierit vocem iurātis (scilicet falsò) quod ipse vidit aut conscius est, nisi indicauerit, portabit iniquitatē. Quod præceptum, quia morale est, manet in noua lege, tanquàm de iure naturæ.

N prima quæstione huius mēbri distinximus in genere inter denuntiationem, accusationem, & inquisitionem, & ratione finis: & ratione virtutis. Quia denuntiatio est officium charitatis ordinatum propter bonum priuatæ personæ: reliquæ verò sunt ratione iustitiæ, propter bonum publicum. Iam verò modò operæ pretium est singula in particulari amplius explicare.

¶ Quatuor genera denuntiationum notant Doctores decretorum capitu. Nouit. De iud. & 2. quæstio. prima. capitu. Si peccauerit: quæ sunt, Euangelica, iudicialis, canonica, & regularis. De Euangelica satis dictum est quo fine & ordine fiat. Denuntiatio iudicialis est duplex. Publica: qua iudex ex officio per denuntiationem suorum officialium procedit: vel ad mulctandum reum pœna fiscali, vel alia pœna arbitraria. Priuata, quæ est manifestatio criminis, qua quis prætendit resarciri sibi damnum acceptum, & se in pristinum statum restitui. Et differt inter denuntiationem iudicialem & Euangelicam: primò, ratione finis. Nam finis Euangelicæ est emendatio fratris, vt pœniteat: sed finis iudicialis est bonum denuntiantis, vt delinquens satisfaciat. Et secundò in ordine. Nam illa procedit ordine Euangelico sine strepitu iudicij: & propterea dicitur Euangelica: sed iudicialis procedit in scriptis: & forma iudiciali, & propterea dicitur iudicialis, & tenetur denuntians probare crimen: licèt quandoq; iudicialis procedat, ut dominus de plano, id est, sine strepitu iudiciali. Differt tamen denuntiatio iudicialis ab accusatione: primò, quia denuntians non intendit vindictam publicam, & punitionem denuntiati propter bonum publicum, sed solum suum interesse, in quo per iniuriam læsus est. Accusator verò petit vindictam publicam, quæ infligitur propter bonum commune. Quare iudex denuntiatum iudicialiter, non potest punire tota pœna legis, sicut tenetur punire accusatum. Et, vt ex nominibus ipsis naturam vtriusque explicemus, denuntiatio est mera manifestatio criminis, sine aliqua actione: qua scilicet, denunciatur crimen prælato, vt ipse ex officio faciat quod visum ei fuerit secundum ius. Sed accusatio est delatio criminis cum actione, qua iudex petitur, & compellitur puni re reum. Quare denuntiator non dicitur actor sicut accusator. Quo fit, vt denuntiatio locum habeat, vbi actio esse non potest: quod potest contingere tripliciter: aut ratione personę, quę agere non potest: aut ratione iudicis, qui non est directè: aut ratione criminis, quod lege permittitur. Exemplum primi, Seruus qui nō potest agere in iudicio, potest tamen denuntiare iudici asperitatem, & sæuitiam domini, vt ipse ex officio compellat dominū, aut mitius agere secum, aut vendere: vt habetur Inst. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. Sed & maior. Eadem ratione religiosi quando agere nō possunt aduersus prælatos, possunt eos denūtiare: vt notant doct. cap. Cum inaunte. Qui cle. vel mo. Exēplum secundi. Quando iudex secularis non seruat iustitiam, potest quisque illum denunciare papæ: ad cuius officium spectat de quocunque peccato mortali corripere quemlibet christianum: vt dicit papa. capit. Nouit. de iudi. vbi Rex Franciæ denuntiatus est papæ de crimine, quod commiserat aduersus Regem Angliæ.

Quatuor genera denūtiationū.

Denūtiatio iudicialis.

Angliæ. Et è conuerso iudex Ecclesiasticus potest denuntiari principi seculari, ad reprimendam eius vim per iniustum iudicium. Nam secularis princeps ius habet repellēdi vim, à quocunque illatam. 23. quæst. 2. cap. Regum. Exemplum tertij. Quia vsura lege impune permittitur, accusari non potest vsurarius: tamen potest denuntiari, vt iudex ex officio admoneat illum ad restitutionem. Et eadem ratione, quādo quis decepit alium citra dimidiū iusti pretij. In his ergo casibus non est propriè accusatio, sed denuntiatio, idest, mera manifestatio criminis, vt iudex ex officio emēdet erratum. Accusatio verò fieri nō potest, nisi ab illo qui potest agere directè. Quanquam, & qui agere potest, & coram proprio iudice, potest quandoque merè denuntiare sine accusatione.

Denūciatio canonica. ¶ Tertia est denuntiatio canonica: quia à iure canonico inuenta est, & est manifestatio criminis, non ad vindictam publicam, sicut accusatio, nec propter proprium interesse, sicut denunciatio iudicialis, sed qua coerceantur crimina, nè vltra procedant. Sed hæc vix profectò potest distingui à denuntiatione fraterna: nisi dicamus, quòd denunciatio fraterna est illa sola, quæ procedit ad solam emendationem fratris, propter bonum suum: sed canonica est illa qua proceditur ad euitādum damnum publicum, aut priuatæ personæ: vt cùm quis denuntiat prælatum, aut habentem beneficiū, vt priuetur officio aut beneficio: quia est perniciosus plebi. Et secundum Innocentium in dicto capit. Nouit. quando denuntiat crimen quod est in perniciem publicam, aut præiudicium tertiæ personæ: non solùm ad emendationem illius, sed vt euitetur aut resarciatur damnum: tunc est denuntiatio canonica: quæ quidem denuntiatio non est fraterna: nec est iudicialis, quia non petitur proprium interesse: nec propriè est accusatio, quia non petitur omnino vindicta legis. Sed tamen conuenit hæc denuntiatio cum fraterna in hoc: quia requirit præuiam admonitionem vt notant doctores loco citato.

¶ Denuntiatio regularis est illa, quæ fit in religionibus secundum constitutiones & regulas diuersas diuersarum religionum: siue sit iudicialis, propter proprium interesse: siue canonica propter bonum commune. Et ideo dicitur regularis, quia in religionibus non necesse est seruare totum ordinem iuris. ¶ Præter has notificationes criminum, dicitur propriè exceptio: quando alicui obijcitur crimen ne eligatur ad dignitatem: aut quando obijcitur accusatori, vt repellatur ab accusatione: vt habetur capit. Super his. De accus. Hæc adnotauerim, ne theologi ignorantia prorsus horum nominum laborent. Nam theologi non tractant, nisi de denuntiatione fraterna, & accusatione, & inquisitione: sed reliquas denuntiationes, præter fraternam generali nomine appellant accusationem: cuius ignorantia decipiuntur multi. Quanquam accusatio, si propriè definiatur, est delatio rei de crimine ad vindictā, propter bonum publicum: vt colligitur à Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 68. Sed doctores vtriusque iuris, vt notat Syluester in verbo: accusatio, dicunt accusationem etiam posse fieri propter bonum priuatum: sicut denuntiationem, è cōuerso, propter bonum publicum. At verò, si naturam rei inspiciamus: in accusatione per se & primò, intenditur vindicta publica per pœnam legis, ad terrorem populi: quod est ordinari per se in bonum publicum. Sed in denuntiatione per se intenditur, aut proprium interesse, si sit iudicialis: aut cohibitio peccati, vel euitatio damni, si sit canonica, licet de per accidens quandoque sequatur vindicta & punitio publica.

¶ HIS prænotatis respondetur ad quæstionem sex cōclusionibus. Prima. Quicunque tenetur eum accusare, cuius crimen est in perniciem publicam, & potest idoneis testibus comprobari. 1. Cōclusio Quæ peccata vergant in perniciem publicam, superiori quæstione declaratū est. Conclusio est Sanct. Thomæ loco citato, & Alexand. 3. par. quæst. 42. membro. 1. & denique theologorum. 4. dist. 39. & canonistarum cap. Nouit. De iud. Probatur conclusio. Vnicuique mandatum est de proximo suo: vt habetur Eccles. 17. & præsertim vnicuique lege naturæ incumbit cura boni communis: sicut membra corporis naturali instinctu sese obijciunt periculo capitis: si ergo quando bonum publicum periclitatur, vnusquisque tenetur per uersores accusare. ¶ Summa Ang. in verbo, accusatio: negat quenquam teneri accusare proximum: quia in causa propria nullus cogitur accusare, vt statim dicemus: sed in causa publica satis est denuntiare crimen, vt euitetur damnum: nec opus est accusare petendo vindictam. ¶ Ad hoc respōdetur dupliciter. Primò, quòd Sanctus Thomas, & theologi generali nomine accusationis comprehendunt omnem denuntiationem, præter fraternam. Et ideò quam Sum. Ang. vocat denuntiationem, theologi vocant accusationem: atque adeò non est contradictio nisi solo nomine. Atqui, vt superiori quæstione dictum est: concedimus quòd quacunque alia via quis abundè posit prouidere

dere bono communi, non tenetur accusare. Secundò respondetur, quòd potest esse crimē adeò perniciosum adeoq; manifestum aduersus bonum publicum, vt quicunque teneretur, non solùm denuntiare, sed accusare, tanquàm actor: non solùm ad euitandum damnum, sed vt peccatum puniatur pœna legis propter exemplum. Nam quanquam in causis priuatis nullus accusare possit, nisi ille cuius interest: tamen in causa publica quicunq; potest accusare: vt patet per Extrauagant. Ad reprimendum. ¶ Quòd si quis arguat contra hanc conclusionem: vt dicebamus tertio argumento principali. Nullus tenetur graui suo periculo alium accusare: accusator verò, si deficiat in probatione, subest periculum talionis: & posset nonnunquàm ex malitia testium sine culpa sua deficere: ergo nullus tenetur cùm tanto periculo accusare. ¶ Respondetur, quòd nullus tenetur accusare nisi crimen quod possit probare, vt asserit conclusio. Et qui bona fide accusat, non tenetur ad pœnam talionis, licèt deficiat in probatione: vt dicit Sanct. Thomas. 2.2. quæst. 68. articul. 4. ad. 1. Vnde elicitur documentum, vt qui fraternaliter denunciant, aut ad obuiandum malo communi, protestentur se non accusare, sed simpliciter denuntiare: vt, si defecerint in probatione, non subeant periculum talionis. ¶ Secunda conclusio. Nemo tenetur accusare quenquam de iniuria sibi propriè illata. Quāquàm id nihilominus licitum sit. Prima pars probatur primò ex illo Matthæi. 6. Nisi dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis delicta vestra. Vbi datur consilium remittendi iniurias: tantum abest vt eas aut accusare, aut vlcisci cogamur. ¶ Et confirmatur iure imperatorio C. Vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur. l. vnica. Tametsi Bartolus. l. In eum. ff. De accus. notet textum. l. si quis homicidij. C. eod. titul. vbi videtur compellendum esse nonnunquàm actorem ad accusandum. Et. ff. De his quibus vt indignis. lege auferuntur. adnotatur vt hæres occisi hominis causam homicidij persequatur: aliàs abeat hæreditate. Sed, quicquid sit de foro exteriori, in quam messem falcem non mittimus, tamen in conscientia nullus tenetur quenquam de propria iniuria accusare, nisi perniciosissimum forsan hominem: vt putà, publicum latronem, propter bonum publicum. In quo casu videtur loqui lex illa citata à Bartolo. Si quis homicidij. Imò nec constringitur quispiam denuntiare iuridicè, ad recuperandum damna quæ accepit: nempè, cùm illa quisque possit remittere & cōdonare: nisi forsan quis esset adeò pauper, vt non posset alere & sustentare familiam suam, nisi repetendo bona per iniuriā sibi ablata: nam tunc deberet ea repetere.

2. Cōclusio

¶ Secunda pars conclusionis: videlicet quòd quicunque possit accusare reum de iniuria sibi illata, probatur. Nam accusatio & vindicatio iniuriarum authoritate publica, est actus virtutis iustitiæ: actus verò virtutis, si debitis ornetur circunstantijs, nunquam est prohibitus. Verum est tamen, consilium esse Euangelicum non accusare: nam accusatio non debet procedere ex odio: quod tamen quàm rarissimè abest accusatori. Qui tamen absque odio petit vindictam legis, nihil aliud exercet, quā iustitiam.

¶ At, dubium est quinam sint illi qui accusare possunt: & primò de clericis, quo iure prohibeantur accusare in causa sanguinis.

¶ De quo sit tertia conclusio. Clerici solo iure humano prohibentur iudicare, aut quomodocunque agere causam sanguinis. Probatur: Nam iure naturæ eadem est clericis conditio cum laicis. Nempè, vt priuata authoritate neminem occidere possint, possint tamen via iuris proprias iniurias, & repellere & vindicare. Nec in sacra pagina locus est expressus, quo prohibeantur clerici iure diuino iniurias publica authoritate vindicare. Nam illud primæ Timothei tertio. Oportet Episcopum sine crimine esse, non vinolentum, non percussorem: non planè pertinet ad hoc propositum. Primò, quia Apostolus non videtur loqui de clerico percussore authoritate publica: sed loquitur de percussione, quæ fit ex ira authoritate priuata. Debent enim in hoc clerici excellere laicis. Et ideò coniungit illa duo: non vinolentum, non percussorem: quia ex vinolentia suboritur ira. Secundò, quia quanquam Paulus illic prohiberet clericis effusionem sanguinis authoritate publica, non continuò sequitur, illud esse propriè præceptum diuinum. Duplex enim potest distingui præceptum in Epistolis Apostolorum. Vno modo tanquam positum immediatè à Deo, cuius authoritate loquitur Apostolus: & illud propriè est præceptum iure diuino. Alio modo, quòd sit præceptum vel admonitio ipsius Apostoli, sua propria authoritate loquentis. Quæ duo genera præceptorum distinguit ipse Apostolus primæ Corinth. septimo. His qui matrimonio iuncti sunt præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere, & virum vxorem non dimittere: nam cæteris ego dico, non Dominus: Si quis frater vxo-

3. Cōclusio

rem

rem habet infidelem,& hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Ecce vxorem à viro non discedere, est propriè præceptum diuinum: sed virum fidelem nõ dimittere vxorem infidelem, est preceptum humanum Pauli. Et illa admonitio Pauli de honestate Episcoporum: sicut multa alia, sunt huius secundi generis, quæ proinde non propriè sunt de iure diuino, sed largo modo. ¶ Sed secundò arguitur, quòd sit de iure diuino: saltem quòd clerici non sint iudices in causa sanguinis. Nam Christus redemptor noster quanuis potuerit, etiam inquantum homo, accipere quancunq; voluisset potestatem & iurisdictionem orbis, tamen reuera non accepit nisi potestatem spiritualem, & eam temporalem quæ erat necessaria ad finem redemptionis: vt putà potestatem corrigendi leges seculares, si essent cõtra fidem & bonos mores: & mulctandi reges, si exorbitarent à fide: non tamen assumpsit potestatem sæcularem ad discernendas causas ciuiles & criminales, vt in De potestate ecclesiastica, latiùs tractant doctores rationabiliùs sentientes. Et hoc est quod dixit. Regnum meum non est de hoc mundo: vbi non negauit se habere regnum orbis, etiam inquantum homo: sed negauit habere regnum, quale habent principes seculares: & qualem ipse habuit potestatem, talem reliquit Ecclesiæ: ergo iure diuino videtur prohibitum esse clericis ius dicere in causa sanguinis. ¶ Respondetur, quòd argumentum fortè probat, potestatem Ecclesiasticam, quam Christus reliquit Ecclesiæ, non extẽdi ad causas sanguinis: nisi forsan vbi necessitas fidei exigeret, vt bello propugnaretur: nam tunc clerici possent pugnare, secundùm illud Luc. 22. Qui non habet gladium vendat tunicam, & emat gladium. Sed tamen argumentum non satis probat, quòd clerici non possint iure diuino vti alia authoritate quàm Ecclesiastica: vt putà, quòd nõ possint esse duces aut prætores in causis sanguinis. Colligitur ergo solo iure humano canonico interdictum esse clericis exercere causam sanguinis: vt habetur in concilio Toletano. capitul. His à quib. 23. quæst. 8. & capit. Clericis. & capitul. Sententiam. Ne cle. vel mo. secular. negotijs se immisceant. & eodem iure imponitur pœna irregularitatis clericis percussoribus: vt habetur in capit. Presbyterum. de homicidio volũtario, & in multis alijs: nam in sacra pagina nulla talis pœna legitur. Vnde Sanct. Thom. 2.2. quæstio. 64. articu. 4. non fundat hanc prohibitionem clericorum in aliquo iure naturæ, sed solùm duabus congruentijs. Prima, quia sunt electi ad altaris ministerium, in quo repræsentatur passio Christi, qui cùm percuteretur non repercutiebat. Secunda, quia clericis committitur ministerium nouæ legis, in qua non determinatur pœna occisionis, vel mutilationis corporalis. Quæ quidem conditiones non conueniebant sacerdotibus antiquæ legis: atq; adeò illis non erat interdictum exercere causas sanguinis, eo modo quo clericis nouæ legis. ¶ Ex hac conclusione sequitur: quòd Papa & Ecclesia potest dispẽsare pro causa rationabili cum clericis, ne sint excommunicati, aut irregulares propter percussionem: atq; adeò omninò dispensare, vt quæcunque occisio licita secularibus, vel in bello, vel in iudicio posset, etiam licitè & sine peccato exerceri à clericis. Habemus ergo, quòd clerici accusare nõ possunt, petendo vindictam sanguinis, nec in causa propria, nec in causa publica. Possunt tamen, vt diximus in superiori quæstione, denuntiare crimina: non solùm in causa propria, sed quando peccatum est in præiudicium publicum, aut tertiæ personæ: & etiam si sit periculum effusionis sanguinis & homicidij: modò id faciant, protestantes, se non petere huiusmodi vindictas, vt citatum est suprà capitu. Prælatis. De homicidio voluntario, eodem libro. 6. ¶ Notandum est præterea, quod. 2.2. quæst. 7. per totam habetur, ꝙ laici non possunt accusare clericos, nec clerici laicos, nisi in certis casibus, nec subditi possunt accusare prę latos, nec hæretici Christianos. Et. ff. de accu. c. Qui accusare. habetur, quòd infames & publici peccatores accusare non possunt. Quæ lex recipitur iure canonico. 22. quæstio. 1. capitu. Prohibentur. Sed hæc omnia sunt de iure positiuo, pertinentia ad forum exterius: & ideò non est theologi illa examinare. Sed satis est hîc adnotare circa subditos, quòd solùm prohibentur in iure accusare prælatos ex odio: nam si faciant ex charitate, licitè faciunt: vt docet Sanct. Thom. 2.2. quæst. 68. articu. 1. ad. 2. Sed circa infames & excommunicatos, iam adnotauimus superiùs differentiam, quòd à denunciatione fraterna, quę est propter emendationem fratris: nullus repellitur.

¶ Sed dubium est quando crimen est in perniciem publicam, vtrum etiam infames possint accusare. Videtur quòd sic: nam illud est in præcepto vt diximus in prima cõclusione: & à præcepto, nullus propter culpã suam expellitur: aliàs commodum reportaret ex culpa. ¶ Respondetur, quòd nullo modo infames sunt admittendi, etiam in illo casu, vt dicit Sanctus Thomas, loco citato ad primum Dubium.

argu

argumentum: sed tamen in tali casu possunt, & debent denuntiare crimina iudicij (quod ait illic Caieta.) vt ipse faciat, quod ex officio debitum sit ei facere. ¶ Sed quãtum ad formam accusationis est quarta conclusio. Accusatio debet fieri in scriptis. Hæc habetur in iure canonico. 2. quæst. 8. capit. Accusatorum. & cap. Qui crimen. Et. ff. De accusa. l. Si cui. Quare illud non est præceptum naturale, sed solum positiuum. Nihilominus est ratio congrua huius, quæ sumitur ex differentia inter denuntiationem & accusationem: maximè fraternam aut canonicam. Quia in denuntiatione non petitur vindicta: quare, nec denuntiator propriè est actor, nec pars aduersa denũtiator: sed prælatus & denũtiator ambo intẽdunt emendare fratrem: aut euitare malum publicum. Sed in accusatione, quia accusator petit vindictam, constituitur actor pars aduersa reo: & iudex est medius inter ambas partes. Quare, actor tenetur probare quicquid obijcit reo. Et inde fit, vt cùm iudex non possit omnia tenere in memoria: expediat, vt accusatio scripto proferatur, vt si defecerit in probatione, puniatur de calumnia: vt habetur in dicta. l. Si cui. Quod & in denuntiatione iudiciali est etiam quandoque necessarium. Tametsi, vt habetur capit. leuia. ff. De accusat. de leuibus peccatis possit fieri accusatio de plano, id est, solo verbo, sine strepitu iudicij: vt exponit Bartol. in Extrauag. Ad reprimendum.

4. Cõclusio

Dubium. ¶ Sed dubium est circa formam accusationis, vtrùm sicut denuntiationem Euangelicam: ita iudicialem accusationem necessarium sit, vt secreta admonitio antecedat. Nam Sanct. Thom. in. 4. dist. 19. quæstio. 2. artic. 3. duas recitat opin. primam quæ tenet partem affirmatiuam: alteram quæ tenet partem negatiuam. Et Syluest. in verbo Accusatio. §. 3. existimat Sanct. Thom. consentire cum opinione affirmatiua. Sed profectò verisimilius videtur consentire cum negatiua, vt pote quam recitat secundo loco. Durand. 4. distin. 19. quęst. 4. dicit, quòd in foro exteriori non exigitur vt admonitio præcedat, nec hoc petit iudex: sed tamẽ in foro conscientiæ, tam in accusatione quàm in denuntiatione requiritur admonitio: nam Euangelium nihil distinguit inter denuntiationem & accusationem. Sed Caietanus. 2. 2. quæst. 33. articu. 7. dicit, quòd quando accusatio solùm est licita, non tamen in præcepto, tunc prærequiritur admonitio: sed quando est in præcepto, non est necessaria.

¶ At verò alia fortè ratione meliùs dissoluetur hoc dubium. Primùm, in foro exteriori nunquàm exigitur ab accusatore an priùs admonuerit, sed solum vt causam inscribat: iuxta illud. Sicut denuntiationem admonitio, ita & accusationem inscriptio præcedere debet. ca. Qualiter & quando. De accusat. Sed & in foro conscientiæ statuerim regulam generalem: quòd quotiescunque quis habet ius accusandi, eodem iure potest, sine præuia admonitione statim accusare. Probatur. Accusationis finis est vindicatio & punitio criminis, sine respectu ad emendam: cùm tamen admonitio solùm fiat ad emendationem in futurum, colligitur vt qui habet ius accusandi, non astringatur admonere: quia potest accusare, quanquàm crimen iam cessauerit. Est nihilominus nonnunquàm consilium admonendi ante accusationem. verb. grat. quando crimen est in perniciem publicam, tunc si certissimus ego sim, posse me satis succurrere illi malo per admonitionem meam, debeo admonere ante accusationem: aliàs si sit periculum in mora, teneor statim sine admonitione accusare: aut denuntiare. Sed in causa propria, vbi tamen non est præceptum accusandi (quanquàm Caietanus oppositum insinuet.) non est dubium, quin possim statim accusare illum qui occidit patrem meum, sine aliqua monitione. Nam quanquàm homicidã pœnituerit delicti, possum nihilominus iustè petere pœnam capitis. Licèt esset fortè consilium remittere iniuriam: & admonere illum vt restituat damnum: & tunc cessare ab accusatione. Imò in causa aliena priuata: vt si scirem aliquem esse latronem aut fornicarium in conuentu: essentque legitimi testes: possem forsan statim accusare sine admonitione, si vellem subire periculum probandi. Licet in hoc casu posset forsan sustineri opinio Caieta. Videlicet, quòd deberet præcedere admonitio: atque adeò, emendato fratre, non esset procedendum ad accusationem.

¶ Sed de iniqua accusatione statuitur quinta conclusio. Tria sunt accusationis vitia, calumnia, præuaricatio, & tergiuersatio. Conclusio est iuris canonici. 2. quæst. 3. cap. Si quem pœnituerit. & iuris ciuilis. ff. Ad senatusconsul. Turpi. l. Accusatorum. Calumniari enim est falsa crimina scienter intendere. Præuaricari verò est vera crimina abscondere. Tergiuersari est in vniuersum ab accusatione desistere. Nam, vt Sanctus Thom. 2. 2. quæst. 68. articul. 3. sapienter exponit, bifariàm accusator peccare potest: aut contra reum, imponendo falsa crimina: & illa est calumnia: aut contra bonum publicum, ne criminosus puniatur: & id dupliciter: aut abscondendo vera 5. Cõclusio

vera crimina: quæ est preuaricatio, aut recedẽdo ab accusatione, quæ est tergiuersatio.

¶ Ex hoc sequitur, quòd quanuis calumnia in quocunque iudicio sit peccatum, tamen præuaricatio & tergiuersatio solùm sunt iniuriæ, & peccatum vbi quis tenetur accusare: putà quando crimen est in perniciem publicã: nam tunc iniuria fit bono publico: si accusans iuuet accusatum, vel desistat ab accusatione: sed in causa propria integrum est cuicunque desistere ab accusatione. ¶ Sequitur secundò, quòd vbi nulla est malitia, nulla est calumnia nec iniuria. Vbi enim qui bona fide quempiam accusauit de crimine, quod putabat esse crimen, nulla est calũnia: tametsi ratione rei acceptæ, tenetur nonnunquam famam restituere. Et in hoc casu bonæ fidei, intelliguntur verba dicti capituli: scilicet. Si quem pœnituerit accusare de eo quod probare non potuerit, si cùm accusato innocente conuenerit, inuicem se absoluant. Atqui notandum est, non solùm adesse calumniam vbi est accusatio de falso crimine, sed præterea, vbi est accusatio de occulto. Nã quod crimen probari non potest: pro falso reputatur in iure. At præuaricatio cõtingit duobus modis: aut dissimulando proprias probationes, aut falsas excusationes admittendo. Vnde præuaricator dicitur, quia deflectit in partem aduersam: quia varicare, idẽ est quod deflectere: & eadem ratione præuaricatio dicitur alio nomine collusio: instar ludentiũ, quando alter sociorum iuuat partem aduersam. Et hoc vitium potest cadere in actorem, aduocatum, procuratorem, & scribam. Et paria dicantur de tergiuersatione. Et cõtingit hoc vitium siue accusator desistat propter pecuniam, aut propter aliam causam, nisi desisteret ex metu cadente in cõstantẽ virũ. ¶ At cùm quis accusat de propria iniuria, & punitio nõ est necessaria ad bonum publicum, tunc integrum ei est, aut desistere, aut persequi accusationem. At verò his non obstantibus, potest princeps iusta de causa abolere accusationem: vt si ille qui petitur pœna capitali, est dux præcipuus, vel aliàs valde necessarius Reipublicæ: vel si certò scit falsum esse crimen de quo accusatur. Potest (inquam) tunc, aut in principio refutare accusationem, aut posteà abolere: siue accusatio sit de iniuria publica, siue de priuata; dummodò alia via restituantur damna, & fiat sine scandalo. Sed tamen inferior iudex non habet talem potestatem. ¶ Sexta & postrema conclusio. Calumniator qui in probatione defecerit, reus est pœna talionis. Conclusio est vtriusque iuris. 2. 2. quæst. 3. cap. Calũniator. & ca. Qui non probauerit. &. ff. De abolitio. l. 1. & l. Mulier. & l. Quæsitum. Et sancita est hæc lex instar legis veteris. Exo. 21. Oculum pro oculo, dentem pro dente: & Deut. 19. Cumq́; diligentíssimè perscrutantes, inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mẽdacium, reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit. Non tamen subinde sequitur, vt multi subinferunt, legem talionis esse de iure diuino. Nam vt sæpissime admonere solemus, tota lex vetus prorsus cessauit in passione Christi secundum illud Hebr. 7. Translato sacerdotio, necesse est vt legis traslatio fiat: vbi non distinguitur inter præcepta moralia, aut cæremonialia, aut iudicialia. Quare omnia cessarunt, quantum ad vim quam habebant à lege antiqua. Obidq́ue argumentum huiusmodi hoc antiquitùs obligabat de iure diuino: ergo nunc obligat de iure diuino: nihil aliud est quàm hæreticum. Sed est differentia, quòd præcepta moralia, quia sunt de iure naturæ: aut præcepta sunt iterum in noua lege, sicut decalogus, aut iure ipso naturali obligant. Iudicilia verò quanquam cessauerunt, tamẽ possunt modò institui iure positiuo in lege noua, ad exemplũ veteris legis. Sed cæremonialia, quia erant figura nouæ legis, nõ possunt iam modò iterato institui, nec ad imitationem illorum. Ad propositum ergo. Quanquam sit ius naturæ, quòd qui proximũ falsò accusat pœna aliqua puniatur, tamen ꝙ talis pœnæ reus sit qualem intendebat infligere, hoc erat in veteri lege iudiciale: & ideò iam non est de iure diuino, sed iure positiuo institutum est, ad imitationem illius: vt S. Tho. dixit in simili de quota decimarum. 2. 2. quæst. 87. Soluere enim decimas in stipendia clericorum est de iure naturæ, sed tamen talem quotam soluere erat antiquitùs iudiciale, & ideò modò est de iure humano, posito ad imitationem antiquæ legis. ¶ At verò quantum ad legem attinet talionis, illa, vt author est Arist. 5. Ethi. cap. 5. ortum habuit à Pythagoricis, secũdũ illud Rhadamãthi: Si quæ fecit patiatur & ipse, rectum fuerit iudicium. Quod tamen temperat Aristoteles, dicens. Talionem, id est, repassionem, non iustè fieri secundùm æqualitatem. Vt si princeps plebeium percutiat, non est iustum repercutiatur ipse: & si plebeius percutiat magistrum, non satis est vt ipse simili modo percutiat: sed debet fieri secũdum analogiam, seruata ratione & proportione personarum, &c. Vnde quanuis dicta lex talionis inscripta sit in duodecim tabulis sub titu. De iniurijs, tamen prætoris clementia reuocata est: vt refert Gellius libr. 20. noc. att. & meminit

Iullinia

Iustinianus Instit. de iniur. §. Pœna. Vnde iã ferè non est in vsu pœna talionis. Et in regno nostro Castellæ, solùm decernitur pœna talionis in testem, qui falsum testimoniũ dixerit in causa capitali: vt iubetur. l. Tauri vltima. & Christus Redemptor noster Matth. 5. annotauit illam legem talionis tanquam acerbã: Dentem pro dente, oculum pro oculo, atque adeò datam aduersus malitiã Iudæorum. Tametsi illic nõ reuocauit legem talionis, vt aliqui putant: nam solùm illic dedit Christus consilium condonandi & remittendi iniurias. quod solùm est præceptum quantum ad præparationem animi tempore necessitatis.

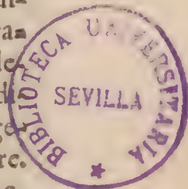
¶ AD primum argumentum respõsum est in secunda cõclusione. Dimittere enim peccata debitoribus est preceptum, in hoc sensu, ꝙ non debemus nos vindicare autoritate priuata, sed tamen non petere vindictam authoritate publica: id solùm est consiliũ, vt modò dicebamus. ¶ Ad secundũ responsum est in tertia cõclusione: vbi explicuimus, qui, & qua ratione repellantur ab accusatione. ¶ Et ad tertiũ respõsum est in prima & vltima cõclusionib⁹: vbi diximus, ꝙ qui bona fide accusat: licèt deficiat in probatione, nõ subit pœnã talionis.

QVAESTIO SEXTA.

VTRVM inquisitio occulti peccatoris nulla præcedente infamia sit iusta. ¶ Ad partem affirmatiuam arguitur. Quæcunque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt. Rom. 15. sed Iosue. 7. legimus inquisitionem diuina autoritate factã de Achã anathemate nulla præcedente infamia, aut personæ aut delicti: nempe qui secretò absconderat de hostili præda pallium coccineum: qui sorti missa per tribus inuentus est & lapidatus. Et numeri. 5. lex erat, vt si spiritus zelotypię concitasset virum contra vxorem suam, cuius adulterium lateret, nec testibus comprobari posset, tunc vir vxorem afferret sacerdoti, & celebratis certis cæremonijs, si erat in peccato, putrescebat ei fœmur: sin autẽ fœcũdabatur cõcepta prole: ergo licita est iure diuino nulla præcedente infamia, inquisitio criminis.

¶ Secũdò. Diuus Grego. quæst. 1. ca. Quidam maligni. excommunicauit quẽdam occultum diffamatorẽ, qui libellum famosum in publicum ediderat: præcipiens vt huiusmodi diffamator, quicũq; ille esset, proderet se: aliàs sententiæ excommunicationis subiaceret, cùm tamen nulla antecessisset infamia personę, ergo licita est iure canonico huiusmodi inquisitio: nulla infamia reclamante. ¶ Et tertio arguitur. Prælati ex officio debẽt & solent generaliter inquirere, certis temporibus subditorum statum & mores: quãuis nulla laborent infamia. ¶ Et confirmatur id tãdem, quia prælati vt habetur Ezechiel. 3. & 33. eò dicuntur speculatores; quòd debẽt vigilare super gregem, & suorum mores explorare: ergo sine clamore & infamia obligantur inquirere errata subditorũ. ¶ Sed in contrarium extant decreta Innocentij, extra de accusationibus. ca. Cũ oporteat. & ca. Inquisitionis. & ca. Qualiter & quando. el segundo: vbi strictè cauetur, ne inquisitio personæ, nisi præcesserit infamia & clamorosa insinuatio, vllo modo fiat. Et idem habetur ca. licet Heli. extrà De simonia. & capit. Deus omnipotens. 2. quæst. 1.

POst correptionẽ Euãgelicam & iudicialem accusationẽ, consequitur tertiò, vt de inquisitione dicamus. Et præter alias differentias, hoc etiam differt inter has tres vias cognitionum, quòd correptio & denuntiatio Euangelica omnibus in vniuersum incumbit, tam subditis quàm prælatis: accusatio verò solis subditis: sed inquisitio solùm prælatis. Vnde inquisitio est inuestigatio, aut criminis, aut peccatoris occulti: quæ fit à prælato. Et autores decretorum in dicto ca. Qualiter & quando. distinguunt (quæ sua est consuetudo) plura genera inquisitionis: sed satis est duas adnotare. Alia est enĩ inquisitio generalis, alia verò specialis. Generalis est, qua prælati ex debito officij, visitantes prouinciam, aut conuentum, disquirunt vitam suorum & mores, an seruentur leges & institutiões. Et dicitur generalis, quia nec nominatur persona, nec crimen de quo inquiritur: sed in genere, vtrùm sit qui crimẽ aliquod admiserit. Inquisitio verò specialis est, qua in particulari & nominatim inquirit certa persona, aut de certo crimine: vt vtrùm Petrus sit in aliquo delicto: vel, quisnã perpetrauit hoc homicidium: vel, vtrùm Petrus hoc homicidium fecit. ¶ Atqui specialis inquisitio fieri potest, aut ad pœnã: vt cùm inquiritur aduersus quempiam ad priuandùm eum officio vel beneficio: aut ad infligendum aliam pœnã positiuam. Aut fieri potest non ad pœnam, sed ad euitandum errorem aut damnum aliquod: vt cùm inquiruntur merita personæ, nè assumatur indignus ad dignitatem: aut, cùm inquiritur, sit nè aliquod impedimentum contrahendi matrimonij. Atq; adeò, inquisitio specialis, qua intenditur pœna, ortum habet semper ab aliqua denuntiatione canonica,

quæ fit, vel à priuata persona, vel à publico officiali: nempe à fiscali, aut syndico.

¶ His præhabitis respondetur ad quæstionē quatuor cōclusionibus. Prima. Inquisitio specialis, qua intenditur pœna delinquentis, fieri nequit, nisi infamia & clamorosa insinuatione præcedenti. Conclusio receptissima est omnibus, tam theologis quàm iuris vtriusq; peritis: sanè quia expressè habetur in decretis omnibus citatis in contrarium quæstionis. Explicatur conclusio. Quanuis quispiam denūtiet prælato crimen subditi, & sint duo aut plures testes iurati cōscij criminis, prelatus (nisi tanq̃ actor accusauerit) nec punire potest pœna publica, nec procedere ad inquisitionem, nisi infamia precesserit, aut clamorosa, insinuatio. Verba sunt expressa dicti capituli. Inquisitionis. Et intelligitur, ꝙ non potest eum punire, nisi post fraternalem admonitionem rebellis extiterit: nam tunc, quia non audit ecclesiam puniri potest: vt diximus quæstio. 4.

1. Cōclusio

¶ Et probat papa conclusionem in capitulo. Qualiter & quādo. testimonijs diuinis vtriusque testamenti. Primò ex illo Luc. 16. vbi habetur, ꝙ post quā villicus diffamatus est apud dominum de iniqua villicatione, tunc dominus vocauit eum, & interrogauit, quid est hoc quod audio de te? redde rationē villicationis tuæ. Et secūdò ex illo Gen. 18. Clamor Sodomorum & Gomorræorū multiplicatus est: descendam & videbo vtrum clamorē, qui venit ad me, opere cōpleuerint. Ex quibus locis colligitur, ꝙ nisi præcedente infamia aut clamorosa insinuatione, nō est ius procedēdi via inquisitionis. Quod potest cōfirmari ex illo Genes. 4. de Chain. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. ¶ Sed insinuāt sese circa hanc conclusionem dubia nonnulla.

1. Dubium. Primum quo iure nitatur hæc conclusio. Apparet enim repugnare iuri & rationi naturali. Nam præter argumēta ante quæstionem obiecta arguitur sic. Officium & cura prælatorū est nō dissimulare peccata quæ norūt: de qua negligentia reprehenditur Heli sacerdos. 1. Reg. 2. ꝙ refert Inno. c. Licet Heli. De simonia: sed duo aut tres testes satis sunt ad cōuincendum & puniendū reum: quia vt est Deut. 17. & Matth. 18. in ore duorū vel triū stat omne verbum: ergo quomodocunq; Iudex cognoscat crimen per duos aut tres testes: licèt nulla præcesserit infamia: potest & debet reū punire. ¶ Respondetur, fundamentum huius conclusionis hoc esse, ꝙ neminē iudex punire potest, nisi ad petitionem partis: putà, accusatoris, vel vicem gerentis accusatoris. Et ratio est, vt egregiè docet S. Thom. 2. 2. questio. 63. articu. 3. ꝙ iudex (inquit Aristo. 5. Ethic.) est interpres & custos iustitiæ: ad quem cōfugiunt qui iniuriam patiūtur tanquam ad iustitiam quandā animatam: iustitia verò, quia est æqualitas, non est nisi inter duos: quapropter iudex nō constituit iustitiam, nisi inter duos, quorum alter sit actor, alter verò reus, inter quos iudex sit vt medium, in neutram partē inclinans. Vnde & Gentibus lumine naturali lex erat, neminē sine accusatore punire: quā Festus ille cōmemorat Actu. 25. Nō enim est (inquit) cōsuetudo Romanis dānare aliquem hominem, priusquàm is qui accusatur, prȩsentes habeat accusatores: locumque defendēdi accipit ad abluenda crimina, quæ ei obijciuntur. Et Ambros. super illud. 1. Corin. 5. de incestuoso. Iudicis (inquit) nō est, sine accusatore damnare quēquam: quia & dominus Iudam, cùm fur esset, sciebat: sed quia non est accusatus, minimè abiecit. Atqui, Deus ipse, cui omnia patent, nō castigat sine accusante, saltē cō scientia peccatoris: secundū illud Roma. 2. Testimonium illis reddente conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus: in die cùm iudicabit Deus occulta hominū. Quinimò, in finali iudicio stabūt quodāmodo accusatores publici, vt innuitur Matth. 12. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, ꝙ condēnabūt eam. Est ergo lex celebratissima, vt, cessante accusatore nullus subeat pœnam legis. Vnde Felix Papa. Si legitimus (inquit) non fuerit accusator, non fatigetur accusatus. extrà De accusat. cap. 1. Et. l. Rescripto. ff. De mune. & hono. Si quis accusatorem nō habet, ab honoribus prohiberi non debet: quēadmodum non debet is cuius accusator destiterit. Quam legem insinuauit Redemptor noster Ian. 8. Nemo te cōdemnauit mulier? Nec ego te condemnabo. Satis enim pacatus & tranquillus est status publicus, si publica & notoria peccata non dissimulentur, & petentibus vindictam resarciātur iniuriæ. Quare, iudices non debent, tanq̃ hostes, occulta peccata præter ius in publicū traducere: sed, vt patres, ex charitate corripere, aut dissimulatione præterire. Quocirca, quando quis sine actione & accusatione denuntiat crimen (quia tunc merus denuntiator nō est accusator, nec est pars aduersa) nō potest iudex denuntiatum punire: sed solū, vt suprà diximus, fraternaliter admonere, vt caueat in futurū aliàs idem esset accusator & iudex: quod iura strictissimè cohibēt. 4. quæstio. 4. ca. 2. & cap. Multi. 2. quæstio. 1.

¶ Ac

¶ At verò præter proprium accusatorem, sunt multa quæ præ se ferunt vicem accusatoris. Primò quando crimen est in perniciem publicam, sola denuntiatio valet pro accusatione. Nam in tali casu quilibet habet ius accusandi, vt diximus quæstio. proxima. Sed in criminibus priuatis, quando sunt notoria, tunc euidentia ipsa facti valet pro accusatore: vt habetur ca. Euidentia extrà. De accusa. At verò in occultis, quando proceditur per denũtiationem fraternam, tunc ante rebellionem, quia nulla est accusatio, non potest esse punitio: quando verò denuntiatus non audit ecclesiam, rebellio est pro accusatore. Quando verò proceditur via inquisitionis, infamia aut indicia funguntur officio accusatoris: vt habetur in dicto cap. Qualiter & quando. Ecce fundamentum & rationẽ conclusionis: quia iudex sine infamia, via inquisitionis neminem damnare potest. Et de hoc reprehẽditur Heli, ꝙ filios nõ correxisset, cũ essent publicè diffamati: quod eius verbis constat loco citato. Quare facitis res huiuscemodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo? non enim est bona fama, quã ego audio. ¶ Nec solùm id verum est, ꝙ nemo via inquisitionis sine infamia cõdemnari potest, sed & hoc præterea, ꝙ quanq̃ sit infamia, & inquisitus conuincatur, nõ debet damnari tota pœna legis, ac si esset accusatus. Quod expressè habetur in dicto ca. Inquisitionis. vbi legitur, ꝙ si crimen de quo quis inquiritur sit tale, quod impediat ordinis excusationem, aut retẽtionẽ beneficij: vt homicidium, aut simonia: tunc priuandus est & cõdemnãdus reus, ac si procederetur via accusationis. Alioqui, secundum personæ (inquit) merita & qualitatẽ excessus, pœnam poterit iudicantis discretio moderari. Sed adhuc citra hæc crimina, poterit via inquisitionis conuictus priuari officio prælaturæ: vt habetur in dicto ca. Qualiter & quãdo. & faciliùs si sit tẽporale & regulare in religionibus.

2. Dubium ¶ Sed oritur dubium alterũ ex solutione huius prioris, videlicet, an cõclusio posita sit de iure naturali aut diuino: adeò vt ecclesia non possit in illa dispensare. Videtur enim esse de iure naturæ: nam iustitia suapte natura est æqualitas inter duos: inter quos iudex debet æqualitatem constituere: ergo contra naturam iustitiæ est, vt iudex sine actore condẽnaret reum: & per consequens, ꝙ sine infamia procederet ad inquisitionem. Et secũdo videtur conclusio de iure diuino: postquam papa corroborat illam testimonijs diuinis. ¶ Respondetur primò conclusionẽ esse de iure humano: vt patet in capitulis citatis. Secundò, conclusio est valde conformis iuri & rationi naturali. Sed tertiò dicimus, illam non esse propriè de iure diuino positiuo: quia nullum est tale præceptum in sacra scriptura, vt nemo sine infamia via inquisitionis damnetur. Et illa testimonia citata solùm explicant factum diuinum conformiter ad rationem naturalẽ. Et quartò dicimus, quòd non est de iure naturæ: saltem nõ est de genere illorum, quæ sunt immutabilia: qualia sunt præcepta Decalogi: quæ dicit S. Thom. nullatenus esse dispensabilia. Ex quibus colligimus, quòd papa in ecclesia, & princeps in foro suo pro magna & rationabili causa possent dispensare in tali lege. v. g. Si essent frequentissimi criminosi & scelerosi homines, à quibus respublica grauiter perturbaretur, posset fieri lex, vt quotiescunq; fuerint duo aut tres testes infligeret pœna legis: vel quãdo crimen esset grauissimum, vt statim conclusione tertia euidentius fiet: nã illa ratio, s. ꝙ iudex debet constituere iustitiam inter duos, explicat id quod plurimùm fieri debet: sed rationabilis causa potest facere, vt testimonium duorum vel trium valeat pro accusatore: sicut euidentia facti. Nihilominùs nemini prælatorum aut iudicum licet agere contra tenorem conclusionis, nisi in casibus expressè exceptis à lege: de quibus statim videbimus. Nã solus papa vel princeps posset mutare hãc legem. ¶ Tertium dubium est, quæ nam infamia sufficiat ad procedendum via inquisitionis: vtrùm sit destinatus certus numerus testiũ qui sufficiat facere infamiam: nam sunt nonnulli canonistæ qui in dict. ca. Inquisitionis. censeant denariũ numerũ esse necessariũ ad faciendam infamiam. 3. Dubium ¶ Ad hoc nihilominùs respondetur, quod quanquàm fama, si accipiatur pro bona fama secundum ius, sit illæsæ dignitatis status, moribus & legibus comprobatus. ff. De var. & extraor. cogn. l. Cognitionũ. tamẽ quantum attinet ad propositum vt nota. Barto. ff. de quæstio. l. De minore. §. Tormenta. fama est cõis opinio voce manifestata ex suspicione ꝓueniens: quæ, si sit de malo, dicitur infamia. Vnde, ad rationem infamiæ, quãtum ad qualitatẽ testium, exigitur ꝙ sit opinio bonorũ. Vnde in ca. Qualiter & quando. habetur, ꝙ infamia nõ debet procedere à maleuolis & maledicis: sed à prouidis & honestis: nõ semel tantùm, sed sæpe. Sed quantũ ad numerũ testium nihil in iure definitũ est: nam in ca. Inquisitionis. solũ habetur, ꝙ propter dicta paucorũ nõ debet quis reputari infamatus: nisi opinio eius apud bonos & graues læsa existat. Quare, iudicium sufficiẽtis infamiæ, sumendum est ad arbitrium boni viri, quãdo iam opinio dicitur esse communis.

Sed putant aliqui, ꝙ numerus denarius sicut sufficit facere populum, ita sufficit facere opinionem cõmunem. Nihilominus illa non est regula certa: sed regula est (vt dicit glossa in dicto cap. Inquisitionis.) ꝙ rumor sit sparsus per maiorem partem viciniæ: aut per maiorẽ partem collegij, aut vniuersitatis in qua quis commoratur, vt notat Barto. loco citato. Hostiens. distinguit inter clamorosam insinuationem & infamiam: quod clamorosa insinuatio sit inter paucos, & infamia inter multos. Sed existimo nullam esse differentiam, sed vtranq; esse inter multos, vt censuit illic Innocẽ. Nec requiritur ad infamiã, ꝙ sint testes omnes oculati: sed satis est ꝙ audierint à fide dignis: vel habuerint indicia & coniecturas sufficientes. Infamia tamen ex auditu, licèt sufficit ad inquirendum: non tamen ad cõdemnandum, sed quando nõ inueniuntur legitimi testes, tunc infamatus tenetur se cõpurgare, vt habetur in dicto cap. Inquisitionis. Atqui, maior infamia requiritur in maioribus criminibus, quàm in minoribus. Et, vt habetur in dict. cap. Qualiter & quando. multò maior infamia requiritur, ad inquirendum aduersus prælatos & magistratus, quàm aduersus personas priuatas. Nam prælati positi sunt quasi signum ad sagittam: & frequenter odium multorum incurrunt. Imò habetur illic ꝙ aduersus prælatos non est inquirendum, nisi quando infamia est tanta, vt sine scandalo tolerari non possint. Sed est præterea adnotandum, ꝙ vbi sunt manifesta indicia, non est necessaria alia infamia, nam indicia æquipollent infamiæ. Vnde S. Thom. 2.2. quæstio. 69. art. 2. tria ponit sub disiunctione sufficientia ad interrogãdum iuridicè reum aut testem: scilicet, infamiam, aut indicia, aut semiprobationẽ. Et semiprobatio est vnus testis omni exceptione maior. ¶ Quòd si quis arguat contra tertiũ membrum. In cap. inquisitionis. vt dictum est, cauetur, vt, quanquàm sint duo aut plures testes iurati, non condemnatur aut inquiratur reus, nisi adsit infamia: ergo semiprobatio sola nõ sufficit. Respondetur, ꝙ semiprobatio sufficit ad interrogandum reum vel testem, quando proceditur via accusationis. Quando enim quis accusat & adducit vnum testem, tunc, licèt ille non sufficiat ad cõdemnandum reum, sufficit tamen ad interrogandum alios testes, & reum ipsum. Et idem est vbi denuntiatio habet vim accusationis: vt in crimine hæresis, & alijs quæ sunt in perniciem publicam. Sed vbi proceditur per nudam denuntiationem & inquisitionem, non sufficit semiprobatio: nisi adsint vel infamia, vel indicia manifesta.

¶ Sed ad maiorem euidentiã conclusionis mouetur dubium quartum. An quãdo crimen est notorium, sed persona quæ crimen admisit est secreta, ius habeant iudices inquirendi malefactorem. v. g. Inuentum est cadauer occisi hominis iacens in via, an liceat interrogare vicinos, quisnam hominem occiderit. 4. Dubium.

¶ Et ad partem affirmatiuam arguitur primò authoritate Sanct. Thom. qui (vt refert præter alios Caieta. 2.2. quæstio. 69. articul. 2) dum esset bacalarius Parisijs, & in conuentu accidisset flagitium quoddam, consultus, liceretne inquirere occultum malefactorem, respondit licitũ esse, & expedire. ¶ Et confirmatur. Quia, vt supra diximus, euidẽtia patrati sceleris locum habet accusatoris: sed quando factum est notoriũ iam est euidentia patrati sceleris: ergo tunc sine alia infamia potest procedi via inquisitionis: quemadmodum si procederetur via accusationis. ¶ Et secundò arguitur ex consuetudine: nã vbicunq; crimen est notorium, solent iudices procedere ad inquisitionẽ malefactoris. Et videtur rationabilis consuetudo: aliàs censerentur dissimulare iudicia, & correptiones criminum: vnde populus scandalum acciperet, si iudices in tali casu non solicitè disquirerent delinquentes. ¶ Nihilominus respõdetur, quod hoc quod apud aliquos est dubium, certè nullam habet obscuritatẽ, si semel intelligatur statuta conclusio. Nã canones illi citati: scilicet, quod sine infamia non procedatur via inquisitionis, hoc manifestè prætẽdũt, quòd quãuis crimen sit notorium, si peccator sit adeò occultus, vt nulla sint indicia, nec infamia personæ, nõ procedatur ad inquisitionem eiusmodi occulti peccatoris. Verba sunt in dicto. c. Cùm oporteat. Nisi super prædictis famam ipsius (scilicet personæ) læsam esse noueritis, vos ad inquisitionem nõ subitò procedatis. Et in cap. Inquisitionis. habetur, nullũ esse, pro crimine super quo aliqua non laborat infamia puniendum. Et in dicto ca. Qualiter & quãdo. Si super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, tunc procedẽdum est ad inquisitionẽ. Et testimonia ipsa diuina testãtur, requiri infamiam personæ ad inquisitionẽ: scilicet: Clamor Sodomorũ multiplicatus est, & in euãgelio de villico: Quid est hoc quod audio de te? Est ergo in iure definita conclusio, quòd quanquàm crimen sit notorium, nisi sit infamia personæ, non procedatur ad inquisitionem. Vnde dimanat aliud ius, vt statim videbimus, videlicet, quod cõfessus crimẽ nõ interrogetur de socio: quia quanquam iam tunc crimen est notum, tamen socius est occultus. ¶ Et secundò probatur ratione. Canones illi

ries illi & iura, ꝙ sine infamia non procedatur ad inquisitionẽ, fundant in illo euangelij Matthe. 7. Nolite iudicare. vbi secundum August. cohibemur iudicare temere de occultis peccatis: sed quanquam crimen est notorium, si non sit infamia, aut indicia personæ, tunc temere qs iudicaret quisnam fecerit: ergo hoc non licet inquirere. ¶ Ad hoc respondent nonnulli non esse licitum interrogare in particulari, vtrum Petrus occiderit: nam talis interrogatio non potest fieri sine suspicione: & iniuriam irrogat qui sine coniecturis malè suspicatur de proximo. Sed dicunt, quod licitũ est tunc in genere: & interrogare sub iuramẽto quisnã perpetrauit hoc crimen. Sed certè hæc distinctio non satisfacit. Nam qui interrogatur in genere teneretur respõdere in particulari: eadem ferè iniuria est interrogare an Petrus fecerit, & interrogare quis fecerit. ¶ Et tertiò arguitur particulariter contra hanc solutionem. Si, dum crimen est notorium, licet in genere inquirere malefactorem, sequeretur, ꝙ si inter alios forte interrogaretur, ipse malefactor teneretur confiteri proprium crimen: nam certe si illa interrogatio esset iuridica, sicut testes, tunc tenerentur respondere quis fecerit, ita & reus ipse: sed consequens nullus concederet: videlicet, ꝙ aliquis teneretur confiteri crimen proprium, de quo non est infamatus, nec sunt manifesta indicia. Habetur ergo sensus cõclusionis, quòd quãuis crimen sit notorium, non licet inquirere peccatorem sine infamia: exceptis tamen nonnullis casibus: vt in crimine læsæ maiestatis, & alijs quos adnotauimus in tertia conclusione. Addiderim tamen huic responsioni, ꝙ quando crimen est notorium: & patrator occultus, fortè liceret in genere inquirere: non quidem quis patrauerit, sed inquirere aliqua indicia. V. gra. possẽt tunc interrogari testes, an sciant qua hora occisus est homo, quibus armis: si forsan ex illis testimonijs sumantur indicia sufficientia occisoris: & tunc habitis indicijs, poterit descendi ad inquisitionem personę. Hoc dixerim sub dubio, alij iudicent, sit ne verum nec ne.

¶ Vnde ad authoritatem S. Thom. in contrarium respondetur, ꝙ si verum est tunc iuuenẽ ita sensisse, tamen (vt fertur) non fuit tunc eius sententia probata magistris. Quare in summa sententiam mutauit. 2. 2. quæstio. 69. articu. 2.

¶ Ad confirmationẽ respõdetur, quòd tũc euidẽtia patrati sceleris valet pro accusatore, quãdo non solùm crimen, sed patrator criminis notorius est. Et ille est sensus verborum August. in capitul. Euidentia. De accusationibus.

¶ Ad consuetudinem, quæ videtur in contrariũ inoleuisse, dicemus in fine tertiæ conclusi.

¶ Quintum dubiũ est, vtrùm è conuerso quando persona diffamata est & conuicta de vno crimine, possit iure interrogari de alijs criminibus occultis. Est enim opinio Petri de Palu. affirmatiua in quart. distinct. 19. quæstione. 4. Et fundamentum eius est: quia ratio (inquit) qua non licet iudicare de occultis, non est propterea quòd crimen sit occultũ, sed propterea quod persona sit occulta: ergo, quando iã persona est diffamata de vno crimine, licitum est de alijs interrogare. Et peccator interrogatus de occultis criminibus tenetur confiteri veritatẽ. Imò addit, quod non solùm de se, sed de socijs, quando sunt alij diffamati de eodem crimine, tenetur respondere, si interrogetur de alijs criminibus sociorum. ¶ Caieta. loco citato oppositam sententiam tenet: cui censeo omninò subscribendum esse. Nam expræsse in canonibus citatis. De accusat. habetur, quod non solũ requiritur infamia personæ ad inquisitionem, sed quòd nũ potest fieri inquisitio, nisi de illo crimine, de quo quis est infamatus. Legitur enĩ in cap. Cùm oporteat. Discretioni vestræ mandamus, quòd nisi super prædictis famã ipsius lęsam esse noueritis, vos ad inquisitionem illorũ non subitò procedatis. Et in cap. inquisitionis. legitur: Respõdemus, nullum esse pro crimine sup quo aliquã non laborat infamia puniendũ. Et S. Thom. 2. 2. quæstio. 70. artic. 1. dicit, quòd si exigatur ab aliquo testimonium de occultis peccatis, de quibus infamia non præcessit, non tenetur ad testificandum. Requiritur ergo infamia personæ & de delicto, vt iustè fiat inquisitio. Et hoc confirmatur ratione. Nam quanquàm quis sit diffamatus de adulterio, potest habere bonam famam in materia furti: & ideo iniuria fieret illi, si interrogaretur de furto: aliàs sequeretur, quòd quicũq; infamatus de vno crimine licitè interrogaretur de quibuscunq; criminibus mundi: quod tamen nullus concedet. At verò duobus modis licet conuictum de vno crimine, interrogare de alio. Primò, quandò vnum est sufficiens indicium aut infamia alterius: vt si quis infamatus esset & conuictus de adulterio, & de consuetudine cum muliere, & postea inuenitur necatus maritus adulteræ in camara eius, iure possẽt tunc adulter interrogari de homicidio. Et si quis esset conuictus de homicidio, & cadauer inueniretur spoliatum, possẽt interrogari de spolio. Et secundò quando non potest cognosci perfectè vnum crimen sine cognitione alterius, tanquàm circunstantiæ prioris: vt cùm quis conuictus est de consuetudine cum puella, iu-

5. Dubium.

re interrogari potest, an ipsam deflorauerit: & conuictus de furto ecclesiastico, iure potest interrogari an fregerit fores ecclesiæ: quia istæ sunt nouæ circũstantiæ. ¶ Sextum & postremum dubium est, vtrum iure conuictus de crimine, iure possit interrogari de socijs occultis qui nulla laborant infamia: nam consuetudo ferè est vbique omnes malefactores interrogare de socijs. ¶ Dubium hoc satis definitum est vtroque iure ad partem negatiuam: putà iure canonico capitu. Cum monasterium. De confessis. & capit. Veniens. de testibus. &. 5. quæst. 3. capitu. Nemini. & iure ciuili. C. De accusat. ca. finali. in quibus expressè cauetur, ne confessi super aliorum conscientijs interrogẽtur: crimine læsæ maiestatis excepto. Quæ quidem iura confirmant illud, quod dictum est in decisione quarti dubij: videlicet ꝙ quanquam crimen sit notorium, non sit iustum occultos criminosos inquirere. Et eadem ratione deciditur vtrũque dubiũ. Nam certè quanuis Petrus cõuictus fuerit de crimine, nullum ius est ipsum interrogare de socijs occultis. Imò fit illis iniuria: & est contra canones citatos, in titulo De accusat. illos inquirere, nisi præcedente infamia. Imò est contra legem euangelicam qua prohibemur de occultis temerè iudicare. Et eadem est sententia Caietani in quinta responsione, quæ est de hoc dubio ad fratrem Cherubinum de Florentia. ¶ Sed nunquid sint aliqui casus, in quibus ius sit inquirere occultum aliquem pecccatorem, absque infamia aut clamorosa insinuatione antecedenti? ¶ De hoc sit secunda conclusio. Inquisitio generalis iure fieri potest absque præuia infamia, aut actore aliquo, aut denuntiatore. Probatur, quia illa non fit ad petitionem partis, sed ex mero officio iudicis. Tenentur enim tam prælati ecclesiastici, quàm seculares magistratus, statis temporibus visitare prouinciam, diœcesim, aut cõuentum ad explorandos subditorum mores: vt iubetur prouidenter iure cano. 1. de offic. ord. & ca. Cũ olim. De accusat. & capit. Romana. De censib. libro. 6. & iure cæsareo. l. Congruit. ff. de officio præsidis. ¶ At dubium suboritur hîc. Quia videtur hæc conclusio repugnare priori. Enim uerò, si prælatus neminem punire potest via inquisitionis, nec specialiter aduersus quẽpiã inquirere, sine infamia reclamante, quidnã prodest inquisitio generalis.

Dubium ultimum. *2. Cõclusio* *Dubium.*

¶ Respondetur, ꝙ quanuis prælatus in inquisitione generali, specialiter inquirere non potest aduersus personam singularem, sine accusatore aut infamia, nihilominus vtilissima est id genus inquisitio. Debet enim primum omnium prælatus generaliter indicere, vt quicunque, seruato ordine iuris denunciet quicquid nouerit correctione dignum, tacendo illa quæ sunt occulta: vt habetur capitu. Qualiter & quando. el primero. De accusa. Et tunc subditi animaduertant, an crimina quæ nouerint sint prorsus emendata, ita vt nullum supersit amplius periculum. Et hęc nullatenus tenentur denuntiare, nisi adsit accusator, aut nisi præcedente infamia interrogetur vt testes. Si verò crimen non est prorsus emendatum, tunc denunciãdum est eo ordine, qui expositus est quæstione quarta: vt videlicet, si sit in perniciem publicam, aut in præiudicium tertij, aut si sit periculum in mora, statim canonicè denuncietur: si autem sit priuatũ, tunc præuia admonitione secreta fraternaliter denuncietur, si sit spes emendæ: nam aliàs nõ est necessaria denuntiatio.

¶ Itaque (vt vno verbo dicamus) prælatus in inquisitione generali, solùm potest compellere subditos ad denunciandum crimina, in illis casibus, & eo ordine, quo ipsi tenerentur extra visitationem: præterquàm quòd extra visitationem possent forsan differre tempus denũciandi, sed in visitatione tenentur statim denunciare ad iussum prælati.

¶ Tertia conclusio. Inquisitio etiam specialis potest fieri absque infamia & clamorosa insinuatione præcedente, & absque indicijs delinquentis, in quibusdam casibus, qui excipiuntur à prima conclusione, quos videre est apud Barto. ff. Ad. l. Iul. De adult. l. 2. post glossam. §. Si publico. & super Extrauagan. Ad reprimendum, & per doctores canonistas in dictis capitulis. Inquisitionis. & Qualiter & quando. qui tamen casus digni sunt vt examinentur. ¶ Primus est, quando in inquisitione non intenditur condemnatio aut pœna inquisiti, sed euitatio erroris aut damni: vt cùm inquiruntur merita personæ, antequàm assumatur ad dignitatem. Nam illam tenetur facere prælatus ex debito officij, nè eligatur aut confirmetur indignus: vt habetur capitulo. Cùm in multis. & capitul. Cùm dilectus. extra de electione. Aut cùm inquiritur impedimentum matrimonij: nè scilicet aliqui contrahant in gradu prohibito: capitul. finali. De cland. despons.

3. Cõclusio

¶ Secundus casus est, quando quis publicè confessus est crimen proprium extra ordinem iuris. Nam propria confessio abunde suppetit pro infamia. Hic tamen casus intelligendus est sano modo: vt putà cùm quis in publico coram multis crimen proprium cõfitetur.

Nam

Nam propterea q quis secretò coram vno aut duobus: imò etiam coram prælato, lapsu linguæ aut alio modo, sponte diceret se cōmisisse aliquod crimen: aut si prælatus aperiret literas subditi, in quibus subditus ipse assereret aliquod crimen admisisse, non esset certè ius inquirēdi iudicialiter, sed solùm fraternaliter corrigēdi: nisi forsan crimen aduersus bonum publicum vergeret. ¶ Tertium casum excipiunt, quando iudex procedit ex mero officio, aut ad denūciationem publici officialis. Sed tamen ego non video, quod amplius priuilegium habet denuntiatio publici officialis, quàm denūtiatio priuatæ personæ, saltem quātum ad hoc. Nec Bartolus dicit aliud, quàm quòd potest fieri inquisitio ad denuntiationem publici officialis, quod probat per l. Eā quidem. C. de accusa. vbi solùm habetur, quòd ea quæ per officium publicum denuntiantur, citra solennitatem accusationis cognoscantur: vbi sermo est, vt dicit glossa, de criminibus notorijs. Colligimus ergo, q quando denuntiatio publici officialis est de crimine pernicioso reipublicæ aut de crimine notorio, tunc quia denuntiatio, vt supra diximus, valet pro accusatione, potest sine infamia fieri inquisitio. Sed tamen si crimen est priuatum, nec est in præiudicium tertij, illud non incumbit officiali denuntiare: & quanquàm denuntiet, non potest fieri inquisitio absque infamia vel indicijs: quemadmodum si denuntiatio fieret ab alia persona priuata. ¶ Quartus casus excipitur propter incidentem cognitionem: vt si iudex inquirendo vnum crimen detegit aliud, tunc potest inquirere de illo. Hoc tamen cum grano salis intelligatur, vt adnotauimus in quinto dubio circa primam conclusionem. Si enim quis inquiritur de concubinatu, de quo laborat infamia: & incidenter cognouerit iudex concubinam esse monialem aut consanguineam, tunc potest inquirere de illa circunstantia: quia aggrauat cōcubinatum. Et eodem modo, vbicunque peccata habent talem cōnexionem, quòd vnum est indicium alterius, aut vnum non potest perfectè cognosci sine alio. Si tamen crimina sunt omnino disparata, tunc incidens cognitio occulti criminis, non dat ius inquirendi. Vt si ille qui inquiritur de concubinatu inueniatur occultus homicida: non potest de homicidio fieri inquisitio, absque infamia aut indicijs.

¶ Quintus casus est quem ponit Barto. in tertia sua regula: videlicet, quando iudex aut prælatus in inquisitione generali comperit aliquem deliquisse, potest tunc ad specialem inquisitionem descendere. Sed tamen ipse explicat hoc licere absque infamia, vel indicijs, nec ego ita credo. Imò quanuis in inquisitione generali comperiatur delinquēs quispiam, & delictum probari posit, & non sit in perniciem publicam, nec in præiudicium tertij, non potest de illo fieri inquisitio specialis, nec potest puniri, nisi solùm fraternaliter. Posset tamen si ille flagitiosus esset prælatus, priuari officio regulari, propter periculum regiminis Et certè si tunc fieret inquisitio sine infamia esset contra capit. Inquisitionis. & Qualiter & quando. ¶ Sextus casus est propter atrocitatem criminis: vt patet in primis, in crimine læsæ maiestatis: de quo specialiter habetur in extrauagā. Ad reprimendum. vt de plano, quod est citra solennitatem iuris, procedatur ad inquirendum qui tale crimen commisit. Quare, absque infamia & manifestis indicijs si quis occulte occidisset, aut percussisset principē, posset inquiri quicunq; esset suspectus de tali crimine. Et additur hac ratione à iurisconsultis, quando facinus esset admissum aduersus episcopum, aut aliam personam huius ordinis aut quomodocūq; esset crimē atrocissimū. Quod forsan est verum. Nam vt suprà diximus, non est adeò de iure naturæ requisita infamia & indicia ad inquisitionē, quominus posit in hoc dispensari ob rationabilem causam.

¶ Et postremo dicunt inquisitionem specialē fieri posse absque infamia & indicijs, quando crimen commissum esset in iudicio, aut in conspectu iudicis. Et afferunt exempla de calumniatore, de falso teste, de iniquo tutore. Et credo hoc verum esse, non propter atrocitatem criminis, vt illi putant, sed propterea, quia huiusmodi crimina sunt in præiudicium tertij. Nam conclusio prima, videlicet, q absque infamia non potest fieri inquisitio, intelligitur de criminibus priuatis, quæ non sunt in præiudiciū tertij. Crimina enim publica, aut quæ sunt in præiudicium tertij, quomodocunq; cognoscantur, inquirenda sunt & coërcēda: & si sunt in fieri, & damnum pendet in futurum. Vnde si iudex cōperit, quòd reus accusatus est per calumniā, sine alia infamia, potest inquirere contra calumniatorem & punire: vt habetur. C. de calumnia. l. 1. Et idem, si comperiat falsum testem: vt iubetur. l. Nullum. C. de testibus. aut si comperiat quempiam falsam scripturam finxisse: vt. l. penult. C. de probationibus. aut si comperiat tutorem infideliter gerere rem pupilli. l. Tutorem. De his quibus vt indign. Et idē in vniuersum obseruandum est, in criminibus quæ sunt in præiudicium tertij.

¶ Per hæc facile soluitur vltimum dubium

huius quæstionis, vtrùm conuictus de proprio crimine, iure possit interrogari de socijs occultis, qui nulla laborant infamia: nam consuetudo ferè est vbique quoscunque malefactores interrogare de socijs. ¶ Ad dubium respondetur quarta & postrema cõclusione.

4. Cõclusio Nullus conuictus de proprio crimine debet interrogari de occultis socijs, quorum nulla est infamia, aut indicia manifesta. Conclusio hæc in primis corollariè sequitur ex prima conclusione, quatenus exposita est in quarto dubio: vbi diximus, quod quamuis crimen sit notorium, non est ius inquirendi specialiter aduersus quenquam, nisi sit de illo infamia aut indicia. Vnde colligitur, quòd quamuis crimẽ sit notorium per confessionem huius malefactoris, nullum est ius inquirendi alios occultos socios.

¶ Secundò cõclusio expressè determinata est vtroque iure: putà iure canonico. capitul. Cùm monasterium. De confessio. cap. Veniens. extra de testibus. &. 15. quæstio. 3. capit. Nemini. & iure ciuili. C. de accusat. l. fina. & ff. de quæstio. l. Repeti. in quibus locis expressè cauetur, ne confessi super aliorum conscientijs interrogentur, crimine læsæ maiestatis excepto. Et inter theologos eadem est sententia Caietani in opusculis respon. 5. quæ est de hoc dubio ad fratrem Cherubinum de Florentia.

¶ Sed excipiuntur ab hac conclusione aliqui casus: quos notat Bartol. super dictam. l. Repeti. Est primum omnium in consuetudine interrogare omnes latrones & fures de socijs. Et fundant iureconsulti hanc consuetudinẽ in. l. Prouinciarum. C. De ferijs. Illic tamen non habetur expressè, quòd latrones interrogentur de socijs: sed quòd eorum occulta consilia per tormenta conquirantur. Et est sermo specialis de quodam genere latronum Hisaurorum. Sed. l. Diuus Adrianus. ff. de custodia reorum. habetur, quòd latrones interrogentur de socijs. Et idem colligitur ex. l. quart. ff. ad legẽ Iuliam peculatus. §. Mandatis. Item falsarij monetæ, putà, qui monetam adulterant aut falsam cudũt interrogari debent de socijs: quod iubetur. C. De falsa moneta. l. prima. Vnde Bartol. in dicta. l. Repeti. fingit hanc distinctionem. Quando sunt delicta quæ non committuntur principaliter in odium alterius: sed propter commodum committentium: qualia (inquit) sunt latrocinium & adulteratio monetæ, tunc conuicti interrogandi sunt de socijs: quando verò sunt crimina, quæ committuntur in odium alterius: vt est homicidium, tunc conuictus non debet interrogari de socio. Et ratio est (vt ait) quòd quando flagitium commissum est in odium & iniuriam aliorum, tunc illi ad quos crimen spectat, poterunt accusare socios: & ideò non est necessaria inquisitio illorum: sed quando crimina non committuntur in iniuriam alterius, tunc, quia non est qui accuset, conuenit alios socios interrogare de alijs. Sed certè hæc ratio non videtur satisfacere. Primò, quia fallit (vt ipse fatetur illic) nam aliquando occisores interrogandi sunt de illo qui præcepit homicidium: vt constat. l. Diuus. ff. ad senatusconsultum Syllanianum. Et secũdò, quia licèt crimen non sit in iniuriam alterius priuatæ personæ, dum tamen sit in perniciem publicam, vt latrocinium & adulteratio monetæ, quicunque habet ius denunciandi & accusandi, vt supra dictum est. Et ideo propter defectum accusatoris non esset necessarium inquirere de socijs. Alia ergo via ratiocinandũ est hic: Nam conclusio hæc quarta fundamentum habet in prima. Enimuerò quia non licet occultos malefactores absque infamia & indicijs inquirere, fit vt non liceat conuictum de manifesto crimine interrogare de occultis socijs. Quocirca, idem casus qui excipiuntur à prima: excipiuntur ab hac conclusione. Primò excipitur casus, quando crimen est in perniciem publicam, sicut est hæresis, & proditio: tunc enim vt supra diximus, quia simplex denuntiatio valet pro accusatione absq; alia infamia vel indicijs, possunt inquiri occulti peccatores: atque adeò, socij interrogari de socijs. Idem patet in crimine læsæ maiestatis: vt patet. l. Quisquis. in fine. C. ad legem Iuliam maiestatis. & expressè in extrauag. Ad reprimendum. Idem liceret propter grauem atrocitatem criminis, vt dicebamus circa tertiam conclusionem. Et quia adulteratio monetæ & latrocinium, sunt peccata in Rempublicam, propterea licet conuictos interrogare de socijs & de fautoribus, & receptoribus &c. At verò, latrocinium non designat quodcunque furtum priuatum: nam latrones soli dicuntur qui obsident vias, & qui ex animo conspirauerunt deprædari quoscunque possent: & ideo quicunque capiatur, iure interrogatur de socijs: ad obuiandum malo publico: atque adeò, hi soli sunt qui non gaudent priuilegio ecclesiarum: vt habetur. De immunit. eccles. capit. Inter alia. Imò quamuis non interrogaretur, admonendus esset à confessore vt proderet socios: & ille tenetur prodere: saltem dum malum adhuc pendet in futurum: secus, si iam socij essent prorsus emendati: nam nullus tenetur criminosos emendatos sua sponte prodere, nisi iuridicè compulsus.

Imo verò quamuis periculum non immineat Reipublicæ, sed priuatæ personæ, posset conuictus interrogari de socijs: vt si multi conspirauerunt occidere Petrum, & vnus capitur, iure interrogatur, an sint alij animati ad tale homicidium: nam quòd non liceat occultos peccatores inquirere absq; infamia, semper intelligitur de crimine iam præterito, quod inquiritur punitionis gratia: secùs si inquiratur ad euitandum futurum damnum. ¶ Citra hos casus non licet à conuicto inquirere socios, nisi sint indicia, aut infamia illorum. Et ita intelligenda est dicta lex Prius. ff. Ad senatusconsultum Syllanianum. vbi habetur, quòd postquã inuentus est occisor, inquiratur, quo mandante homicidium fecerit: videlicet si fuerint indicia alium id mandasse, vt dicit glossa.

¶ AD primum argumentum principale respondetur, vt suprà diximus, quòd Deo sunt manifesta occultissima peccata, sicut homini illa quæ sunt notoria, ob idq;, sicut potest illa statim punire, potuit, pro rationabili causa, dispensare in lege: vt videlicet, occulta peccata absque infamia præcedente inquirerẽtur: quia hæc lex non est omnino indispensabilis, vt supra diximus. Et ita dispensauit, vt sortibus disquireretur Acham anathema: qui occultè peccauerat: primò quia populus ille duræ ceruicis, terroribus arcendus erat à flagitijs: atque adeò expediebat, vt saltem in re grauissima, qualis erat illa diuina prohibitio, nè de execratis spolijs gentium quicquam caperent, etiam occulta crimina reuelarentur, quando Deus ipse in genere insinuasset crimen: sicut legitur illic: Surge, cur iaces? Peccauit Israel, præuaricatus est pactum meum. ¶ Pari ratione respondetur ad legem de adultera Num. 5. Deus enim tum ad cohibendam libidinem mulierum, tum etiam ad vitanda homicidia, quæ propter zelotypiam possent multa accidere, indulsit maritis sacrificium illud zelotypiæ ad disquirendum adulteram. Et fortè (quantum conijcio) non licebat facere illam disquisitionem, nisi esset infamia adulterij, aut indicia manifesta. At verò iam modò non est licitum per huiusmodi sortes veritatem inquirere, sed solùm per testes humana fide: quia sortes illæ erant iudicia [illegible]lia, & ideo iam cessarunt. Vnde Stephanus. 5. capit. Consuluisti. 2. quæst. 4. prohibet vulgares illas quas vocant probationes. Nam ferri (inquit) candentis, vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri non censent canones. In veteri enim lege sortibus illis & sacrificijs (quia à Deo instituta erant) diuinum expetebatur iudicium: sed iam modò indicijs superstiosis non expectaretur nisi iudicium dæmonis: & esset tentare Deum: vt docet sanctus Tho. 2. 2. q. 95. artic. 8.

¶ Secundum argumentum principale quod factum est ex capit. Quidam maligni. certe est difficile, & multos malè torquet in hac materia: nam Gregorius illic videtur excommunicare occultum peccatorem nisi se prodiderit: qui tamen nulla laborat infamia. Quòd videtur repugnare doctrinæ huius quæstionis, & illi authoritati Chrysostomi super epistolam ad Hebræos, quæ citatur capit. Quis aliquando. De pœniten. d. 1. vbi ait occulto peccatori, Nõ tibi dico vt te prodas, sed reuela ante Deũ viam tuam. Imò profectò illud videtur pugnare cum iure naturali. ¶ Glossa illius capituli multis modis respondet. Primò, quòd forsan præcesserat admonitio secreta ante illã excommunicationem. Sed hoc non satisfacit. Nam, illa admonitio non potuit esse nisi in generali, cùm peccator esset omninò occultus: & ideò ille admonitus, cùm nulla esset infamia nec indicia, non tenebatur se prodere. Secundò, paulò inferiùs respondet glossator, quòd cùm crimen esset publicum, licèt persona esset occulta, potuit propter atrocitatem criminis excommunicari ille, nisi proderet. Et hæc solutio rationabilior est, sed non est sufficiens. Primò, quia non erat tanta atrocitas criminis diffamare priuatum hominem, vt propter illud esset inquirendus occultus peccator, sicut in crimine læsæ maiestatis. Et secundo, quanquam liceret inquirere alia via, tamẽ statim excõmunicare occultum peccatorẽ nisi se proderet, erat nimis rigidũ. ¶ Dominus Caiet. 2. 2. q. 69. art. 2. respondens ad illud capitulum, dicit tria, licèt alio ordine. Primũ, quod sicut potest fieri excõmunicatio pro crimine antequã fiat: vt pro percussione clericorum &c. ita post factũ potest excõmunicari quicũq; fecerit. Secundò dicit quod papa potuit absolutè & sine aliqua conditione excommunicare illum peccatorem occultum propter præteritum crimẽ: sed nihilominus ex sua benignitate apposuit conditiones: nisi se reuelaret. Itaque excommunicatio (inquit Caietanus) non fertur illic super illam conditionalem: nisi se reuelauerit: ita vt excommunicetur propter inobedientiam futuram, si non reuelauerit, sed excommunicatur propter peccatum preteritum: quia infamauit proximum. Tertio addit, quod Papa non potuit præcipere absolutè vt se reuelaret: nec ille tenebatur obedire: quia hoc (inquit) excedit formã humani iudicij. Et addit, quod doctores oppositum sentientes sunt nimis timidi.

¶ Nihilominus (bona venia dixerim doctoris grauissimi) aliter, nisi fallor, cēsendum est de illo cap. Primum enim fundamentum Caietani est falsum: videlicet, quòd sicut potest ferri excōmunicatio pro crimine futuro, ita pōt ferri ꝓ crimine præterito. Nam, vt receptissimū est apud omnes, nullus potest excommunicari nisi propter inobedientiam: iuxta illud Matt. 18. Si Ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut ethnicus. Vnde colligitur probatissimus canon, vt nullus excommunicetur absque præuia monitione: vt habetur cap. Sacro. & cap. Pertuas. extrà De senten. excommunicationis. Quando verò ius prohibet peccatum futurū, prohibitio ipsa valet pro admonitione. & ideo iure tūc opponitur excommunicatio: sed propter crimē præteritum, quia nulla præcesit admonitio, non potest quis excōmunicari, cùm nulla illic fuerit inobedientia. Quare Gregorius nō excommunicauit illum occultum diffamatorem propter crimen præteritum, nec potuit: sed excōmunicare eum potuit nisi proderet. ¶ Et argumenta in contrarium facilè soluuntur ex his quæ diximus in decisione quæstionis. Diximus enim quòd peccatum cuius non præcessit infamia vel indicia, non potest inquiri, si omnino sit præteritum, punitionis gratia. Quando tamen adhuc pendet in futurum, certè potest inquiri, vt euitetur peccatum & damnum. Et quia ille qui occultè posuerat libellum diffamatorium, tenebatur restituere famam diffamato: & id facere non poterat, nisi aut probaret quod dixerat, aut in publico se retractaret, iustè Papa præcipere potuit vt exiret in publicum, sub pœna excommunicationis: quod nimirum ipse iniussus tenebatur facere.

¶ Et confirmatur solutio ex capit. Si sacerdos. De offi. ordi. vbi habetur, quòd si qui damnum dedit sit occultus: & qui damnum accepit petat iustitiam, debet delinquens excommunicari in genere, sed non nominatim. Sed est notandum, quòd quanquàm potuit Gregorius præcipere illi occulto peccatori, vt in publicum exiret sub pœna excommunicationis, mitiùs tamen egit cum illo. Non enim præcepit vt exiret, sed, nisi exiret in publicū, abstineret à sacramento Eucharistiæ: quod profectò ipse tenebatur facere: nam erat in peccato, postquam tenebatur restituere famam, atque adeò tenebatur abstinere ab Eucharistia. Itaque excommunicatio in hoc fertur illic: si receperit Eucharistiam, antequam restituat famam. Quare ille textus nullatenus militat aduersus nostram primam conclusionem. ¶ Ex quo sequitur, quòd si ille occultus peccator, qui libellum infamatorium in publico posuerat, potuisset restituere famam non se manifestando, aut per tertiam personam secretò potuisset aliter satis facere diffamato, non tenebatur exire in publicum, nec abstinere à sacramento Eucharistiæ: quia præceptum eò tendebat, vt ille restitueret. ¶ Iuxta formam horum capitulorum, scilicet. Quidam maligni. 5. quæst. 1. Et si sacerdos. De officio ordi. solent officiales excommunicare in genere eos, qui occultè iniuriam irrogarunt, aut dederunt damnum, putà eos qui occultè furtum fecerunt, aut fuste, aut gladio percusserunt. Et nescio profectò an plus nimio extendant iam modò hanc potestatem. Nam, quanuis id iure liceat, deberet tamen fieri in primis quando damna, aut iniuriæ grauissima sunt: vt putà pro bonis Ecclesiæ. Et deinde deberet admoneri in literis excommunicatorijs, quòd excommunicatio solùm fertur vt restitutio fiat damni & iniuriæ: aliàs multi decipiuntur, putantes quòd tenentur manifestare huiusmodi malefactores, vt puniantur: cùm tamen solùm teneantur malefactores restituere, & sciētes admonere illos vt restituant. Quòd si noluerint, tunc debent manifestare illis qui possint prodesse & non obesse: vt habetur in capitulo. Hoc videtur. 22. quæstione. 5. nam inquirere punitionis gratia non possunt, nisi illos qui laborant infamia aut indicijs.

¶ Ad tertium principale responsum est in cōclusione secunda: videlicet, excommunicationem generalem ferri posse, absque aliqua infamia præcedente.

¶ Et tandem ad postremam confirmationem respondetur, quòd quanuis prælati debent vigilare, nec sub dissimulatione præterire errata subditorum, tamen vias habent iure præscriptas cognoscendi crimina, quas nefas est transilire. Quare licèt peccata cognouerint, si non sint aduersus bonum publicum, nec sit accusator, nec infamia, nec indicia, eatenùs ius habent vt solùm fraternaliter corripiant.

QVAESTIO SEPTIMA.

TRVM quicūque iure interrogatur de secreto, iure teneat veritatē fateri. ¶ Ad partem negatiuam arguitur primo. Seruare secretū, vt suprà diximus, est officium fidei: & rebellare est vitium infidelitatis: secundum

dum prouerbium assumptũ: Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis est, celat amici commissum, sed virtus, nulli repugnat virtuti: ergo virtus obedientiæ nulla ratione compellit secreta reuelare.

¶ Et cõfirmatur. Virtus religionis (cuius actus est iuramentũ seruare) maior est quàm virtus obedientiæ: sed sæpe vsu venit, vt quis sub iuramẽto promittat fidem secreti, ergo tunc saltẽ, nullo modo licebit illud reuelare.

¶ Secũdò arguitur. Iugum Domini suaue est, & præcepta eius leuia: vt redẽptor ipse noster testatur Matthæ. 11. sed sunt casus plurimi, in quibus grauissimum esset hominem obligare ad reuelandum secretum: vt si ab aliquo exigeretur testimonium de crimine capitali aduersus patrem suum, aut aduersus filium aut vxorem: & maximé si reus ipse interrogaretur aduersus proprium caput: ergo tunc apparet neminem iure constringi secretum propalare, vnde Chrysostomus super epistolã ad Hebræos (quæ glossa citatur De pœnitent. distinctio. 1. capitul. Quis aliquando) Non tibi (inquit) dico, vt te prodas: sed reuela ante Deum viam tuam, vbi innuit neminem teneri reuelare crimen suum, nisi in sacramento confessionis.

Et confirmatur. Nemini licet sese occidere: & per consequens, nec tenetur quis actiuè concurrere ad sui homicidium: sed qui confitetur iudici crimen suum, sine cuius confessione iure reus occidi nequit, videtur agere aduersus seipsum: ergo in tali casu nemo tenetur veritatem confiteri.

¶ Tertio arguitur. Si non reuelare crimen occultum esset peccatum, quando quis iure interrogatur, eo esset, quòd omne mendacium est peccatum: sed potest quis citra mendacium veritatem celare: quia, vt exponit Augustinus in quæstione super Genesin, Abraham dicens de vxore: Soror mea est, voluit veritatem celari, non mendacium dici: ergo non reuelare crimen fieri potest absque peccato.

¶ Et confirmatur. Si celare secretum in iudicio esset peccatum, sequeretur id semper esse mortale: quia versatur in re graui: sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatur Minor. Quia sæpe mendacium illud in iudicio non est perniciosum, nec contra charitatem: sed solùm officiosum: vt quoties quis negat crimen vt seruet se aut amicum à periculo mortis. Et præterea secundum iura, licet reo in causa sanguinis corrumpere accusatorem aut colludere cum illo, vt scilicet tergiuersetur, aut abscondat veritatem: ergo à fortiori, si quis neget crimen proprium, non peccabit mortaliter.

¶ Sed in contrarium est, quia confessio criminis in iudicio sæpissime est necessaria ad bonum publicum: ergo id est in præcepto. Quod præsertim confirmatur ex illo Iosue. 7. vbi Iosue inquirens confessionem Acham ait. Fili mi da gloriam domino Deo Israel, & confitere: atque indica mihi quid feceris, nè abscondas.

IN HAC postrema quæstione huius secundi membri, operæpretium est in summa colligere casus vniuersos, in quibus quisque aut tenetur, aut ius habet secreta reuelare. Hoc enim potest contingere, aut in iudicio, aut extra iudicium. Extra iudicium, vt diximus membro primo, quæstio. tertia, primò tenetur quis de iustitia proprium crimen reuelare, quando per iniuriam abstulit famam alterius: vt si quis falsum dixit testimonium aduersus proximum, tenetur se retractare. Item ex charitate tenetur quis crimen alienum reuelare, quando est in præiudicium proximi, vt si non possum auertere à perpetrando homicidio, illum qui animatus est occidere: aut non possum latroni persuadere vt restituat magnum furtum teneor ex charitate, si possum sine detrimento meo reuelare illi qui iniuriam patitur, aut illi qui potest prodesse, & non obesse: & à fortiori, si peccatum vergit in malum publicum. Et præterea ius, & arbitrium habet quicunque reuelandi proprium secretum amico, ad capiendum consilium vel solatium. Et propter amicitiam, vt diximus, si amicus falso diffamaretur de crimine, quod ego commisi, liceret mihi forte me prodere, vt amicum purgarem infamia: atque adeò alijs forte modis id licet, vt supra insinuauimus.

¶ Sed in iudicio quatuor sunt personæ, quę tenẽtur crimina occulta quãdoq; reuelare: scilicèt actor, iudex, testis, & reus. Et de actore satis dictum est, quemadmodum quis teneatur: aut ordine correctionis fraternæ: aut per viam accusationis: aut iudicialis, aut canonicæ denũtiationis, crimina denũciare. Iudici verò & prælato absq; accusatore, aut infamia, aut indicijs, nullatenus licet crimina manifestare: vt suprà determinauimus ex capitul. Si tantum episcopus. sexta quæstione. secunda. capitul. Si sacerdos. de offic. ordina. & ex alijs similibus. Postquàm verò iudex legitimè cognouerit

crimen, debet reum in publico condemnare: nisi forsan denunciatus fuerit via correctionis fraternæ, & sit emendari paratus.

¶ Superest ergo vt dicamus de teste, & reo. De quibus respondetur ad quæstionem quatuor cōclusionibus.

1. Cōclusio Prima est generalis. Quicūque legitime & secundum iura interrogatur, tenetur quam scit veritatem palam confiteri: siue testis is fuerit, siue reus. Conclusio est Sanct. Thom. 2.2. quantum ad reum. quæstio. 69. articul. 1. & quantum ad testem. quæstio. 76. articul. 1. & facile probatur. Nam inter partes iustitiæ potissima est obedientia, quippe quæ pertinet ad iustitiam legalem: obedientia verò est, parere maioribus, quoties quid iustè præcipiunt: ergo eodem iure quo prælatus interrogat veritatem, subditus astringitur illam confiteri. ¶ Et confir. Bellum non potest esse iustum ex vtraque parte ita vt quis iustè alterum petat, & se iuste alter defendat: nisi forsan ex ignorantia, aut alter falsò putaret ius habere petendi, aut alter se defendendi, vbi ius non habent: ergo si subdito constat iudicem via & lege interrogare, respondere tenetur veritatem. ¶ Et secundò principaliter id probatur ex fine. Bonum publicum pacificè cōseruari non posset, nisi crimina punirentur: id tamen fieri nequiret: nisi iudex & testium testimonio & confessione rei causam cognosceret: ergo tam testis quàm reus tenetur, si modò legitimè interrogatur, veritatem confiteri. ¶ Et postremò id maximè confirmatur de reo, vbi maior apparet difficultas. Lex est sanctissima, vt nemo criminali sententia antequàm sit confessus cōdemnetur, nisi aut notorietate facti, aut testimonijs luce clarioribus possit conuinci, quòd si per legitima testimonia non confessus condemnetur, tamen non est ei deneganda appellatio: nec infligenda pœna, quoadusque crimē confiteatur, vt cauetur. l. Obseruare. C. Quorum appell. non recip. Sed illa lex perniciosa esset, nec posset seruari, si reus legitimè interrogatus, eadem lege nōn constringeretur veritatem confiteri: ergo quicunque legitimè interrogatur, iure tenetur veritatem respondere.

2. Cōclusio ¶ Secūda cōclusio. Tā negare quàm celare veritatem in iudicio, ex genere suo est peccatum mortale, licèt fiat sine iuramento. Probatur, quia, vt dicit Sanctus Thomas. 2.2. quæstione. 69. articul. 1. in solutione ad. 3. illud peccatum est contra iustitiam, & in re magni momenti, & per consequens est contra charitatem: quia negans veritatem in iudicio, siue reus sit, siue testis, sæpe iniuriā facit actori (vt putà quando proceditur per viam accusationis) qui cum iustè petat vindictam, iniustè diffamatur de calumnia, per negationem accusati: & semper facit iniuriam bono communi, atque adeo iudici, qui ius habet inquirendi veritatem: imò iniuriam facit Deo, cuius est iudicium: nam omnis potestas à Domino Deo est, & qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit Rom. 13. ¶ Et secundò probatur conclusio. Negantes veritatem in iudicio, quandoq; tormentis austerissimis iustè petuntur: quod nunquam liceret, nisi mortale esset & graue veritatem celare. Grauius tamen est negare, quàm celare: quia celare non dicit mēdacium, sed solam omissionem respondendi, quod quis tenetur. Et multò grauius esset, si negatio veritatis fieret cum iuramento: accumulatur enim tunc circunstantia peccati contra veritatem religionis. ¶ At verò, quia dictum est mendacium in iudicio esse mortale ex genere, dubium est, an ratione leuitatis materiæ possit esse in indiuiduo veniale. ¶ Dominus Caieta. 2.2. quæst. 69. articu. 1. dicit, quòd omne mendacium, quanquam sit in materia leuissima: nempè quod extra iudicium, esset veniale: in iudicio tamen est mortale: siue in foro sacramentalis confessionis, siue in foro exteriori. Verbi gra. Si quis in secreto confessionis interrogatus, an dixerit verbum otiosum, falsò id neget, peccat mortaliter. Et idem censet, si iudex in iudicio exteriori interroget de quocunque leui. Ratio Caietani est, quia tanta est obligatio dicendæ veritatis in iudicio, vt quanuis materia sit de se leuissima, tamen in iudicio efficiatur grauis. Itaque concludit Caietanus, quod quemadmodum periurium non solùm ex genere, sed in quacunque materia quantuncunque leuissima est semper mortale, ita mendacium in iudicio, licèt sit sine iuramento.

¶ Sed re vera (vt bona venia dixerim) & ratio Caietani leuissima est, & opinio eius nullam habet probabilitatem. Imò credo, quòd mendacium in iudicio potest esse veniale propter leuitatem materiæ, si fiat sine iuramento. Et primò, Caietanus est contra Sanctum Thomam: qui, quanuis in illa solutione ad tertium absolutè dicat, quòd mendacium in iudicio est peccatum contra charitatem, tamen inferius. q.70. ar.4. exponit se dicens, quod est mortale ex genere: vbi subinde insinuat, quod in indiuiduo potest esse veniale. ¶ Et arguitur ratione contra Caietanum. In materia fidei & charitatis & religionis potest contingere veniale peccatū ex leuitate materiæ: ergo pari ratione iniuria in iudicio & in sacramento potest esse venialis. Probatur antecedens. Nam furari obo-

lum

lum in Ecclesia est solùm peccatum veniale: & leuissimè percutere clericum. Imò, in materia fidei posset esse tam leuissimum verbum, vt esset venialis hæresis: ergo contaminatio iudicij & sacramenti per mendacium, si leuissimum sit, esset venialis. ¶ Et secundo arguitur. Peccatum ex genere mortale dupliciter fit veniale: aut ex defectu plenæ deliberationis: aut ex leuitate materiæ: sed potest esse peccatum veniale in iudicio ex defectu plenæ deliberationis: vt si subitò & absq; consensu cogitet quis mentiri in iudicio & in confessione: ergo eadem ratione potest esse veniale ex leuitate materiæ. ¶ Et tertiò arguitur. Quia si quodcunque mendacium in iudicio est mortale, tunc etiam tacere rem leuissimam, quam quis tenetur fateri, esset mortale: nam proinde est tacere & negare quod quis tenetur confiteri.

¶ Et quartò arguitur. Si quodcunque mendacium subditi in iudicio & in confessione est mortale, eadem ratione, quicunq; defectus iudicis & confessoris esset mortalis: quia pari ratione tenentur iudices fideliter tractare iudicia, qua subditi: consequens tamen nullus concederet. ¶ Et postremò peculiariter arguitur, quòd negare peccata venialia in sacramento non sit peccatum mortale: quia illa non sunt de necessitate confessionis: & ideò si sacerdos interroget illa, pœnitens non tenetur respondere: atque adeò si respondens mentiatur, non peccat mortaliter, magis quàm extra sacramētum. Nec facit satis responsio Caietani: videlicet, quòd quanquàm pœnitens non teneatur respondere, tenetur tamen, si respondet, dicere veritatem sub peccato mortali. Fundatur enim Caietanus in hoc, quòd fit iniuria grauis sacramento: & tamen argumentum probat, quòd postquam pœnitens non necessariò subditur confessori in materia venialium, non est mortalis iniuria mentiri in illa materia.

¶ Vnde ad argumentū Caieta. conceditur, ꝙ grauius est mentiri, etiam citra periurium, in iudicio, quàm extra: & grauius in sacramento, quàm in iudicio exteriori: respectiuè: scilicet, quòd veniale est grauius, & mortale grauius, non tamen ita vt in vniuersum mendacium, quod est veniale extra iudicium: fiat mortale in iudicio: nisi sit in materia principali, aut in his quæ possunt facere indicia, aut coniecturas pertinentes ad rem: vt si homicida legitimè interrogatur vbi erat tali hora, an talis gladius sit suus, tenetur sub mortali dicere veritatem, quemadmodum si interrogaretur de homicidio ipso de quo est diffamatus: quia illæ sunt, coniecturæ homicidij. ¶ Ad aliud de periurio concedimus omne periurium esse mortale, in re quantuncunque leuissima: quod propriè conuenit huic vitio, eò quòd impietas periurij stat in hoc quod Deus adducitur in testem falsi: & est falsitas in re leuissima, sicut in re graui: & ideò tam iurat falsum iurans me non leuasse festucam (si leuaui) quàm iurans, me nō occidisse hominem quem tamen occidi.

¶ Ex his sequitur tertia cōclusio. Si cōfessor nouerit eum, à quo iustè & legitimè petitur testimonium, nolle confiteri veritatem non potest eum absoluere, antequàm dicat testimonium, etiā si testimonium sit aduersus proprium caput: vt si homicida aut latro est in vinculis, & flagrat infamia, aut sunt indicia manifesta, aut semiprobatio (si ꝓceditur via accusationis) id est, vnus testis omni acceptione maior, & petitur ab illo confessio, non potest absolui antequàm veritatem palàm confiteatur. Et à fortiori si sit testis, cuius testimonium requiritur aduersus alium. Probatur: quia perseuerans in peccato nullatenus absoluendus est: sed legitimè interrogatus, non respondens secundum formam interrogationis est in peccato: quia implicat contradictionem, quòd quis sciat se iuridicè interrogari, & tamen, quòd non teneatur respondere: ergo huiusmodi homo nō est absoluendus. At verò cauendum est illis: ne imprudenter reuelent crimina: sed si reus noluerit parere iudici, non absoluant, & taceant: eò vel maximè, quòd iudices vtuntur illa cautela, vt fingant se velle occidere inconfessos: ea ratione, vt patefaciant delicta. ¶ At verò quia res est præcipui momenti, cauendum est confessoribus ne sint præcipites: id præsertim in causa mortis: aut vbi agitur de honore & fama. Primò, vt interrogatus teneatur respondere, requiritur, quòd interrogans sit verus & legitimus eius iudex. Vnde qui aliquo priuilegio exēpti sunt: vt putà si clericus interrogetur de crimine à iudice seculari: aut si reus per iniuriam extractus sit ab Ecclesia, quāuis esset infamia, adessentq; alia iura interrogandi, iustè potest veritatem, citra mendacium celare: & quanuis neget, mendacium non est nisi officiosum & veniale, nisi intersit iuramentum. 3. Cōclusio

Et præterea, esto interrogetur à vero iudice, requiritur vt circunstent merita quæ suprà statuta sunt: nempe, si processus fiat per correctionē fraternam requiritur, quòd reus priùs admonitus à prælato sit rebellis, & sit alius testis saltē præter denuntiantē, aliàs prælatus nō potest tanq iudex eū interrogare. Si verò procedatur via accusationis, requiritur semiprobatio, aut manifesta indicia. Quòd si procedatur

tur via denuntiationis canonicæ & inquisitionis, requiritur, quòd præcesserit infamia, quæ non à dyscolis, sed à fide dignis emanauerit: & præterea, quod infamia sit iuridicè probata, saltem per duos testes iurantes se audiuisse à pluribus personis fide dignis: vt doctores adnotant Decretorum. cap. Inquisitionis. & cap. Qualiter & quando. De accus. atq; adeò, vt probe notauit dominus Caieta. 2. 2. quæst. 69. art. 2. antequam reus teneatur respondere requiritur, vt ei constet iudicem iustè & legitimè interrogare. Cuius ratio præsto est: nam quemadmodum nemo tenetur legi ante eius promulgationem, ita nullus tenetur parere, nisi constet eum qui iubet esse prælatum, & iustè præcipere. Et quanquam vbi nullum est periculum in præstanda obedientia, non exigendum est à prælato, vt ostendat se iustè præcipere: tamen vbi agitur de periculo subditi, non tenetur aduersus se respondere: imò nec testis aduersus alium in re graui, antequam illi iuridicè cōstiterit iudicem iure præcipere. In quo vtinam non sit abusus iudicum, qui miseros homines compellunt crimina confiteri, antequam eis notum faciant ius quod habent interrogandi. Et addiderim ego quòd in re dubia, an videlicet iudex iuste inquirat nec ne, declinandum est in fauorem rei, maximè in causa mortis: quia peius esset in tali casu occidere hominem, quàm non parere iudici: & iura, potissimum in causa capitis, permultum fauent reis: de quo amplius in membro tertio. quæstione. 2. ¶ Hæc autem dicta sint, quando crimen non est eorum quæ vergunt in perniciem publicam: in quibus, vt supra dictum est, non requiritur tanta solennitas iuris ad interrogandum, aut reum, aut testes, quanta in criminibus priuatis: vt legibus optimè sancitum est: nempe, de crimine læsæ maiestatis in Extrauagan. Ad reprimendum. & de hæresi. ca. fi. De hære. lib. 6. vbi habetur, quòd in inquisitione horum criminum procedi posit simpliciter, & de plano & absque aduocatorum & iudiciorum strepitu & figura. Et subiungitur illic, quòd nomina testium & accusatoris non teneantur inquisitores manifestare hæreticis, quando testibus imminet periculum ab hæreticis: vt pote si essent personæ potentes. Vnde, à contrario sensu colligitur, quòd quando non imminet periculum, aut adest alia iusta causa, debent manifestari nomina testium accusatis, anteq̄ interrogētur de positionib⁹. ¶ Ex his colligitur hoc commēdandum corollarium, quòd quanuis in principio litis, & à reo, & ab actore exigitur iuramentum calumniæ, vt habetur in authen. Vt ligantes iurent. & C. de iureiur. propter calum. l. Cùm & iudicis. & extra. De iur. calum. capit. 1. & vna pars iuramenti sit, quòd interrogatus non negauit, quod verum esse credit: tamen si postea accusatus interrogetur de aliquo præter ius, non tenetur respondere, nec quanquam neget est periurus. Ver. gra. Iuramentum calumniæ exigitur sub clausulis generalibus: putà, quòd iurans credit se habere bonam causam, quod interrogatus non negabit, quod verum esse credit &c. Et ideò nihil periculi est, si exigatur statim in principio, ante publicationem testium. Sed si postea vigore illius iuramēti interrogetur reus in particulari de aliquo occulto crimine, de quo non est infamia nec indicia, quanquam celet non peccat, nec quāuis falsò neget, facit contra iuramentum, sed est simplex mendacium officiosum, & veniale. Probatur: quia iurans se non negaturum veritatem, intelligebat de veritate quæ interrogaretur legitimè & iuridicè: & quā uis ipse non intelligeret, tamen iura id interpretantur. Aliud esset si iuramentum exigeretur in particulari: putà, an occidisti Petrum: nam tunc, quanquàm exigeretur contra ius, peccaret mortaliter qui iurasset tūc falsò: quia nulla tunc potest fingi interpretatio, quæ excusasset à periurio. ¶ Vnde rursus subsequitur, quòd quanuis in principio posset exigi ab accusato iuramentum calumniæ, ante publicationem testium & meritorum causæ, tamen de positionibus in particulari non potest interrogari antequam illi constet quo iure interrogatur. ¶ Sed oriuntur hîc egregia dubia tam circa reum, quàm circa testes. Primum dubium est non dissimulandum: vtrùm quando fit inquisitio de crimine læsæ maiestatis aut hæresis, vbi non requiritur tanta solennitas ad inquirēdum, teneatur reus occultus qui non laborat infamia nec indicijs, si fortè interrogatur, confiteri proprium crimen. Exempli gratia. Est notorium crimen læsæ maiestatis: aut hæresis: vt putà, quia productæ sunt in compitis ciuitatis conclusiones hæreticæ: sed nullus est in tota vrbe qui infamia laboret de illo facinore, nihilominus fit inquisitio per vrbem (quàm diligentissimè fieri condecet) interrogantur ciues, an sciant quisnam sit in culpa, & fortè inter alios interrogatur ipse patrator sceleris, an teneatur confiteri se fecisse, cū nulla laboret infamia. Aut fortè edicto publico & generali iubet, vt quicūq; scierit aliquod crimen illud denunciet: an teneatur reus denūciare se. ¶ Et ad partem affirmatiuam est argumentum: nam certissimum est, vt enuntiauimus conclu-

1. Dubium.

conclusione prima, quod in quocunq; casu iudex iustè interrogat, subditus tenetur respondere: sed in tali casu iudex propter euidentiam & atrocitatem criminis, iuste interrogat absque speciali infamia: ergo & reus constringitur respondere. ¶ Et confirmatur: quia testes tenentur respondere: imò iniussi tenentur denuntiare, ergo reus pari ratione, saltèm interrogatus tenetur se prodere. ¶ Et confir. secundò: quia, vt diximus quæst. proxima, euidentia facti valet pro accusatore: sed si ille esset accusatus teneretur respondere: ergo. ¶ In contrarium est, quia iugum Domini suaue est: res tamē esset grauissima obligare quempiam, vt absq; aliqua infamia vel indicijs se prodat: imò hoc videtur contra ius naturæ: nam id perinde esset, atq; obligare aliquem vt se occideret: quare S. Thom. 2.2.q.69.ar.2. vniuersaliter dicit, quòd reus non tenetur respondere sine infamia, aut indicijs, aut semiprobatione. ¶ Respondetur ergo, vt diximus quæstione præcedenti, quòd quantuncunq; sint crimina huiusmodi aduersus Remp. nihilominus nō potest reus interrogari sine aliquibus indicijs aut infamia, aut coniecturis quæ ipsum propriè insinuent: licèt forsan non requirantur tam manifesta quàm in criminibus priuatis. Sed tamē possunt interrogari testes: imò edicto publico posset indici, vt quicunq; scientes denuntiēt: nam ipsi iniussi id tenentur denuntiare. Et ita intelliguntur iura citata, quæ dicunt sine strepitu iudiciorum licere inquirere. Neq; est par ratio de teste & de reo: nam testis ad obuiandum malo publico, de quo semper præsumitur periculum in futurum, tenetur denūtiare: sed reus, quia potest cessare à malo futuro, & scire nullum ex parte sua superesse periculū, non tenetur illa ratione se prodere. In quo casu non absurdè potest intelligi illud Chrysos. quod citatum est in secundo argumento. Nō tibi dico vt te in publicum prodas.

¶ Vnde ad formam argumenti respondetur, quòd iudex iustè interrogat, tanquàm testes, sed non tanquā reos, & ideò testes tenētur denuntiare alios: sed reus nō tenetur prodere se: imò iustè potest celare crimē dicendo se nescire, quis fecit: quia nescit vt dicat, vt infrà dicemus: & si dicat sine iuramēto se non fecisse, solùm erit peccatum officiosum & veniale.

¶ Et per hoc respondetur ad primam confirmationem: nam secunda nona est ad propositum: tunc enim euidentia non indiget accusatore, quando scelus est notorium & patrator sceleris. ¶ Alterum dubium est, si falsò procedatur aduersus innocentem, & interrogetur

2. Dubium.

de aliquo quod verè fecit: quòd tamen esset sufficiens indicium, vt cōuinceretur de crimine quod non fecit: vtrùm teneatur fateri veritatem? ver. gra. latrones occiderunt hominem in via, gladio fortè innocentis hominis, qui tunc illac transibat. Innocens ille accusatur posteà cum falsis testibus de homicidio, & interrogatē de illo. Verè negat. Sed rursus interrogatur an tali hora transiuit illac, & an gladius qui inuētus est in cadauere sit suus? Vtrū teneatur confiteri. Videtur quòd sic. Nam iudex iustè & legitimè interrogat, postquàm procedit secundùm allegata & probata.

¶ Respondetur, quòd nō tenetur confiteri, si periculum subiret, vt propter illam confessionem condemnaretur de homicidio: nam iudex non interrogat legitimè, nisi quia procedit ex falsa præsumptione: & ideò subditus nullam faciat iniuriam celando: & si negaret sine iuramento, solùm esset mendacium officiosum & veniale. ¶ Eodem modò si innocens falsò accusatur de adulterio, & ad illum finē interrogetur an intrauerit tali nocte, nō tenetur respondere: nisi forsan manifestè se posset compurgare. ¶ Sed de testibus est tertium dubium, vtrùm testis aliquando antequàm sit vocatus, teneatur sua sponte offerre se ad dicendum testimonium, an non teneatur, quemadmodum reus nunquàm vltro tenetur se prodere. ¶ Diuus Thom. 2.2. quæst. 70. arti. 1. hac vtitur distinctione. Aut testimonium requiritur .i. petitur & exigitur authoritate iudicis: & tunc non est dubium (quod in nostra prima conclusione assertum est) quin teneatur testis semper dicere testimonium, si legitimè interrogetur: putà de his quorum est infamia. Nam de occultissimis (inquit) nullus tenetur testimonium dicere. Si verò testis nō petitur, nec vocatur à iudice habente authoritatem: tunc aut testimonium est necessarium ad liberandum innocentem ab iniusta morte, infamia, aut alio damno temporali, & tunc tenetur testis iniussus se offerre ad testimoniū dicendum: iuxta illud Psal. Eripite pauperem & egenum, de manu peccatoris liberate. Et insinuat peccatum esse mortale, si quis in tali casu non se offerret ad seruandum innocentem: nam dicit in virtute id esse, consentire in malū innocentis. Si verò testimonium sit necessarium, solùm ad puniendum reum: tunc nullus tenetur se offerre in testem, nisi accersitus à iudice, quanquàm reus sit legitimè accusatus. Et addit Sanct. Thom. quòd testis non tenetur obuiare malo, quod incurreret accusans, si deficiat in probatione.

3. Dubium.

Verun-

Dubium. ¶ Veruntamen dubium est circa primum mẽbrum, vtrùm si quis timeat se vocandum esse in testem aduersus patrem, vel aduersus amicũ, possit se abscondere. ¶ Respondetur, quòd si testimonium illius non est simpliciter necessarium: quia possunt facilè inueniri alij testes: tunc non censetur grauis iniuria, si se abscondat. Si tamen eius testimonium sit simpliciter necessarium, tunc licèt non teneatur se offerre, tenetur tamen non se abscondere per fraudem, maximè si testimoniũ est necessarium, in fauorem tertiæ personę quę læsa est. Quod vel inde constat, quia si quis haberet instrumẽtum quo scripta est hæreditas, vel aliud quodcunque ius tertiæ personæ, & per fraudem illud celaret, aut se absconderet, nè compelleretur exhibere, profectò peccaret contra iustitiam, & teneretur ad restitutionem: ergo pari ratione peccaret, qui se abscõderet nè diceret testimonium necessarium alteri. Si verò solũ ageretur de pœna aut punitiõe patris vel amici, non video quod esset peccatũ, saltem mortale, si se absconderet testis: dummodò damna restituerẽtur. Vocatus tñ semper tenetꝰ cõparere.

2. Dubium. ¶ Sed maius dubium est circa secundum membrum: vbi ait Sanct. Thom. quòd quicũque tenetur, etiam non vocatus, se offerre ad dicendum testimonium, vt liberet proximum ab iniusto damno, sub peccato mortali. Arguitur enim cõtra hoc primò. Nullus tenetur succurrere proximo sub peccato mortali, nisi in extrema aut saltem graui necessitate: sit ergo casus, quòd innocens est in periculo quo iniuste mulctatur. 30. aut. 100. ducatis, vnde eum possum testimonio meo liberare. Ecce argumentum. Si ille esset pauper qui aliàs indigeret illis. 100. aureis: dummodò non esset grauissima necessitas, ego nõ tenerer illi dare saltem sub peccato mortali: ergo nec teneor iniustus dicere testimonium, vt leuem eum illo damno. ¶ Et secundò arguitur. Si quicunque teneretur se offerre ad dicẽdum testimonium in causa innocentis, sequeretur, quòd astringeretur subire quodcunque detrimentum, vt diceret tale testimonium: quia pręcepta naturalia non sunt pretermittenda propter aliquod detrimentum: sed consequens est falsum: ergo & antecedens. Probatur minor. Si ego non possem dicere testimonium ad liberandũ innocẽtem sine periculo vitę: quia videlicet pars aduersa me occideret, aut alia me afficeret iniuria, certè nõ teneor dicere testimoniũ: imò si non possem dicere tale testimonium sine periculo patris, aut amici, non videor mihi ad id obligari. Vt si pater, aut amicus meus occidit hominem coram me, & innocens accusatur de illo homicidio, & ego non possum testificari illum esse innocẽtem, quin patrem, aut amicum conijciam in vehementem suspicionem homicidij: atque adeò in periculum capitis: certè nemo me censeret iniustum si nõ me offerrem ad proferendum tale testimonium. ¶ Respondetur, Primum, aliter tenetur dicere testimonium testis requisitus, & interrogatus à iudice, aliter is qui à iudice non accersitur. Nam primus tenetur de iustitia: sed tamẽ qui non vocatur à iudice, solum tenetur se offerre ad liberãdum innocẽtẽ ex charitate: quod est maximè adnotandum. Sicut tenetur quicunque extinguere ignem ardẽtis domus vicini: & arcere latrones à domo proximi: quia vnicuiq; mandatum est de proximo suo. Et ideò qui non accersitur vel petitur à iudice, solùm tenetꝰ offerre se, sicut ad alia opera charitatis: vt puta, si id posset cõmodè sine notabili detrimento: & aliàs non tenetur, nisi forsan crimen vergeret in graue damnũ reipublicæ, vt crimen hæresis, aut læsę maiestatis: quibus malis ciues tenentur occurrere, cum aliquo detrimento proprio. Sed tamen qui accersitur à iudice: tenetur de iustitia comparere, & interrogatus dicere veritatem aduersus fratrem & patrem, & aduersus proprium caput, si legitimè interrogetur, vt suprà dictum est. ¶ Sed nunquid testis interrogatus à iudice, obstringitur dicere testimonium cùm periculo proprij capitis? Ver. gra. Ego sum testis homicidij perpetrati à Petro, & necessariꝰ: quia sine me homicidium probari nõ potest: sed si testimonium dixero: certus sum me necatum iri ab amicis Petri: vtrùm teneor testimoniũ dicere. A parte enim affirmatiua est argumentum: quia legitimè interrogor à iudice: atq; adeò teneor de iustitia parere. Sed à parte negatiua est argumẽtũ, quòd lex esset grauissima, quę me in tali casu obligaret subire mortem: cùm essem innocens. ¶ Respondetur, quòd in tali casu testis non tenetur dicere testimonium: quia iugum Domini suaue est: quòd proinde nõ præsumitur nos obligare subire mortem in tali casu. Quare eiusmodi testis posset se abscõdere, & vocatus fugere, & interrogatus occultare veritatem: dummodò non mentiretur. Imò testis posset eodem modo excusari à testimonio dicendo, si timeret exceptionem à parte aduersa, vnde graui infamia notaretur.

¶ Ad primũ ergo argumentũ dubij principalis respõdetur, quòd arctiùs tenetur q̃s liberare innocẽtem à damno. 100. aureorum, quod accepit per iniuriam, quàm à simili miseria, quam

quam patitur in paupertate, licèt ad vtrumq; teneatur ex charitate. Primo quia maior est necessitas proximi quando patitur detrimentum per iniuriã. Et prætereà quia facilius quis potest succurrere proximo dicendo testimonium, ne priuetur. 100. aureis, quàm dando illi eleemosynam. 100. aureorum. Quemadmodũ ego teneor arcere latrones, si facilè possum dũ deprædantur domum proximi: & tamen post expoliationem non teneor dare tam largam eleemosynam. ¶ Per hæc quæ dicta sunt soluitur dubium: vtrùm quando quis accipit damnum, eò quòd ego non dixi testimoniũ, tenear ego restituere damnũ. ¶ Respõdetur enim, ꝙ si ego teneor de iustitia dicere testimonium, & possum dicere sine graui detrimento meo: vt si ego legitimè interrogor à iudice & celo veritatem vnde agitur damnum proximi: teneor quidem ad restitutionem. Si tamen solùm teneor ex charitate: vt in casu secundi membri S. Tho. quia videlicet non vocor à iudice, sed tamen possum liberare innocentem: tunc licèt peccem cõtra charitatem, nõ me offerendo, nõ tamen teneor ad restitutionẽ. In tertio mẽbro S. Thom. est prætereа dubium, dũ dicit quòd nullus tenetur offerre se ad dicendũ testimonium quod solùm est necessarium ad puniendum reum legitimè accusatum: quanquàm sit periculum accusanti deficiendi in probatione. Arguitur nanq;. Sunt casus in quibus quicunque tenetur accusare reum: vt putà de crimine quod vergit in perniciem publicam, vt quæstione. 5. definitum est: ergo in eisdem tenentur testes testimonium dicere. Probatur consequentia: quia si ciues tenentur occurrere publico malo Reipublicæ accusando: ergo à fortiori, testimonium dicendo. Et prætereа iniqua esset conditio accusatoris & testis, si casu quo alter teneretur accusare, alter non teneretur testificari: nam tunc accusator sine culpa sua deficeret in probatione. ¶ Respõdetur cum dño Caieta. in eodem loco, quòd S. Thomas solùm intelligit testem non teneri offerre se ad dicendum testimonium vt reus puniatur, in causis priuatis: putà quando quis accusauit in causa propria, vbi non compellitur accusare: nam tunc ipse se obiecit periculo deficiendi in probatione: quia poterat non accusare: & ideo testis non tenetur liberare eum illo periculo.

At verò in casu quo quis tenetur accusare propter bonum publicum, non negaret S. Thom. testes teneri ad accusandum.

¶ Quarta & postrema cõclusio. Nihil obstat fides quã quis secreti promisit, etiã si iureiurãdo se astrinxerit, quominus teneatur secretũ detegere: si id modò in iudicio via & ratione petãtur. Probatur: quia fides secreti & iuramẽtum non habet vim obligandi contra ius: nec præiudicium parat iudici, quin possit compellere subditos; quando necessum fuerit. Eadem ratione, vt diximus suprà, nulla fide aut in iuramento secreti obstante, tenetur quicunq; etiã iniussus reuelare secretum, quod est in præiudicium Reipublicæ, aut tertiæ personæ: quod notat S. Thom. 2.2. quæstio. 70. articu. 1. ad. 2. Attamen quod via sacramenti cõfessionis notum est, nulla prorsus de causa reuelare licet, quanquàm sit in præiudicium totius mundi: quod latiùs quæstio. vltima tractabimus. Docendi tamen sunt literarum ignari, quòd nõ cadunt sub sigillo confessionis quæ vulgo dicuntur in confessione. Sunt enim qui vt arctiùs obligent ad secretum, signant se signo crucis, & flectentes genua dicunt se committere secretũ in confessione: cùm tamen, vbi quis non confitetur omnia sua peccata cum intentione accusandi se, nullum est sacramentum: atque adeò nec interuenit sigillum confessionis vt illud secretum reuelare sit sacrilegium. Quare illæ cæremoniæ non sunt permittendæ.

¶ Ad primum argumentum principale respõdetur per quartam cõclusionem, quam modò posuimus: officiũ enim nullũ est virtutis, nisi vestiatur debitis circunstantijs. Quare quicunque fidem suam alteri astrinxit, iure ipso interprete, intelligat id facere secundũ ius, atq; adeò quando legitimè authoritate iudicis reuelat secretum, nihil infidelitatis admittit.

¶ Et eadem ratione respondetur ad confirmationem: quia iuramentum non potest contra ius obligare.

¶ Ad secundum respondetur, ꝙ quanquàm id videatur durum, vt quis aduersus patrem, & aduersus proprium caput, dicat testimonium, tamen quia ad pacem & tranquillitatem reipublicæ necessarium est, nimirum si Deus iure naturali propter bonum nostrum id nobis præceperit. Naturale enim est, vt corpus mẽbra propter suam salutem exponat. Atqui illud Chrysostomi: Non tibi dico vt te prodas, solùm id sonat, vt nullus sua sponte, nisi authoritate publica legitimè compulsus se in publicum prodat: sed satis est si sacerdoti tanquàm Deo secretò confiteatur.

¶ Ad tertiũ respõdetur, ꝙ nõ solũ tenetur qui legitimè interrogatur non negare veritatem (quod esset mẽdaciũ) sed etiã tenetur non tacere aut celare per æquiuocã responsionẽ: quia licèt tacere non esset mendacium, esset tamẽ iniustitia & inobedientia.

¶ Ad primum membrum confirmationis iam responsum est, quòd de genere suo negare veritatē in iudicio est mortale: sed tamen in individuo potest esse veniale, propter paucitatem materiæ. Ad alterum respondet S. Thom. 2. 2. quæstio. 69. articu. 2. ad primum, ꝙ quanquàm reus qui legitimè accusatur, peccet colludēdo cum accusatore, id est, componēdo pacem cum illo nè accusetur, tamen non imponitur ei pœna legis, sicut accusatori si colludat cum accusato. Quia, cùm omnium terribilium terribilissimum sit mors, indulgendum est accusato, si recuset mortem, quāuis eam dignè fuerit meritus. Quod tamen dicit S. Tho. videlicet tam reum quàm actorem peccare colludentes: suprà nos exposuimus, vt intelligatur quādo accusator tenetur accusare: putà dum crimen est in perniciem publicam: quia in criminibus priuatis nullum peccatum est accusatorem cessare ab accusatione: atque adeò nec accusatum componere pacem cum accusatore. Et hæc de secundo membro.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrùm qui præter ius interrogatur de secreto crimine, respondere teneatur veritatem.

¶ Ad partem affirmatiuam arguitur primò. Apostolus Colos. 3. Filij (inquit) obedite parentibus ꝑ omnia. & subdit. Serui obedite per oīa dominis carnalibus. &. 1. Petri. 2. Serui subditi estote in omni timore dominis, nō tantum bonis & modestis, sed etiā discolis. ergo quicquid prælati, etiā iniqui, præcipiant, tenemur parere. ¶ Secundò arguitur. Prælati sunt ministri Dei, secundū illud. 1. Corinth. 3. Sic nos æstimet homo sicut Dei ministros. & Gal. 4. Sicut angelum dei excepistis me, sicut Christum Iesum, ergo prælatis vt deo obediendum est: sed Deo obediendum est ad nutum: in hoc enim obedientia Abraham cōmendatur, quòd cùm filium innocentem iuberetur occidere, quod iuri naturali tam apparebat contrarium, nihil cunctatus parere parauit: ergo & prælatis ad nutum est obediendum.

¶ Et tertiò ad rem propiùs arguitur. Iudicum atq; prælatorum munus, est bonos facere ciues: vt author est Aristot. 5. Ethico. sed multò eos facerent meliores, si omnia subditorum crimina essent illis manifesta: nam tunc cognoscerent gregem intus & in cute: & quanuis non possent secreta crimina iuridicè punire, iuuarent tamen subditos, tanquam patres consilijs & exhortationibus: ergo commodum esset subditis, si ius esset prælatis quodcunq; secretum crimen interrogare: atque adeò esset subditis obligatio veritatem respondere.

¶ Et confirmatur. Media ordinantur in finem: finis autem ciuilis vitæ est, vt ciues boni fiant: at si subditi tenerentur quæuis occulta crimina prælatis patefacere, re vera illo metu deterrerentur à peccatis: nā, vt sexta quęstione præcedentis mēbri adnotauimus, propterea deus in antiqua lege voluit, vt occultum adulterium mulieris sacrificijs detegeretur, & peccatum secretum anathematis disquireretur sortibus, vt nec in abscondito, quis auderet id genus flagitia perpetrare: condecet ergo vt prælati queuis subditorum peccata cognoscant: atque adeò subditi tenentur ea quālibet occulta reuelare.

¶ Sed in cōtrarium est, quòd oportet deo magis obedire quàm hominibus, Actuum quinto. ergo quando prælati quid cōtra ius præcipiūt non est illis obsequendum: quia infideliter gerunt ministerium dei.

Ost quàm superiori membro pro captu nostro tractauimus rationem de tegendi secretum, quando via & iure inquiritur, subsequitur, vt in hoc membro tertio rationem tegendi perse quamur, nempè quando quispiam contra ius de secreto interrogat. Vbi quatuor disputabimus quæstiones: primā, quādo quis per manifestā iniuriā interrogatur, an teneat respōdere: secundā, an semper in re dubia teneamur veritatē fateri prælato: tertiā, quibꝰ amphibologijs se possit subditꝰ iniustè interrogatꝰ protegere: atq; adeò postremā, quid prius perpeti debeat homo, quàm secretum pandat, quando iniustè interrogatus non se potest defendere.

¶ Ad primam ergo quæstionem respondetur quatuor conclusionibus. Prima. Extorquere secretum alienum præter ius, est genere suo graue peccatum mortale. Probatur. Extorquere secretum crimen alienum è genere suo est in detrimētum famæ: sed damnum in fama est graue, cùm fama sit præcipuum hominis: ergo illud est contra charitatem, atque adeò peccatum mortale. Adde quòd extorquere secretum ab homine grauius est, quàm reuelare secretum alienum. verbi gratia. qui sponte sua reuelat secretum alienum, & qui fraude aut vi compellit alium, vt reuelet secretum, vterque genere actus peccat contra famam proximi: nam ex cognitione criminis quod proximè sequitur, est infamia illius qui crimen admi- 1. Cōclusio

admisit. Alia verò damna consequuntur non nunquam de per accidens: sed qui per fraudem & maximè qui per vim secretum extorquet, grauius peccat ratione violentiæ: quæ potissimum causat inuoluntarium: atque adeò auget iniuriam. At verò quemadmodum reuelare secretum alienum ex genere suo leuius peccatū est, quàm homicidium aut adulteriū, grauius verò quam furtum, vt dictum est quæstio. 2. membri primi. ita & extorquere: quia vtrunque est contra famam proximi: quod est bonum medium inter vitam & bona exteriora temporalia. ¶ Secunda conclusio. Prælatum aut iudicem extorquere præter ius secretum à subdito, grauius peccatum est, quàm si persona priuata id faceret. Primò, quia prælatus qui est virtutum exemplar, arctiùs obligatur ad omne officium virtutis, quàm priuata persona. Et præterea, quia magis tenetur diligere subditum (vt pote tāquam filium) quàm priuatus homo proximum suum. Et postremò quia prælatus est custos iustitiæ, ad quem ciues concurrunt tanquam ad iustitiam animatam, vt dicit Aristo. quinto. Ethicorum. ob idque si quid contra iustitiam committit in subditos, multò grauiùs peccat quàm si persona priuata id faceret. Quod vtinam iudices & magistratus ob oculos semper haberent.

2. Cōclusio

3. Cōclusio ¶ Tertia conclusio. Subditi non tenentur obedire prælatis, præcipientibus secreta pandere contra ius: quod latè superiori membro expositum est: vt putà vbi non præcesit infamia, aut indicia, &c. Intelligitur quando constat subdito iniustitia prælati: nam quādo est dubium, id disputabitur quæstione sequenti. Probatur. Iudex est lex viua (vt inquit Arist. quinto. Ethico.) lex autem nulla est obligatoria, nisi quatenus deriuatur à lege diuina: quæ est prima regula omnium agendorum: vt docet S. Thom. 1. 2. quæstione. 93. artic. 3. quemadmodum omnia mobilia naturalia mouētur à primo mobili: ergo quando prælatus præcipit aliquid contra ius, tunc præceptum eius non est obligatorium: quia non est secundum legem diuinam: & per consequens, nec subditi tenentur tunc parere. Vnde glossa Augustini super illud Roma. 13. Qui resistunt: ipsi sibi damnationem acquirunt. Si quid (inquit) iusserit: scilicet potestas quod non licet hic sanè contemne potestatem, timendo potestatem maiorem. Et infert. Ergo si aliud imperator aliud Deus iubeat, contempto illo obtemperandum est Deo. Et explicatur aliter hæc ratio. Iudex nullam habet virtutem mouendi subditos, nisi per iustitiam, cuius est custos: sicut cœlum per motum & calorem mouet ista inferiora: ergo quando aliquid præcipit contra iustitiam, nullam habet virtutem motiuam: sicut cœlum sine calore & motu non moueret. Et secundò probatur. Sicut qui iubetur aut interrogatur à non suo iudice, non tenetur parere: ita nec qui interrogatur à iudice contra legem: si quidem iudex non potest nisi per legem obligare. Quare. 32. distinctione capitul. Erubescant. habetur, quòd secretorum solus Deus est iudex: ac si dicat: qui de occultis præter ius interrogant, in hoc non sunt iudices. ¶ Et postremò arguitur. Quemadmodum, vt quæstione proxima diximus, repugnat, prælatum quicquam iustè præcipere, & subdito licere non obedire (quia tunc bellum esset iustum ex vtraque parte) eadem ratione repugnat, prælatum quicquam iniustè præcipere, & subditum obligari ad obedientiam: quia sicut lex iniusta non obligat, ita nec præceptum iniustum. Vnde ijdem canones: putà Inquisitionis, & Qualiter & quando. El segundo. De accusatio. qui cohibent prælatos contra ius inquirere, faciunt subinde subditis facultatum contra ius non respondendi.

¶ Quarta conclusio. Quanuis prælatus interroget secretum crimen sub sententia excommunicationis, vel sub quacunque alia pœna: si modò constet crimen esse occultum, nec habere ius inquirendi, non tenetur subditus obedire, nec propterea incurrit in foro conscientiæ sententiam excommunicationis. Conclusio manifestè consequitur ad præcedentem: nam excommunicatio nullatenus incurritur: nisi propter inobedientiam: vt habetur Matthæi. 18. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. & capitu. Nemo episcoporum. 11. quæstio. 3. habetur nullum posse excommunicari, nisi manifesta peccati causa: sed quando iudex contra ius quid præcepit, tunc subditus qui non paret, nec est inobediens nec peccati reus: ergo nullatenus potest excommunicari. Et secunda quæstion. 1. capitul. Multi. habetur quòd nullus posit excommunicari, nisi sit sponte confessus, aut in iudicio conuictus: quod in casu conclusionis non contingit. ¶ Syluester in verbo, Correctio. 69. asserens priùs hanc nostram conclusionem, adnotat præterea, quòd quanuis prælatus in aliquo casu non posset cogere subditum ad reuelandum secretum, si id nihilominus præcipiat sub sententia excommunicationis, parére debet subditus, aliàs incurrit excommunicationem quantum ad pœnam, li-

4 Cōclusio

 cèt

eèt non cõmittat culpam. Quibus verbis submouetur vulgata illa quæstio, an sententia excommunicationis iniqua, quando non est nulla; nec continet intolerabilem errorem liget.

Dubium.

Quam nos in quart. distinct. 8. latè disputauimus, vbi eam tractant theologi: canonistæ verò .11. quæstio. 3. capitu. 1. & capitul. Qui iniustus. & ca. Sacro. De sentẽ. excõmunicationis.

¶ Notant doctores tres gradus peruersæ sententiæ excommunicationis. Est enim sententia nulla: vt putà, quæ à non iudice procedit: & est sentẽtia continens intolerabilem errorem: vt putà, manifestissimum omnium iudicio, licèt procedat à verò iudice: & est sententia iniusta citra intolerabilem errorem: aut ex parte iudicis, quia scilicet ex odio prolata: aut ex parte causæ, vt pote quia aut nulla est, aut non legitima: aut ex defectu ordinis iuris: vt docet S. Thom. 5. distin. 88. quæstio. 2. articul. 1. quæstio. 4. Dicit ergo Syluester loco citato: vt perseueremus in exemplo de secreto, quòd si quis præcipiat illi qui non est ei subditus, sub sententia excommunicationis reuelare secretum, tunc non obediens non incurrit sententiam, quia est nulla: itidem si prælatus præcipiat sub sententia excõmunicationis, vt quicunq; subditorum sciuerit aliquod crimen illud pandat quanuis nulla sit infamia, aut indicia, nec illud possit legitimis testibus probari: tunc subditus non obediens non incurrit: quia illa sententia continet intolerabilem errorem. Qui enim probare non potest crimen, nullo modo tenetur denunciare, nisi forsan in correctione fraterna. At verò si prælatus iusserit sub sententia excõmunicationis, vt quicunq; sciuerit crimen quod legitimè potuerit probare, quanuis nulla sit infamia aut indicia: tunc (inquit) sententia quidem iniqua est: quia nullus potest compelli manifestare crimen quod non laborat infamia aut indicijs: tamen quia sententia nec est nulla, nec continet intolerabilem errorem, ligat. & intelligit quo ad pœnam.

¶ Adrianus in quolibet. quæstio. 6. mouet in genere, vtrùm sententia excommunicationis, quæ nec est nulla: nec continet intolerabilem errorem obliget in conscieẽtia. Et dicit. S. Tho. & Palud. & Richard. in. 4. distin. 18. tenere partem affirmatiuam: & Alexand. quart. P. quæstio. 82. membro. 1. quibus tamen ipse contradicit. Et idem videtur tenere Gratianus. 11. quæstio. 3. cap. Qui iustus est. quem sequuntur multi canonistarum, confirmantes suam sententiam illo celebri dicto Gregorij, quod refertur eadem causa & quæstione capit. 2. Sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timenda est. At verò quia hic non est locus disputandi hanc quæstionem, satis est si dixerimus quæ ad rem pertinent præsentem. Primum omniũ certissimum est, nec vlla potest ratione dubitari, q̃ vbi simplex præceptũ non obligat, quia procedit ab iniusta causa, illic nec sententia excommunicationis potest ligare in conscientia, vt sit culpa non obedire: nisi modò cesset contẽptus. Verbi gratia. in casu posito Syluestri, si prælatus præcipiat sub excommunicatione subdito reuelare secretum, quod nec infamia laborat nec indicijs, quod tamen possit legitimè probari, sententia illa non obligat ad culpam, nec est aliquod pecatum nõ obedire, hoc est manifestum: quia nullus potest excommunicari nisi propter inobedientiam: vt iam modò dicebamus, iudex verò obligare non potest nisi per legem & iustitiam. Quando ergo quid præcipit contra legem, nulla est obligatio præcepti, atq; adeò nec in subdito est peccatum inobedientiæ, licèt non pareat. ¶ Et confir. quia aut iudex procedit ex falsa præsumptione, putans habere ius, quod tamen non habet: & tũc clarum est quod non ligat innocentem, postquam, si veritatem nosset, non excommunicaret innocentem: aut procedit ex passione vel malitia, & tunc à fortiori non ligat: nam quis dicat iniquitatem iudicis contra ius ligare subditum quoad culpã? Vnde Gelasius Papa. 11. q. 3. c. Cui est. Si iniusta (inquit) sentẽtia est, tanto curare eã nõ debet, quãto apud deum & ei⁹ ecclesiã neminem potest grauare iniqua sñia. Ita ergo ea se non absolui desideret, qua se nullatenus prospicit obligatũ. Et August. eadẽ causa &. q. c. Illud planè. Si quis fideliũ iniustè fuerit anathematizatus, potiùs ei oberit qui facit, q̃ qui hanc patitur iniuriã. Et Hierony. Qui non recto iudicio foras mittitur, si nõ ita egit vt mereretur exire, nihil læditur, ex eo q̃ nõ recto iudicio ab hoibus videtur expulsus. 24. q. 3. ca. Si quis non recto. Nihil ergo ligat sentẽtia ex iniusta causa procedẽs, quoad culpã, si non obediatur. Eadẽ ratione si sit iniqua ex defectu notabili ordinis iuris. Secus si fuerit iniqua ex intentione iudicis: quia videlicet ex odio fert illam: nã tunc nihilominus ligat, si aliàs est iusta Nec est aliquis (qđ ego viderim) qui oppositũ huius teneat. Quocircà Adria. ait q̃ S. Thom. & alij quos citat, videntur tenere sententiam excõmunicationis iniquam ligare in conscientia, si intelligat illos tenere esse culpam non obedire, certè id falsò illis imponit: nam verba. S. Thomæ. in loco citato sunt hæc. Quando sententia excommunicationis est iniqua ex parte causæ, aut ex defectu ordinis iuris,

dum

dum tamen non sint nulla, tunc habet effectũ, & subditus debet obedire, & erit ei ad meritũ & vel absolutionem petere, vel ad superiorem recurrere. Non dicit quòd erit culpa non obedire: sed quòd erit meritum pati illam pœnam iniustè: scilicet, non cõmunicare sacris. Et hæc est intentio Alexand. Richar. Syluestri, & credo Gratiani & omnium.

¶ Ex quo sequitur secundò, quòd si verum sit excommunicationis sententiam aliquo modo iniquam ligare, intelligendum est in foro exteriori quoad pœnam: vt in exemplo posito, si prælatus præcipiat subditum reuelare crimen quodcunque, quod probare possit quanuis nõ flagret infamia: certè nulla culpa est nõ obedire; tamen qui inuentus fuerit non obedire, excludetur à sacris, & à fidelium communione: quia non admittetur excusatio subditi dicentis non teneri, quia nulla erat infamia, nec indicia: nam præsumẽdum est iustum esse præceptum prælati: aliàs deberẽt prælati quotiescunq; quid præcipiunt, manifestare quo iure id faciant: quod esset in detrimentum gubernationis. Et propterea dicit S. Tho. quòd erit meritum subdito pati illam pœnam iniustè.

¶ Sed addiderim tertiò, quòd eiusmodi iniqua sententia, excommunicati non priuantur suffragijs & orationibus ecclesiæ: vt scitè notauit Adrianus loco citato, & Palud. 4. dist. in. 8. quæstio. 1. cõclusione. 4. Nam ecclesia non cẽsetur iniustè velle quenquam lędere, in re tam graui. Nec oppositum huius (putò) sentit S. Tho. vt Adria. illi impingit. Nũquã enim dixit S. Tho. quòd taliter excommunicatus priuatur suffragijs ecclesiæ: sed verba eius loco citato in solutio. ad. 1. sunt hæc. Excommunicatio gratiam Dei subtrahit, nõ gratum facientem, sed aliquã dispositionem illius: putà cõmunicationem in sacris & cum fidelibus.

¶ Postremò notandum est, ꝙ si quis sentẽtiam excõmunicationis, quamlibet iniquam cõtemnat, cõtemptus erit peccatum: vt putà si negligat absolutionem petere ad cautelam, cũ facilè posit: vt si in publico dicat se nihili facere iudicem &c. Et hic est sensus verborũ Gregorij. Sẽtentia iudicis, siue iusta siue iniusta, timẽda est: id est, non contemnenda.

5. Cõclusio ¶ Quintam & postremam cõclusionem principalem adiecerim. Quando iudex iniuria extorquet secretum subditi, nõ potest fortè per illam cognitionem vltra procedere, sed quicquid inde dimanet iniustum est. Verbi gratia: Si iudex tormentis sine infamia & indicijs, iniustè extorquet crimen, non potest, aut ad punitionem, aut certè ad inquisitionem procedere, quanquam reus manifestet testes, per quos potest conuinci: saltem si secretum extorsit per metum grauem: & præterea, si non sequatur scandalum propterea quòd non punitur. Probatur conclusio: Quicquid ex iniuria iudicis manat iniustum est: nam iniustitia causæ permanet in effectu: ergo quando cognitio criminis est iniusta, quicquid inde procedat est iniustum: atque adeò quassandum & irritandum. Dixerim, si per grauem metum extorqueatur: nam si iudex leuiter minaretur tormenta subdito, nisi crimen proderet, atque adeò subditus ex leuitate animi illud proderet, & detegeret testes & indicia, non sum adeò certus, quòd non posset iudex procedere ad inquisitionem. Nam quanuis iudex aliquam tunc fecerit iniuriam, tamen non tam censetur iudex extorsisse, quàm reus liberè propalasse.

¶ At cõtra cõclusionem est graue argumentũ. Esto, iudex per grauissima tormẽta extorsisset ab aliquo crimẽ occultũ, atque adeò indicia, & testes quibus possit conuinci. Tunc videtur, ꝙ iudex non posset deserere causam, & cessare à vindicatione sine graui scandalo: & maximè si crimẽ illud esset fœdissimũ, vt grauissimus incestus, aut peccatũ cõtra naturam, quod per cõfessionem ipsius rei esset iam publicum, & certissimum in toto populo.

¶ Respondetur, ꝙ forsan in tali casu iustè posset procedere iudex ad inquisitionem & punitionem, ad sedãdum scandalũ: tametsi certè res est dubia: quã nos aliorũ iudicio cõmittimus.

¶ Sed nascitur ex hac conclusione dubiũ, vtrũ si iudex nouerit crimen aut indicia, per iniuriã quam non ipse, sed alia persona priuata intulerit, possit procedere ad inquisitionem & vindictam? Et videtur quòd nõ: postquam cognitio processit ex iniuria. Dubium.

¶ Respondetur, quòd iniuria illata extra iudicium à priuata persona: nihil obstat quominus iudex possit inquirere. Vt si Petrus secretò occidit hominem, & filius occisi suspicatus Petrum fuisse occisorem tormentis & minis extorqueat ab illo cõfessionem & testes quibus possit conuinci, & tandem eum deferat in iudicium, tunc posset iudex procedere: quia nihil sua interest quomodo alter extorserit confessionem. Hoc tamẽ vnum strictè admonuerim, vt si cognitio criminis (qualecunque sit) ortum habuerit ex confessione sacramentali, tunc (quicũque ille fuerit qui secretum aut extorserit aut propalauerit) nullatenus licebit ad inquisitionem aut ad pœnam procedere iudicialem. Exemplĩ gratia. Si sacerdos sacrilegus

gus reuelauerit confeſsionem homicidij: ac demum per ora deuenerit in aures iudicis, conſtiteritq; iudici, via id ſacramenti dimanaſſe, tūc nullo modo poteſt illud iudicia liter inquirere aut punire: & ſacrilegium cōmitteret inquirendo aut puniendo. Probatur. Quæ in ſacramento ſacerdoti detegūtur, dicunt tanquàm Deo: ergo in quaſcunque aures eiuſmodi ſecreta deueniant, reputari debent acſi prorſus neſciantur: quæ proinde ſi reuelentur, grauis ſit iniuria ſacramento & religioni. Et præterea oppoſito dato periret ſacramentum confeſsionis: quod tamen ſummè neceſſarium eſt in eccleſia dei. Nā deterrerentur homines à confeſsione, ſi vel ſuſpicarentur aliquod inde detrimentum eis poſſe vlla via parari. Eadem ratione ſi laicus audiens cōfeſsionem quæ fit ſacerdoti, confeſsionem reuelaret: atq; adeò ſi laicus habitum mentitus ſacerdotis, confeſsionem audiret, & in publicum produceret, nefas eſſet iudici ad inquiſitionem aut punitionē inde procedere. Quocirca cauēdum præſertim eſt prælatis cùm aliquid via confeſsionis, ſiue per iniuriam, ſiue per imprudentiam confeſſorum aut confitentium nouerint, ne illud prætendāt iudicialiter aut inquirere aut punire. De quo latiùs quæſtione vltima.

¶ Ad primum argumētum reſpondetur, quòd verba Apoſtolorum id ſolùm ſonant: vt filij & ſubditi per omnia obediant parentibus & prælatis, in quibus iure illis ſubduntur.

¶ Ad ſecundùm reſpondetur, quod quanuis prælati omnes ſint Dei miniſtri, non tamen habent abſolutam, & infinitam poteſtatem, ſicut Deus. Dei enim intellectus eſt regula infallibilis ſuæ voluntatis, vt quicquid ipſe iudicauerit bonum, eò ſit bonū & æquum, quod ipſe ita iudicauit. Homines verò quia falli & fallere poſſunt, habent præſcriptas regulas & leges: quas ſi prælati tranſgrediantur, non habent vim ligandi ſubditos: habent enim poteſtatem, non in deſtructionem, ſed in ædificationem. 2. Corinth. 13.

¶ Ad tertium reſpondetur, quòd quia in hominibus nihil poteſt eſſe perfectum, ita prouidendum eſt huic bono, vt non detur occaſio alterius mali. Et in propoſito, ſi omnes prælati perfectiſsimi eſſent, forſan expediret vt omnes cognoſcerent intima cordis ſubditorum: vt per hoc ſubditi arcerentur à peccatis: ſed tamen cùm rari ſunt illi, periculum eſſet ex alia parte, ſi ſcirent omnia occultiſsima peccata: nam fortè illa imprudenter proderent. Et præterea non eſſet tantus amor prælati erga ſubditos: nam vix inueniret quos poſſet ex corde diligere: adeò ſunt multa occulta hominum crimina. Et poſtremò. Iugum Dñi ſuaue eſt: quare noluit obligare homines ad rem tam difficilem, vt prælatis occultiſſima peccata manifeſtarent. Inde enim ſacramentum confeſsionis exiſtimatur adeò difficile, ꝙ homines obligat intima cordium confiteri: quæ proinde confeſsio ſoli Deo & eius vices gerenti fuit expediens vt fieret.

QVAESTIO SECVNDA.

Trùm ſubditus teneatur obedire prælato interroganti ſecretum, quotieſcūq; dubitat iure ne interrogetur, an iniuria. ¶ Ad partem affirmatiuā arguitur primò. Quicunque rem poſsidet, quāuis dubitet ſua ſit nec ne, iure vtitur ea, quoadusq; certus ſit ſententia iudicis, vel alia via, rem non eſſe ſuā: vt legitur vtroque iure. c. Si virgo. 34. q. 2. & glo. c. fin. de præſcri. &. l. Qui ſcit. ff. de vſur. ſed prælatus eſt in poſſeſsione reſpectu ſubditorū: ergo in re dubia habet ius præcipiendi: & per cōſequens ſubditi tenent tunc obedire. ¶ Et confirmat. Quia aliàs ſequeretur, ꝙ prælati quotieſcunq; quid iuberent, tenerētur manifeſtare quo iure id faciūt, anteꝗ̄ ſubditi tenerentur obedire: quod in graue vergeret detrimentum gubernationis.

¶ Secundò arguitur. Coniux, dum dubitat an alter ſit eius coniux, tenetur reddere debitum petenti, eò quòd eſt in poſſeſsiōe: vt expreſsè iubetur. cap. Dominus. De ſecundis nuptijs. & cap. Inquiſitioni. De ſenten. excom. ergo pari ratione, poſtquam prçlatus eſt in poſſeſsione, tenentur ſubditi ei parere in dubio.

¶ Et confir. Si princeps indicat bellum, edicatque ciuibus vt armentur ad illud, quanuis ſubditi dubitent iuſtum ne ſit bellum, an non, tenentur nihilominus parere, & ſi fortè princeps iniquè præciperet (niſi manifeſtè conſtaret edictum eſſe iniquum) vt eſt ſententia Auguſtin. capitul. Quid culpatur. 23. quæſtio. 1. (qui forſan eſt ſenſus illius documenti. 1. Petri. 2. Serui ſubditi eſtote dominis, etiam dyſcolis) ergo pari ratione, quando dubia eſt iuſtitia præcepti, tenentur ſubditi parere.

¶ Tertiò. Qui ſe exponit periculo peccandi, peccat, ſecundum illud Eccleſ. 3. Qui amat periculum, peribit in illo: ſed quicunq; dubitans an præceptum ſit iuſtum, ſi parere recuſat, exponit ſe periculo non obediendi: ergo peccat non obſequendo.

¶ Et confirmatur argumento vulgato ad hoc propo-

propositum. Quandocũq; aliquis est dubius, an aliquid ei liceat (siue de iure, qa sunt æquales rationes aut opiniones pro vtraq; parte: siue de facto, vt cùm quis dubitat, an infirmitas sua sit sufficiens ad frangendũ ieiunium) tunc consilium est receptisśimũ, vt adueniente præcepto prælati, in illam partẽ inclinet subditus: quia cùm rationes prius essent æquales, superueniens præceptum facit illam partem ponderare præ altera: ergo eadẽ ratione quoties prælatus præcipit aliquid, & dubiũ est an ius habeat præcipiendi, parendum est illi.

¶ In contrarium est, q ex duobus malis minus est eligendum: vt admonetur apud Aristot. 2. Ethico. cap. 9. & in octauo Toletano concilio. distinct. 13. ca. Duo mala. sed quãdoque dum quis dubius est an teneatur parêre prælato, cõtingit grauius imminere periculum si pareat, quàm si nõ pareat: putà quia agitur de vita hominis, in quem nondum est certum eis crimẽ: ergo tunc non est illi obediendum.

QVæstio generalis est inter doctores, quam Adrianus Papa quot. 2. tractat prolixè: sit ne obediendum prælato, vbicunque dubium est an ius habeat præcipiendi. Et Syluester in verbo, Obedientia. §. 4. dicit omnes doctores tenere partem affirmatiuam. Fortè intelligit summistas. Adrian⁹ verò in multis casibus tuetur partem negatiuam. Nos in præsentiarum nõ versabimus casus vniuersos, sed illos qui peculiariter spectant ad rem secreti tegendi, aut detegendi. Et in hac materia secretorum est sententia Petri de Palud. in. 4. distinct. 19. quæstio. 4. dicentes quòd quando prælatus exigit secretum, tunc si certum est subdito prælatum iure præcipere, parere tenetur: si verò certum est contra iura præcipere (quæ exposita sunt mẽbro. 2.) obedire non debet: sed si dubium est vel iuris vel facti, tunc præsumendum est de iustitia iudicis, & debet ei dicere veritatẽ. Cui sententiæ subscribit Syluester in verbo, Inquisitio. §. 3. & ferè Doctores canonistæ. Atqui si prælati illi essent, quos nulla ignorantia decipere nullaque posset corrumpere iniquitas, nulla esset tunc quæstio, nec dubia esset sententia hæc, quæ asserit in dubio inclinandum esse semper in præceptum prælati: at quia prælati homines sunt qui & decipi & decipere facilè possunt, maiori negotio versanda est quæstio. Præmittendum est in primis, aliud esse habere dubium, aliud habere scrupulum. Dubius enim est ille, qui neutri parti contradictionis assentitur, sed ita habet suspẽsum animum, vt in neutram præpondeat: vt ego modò sum dubius paria ne sint astra, an imparia. Scrupulus verò est (vt reor) formido vnius partis cõtradictionis, quæ stat simul cum opinione alterius: vt cùm quis habet opinionem aliquẽ cõtractum esse licitum, & formidinẽ de parte cõtraria, illa formido est scrupulus: qui potest esse maior aut minor, vt statim commonstrabitur, & de vtroque scilicet tam de dubio, quàm de scrupulo, dicturi sumus.

¶ Sed notandum præterea, quòd præceptum prælati, quando dubium est an ius habeat præcipiendi, bifariã potest accidere. Aut enim certum est & compertum opus illud quod præcipitur esse licitum, ita vt nullum sit periculum id fieri: aut opus tale est, vt periculum habeat ad vtranq; partem. ¶ His habitis respondetur ad quæstionem quatuor conclusionibus.

¶ Prima, quando præceptum est de re tuta vbi nullum imminet periculum aut bono publico, aut tertiæ personæ, in re dubia vt plurimũ obediendum est. Verbi gratia. Præcipit mihi prælatus studere, aut seruire infirmis, quę sunt opera, vbi nullum imminet periculum, quanquam sit dubium an id posśit præcipere, debeo obedire. Probatur, quia cùm obedientia sit virtus perfectisśima, nec debet subditus rationẽ omnium præceptorum exigere, nec prælatus tenetur reddere: maximè vbi id quod præcipitur licitum est: sub hac cõclusione cõprehẽdimus casus designatos in vltima confirmatione, ad partem affirmatiuam quæstionis: vt putà cùm valetudinarius dubius est, debeat ne ieiunare, aut horas canonicas soluere: aut si sit dubium de iure: accedente authoritate prælati, illa pars est tenenda. 1. Cõclusio

¶ Quòd si quis arguat non esse omnino tutam partem, quando pręcipitur fractio ieiunij propter dubium infirmitatis aut aliud huiusmodi: nam periculum est tunc frangendi pręceptum ecclesiæ.

¶ Respondetur, quòd prælatus est sicut interpres Dei: & ideo vbi non est aliud periculum nisi fractionis legis, tunc periculum cessat: quia præceptum prælati habetur pro interpretatione legis. secus quando est periculum damni reipublicæ, aut tertiæ personæ: vt diximus in cõclusione. Addiderim tamẽ: vt plurimum: quia nec in vniuersum obediẽdũ est in re dubia, quãuis nullũ sit periculũ: vt putà si res est molesta nimis & difficilis subdito. Si enim mihi prælatus præciperet longũ iter, aut rem difficilẽ, dubiumq; esset mihi ius præcipiendi, non tenerer statim parêre. Vnde sententia est Sanct. Thomæ in quart. distinct. 36. exponentis verbum

magistri, quod est in concilio Vermeriensi. 29. quæstio. 2. cap. Si quis ingenuus. quòd si quis liber desponsaret sibi puellam, quam bona fide credit esse liberam, & postea ex causa probabili dubitet illam esse seruã, non tenetur ei reddere debitum, quanquàm Ecclesia præcipiat: nam si reddit animo non maritali, fornicationem committit: si verò animo maritali, incurrit graue detrimentum: putà quia inuitus consummat tunc matrimonium cum serua. Ecce quemadmodum nemo constringitur parere in re dubia cum graui suo detrimento, quanuis opus quod præcipitur esset tutum, periculum ageretur tertiæ personæ, eò quòd id subditus exequeretur. ¶ Ex hac conclusione sequitur, quòd quando prælatus interrogat sub præcepto aliquo secretum, vnde nullũ imminet cuiquam periculum, & dubium est an habeat ius præcipiendi, tunc tenetur subditus reuelare, præsertim si reuelatio illius secreti iuuat ad tollendam malam suspicionem prælato. ¶ Secunda conclusio. Quãdo prælatus inquirit in quẽpiã, & interrogat sub præcepto, quod ex probabili causa dubitatur esse iustum, non semper tenetur subditus respondere, sed in eã partem inclinandum est, in qua est minus periculi. Exempli gratia. Inquirit iudex aduersus homicidam aut furem, aut in quẽuis alium reum priuati criminis, putà quòd nõ est in perniciẽ publicam, & dubium est probabile pro vtraq; parte, sitne infamia aut indicia quibus legitimè possit inquirere: tunc testes hoc modo dubitantes non tenentur testimoniũ dicere: imò tenentur celare crimen, quãuis sint conscij: & à fortiori, nec reus ipse si interrogetur tenetur se prodere, quia maius periculum est si occidatur homo contra ius, quàm si non obediatur prælato. ¶ Probatur conclusio primò ratione generali. Regula est receptissima magistrorum in materia de ignorantia, quòd in dubio sequenda est pars tuta: quòd si neutra fuerit tuta, illa potius eligatur, vbi minus est periculi. ver. g. Dubitat quispiã an obligetur mentiri officiosè pro seruanda vita hominis: considerandum est tunc vtrum eorum esset grauius (si vtrũque procederet ex scientia) permittere mortem hominis, quem quis tenetur seruare, an mentiri officiosè: & quia manifestũ est primum esse grauius (quia illud est mortale & secundum est veniale) fit vt ille teneatur mentiri si non potest tollere dubiũ, quanquam sint plures rationes pro parte negatiua. Sed si est dubius an teneatur peierare pro vita seruanda, tunc tenetur potiùs permittere mortem, quàm peierare: quia si vtrũque procederet ex scientia, grauius esset periurium, quàm homicidium. Atque in materia morali non censetur illa pars minus dubia, quam plures comprobant rationes, sed illa potius, quæ minus est periculosa, nam minus periculum habetur pro maiori ratione: tametsi, quando vtraque est æquè periculosa, illa deligenda est, in quam probabiliores rationes propendunt. Ad propositum ergo. Non obedire iudici ex scientia, casu quo inquirit ad vindicandum priuatum homicidium aut furtum, est peccatum mortale, sed tamen non infinitum, vt nonnulli formidant: imò grauius est hominem iniustè occidere: ergo in probabili dubio potius eligendum est periculum inobedientiæ, quàm homicidij: atque adeò tunc non est dicendum testimonium. Quo fit, vt si prælatus interroget sub præcepto aduersus aliquem, putans grauiora commisisse crimina, & testis scit leuiora esse, nec vergere in infamiam aut detrimentum alterius: dubiusq; est iustum ne sit præceptum, tenetur tunc parere: quia minus est in illa parte periculum. ¶ Secundò probatur conclusio peculiari argumento huius materiæ inquisitionis. Vnusquisque præsumitur bonus quoadusque probetur malus, sed quandiu dubium est, an sit ius inquirendi aduersus aliquem, tunc nec probatus est malus, nec iure existimatur talis (nam sola infamia aut indicia sunt quæ faciũt præsumptionem iuris) ergo re dubia & iudex inquirens peccat, & testis si obsequatur iniustus est.

¶ Et tertiò arguitur. Iura fauent reo sicut possessori: ergo quoadusque constiterit ius esse inquirendi, reus habet ius vitæ, famæ, & bonorũ suorum: atque adeò in dubio nec licet in eum inquirere, nec testimonium dicere.

¶ Sed quid si quis habeat opinionem quòd tenetur obedire, formidinem tamen & scrupulũ quòd non tenetur? Dubium.

¶ Gerson in tractat. De pœnitent. & in De præparatio. ad missam, videtur prima fronte tenere, quòd quando quis habet opinionem & assensum vnius partis, tunc potest, imò frequenter debet agere contra formidinem alterius. In quam sententiam citat Altissiodorensem. At profectò doctores grauissimi non intelligunt hoc in vniuersum: sed quando pars illa quam quis opinatur, est tuta: vnde videlicet non imminet periculũ tertiæ personæ: aut quando formido est leuissima. Vt si quis habet opinionem integrè esse confessum (quod est exemplum Gersonis) non tenetur propter formidinem contrarij iterum confiteri: aut abstinere à communione.

¶ Sit

3. Cõclusio ¶ Sit ergo in proposito tertia conclusio. Licèt quis habeat opinionem partis minus tutæ, & solam formidinem alterius, non semper tenetur sequi opinionem, si modò ab illa parte magnum immineat periculum, & formido alterius apparentem habeat probabilitatem. Exẽpli gratia. Interrogat te iudex aduersus dignissimam personã, nempe cuius vita pretiosa est in re publica, opinarisque iudicem legitimè inquirere, sed cum probabili formidine partis contrariæ: certè non tibi consulerem opinionem sequi vt testimonium dicas, sed potiùs celes, nam periculum graue, ne dignissima persona præter ius occidatur, facit vt in moralibus formido præponderet opinioni. At verò si formido tenuissima est, nempe quæ à pauore potiùs & ignauia meticulosi hominis, quàm à ratione proficiscitur, talis vincenda est, aut contra illam agendum. ¶ Hinc consequitur quid

Scrupulus. sit scrupulus. Cùm enim quæstio sit de nomine, posset quis omnem formidinem in vniuersum vocare scrupulum, quando contrariæ partis habetur assensus, saltẽ opinatiuus. Sed tunc consequenter concedendum esset, quòd non semper agendum esset contra scrupulum, imò quòd nonnunquam agendum est secundum illum, vt modò dicebamus. Ob idq; significantiùs forsan dicetur scrupulus, nõ omnis formido, sed illa quæ adeò tenuis est, vt sit contra illam agendum: nam scrupulus breuissimum lapillum significat qui in calceo latet, atque adeò in moralibus significat illam formidinem, quæ ex pauore & metu procedit, cuius nulla est habenda ratio. ¶ Sed contra secundam conclusionem, & præsertim contra tertiam arguitur. Agere contra conscientiam est peccatum, vt omnibus est receptissimum (perinde enim delinquit, qui accipit rem suam quam credit esse alienam acsi acciperet rem alienam) sed qui in dubio non obedit prælato, præsertim si opinatur iustum esse præceptum, agit contra conscientiam: ergo peccat. ¶ Respondetur duobus modis. Primo, quòd agere contra conscientiam tunc solùm est peccatum, quando agere secundùm cõscientiam est tutum, nec inde aliquod imminet periculum, nec reipublicæ, nec tertiæ personæ. Vt si habeo conscientiam, quòd hodie teneor audire missam tunc aut debeo conscientiam deponere, aut missam audire: quia si audiam, nullum sequitur periculum. Sed quando neutra pars est tuta, nec potest homo conscientiam tollere, tunc nullum est peccatum agere contra partem minus tutam.

¶ Et quãuis solutio hæc verissima sit, notandũ tamẽ est secundò duplex esse dubiũ, aliud speculatiuum, aliud verò practicum. Dubium speculatiuum est, quod pertinet ad intellectum speculatiuũ: nempe qui nihil ordinat ad opus: practicum verò est, quod pertinet ad intellectum practicum: vt putà qui de actionibus dictat humanis. ver. gra. Habeo pacificam possessionem rei quam bona fide acquisiui, sed incipio dubitare an sit mea: dubium illud est speculatiuum: sed tamen non sequitur. Dubito an res quam possideo sit mea: ergo dubito an teneor dare (quod est dubium practicum) nam possessio facit me certum vt non tenear, quo adusque iuridicè compertum habeam, rem nõ esse meam: vt colligitur ex cap. Si virgo. 34. q. 2. Quemadmodum Iacob quanuis dubitasset speculatiuè, an illa quæ erat in lecto esset sua, tamen quia ignorantia erat inuincibilis, non dubitabat practicè quin teneretur debitũ illi reddere. Ad hunc modum dicere possumus in proposito, ꝙ quando quis dubitat an prælatus ius habeat inquirendi, si videat maius imminere periculũ testimonium dicendo q̃ celando, tũc certũ est, ꝙ ille nõ tenetur obedire: atq; adeò non facit contra conscientiam practicã, quanuis faciat cõtra dubiũ speculatiuum: quod nullũ est peccatum contra bonos mores. ¶ Sed percon- Dubium.
taris fortè, quid si in re dubia præcepto addatur cõminatio sub sententia excommunicationis? Videtur ꝙ tunc tollatur dubium, & nõ teneatur subditus parere. Nam si sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timenda est: vt Gregorius admonet. 11. q. 3. capit. 2. à fortiori in re dubia magis est formidanda. ¶ Respondetur, ꝙ quãdo dubiũ est ius præcipiendi, nihil refert qua cõminatione proferatur præceptũ, siue excõmunicationis, siue alius pœnæ. Nam sicuti dum præceptũ est manifestè iniustum, nihilo magis ligat, quãtuncunq; addatur pœna excõmunicationis: ita dum res est dubia nihil affert certitudinis: præterq̃, ꝙ iuxta sententiã Gregorij tũc magis timendũ est atq; adeò oculatius vestigãdũ est, an preceptũ sit iustũ & legitimũ.

4. Cõclusio ¶ Quarta conclusio. Quando crimina de quibus fit inquisitio, ea sunt quæ vergunt in perniciem publicam: vt proditio, crimen læsæ maiestatis, hæresis, & alia id genus: tunc in re dubia, vice versa, dicendũ est potiùs testimoniũ, q̃ celandum. Nẽpe si dũ inquisitores hæreticæ prauitatis interrogant aduersus hæreticum, dubius sit testis propter aliquã fortè probabilem rationẽ, an sit tunc casus iustè interrogãdi, parere debet & testimoniũ dicere in periculũ hæreticis, etiã si rationes sint aliquantulo probabiliores pro parte cõtraria. Probatur cõclusio eodem fundamento. In re dubia illa pars deligen-

da est vbi minus est periculi, sed minus periculum est si persona priuata iniustè occidatur, quàm si Reipublicæ damnum detur (si vtrunque procedat ex scientia) ergo in re dubia potius inclinandum est in periculum particularis personæ, quàm in damnum publicum: atq; adeo in casu conclusionis, dicēdum est potius testimonium, quàm celandum. ¶ Quòd si contrà quis arguat, quòd in re dubia reus adhuc presumendus est bonus, vt suprà arguebamus: postquàm iura non sunt certa & manifesta inquirendi aduersus illum. ¶ Respondetur, quòd vbi arguitur de bono publico, non requirūtur tot merita, vt supra dictū est, ad procedēdum cōtra personam particularē, quia membra post habenda sunt capiti: & ideo in dubio ius est declinare in periculum potiùs priuati boni, quàm publici. ¶ Dubium tandem postremum restat in hac quæstione. Quid si homo ignoret doctrinam harum conclusionum? est ver. gra. qui dubitat sit ne præceptum prælati iustum an iniustum, & præterea nescit, an tali casu debeat sequi partem minùs periculosam: quales sunt ferè plebei. ¶ Respondetur, quòd hoc dubium generale est in omni materia. Nos enim solùm dicimus quod censemus, ratione & iure faciendum. Qui illo modo dubitat & ignorat, consulat peritiores, aliàs faciens contra ius, si ignorantia fuerit inuincibilis excusabitur: sin verò vincibilis, peccabit. ¶ Ad primum principale respondetur, quòd prælati & iudices non sunt in possessione respectu subditorum, nisi quatenus iusta præcipiunt: & ideo quando dubium est, an præcipiant iustum, tunc si sit in præiudicium tertij, quia ille tertius est etiam in possessione famæ suæ & bonorum, in eam partem inclinandum est, vbi est minus periculi.

Dubium.

¶ Ad confirmationē respondetur, quòd quando prælati qui præcipiunt vnde nullum periculum religioni aut Reipublicæ, aut tertiæ personæ timetur, nō constringuntur rationē reddere, sed simpliciter parendum est illis etiam in dubio, vt suprà dictum est: quia tunc nullum est periculum, si præsumatur iudex iustè præcipere. Quando verò eiusmodi periculum imminet; tunc si subditus dubitat, nihil facit contra obedientiam, si exigat à prælato rationem præcepti, proponens humiliter rationes dubitandi. ¶ Ad secundum principale respōdetur, quòd quādo coniunx incipit dubitare, an vir sit verè maritus, cui tamen bona fide nupsit, tenetur reddere debitum petenti, nō solùm quia vir est in possessiōe, sed præterea quia illa pars est magis tuta. Nam si vtrunque fieret ex scientia, maius peccatum est fraudare coniugem coniugali debito, quàm fornicatio. Et ideò in dubio soluendum est debitum: quia, non soluere est periculum iniustitiæ coniugalis: & soluere solùm est periculum fornicationis.

¶ Ad confirmationem respōdetur, quod principi imperanti arma sumere, re dubia an bellū sit iustum, parendum est: non solùm quia possessionem habet præcipiendi, sed quia præceptum spectat ad bonum publicum: putà ad defensionem Reipublicæ: & ideo quanuis tunc immineat periculum, ne (si bellum sit iniustū) occidantur innocentes, non tantum ponderat hæc pars, sicut alia: quia ciues debitores sunt suæ Reipublicæ, non alienæ. Non enim posset princeps bene defendere & tueri Rēpublicam, si quoties indicit bellum, deberet singulis ciuiū rationem reddere belli. Satis est si optimatum id consilio faciat.

¶ Ad tertium principale respondetur, quòd quando vtrinque est periculum, qui se exponit minori, nihil agit contra doctrinam sapientis.

¶ In confirmatione latet fallacia. Antecedens enim facilè conceditur: videlicet, quod quando ante præceptum prælati subditus dubitat de iure aut de facto, tunc adueniens præceptum prælati (si modò probus & sapiens sit, nec agatur de periculo tertij) facit illam partem certam: quia non dubitatur quin prælatus habeat authoritatem interpretandi ius & factum in dubio. Sed quæstio nostra est, quando dubitatur de iure prælati: putà quando dubiū est an iustum sit eius præceptum. Et ideo consequentia non tenet.

QVAESTIO TERTIA.

TRVM qui præterius de secreto crimine interrogatur, iure posit verborum obscuritate & amphibologia interrogantē eludere.

¶ Ad partem negatiuam arguitur. Mentiri nulla de causa licet: vt latè cōfirmat Augustinus super quintum Psalmum, & in libro de mendacio: quod refertur, vigesimasecunda quæstione secunda. cap. Ne quis. & cap. Si quis. sed qui verbis amphibologicis aliū decipere intendit, quodammodò mentitur: nam mentiri (vt nomen sonat) est contra mentē ire: quod ille videtur facere, qui aliud quàm ipse habet iudicium gignere intendit auditori: vnde Augustinus libr. Contra mendacium

cap. 2.

cap.3. Culpa (inquit) mentientis est in enuntiando animo suo fallēdi cupiditas. Ergo illud non licet. ¶ Et confir. Veritatis virtus ea est, vt suam quisq; mentē illis explicet verbis, quæ secundum cōmunem vsum talem habēt significationem. Nam (vt.26. Moral. inquit Gregorius, & refertur.22.q.5.) humanæ aures talia verba iudicant, qualia foris sonant: diuina verò iudicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Et subiungit, ꝙ non debet intentio verbis deseruire, sed verba intentioni. Ergo verbis obscuris & amphibologicis aliū decipere, est veritati contrarium: atq; adeò vbique malum. Ob idq; August. in libr. de conflictu vitiorum: quod habetur.22.q.2. Nec artificioso (inquit) mendacio, nec simplici verbo oportet quenq̄ decipere, quia quomodolibet mentitur quis, occidit animam. Et Isidorus lib.2. sent. & refertur eadem causa. quæst.5. Quicunq; (inquit) arte verborum quis iurat, Deus tamen, qui conscientię testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iurator intelligit. ¶ Secundò principaliter arguitur. Si liceret verborum amphibologia respondere ad mentem respondentis ad decipiendum interrogantem: eadem etiam verborum arte liceret iurare: nam quibuscunque verbis, quæ citra mendacium licitè proferri possunt, licet, quando est necessarium, adijcere iuramētum: sed iurare illo modo non licet: ergo nec citra mendacium alium decipere. Minor comprobatur sententia Augusti. in quodam sermone qui scribitur.22.q.5.cap. Ecce duo. vbi ait. Qui super lapidem iurat falsum periurus est. Erant enim qui putabant excusari à periurio, iurantes per hæc Euangelia superponentes tamen manum, non libro, sed lapidi: quem ille qui iuramentum exigebat, putabat esse librum. Dicit ergo Augustinus illos esse periuros: quia, Cùm iuras (inquit) non iuras lapidi, sed proximo & ante Deum: & quia proximus intelligit te iurare per Euangelia, periurus es.

¶ Tertiò principaliter arguitur. Decipere aliū iure interrogantem, vitium est contra veritatē & fidelitatem: sed quod est contra huiusmodi virtutes, de se intrinsecè est malum: ergo nulla ratione, nec ad repellendam iniuriā, licet alium decipere. ¶ Et postremò cōfirmatur. Si fas esset obscuris verbis eum fallere, qui contra ius percontatur secretum id etiam esset pro libito licitum sine necessitate: vt putà cum interrogatus posset tacendo, vel appellando, vel alia iusta via secretum celare: quod tamen non est facile cōcedendum: ergo neutiquam ius est, verborum amphibologia quenquam, quàmlibet iniustè percontantem decipere. ¶ Sed in contrarium est, quia vbi quispiam iniuria petitur vt secretum patefaciat, ius habet quacunq; arte celandi secretum, quāuis interrogans æquiuocatione verborum fallatur, modo verba aliquem habeant sensum, quo citra mendacium proferri possint: vt docet August. super Genesim. q.27. & latiùs contra Faustum libr.22. vbi exponens illud Abrahæ, Genes.2. Dic obsecro quòd soror mea sis: ait, aliud esse verum celare: aliud verò mentiri.

Væstio hæc præcipua est in hac materia secreti tegendi: atque adeò in qua aliorum mallem auscultare sententiam, quàm meā dicere. At verò, quia rem necessariam silentio pręterire nō possumus, tentabimus ad quæstionem septem cōclusionibus vt cunque respondere.

¶ Et quo certa primum omnium ab ambiguis separemus, iaciamus oportet primam hanc cō- 1. Cōclusio clusionem, qua dicenda cuncta nitantur. Mendacium nulla prorsus de causa licitum est. Conclusionem hanc compertissimam habet Augustinus libro De mendacio. Fuerat enim fortè antiquitùs philosophorum opinio licitum esse mentiri pro vita amici seruāda, aut pro aliquo id genus grauissimo malo vitando, quod mendacium misericors appellabant: cuius meminit Plato.3. De rep. &.2. de legi. & Cic. pro Q. Liga. Et aduersus hunc errorem composuit Augusti. libros illos duos de Mendacio, & Contra menda. vbi ait, nec pro vita hominis, nec (quod multo maius est) ad euitandum quodcunque aliud peccatum quantuncunque grauissimum, licere vnquàm mentiri. Cui perinde sententiæ theologi vniuersi in.3.d.38. vno consensu subscribunt. Ratio Augustini & doctorum est: quia absolutè præceptum est in decalogo. Non falsum dices. & in.5. Psalm. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. & Eccles.7. Noli mentiri omne mendacium. Vbi in vniuersum, nulla causa excepta, prohibetur omne genus mendacij. Quòd si quis hæsitans arguerit, inde solum colligi mendacium sine causa prolatum esse malum: nihil tamen vetare, quominus aliqua de causa possit fieri bonum, sicut Ecclesiasticum ieiunium licitè frangitur propter infirmitatem. Respondetur, quòd ratio conclusionis ad intentionem Augustini est huiusmodi: ut est apud Sanct. Tho.2.2.q.100. artic.3. Id quod est intrinsecè & de genere suo malum, nulla de causa fieri potest vt sit bonum: sicut ignis quia suapte natura est calidus, nullatenus fieri potest vt non sit calidus, sed mendacium, vt dicit Arist.4. Ethic. cap.7. per se improbum

est & vituperabile: quia voces naturæ ordinē debent verè significare conceptus: ergo mendacium propter nullam causam potest esse licitum. Attamen dissensio est inter S. Thom. & Scot. & plerosq; alios, quòd S. Thom. hac ratione putat, omnia præcepta decalogi adeò esse intrinsecè bona, vt nec Deus posset in illis dispensare: itaq; nō potest facere vt mendacium (salua semper ratione mendacij) sit bonū: quē admodum nec facere potest vt ignis nō sit calefactiuus. Alij verò putant Deum posse dispēsare aut in omnibus, aut in aliquibus præceptis decalogi. Quam quidem controuersiā, non est præsentis loci dirimere: sed satis est, hoc esse apud omnes cōpertissimum (quicquid sit de dispensatione diuina) communi lege nullatenus fas esse mentiri. Hoc ergo sit fundamentū huius quæstionis, quod ponit Sanct. Thomas. 2. 2. quæst. 69. art. 1. Qui per iniuriam interrogatur, iure potest veritatem celare: cui tamen mēdaciū dicere, nulla ratione licet. Quo fit vt possit vti quibuscunque amphibologijs: dummodo possint aliquo vsitato sensu citra mendacium intelligi: quanuis interrogans in alio sensu decipiatur: quia ius est cuicunque repellendi propriam iniuriam, non obstante alterius detrimento. ¶ Hoc habito fundamento, dicendum nobis priùs est, de modo tegendi confessionem sacramētalem, vbi minus est ambiguitatis: mox de alijs secretorum generibus secu-

2. Cōclusio larium. ¶ Sit ergo secunda conclusio. Ad tegēdum secretum confessionis licitum est vbique sacerdoti, dum ea interrogatur quæ in confessione nouit, respondere se nescire, nec alia opus habet verborum arte: quia id potest in tali casu citra mendacium responderi. De hac conclusione satis conuenit inter doctores (præter Gabrielem) in. 4. distinct. 21. tametsi de ratione dissentiant. Enimuerò Ricardus in. 4. quæst. 1. hac vtitur ratione. Eadem persona verè affirmare potest aliquid, loquens in persona alterius, quod verè negat loquens in persona propria. Angelus enim loquens Moysi in persona Dei Exo. 20. verè dixit. Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti: quod verè negasset si loqueretur in persona propria: sed sacerdos ea quæ audiuit in confessione nouit in persona Dei, & extra confessionem interrogatur vt persona propria: ergo quod in confessione potest affirmare se scire vt Deus, potest extra confessionem simpliciter dicere se nestire. Hæc verò ratio meritò non placet Scoto: qui eadem dist. quæst. 2. scitè arguit aduersus eam. Aliud enim est quempiam loqui in persona alterius: id est fingendo se esse alium (sicut personā comœdiæ loquitur vice Chremetis aut Pamphili, cuius personā induit: quomodo Angelus de rubo loquebatur in persona Dei) aliud est loqui in persona alterius: id est, authoritate alterius (quemadmodū Prætor authoritate quam accepit à rege, profert sententiam perinde ac si à rege pronuntiaretur) & sacerdos in sacramento cōfessionis non agit personam Dei primo modo, vt putat Ricardus: sed secundo modo, tanquam minister: secundum illud. Io. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittūtur eis: vbi collatum est hoc ministeriū: ergo quæ audiuit in confessione, nō solùm scit vt Deus, primo modo, sed vt propria persona & minister Dei. ¶ Et secundò arguitur argumēto Scoti. Clauis scientiæ ordinatur in clauem potestatis: ergo quemadmodum sacerdos absoluit, cognoscit peccata: sed in persona propria dicit, ego te absoluo: sicut in alijs sacramentis dicit, Ego te baptizo: aut, Ego te consigno: ergo in persona propria nouit illa peccata à quibus absoluit Magister enim senten. est qui in. 4. dist. 8. opinatur, quòd sacerdos non absoluit: confitentem, sed ostendit absolutum. In quo non tenetur. Imò certè sacerdos absoluit quod vel illo verbo Christi exprimitur: Quorum remiseritis. Vnde Chrysostomus libr. tertio De sacerdotio. Sententiam (inquit) Dei præcedit sententia sacerdotis, & sententiam sacerdotis confirmat Deus. Quo nostri interim præstant sacerdotibus veteris legis: qui vim non habebāt animarum purgatoriam. ¶ Et tertiò arguitur. Quia si sacerdos loqueretur in persona Dei: ad sensum Ricardi, non præmitteret precē illam, Dominus te absoluat: nec diceret: Authoritate mihi commissa, ego te absoluo: nam verba illa in persona Dei prolata falsa essent.

¶ Et postremò confirm. Quia si vera esset opinio Ricardi, tunc sacerdos reuelans peccata in genere, dicens se scire multa esse peccata in populo, aut se scire conscientiam Petri mentiretur (cùm loqueretur in persona propria: & tamen non scit illa, nisi in persona Dei) sed consequens est falsum: quia secūdùm doctores in eadem distin. illo modo reuelare peccata, nullum est peccatum, si fieret sine scandalo.

¶ Statim Scotus prosequitur probare, quòd non licet sacerdoti reuelare confessionem, alijs rationibus quam Richardus: quas non est præsentis loci recensere. Sed nihil dicit an liceat sacerdoti respondere: nescio. Tametsi in. 4. distin. 15. quæst. 4. artic. 3. id insinuat licere. At verò Gabriel dist. 21. art. 3. propter argumenta Scoti dicit, quòd sacerdos simpliciter scit ea quæ audi-

audiuit in confesssione. Vnde colligit, quòd interrogatus nec potest respondere: scio: nec nescio: quia primum esset reuelare secretum sacramenti, & secundum esset mendacium. Et quanuis silentium sacerdotis suspicionem faciat interroganti, verum esse id quod interrogat, nihil (inquit) ad sacerdotem: quia silentium de se non generat magis illā opinionem: quàm contrariam, sed à malitia interrogātis gignitur illa suspicio. His verò nihil obstantibus, primum omnium non est neganda illa locutio: quòd videlicèt sacerdos quæ audiuit in confessione scit vt Deus, & non vt homo: quippè, quæ non solùm apud doctores in. 4. dist. 21. & de pœni. cap. Omnis vtriusq; sexus. sed apud pōtifices est receptissima: vt capit. Si sacerdos. De offic. ordi. & alibi sæpe. Sed tamen verba illa non faciunt sensum, quē putat Richardus: putà quòd scit vt Deus, sicut Angelus loquebatur in rubo: imò sensus est quem cōprobant rationes, quas iam modò faciebamus: nēpe ꝙ scit vt minister authoritate Dei. At verò nihilominus vera est nostra conclusio: vt putà ꝙ sacerdos interrogatus (modò nihil nouit nisi in confessione) potest respondere se nescire. Et quando nulla esset alia ratio, satis esset authoritas theologorum & canonistarum id concorditer asserentiū locis citatis: & præsertim Bernardi, qui ait: Nihil minus scio, quàm quod in cōfessione scio: & præterea vsus omnium Christianorum. Voces enim eo modo significant, quo recipiūtur à populo: populus autē Christianus, dum audit sacerdotem iurātem se nihil scire, nihil intelligit, de his quæ nouit in confessione: quare verba illa solùm significant nihil se scire extra confessionem. ¶ Est tamen secūda quidem propria ratio. Nam sacerdos ea quæ audiuit in sacramento, quanquam nouerit vt particularis persona, nouit tamen ea in foro & iudicio Dei: quod quidem Deus voluit esse adeò occultum, vt peccata illic confessa habeātur omninò pro oblitis, acsi non fuissent: secundùm illud Psal. 31. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata. & Ezech. 18. In quacunque hora ingemuerit peccator: iniquitatū eius non recordabor. Quare sacerdos, quemadmodum Deus, dicens: Ego te absoluo: promittit habere peccata acsi nunquam audiuisset: atque adeò in foro exteriori citra mendacium potest dicere, se illa nescire. Et hic est sensus illorum verborum: sacerdos scit vt Deus: id est, scit, tanquam minister Dei & ad modum eius. ¶ Et confirmatur hæc ratio. In alijs iudicijs cū iudex tanquàm persona publica in vno foro, putà Ecclesiastico, nouit aliquam causam, si postmodū sit iudex in alio foro, videlicèt seculari, tūc potest dicere se nihil nouisse de illa causa: intelligitur enim in illo foro. ¶ Sed tertio arguitur. Sciri, quanuis vulgari sermone dicatur etiam illud quod idoneis testibus credimus, tamen propriè id solùm sciri dicimus, quod mentis firma ratione comprehendimus (verba sunt Augustini. 1. retract. capit. 14.) & tamen quod aliorum relatione nouimus, profectò nō certò cognoscimus: quia cùm sit omnis homo mendax, potuit qui retulit mentiri: quare propriè non dicimur illud scire, sicut loquitur Aristot. de scientia. 1. Post. Nam sciētia est certa & euidens cognitio veritatis. Quæ diffinitio à iuris etiam peritis recipitur. Baldus enim. L. Scire leges. ff. De leg. Scientia (inquit) est infallibilis notitia veritatis. Quò fit, vt quanuis ille qui est testis ex auditu, multum faciat aliquādo in iudicio ad coniecturas: vt colligitur ex ca. Præterea. De test. & cap. Hoc videtur. 22. quæst. 5. tamen nunquàm absolutè testis in iudicio dicitur rem scire, nisi qui visu illam, aut alio sensu experimentaliter nouerit: vt habetur capit. Testis. 3. quæst. 9. vnde Io. 3. Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur. &. 1. Ioan. 2. Quod audiuimus (scilicet ab ipso ore Christi) quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt, hoc testamur. Et ideo sub disiunctione testis interrogatur, an sciuerit vel audiuerit: quia audire nō est scire. Tūc sic arguitur. Sacerdos ea quæ audiuit in confessione, non nouit nisi relatione illius qui mentiri poterat: ergo dicens se nihil eorum scire, non mentitur. Et quanuis illa verba possent facere sensum vulgarem, vt negetur etiam scientia ex auditu, satis tamen est, quòd habent vnum verissimum sensum, vt citra mendacium proferantur.

¶ Et postremò arguitur. Si sacerdoti, dum tyrannicè interrogatur, nihil aliud liceret, quàm tacere, profectò multum inde sigillum detrimenti pateretur. Nam, quanuis qui tacet nec ait nec negat, tamē in communi vsu hominum, cùm quis non negat, crimen cuius negatio in laudem cederet, confiteri videtur. Vnde qui tacet in iudicio, habetur pro confesso: vt. L. prima. titu. tertio. lib. tertio. ordinationum. & l. 12 & 13. De ordine iud. in pragmat. reg. Aliæ rationes communes sunt, & sigillo confessionis & secularibus secretis. ¶ Alia secretorum genera secularium nō sunt (vt puto) tam celatu difficilia, in teste qui de alieno crimine interrogatur, quā in reo, dum interrogatur de proprio. Et ideo in hac secunda parte huius quæstionis dicendum est de teste, & in tertia, de reo.

¶ Sed

¶ Sed tamen de vtroq; statuitur primũ tertia
3.Cóclusio cõclusio. Qui per iniuriã interrogatur de secreto crimine, debet prius, si potest defendere se aut appellãdo, aut tacendo, ostẽdendo in promptu per iniuriã interrogari: vt colligitur ex S. Tho. 2.2.q.66.artic. 1. si modò id facere possit, absq; eo q̃ generet vehemẽtẽ suspicionem criminis: quod tamen iam modò dicebamus nõ esse facile. Probatur, quia legitimus & iuridicus modus est, cũ quis per iniuriam interrogatur, non respõdere: & alia remedia nõ admittuntur nisi in necessitate: putà quando modus legitimus, grassante iniuria, nõ sufficit. ¶ Quarta cõ
4.Cóclusio clusio. Testis qui præter ius de occulto crimine interrogatur, nec se potest defendere tacendo (salua maiorum censura) respondere potest se nihil scire. Hanc cõclusionem non tã habeo compertam, q̃ secundam: nec eam volo esse tã certam & probatam. Haud enim nescio doctores esse grauissimos, qui cũ certò affirment fas esse sacerdoti dicere, Nescio: id tamen dubitãt in alijs secretis secularibus: tametsi nec adeò id negent, vt iuniores quidam opinantur. Verba sunt Gersonis alphabeto. 34. Q. Postq̃ enim dixit licere sacerdoti respondere, Nihil scio, subiungit: Si autem possit similiter in alijs purè secretis ita respondere sine mendacio, ego non audeo definire: videretur tamen alicui par ratio, vt par verbi intellectus. Hæc Gerson. Vbi magis alludit ad partem affirmatiuam, quàm ad negatiuam. Et Scot. 4.d. 15.q.4.artic.3. cùm admonuisset reũ iniustè interrogatũ, vt ad modum iuristarum neget proposita vt proponuntur, subnectit. Sed nunquid si neget, intendens negare sicut sacerdos facit de confesso, dicens: Nihil mali scio: an teneatur pœnitere? Responsio. Bonarũ mẽtiũ est culpã agnoscere, vbi culpa non est: & ideo in tali casu tutum est pœnitere. Vbi Scotus certè nõ loquitur de teste, nec negat ipsum licitè posse respondere, Nescio: sed loquitur de reo qui negaret se fecisse. De quo adhuc dubitat. Et S. Tho. 2.2.q.69.artic. 1. nec ait nec negat: sed hoc solũ dicit, quod reus iniustè interrogatus, potest per appellationem vel aliter licitè subterfugere, mendacium tñ dicere non licet. At verò Adrianus non ignobilis author, quot. 11. respondendo ad secundũ principale, dicit esse licitum in alijs secretis respondere, Nescio, sicut in secreto confessionis. Cui consentit noster Syluester, verbo, mendacium. §. 6. ¶ Sed quicquid sit de authoribus, probatur conclusio ratione. Et primò. Si qui interrogatur solùm id nouerit ex aliorum relatione, ambigi non potest, quin possit simpliciter respondere se nescire: vt patet ex tertio argumento modò facto ad secundam conclusionem. Imò non solùm si iniustè, sed dum iure & ratione interrogatur, nullam iniuriam facit qui respondet se nescire, quod aliorum relatu nouit, qui mentiri poterant. Nisi esset res admodum manifesta. Si enim ego negarem me scire esse Romam: quanuis eam non vidi, mentiri iudicarer. Sed ad rem probatur, q̃ dum testis secretum de quo interrogatur, nouit visu, vel experimẽto cuiusq; sensus, respõdere possit se nescire. Quãdo quis in iudicio interrogat̃ veritatem, solũ interrogatur secundũ ius (nam præter ius, nullus habet iudex potestatẽ interrogandi, id enim possumus, quod de iure possumus. capitul. Faciet. 22. quæstio. 2. &. l. Filius. ff. de constitu.) sed secundum ius inquisitio fieri non potest de occultis: vt expresse cauetur ca. Qualiter & quando. el primero. De accus. ergo testis solùm interrogatur, an sciat aliquid quod non sit iure occultum: & per consequens, respõdens se nihil scire nõ mẽtitur, si nihil aliud sciat quam quod est iure occultum.

¶ Ad hoc iuniores quidam, aliàs egregiè docti, sustinentes contrarium, respondent, quòd in illo capit. citato, solùm habetur quod iudex exigens iuramentum, debet in forma excipere occulta crimina: vt videlicet iurent testes quicquid sciunt: exceptis occultis: & tunc manifestum est, testem posse citra mendacium respõdere se nihil scire: quia respondet ad intentionem iudicis. Si tamen iniquus iudex nihil excipit, sed petit iuramento, vt dicant testes quicquid nouerint simpliciter: tunc est quæstio an liceat respondere se nihil scire: & dicunt isti nõ esse licitum: quia verba vt excusentur à mendacio, debent proferri ad intentionem interrogantis: & in tali casu verbum, Nihil, non habet vnde restringatur: & ideò sensus est, quòd ille nihil scit, nec publicum nec occultum: quod est mendacium.

¶ Hi tamen, aut non capiunt, aut dissimulant vim argumenti. Enimuerò non solùm iure tenentur iudices inquirẽtes exceptionem exprimere de occultis: vt latè membro secundo mõstratum est: sed quando iniquus iudex illam nõ faciat, iure ipso intelligitur facta: & ideò verba, Nihil scio, iure ipso restricta sunt, vt intelligantur de illis criminibus, quæ iuridicè possunt inquiri, in quibus reuelandis testis subijcitur tali iudicio. Vnde, licèt non respondeant ad intentionem iudicis iniquitatis, interrogãtis sine exceptione, respondent tamen ad illam quam iure deberet habere. ¶ Et confirmatur hoc: quia si probus iudex & sapiens, me interrogaret in vniuersum quicquid scio, optimè responderẽ, Nihil

Nihil scio (quãuis aliquid secretò scirem) quia conijcerem intentionem suam esse solum interrogare illa quæ iure potest: ergo eadẽ ratione, quando improbus aliquid præter ius interrogat, qui respondet ad intentionem iuris non mentitur. ¶ Sed quid si in particulari me interrogat, vtrum Petrus occidit Ioannem (quod ergo solus vidi) videtur esse mendacium si respondeam. Nescio: nam non apparet quomodò illud verbum restringitur à iure. ¶ Respondetur, quòd iure possum respondere. Nescio: quia iure intelligitur. Nescio vt dicam: aut nescio eo modo quo iure debeam dicere. Nec hoc est tam pulchrum cõmentum, quàm nonnulli existimant: nam cùm voces sint signa eorum quæ sunt in anima: vt inquit Aristo. 1. Periher. nemo potest respondere nisi illud quod scit: & ideò perinde est: quempiam interrogare de aliquo facto: acsi interrogetur quid sciat de illo facto. Vnde sicut iniustè interrogatus q̃d sciat de hoc homicidio: potest respondere. Nihil: nam iure intelligitur: quod debeam dicere: ita interrogatus an Petrus fecit hoc homicidium, potest respondere. Nihil scio: quod est: Nihil debeo dicere. ¶ Nec abs re certè adducitur huc illud Mar. 13. De illo die nemo scit, nec filius hominis. Nam quanuis multifariàm à doctoribus exponatur: vt adnotat S. Tho. 3. part. q. 10. arti. 2. (Origenes enim exponit de corpore Christi mystico: quia Ecclesia nescit illum diem: alij glossant de Christo secundum scientiam acquisitam secũdum quam Christus non nouit illum diem, atque aliter alij) tamen profectò germanus sensus illius verbi est, quòd Christus nescit illum diem, vt dicat in hac vita: non modò propter authoritatem sanctorũ ita exponentium, sed quia textui nullus alius sensus cohæret. Cũ enim Apostoli rogassent Christum: Dic nobis quãdo ista fiet, & quod signũ erit, quando hæc omnia incipient: & Christus ad secundã partẽ interrogationis respondisset, tradendo signa iudicij, ad primam partẽ, quasi responsum negans, ait. De die illo nemo scit: nec filius hominis, id est. Nec vobis in hoc tempore expedit scire (vt ait Hiero. super Matt. ca. 24.) nec mihi conuenit dicere (vt ait Aug. libr. 1. super Gene. cõtra Manichæos) quasi dicat. Ego quatenus redemptor, habeo vos docere quæ pertinẽt ad redemptionẽ: & ad finẽ redemptionis pertinet, vt ignoretis hunc diẽ. Ergo tãtum valet: filius nescit: sicut filius non debet facere vt sciatis. Sicut è contrario. Gen. 22. Nunc cognoui q̃ timeas Deũ: tantum valet, sicut: Nunc feci vt cognosceres. Re vera absq; scrupulo affirmauerim hanc quartã cõclusionem, quoad me maiores contrarium doceant.

¶ Sed est contra illam argumentum. Quando vna pars contradictionis est vera altera est falsa: sed quando quis secretò quid sciuit, verũ est si dicat: scio: ergo falsum est si dicat, nescio.

¶ Respondetur, quòd quoties quis p̃ iniuriam petitur, vt reuelet secretum: siue sit secretum sacramenti, siue aliud seculare, responsio negatiua est vera, & affirmatiua falsa: quia restringitur à iure sicut negatiua, scilicet. Aliquid scio quod debeam dicere. Si tamen sua sponte absque necessitate sacerdos illas contradictorias proferat, tunc ait Durand. 4. d. 21. q. 4. quòd affirmatiua est vera: quia tunc non restringitur, & negatiua est falsa. Sed nihilominus dicens se scire, peccat reuelando confessionem. Palude verò eadem distinctione. q. 3. ait, quod quanuis sua sponte proferat illas contradictorias, vbi affirmatiua est falsa, & negatiua vera: quia sensus est, se aliquid scire quod debeat dicere, tanquã homo: quod falsum est, siue compulsus id dicat, siue non. At verò crediderim (cùm sermo est de cognitis in sacramento) negatiuam semper esse veram, & affirmatiuam falsam, vbicunque proferantur, propter tertium argumẽtũ quod fecimus ad secundam cõclusionem: quia quod notum est solum ex reuelatione, propriè non dicitur sciri: nec opus est alia restrictione. Si tamen scire extendatur ad ea quæ testimonio aliorum nouimus, tunc quando sacrilegus sacerdos sua sponte reuelat confessionem, parum refert quomodo loquamur, nam siue affirmatiua sit vera, siue falsa, vtroque modo est graue peccatum reserare sigillum. Fortè verisimilior est opinio Petri de Palu. non tantùm propter rationem suam, sed quia sacerdos non modò quando petitur per iniuriam, sed extra illum casum, potest dicere se nescire quæ audiuit in confessione. Exempli gratia. Est sacerdos in concione & colloquio, vbi incidit sermo de illo cuius confessionem audiuit, cuius mores alij probant, alij reprobant. Potest profectò sacerdos, & deberet dicere. Nihil mali scio de homine. Et id non solùm quando eius silentium suspicionem faceret, aliquid se scire in confessione (nam tunc teneretur omnino) sed etiam propter comitatem, posset hominem illa ratione laudare. Quare tunc etiam negatiua est vera, & affirmatiua falsa. At verò nulla aut necessitate aut vtilitate id exigente, non debet sacerdos temerè affirmare se nihil scire (quanuis nihil sciat nisi in cõfessione) quia tunc fortè aut accipitur in sensu vniuersali, vt ait Durandus, & sic erit mendacium, aut saltem verbum erit vanum.

¶ Quod

Quòd si quis arguat. Sequeretur, quòd sacerdoti nullatenus liceret in genere dicere: scio aliqua esse peccata in populo, nam eadem ratione illa affirmatiua esset falsa, si non sciret nisi in confessione: consequens est falsum: nam illud citra scandalum licitum est, qui non est reuelatio cõfessionis, nec condemnamus sacerdotem dicentem, se scire conscientiam & peccata Petri. Respondetur, consequentiam nõ valere: quia illa affirmatiua non est reuelatio sacramenti: & ideò accipienda est in sua propria significatione: atque adeò tunc est vera.

¶ Sed de alijs secretis secularibus quando quis sua sponte reuelat secretum quod propriè scit, puta visu vel alia experientia, credo verum dicit, cum ait se scire. Est enim alia ratio de sigillo confessionis: vbi, cùm sacerdos nihil sciat nisi vt Deus, quomodocunq; reuelet vt homo, forte mentitur. Alia uerò secreta sciunt homines, vt homines: ideò dicentes se scire, verum dicũt, (nisi cum vi & iniuria interrogantur) peccant tamen contra secretorum fidem.

Dubium. ¶ Sed hoc est quod me dubium peius torquet. Quid si improbissimus homo interrogaret testem, dic mihi quicquid scis de hac re quantuncunque secretum sit, nec possit iure reuelari? Videtur enim tunc responderi non posse, nescio: nam tunc cùm alter expressè interroget id quod non debet dicere, non video quomodo in verbo, nescio, possit subintelligi restrictio contradictoria; vt dicam: quippe quæ exclusa est ab interrogante. ¶ Re verà fortè tunc responsio illa, nescio: non caret mendacio. Sed esset sic interrogans obiurgandus, tanquã indignus cui aliquod responsum redderetur. Tametsi forsan etiam tunc à iure restringitur responsio quicquid malitia interrogantis verbis expresserit. ¶ Attamen supersunt ex his conclusionibus dubia nonnulla. Primum.

Dubium. Quid si tyrãnus nõ satis habet, vt sacerdos dicat se nescire, sed vrget vt dicat an audierit.

¶ Respondetur, quod potest verè respõdere se non audisse: primò, quia Christianus populus nihil intelligit per illa verba de illa quæ audiuit in confessione, & præterea quia id non audiuit, nisi tanquàm Deus, vt habeat tunc pro oblito, acsi non esset dictum. ¶ Sed quid si percontetur, an audierit in sacramento confessionis? vtrum licitè possit negare se audijsse? nã dicere, nescio, nihil iuuabit, maximè dum est verisimile non fuisse oblitum. ¶ Hactenus opinionem secutus communem, respondebam inter legendum, licitum esse sacerdoti dicere, se non audiuisse in confessione, sed re modò oculatiùs inspecta, verisimilius mihi videor aliter sentire. ¶ Et probatur id non licere. Primò, quia quanuis in illo verbo: non audiui: commodè possit intelligi restrictio: extra confessionẽ, in hoc tamen, nihil audiui in confessione: incongruè profectò admodum intelligi potest: eo quòd interrogans explicat contrarium, scilicet an audiuit in confessione. Et ideò non excusatur à mendacio: quemadmodum non excusaretur, si diceret: nihil audiui, nec tanquàm Deus, nec tãquàm homo. Et cùm, nec propter sigillum confessionis, mentiri permittatur, fit vt illud responsum non sit licitum. ¶ Secundò probatur, tale responsum nũquam esse necessarium. Sigillum enim confessionis adeò debet esset sanctum, vt non solùm non affirmemus quæ illic audiuimus, sed nec negem⁹ quæ illic non audiuimus. Vnde si sacerdos inductus in testem interrogetur, an pœnitens fecerit homicidium: quanuis ille fuerit innocens, nec crimen fuerit confessus, non debet sacerdos dicere: nunquàm hoc audiui in confessione: quia quanuis illud sit verum, nec sit reuelatio sigilli, quæ cauetur in iure, est tamen quædam contaminatio sacramenti, nec potest esse sine scandalo. Secùs, si post mortem dicat confessor. Nunquàm talis confessus est mihi peccatum mortale: quod etiam rarissimè fieri debet. Ergo si impudentissimus tyrannus roget sacerdotem: an hoc audisti in confessione inquantũ Deus: hoc illi responso exprobrandum est verbum. Sacrilege hæc est sacramenti religio, vt nec si pœnitens mihi dixisset, affirmare possem: nec si non dixisset, negare deberem: nec affirmatio nec negatio mea potest tibi facere fidem: quare neutram à me responsionem expectes. Quę quidem verba nullam profectò de se suspicionem generant, vtrùm ne sit quod interrogatur. At non contendo renuere, quin dato casu quo non possit aliter celari sigillum, liceat respondere: non audiui in confessione: quia vniuerso populo receptũ est, vt verba illa excusent à mendacio. Sed credo nunquàm esse necessarium: atque adeò difficile posse excusari à mendacio. ¶ Sed tamen si tyrannus interrogaret sacerdotem, an Petrus occidit Ioannẽ (quod sacerdos nouit in confessione) nec esset contentus illa responsione: nescio tunc Adrianus in. 4. quæst. De sigillo. dicit, quòd sicut potest respondere se non audiuisse in cõfessione, ita potest respondere, quòd Petrus non occidit. Sed re vera in hoc nulla prorsus est apparentia. Primò, quia in illo verbo: Petrus non occidit: nullus potest subintelligi modus, qui illud excuset à mendacio. Ineptissima enim interpretatio esset: non occidit: vt dicam: quia facta non

cta non habent ordinem immediatum ad hoc quod est dicere, sicut, scire: & alia verba sensationum. Et præterea, quia illa responsio nunquam est necessaria. Potest enim cõuinci tyrannus, non solùm hoc responso quod modò dicebamus, sed potest adhuc addere sacerdos. Quomodo possum dicere Petrũ occidisse, cũ id nesciam? Nam quãquam id mihi esset confessus, forsan esset mentitus: & quanquam tacuisset, forsan voluit celari, & fictè confiteri. Et hæc de sacerdote. ¶ Alterũ dubium est de alijs secularibus secretis. Vtrũ qui iniustè interrogatur de secreto, & postquam respondet se nescire adhuc vrgetur vt respondeat simpliciter an Petrus occidit Ioannem, affirmando vel negando, vel an vidit homicidium fieri, an audiuit: vtrũ (inquam) liceat respondere non vidi, nec audiui, aut Petrus non occidit? ¶ Aliquando in lectionibus nostris excogitauimus modum, quo testis abundè se posset protegere. Dicebamus enim, quod quemadmodum licet tunc testi dicere se nescire, ita licèt ei negare omnia verba sensuum quæ pertinent ad sciẽtiam: vt putà dicere quod nec vidit nec audiuit, nec est memor: quia hæc omnia verba explicant quodãmodo scientiam: & ideò videntur posse eodẽ modo restringi: scilicet, nec vidi, nec audiui vt dicam. Et si hæc responsio saluaretur à mendacio, profectò sufficientissima esset ad celandum secretũ alienũ. Nam tunc cũ testis iniustè interrogaretur an Petrus occidit, posset respondere quod nec audiuit, nec vidit, nec omnino scit: & quod nescit, nec affirmare potest nec negare. At verò iam modò vereor rem adeò extendere; nec sum tam certus an in verbis: non vidi: non audiui: possit aptè subintelligi: vt dicam: sicut in verbo, nescio. Nec forsan ego ita responderem: sed tamen nec eum prorsus condemnarem qui ita responderet. ¶ Tertia & postrema pars huius quæstionis ad reum spectat, quem non est tam facilè instruere, vt citra mendacium se protegat. De quo statuitur quinta conclusio. Reo cùm iniustè interrogatur de proprio sed secreto crimine, nec prodest respondere se nescire, nec licet negare verum crimen, dicendo: non feci. Prima pars est manifesta: nam ridicula esset responsio, si homo diceret se nescire, dum interrogatur de proprio opere: nempe cuius non est verisimile se esse oblitum. Secundæ verò parti conclusionis non consentiunt omnes doctores. Imò Adria. in. 4. q. De sigillo. in solu. 2. argu. quanuis loquatur de sacerdote producto in testẽ, interserit tñ generaliter, quia reus iniustè adiuratur de crimine, quod iure est occultũ: quia non tenetur semetipsum prodere: potest

5. Cõclusio

secundũ omnes doctores respõdere, quod nihil de facto illo nouit, vel certè quod non fecit. Hæc Adria. Veruntamen nescio qui sint illi omnes doctores. Fateor me nullum legisse. Sũt qui impingunt Scoto, quod licet adulteræ, cũ iniustè interrogatur à marito de adulterio sub cõminatione mortis, respondere se nõ esse adulteram: quod tamẽ nunquam legi apud Scotũ. Imò verò Scotus in. 4. d. 15. q. 4. art. 3. vbi loquitur de reo iniustè interrogato, admonet vt respondeat his verbis. Nego proposita vt proponuntur: vt in republica. Quòd si iudex vrgeat eũ, vt cõfiteatur propositũ, vel vt neget, respõdere posset, quod ipse respondit sufficienter ad accusationem. Hæc Scotus. Vbi non concedit licẽtiam dicendi: nõ feci, sed nego proposita vt proponũtur. Subiũgit tamen. Sed nunquid si neget, intendens illud negare vt propositũ est. s. vt publicũ, tenet ille pœnitere tanquàm de mẽdacio? Respõdeo Bonarũ mẽtium est culpam agnoscere, vbi culpa nõ est: & ideò tutum est tunc pœnitere de illo quale est, sub dubio an sit veniale, vel mortale. Hæc Scotus. Vbi sub dubio relinquit an liceat dicere: non feci: & magis inclinat in partẽ negatiuã. At verò quicquid sit in aliorum opinione, nulla mihi tamen, vel apparenti ratione, persuadere possum, vt liceat occulto peccatori iniustè interrogato dicere: non feci. Nec video quomodo possit illud excusari à mẽdacio nã maximè qa subintelligitur: non feci vt dicã, sed profectò sensus ille violentissimus est: etenim quia dicere: procedit ex scientia in verbo, nescio, potest subintelligi: vt dicam, id est, non scio tali scientia quæ iure sit propalanda: attamen opus nõ habet talem ordinem ad sermonem. ¶ Sed ais fortè alia ratione posse illud verbum excusari à mendacio, per æquiuocationẽ temporis. Vt si adultera admisit amicum heri, possit modò iurare, non fecisse adulterium: vt subintelligatur: hodie. Quemadmodum Ange. de Perus. super. l. Idem. ff. de condi. ob turpem causam. & Ananias. ca. Qui cum fure. extra De furtis. referunt de beato Francisco, quòd cùm Perusij rogaretur à pretore persequente criminosum quendam, an vidisset eũ transire, respondit non transiuit hac: sinũ vestis insinuans. Sed re vera commentum hoc minus placet. Nã etsi qui iniustè interrogatur, non teneatur respondere ad intentionem interrogantis, tenetur tamen eis verbis secretũ celare, quæ in aliquo sensu recepto apud vulgus, vel apud sapientes sint vera: aliàs mentitur: quod neutiquàm licet. Et certè oratio: nõ feci: facit sensum vniuersalem: nunquàm feci: & nõ transiuit hac: refertur: ad illum locũ de quo alter interrogat. Atqui diuus

Franciscus forsan aut falsò circũfertur vt autor illius respõsi, aut putauit vir sanctissimus id esse licitum. Alium cõmemorat diuus Aug. sanctum episcopum Firmũ nomine: firmiorẽ (inquit) voluntate: qui cũ ab eo quærerent apparitores, quem ad se confugientẽ occultauerat, hoc solum respondit, nec mentiri se posse, nec hominem prodere. Multaq; passus tormenta in sententia permansit. Qua nimirũ patientia indulgentiam ab imperatore homini calamitoso impetrauit.

6.Cõclusio ¶ Sexta cõnclusio. Mendaciũ quo qui iniustè interrogatur, negat proprium crimen, non est perniciosum, sed officiosum: atque adeò, si fiat sine iuramento, nunq̃ est mortale, solũ veniale: siue in iudicio interrogetur, sine forma iuris, siue extra iudiciũ: vt cum adultera interrogatur de adulterio à marito: qui nõ est iudex. Probatur. Nam qui sic mentitur, nemini facit iniuriã, imò ipse est qui iniuriam patitur. ¶ At vero cũ nec venialiter peccare quoquo modo liceat, quid facturus est miser homo, qui contra omne ius interrogatur de secretissimo proprio crimine?

7.Cõclusio ¶ Respondetur septima conclusione. Si verba non occurrerint, quibus per æquiuocationem, vsu hominum receptam, citra mendaciũ celare possit crimen, mori debet, antequã mentiatur: licebit tñ nonnunquã id reuelare, vt videbitur. q. sequẽti. Interim tamen si percõtetur quis, quibus amphibologijs poterit se miser tueri, nõ possumus illas sigillatim colligere: sed pro sua quisq; peritia & prudentia illas poterit excogitare. Posset. v.g. occultus homicida cõtra ius interrogatꝰ respõdere: iuro me neminẽ occidisse: nam illa oratio Latinè amphibologica est: & si primus accusatiuus accipiatur passiuè: & secũdus actiuè, est vera. Quemadmodũ Pyrrho respõdisse fertur Apollo: Aio te Æcidas Roma. vincere posse. Atqui posset adultera, cũ adulterium percontatur maritus, respondere. Quid proderit mihi iurare non fregisse fidẽ, aut quomodo dabis fidem dictis eius, quã non credis seruare fidẽ thori? Item posset iurare se non fregisse matrimonium (nã post adulteriũ adhuc manet integrũ matrimonium) quãuis maritus intelligat, non fregisse fidẽ thori. Posset item mulier quæ nupsit consobrino, si ab apparitore iniustè interrogatur, an maritus intrauit domum, respõdere neminem intrasse pręter cõsobrinum suum. Quemadmodũ Sara celauit esse vxorẽ Abrahæ, dicens se esse sororem. Crediderunt enim Ægyptij nõ posse sororem nupsisse fratri. Attamen inutilis iam modo sunt huiusmodi responsiones. Tanta est interrogãtium versutia. ¶ Sed vtrum posset homo, vt celet se iniustè quæsitum dum interrogatur an sit ipse ex fratribus minor iurare se esse maiorem: cùm tamen sit natu minor, sed qui succedit in primogenitura paternæ domus? Et videtur quòd sit. Imò q̃ posset iurare se esse Petrum, cùm tamẽ non sit nisi frater eius. Nam hac ratione excusat Augu. Iacob à mendacio, dicentem se esse Esau. ¶ Respondetur, q̃ non auderem hoc admittere. Quia aut non est adeò certum Iacob nõn fuisse mentitum: aut id respondit inspiratione diuina: aut (quod puto sentit Augustin.) sermones illi erant apud gentem illam vsitati in illa significatione, vt citra mendacium possent proferri. Vnde Gregorius, vt refertur. 22. quæstio. 2. Si quis (inquit) per vetus testamentum: suum vult tueri mendacium: quia minus illic quibusdam fortasse nocuerit dicat necesse est, rerum alienarum raptum, retributionem iniuriæ, quæ infirmis illic cõcessa sunt, sibi nocere non posse. ¶ At nunquid si quis interrogatur, vt testis, an vidit Petrum fugientem: vel tanquam reus, an occidit Petrum, poterit respondere: nõ vidi Petrum: aut, non occidi Petrum: quem tamen occultè occidit? Videtur enim id licere, nec esse mendacium: nam, vt scripsimus in dialecticis, nomina singularia æquiuocè significant: & ideò potest respondens subintelligere alium Petrum quem non occidit, aut quem non vidit: quemadmodum dicunt dialectici has non contradicere. Canis est in mari: Non est canis in mari. & vtranque esse veram, eò quòd subiectum accipitur æquiuocè. Respondetur quòd nõ esset sine mendacio huiuscemodi responsio. Nã secundum receptissimum vsum omnium, affirmatio, & negatio in omnibus his proprijs pro eodẽ accipiuntur: acsi non esset nisi vnus, qui nuncuparetur illo nomine. Vt si me percontante an Petrum videris, respondeas: non: negatio ad eum refertur, quem ego quæro. Nec alium potest sensum admittere. Sed immẽsum opus esset per singula discurrere. Prudentis erit ex his cætera perpendere.

¶ Sed instas adhuc pressiùs, quid faciet miser homo qui mortem comminante tyranno nisi verum fateatur, non habet qua se amphibologia protegat? Aut adultera, quam maritus nudo gladio petit fateri adulterium, vt iuret an adulterium fecerit? Respondetur, quòd plures sunt homines, nequitiæ, & violentiæ, quàm vt posit omnibus obuiam iri. Ob idque in tali casu mori opus est: quemadmodum si tyrannus mihi comminaretur mortem, nisi peierarẽ aut leuissimè mentirer, mortem priùs deberem oppetere, quàm mentiri.

¶ Ad pri-

¶ Ad primū argumētum principale, conceſſa priori præmiſſa: putà nunquā eſſe licitū mendaciū, negatur ſecunda. Nec enim ſat eſt ad integrā rationem mēdacij, fallendi cupiditas, niſi oratio ſit falſa. Eſt enim mendaciū: vt inquit illic Aug. falſa ſignificatio cū voluntate fallendi: modò qui amphibologia eum fallit, qui iniuſtè interrogat, in aliquo ſenſu verum profert, quo excuſatur à mendacio. Neque tūc venit cōtra mentem: quia id in aliquo ſenſu verū profert, quod habet in mente: quanuis alius aliud cōcipiat. ¶ Atqui eodem modo reſpondetur ad cō firmationē, quod quando homo interrogatur abſque iniuria, ſimpliciter & cādidè reſpōdere debet: putà verbis quibus interrogans nō decipiatur. Sed quando vi & iniuria petitur: quia licet ei veritatē celare, nihil agit cōtra virtutem, proferēdo æquiuocum verbum: quia eiuſmodi reſpōdenti præcipua intentio non eſt fallendi, ſed ius ſuū ſeruandi. ¶ Dicta verò ſanctorū eò tendunt, vt prohibeant reſpōſa per verba quæ nullum poſſunt facere verum ſenſum, ſecundū ſignificationē vſu receptam: quippe quæ non poſſent à mendacio vlla ratione excuſari. ¶ Et eadē ratione reſpōdetur ad ſecūdum principale. Qui enim per lapidem iurat falſum, nō excuſatur à mendatio, poſt q̄ falſum eſt quod iurat, nec à periurio: nam cùm enuntiet ſe iurare per euangelia: quanuis ponat manum in lapide, tamen omnes intelligunt ſe iurare per euangelia, nec poſſunt aliud intelligere. ¶ Ad tertium reſpondetur ꝙ quāuis mendaciū ideſt falſum dicere cum intentione fallendi: eatenus ſit intrinſecè malum, vt nulla de cauſa iuſtè fieri poſſet, tamen decipere non eſt adeò de ſe malū, quin per amphibologiam liceat, ad repellendum iniuriam. ¶ Vnde ſubſequitur ſolutio confirmationis. Nam citra neceſsitatem non licet vti huiuſmodi amphibologijs: non quòd eſſent mendacia, ſed quod hominum conuictus & ſocietas id expoſcat, vt homines vſitatioribus, atq; perſpicacioribus verbis in ſerijs vtantur nè ſe fallant, niſi ioco, in ridiculis: vt author eſt Ariſtot. 4. Ethic.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum vſq; adeò obligamur ad ſecretorum fidem, vt teneamur nonnunquam mortem prius oppetere, q̄ ſecretum detegere. ¶ Ad partē negatiuam arguitur. Reuelare ſecretū, vt ſuprà dictū eſt, ex genere ſuo nō eſt niſi damnum, & iactura famæ, quæ violatur proditione criminis: ſed vita bonum eſt multò pretioſiùs q̄ fama: nam pellem pro pelle: & cūcta quæ habet homo, dabit pro anima ſua. Iob. 2. Ergo ſi alterius corū iactura facienda eſt, potiùs debemus famā, vel propriam, vel alienam abijcere, quàm propriā vitam. ¶ Cōfir. quia, vt frequenter ſolemus repetere, Iugum domini ſuaue eſt, & onus leue. Matth. 11. ſed cū terribilium terribilíſsimū ſit mors: vt eſt in. 3. Ethico. grauíſsimū eſſet præceptum, vt alienā famam diſpendio vitæ protegere aſtringeremur: ergo nemo ad id obligat. ¶ Secūdò principaliter arguit. Si teneremur fidē ſecreti ſeruare cū periculo mortis, id maximè eſſet, quia ꝓpalare ſecretū eſt ita intrinſecè malum, vt nulla ratione poſsit eſſe iuſtum: quale eſt, occidere, fornicari, mentiri: ſed hoc falſum eſt: nā reuelare ſecretū multis de cauſis iuſtum eſt: putà ad obuiandū communi malo: & cauſa fratris corripiendi, vt ſecundo mēbro dictum eſt: ergo & cauſa defendendę vitæ, quę in bonis tēporalibus ſummū eſt, id etiā licebit. ¶ Et confir. Nam in operibus charitatis nullus tenetur prouidere ꝓximo cū graui detrimēto proprio: imò nec ſeruare promiſſum: qđ elegāter tractat Cicer. lib. 1. de offic. Si conſtitueris (inquit) te cuipiam aduocatū in rem præſentē eſſe venturū, atq; interim grauiter ægrotare filius cœperit, nō eſt contra officium, nō facere qđ dixeris. Ergo quanquā fidē quis ſecreti promiſerit, nō tenetur cū diſpendio vitæ ſeruare. ¶ Tertiò principaliter arguitur. Cuicūq; integrum eſt & liberū, propriū crimen, aliàs occultum detegere, vt vitam ſeruet, nā pōt quis dare famā pro vita, vt diximus. q. 3. mēbri primi: ergo faciliùs pōt quis anteponere vitā propriā famæ alienæ; atq; adeò nunquā tenetur homo mortem obire, vt ſecretū contegat. ¶ In contrariū eſt, quia tenētur Chriſtiani pro fide, ꝓ religione, & bono publico mortē oppetere: ergo ſacerdos antequam ſigillū referet confeſsionis (quæ ſacrilega eſſet ſacramenti contaminatio) mortem perpeti debet: & cui arcanum publicum committitur, eadem ferè lege tenetur.

IN hac quæſtione quarta huius mēbri: atque adeò totius operis poſtrema, dicere tandem reſtat, quid facturus eſt miſer homo cùm vi & iniuria petitur reuelare ſecretū, nec ſe poteſt citra mendaciū defendere, an debeat priùs mori, q̄ ſecretum detegere. Sed ſunt fortè qui quæſtionem hanc ſuperuacuā iudicabūt. Nam ſi ſecretū celare, ius naturale eſt, diuinū & humanum vt ſuprà cōmonſtrauimus: atq; adeò ſecretum reuelare, ſit ſuapte natura vitiū: ambigit nemo mortē eſſe potiùs oppetēda, quā reueletur arcanū. Eſt enim doctrina Ariſt. 3. Ethic. ſumma cuiq; tormēta, mortemq; ipſam obeunda, antequam inhoneſtum quid adimat, imò documē-

tum est Pauli Roma.3.iustã esse damnationem eorum, qui faciunt mala vt inde veniant bona. His verũtamen respõdemus, q̃ quanuis dubiũ nõ sit, imò per se sit manifestũ: non esse licitum peccare, nec pro vita, nec propter aliũ quẽcunque finẽ (nã est contradictionis implicatio, esse aliquid licitũ quãdo est peccatũ) hoc tamen est sub iudice in quæstione nostra, an sit peccatum reuelare secretũ, quando quis non potest id cõtegere, nisi cũ dispendio vitæ. Et quidem si illud esset eo modo intrinsecè malũ, sicut periurium aut adulterium, nulla esset questio id nõ licere, sed quia non est adeò malũ, quin pro iusta causa illud liceat, vt insinuauimus in tertio argumento, quæstio est vtrũ adeò obligemur secreta celare, vt antequã reuelem⁹ moriamur. ¶ Atqui, vt.2.&.3.q.primi mẽbri attigim⁹, sex sunt secretorum gradus, qui varias & diuersas habent considerationes. Ob idq; decem cõclusionibus respõdebimus ad quæstionem. Secretorum enim aliud est alienum, aliud verò proprium: & ex alienis aliud pertinet ad religionẽ sigilli cõfessionis, aliud verò est seculare: & ex secularibus, aliud pertinet ad bonum publicum, aliud ad priuatum: & ex priuatis, aliud extortum est per iniuriam, atq; aliud citra iniuriam cognitum: & ex his aliud recipitur data fide, velut in deposito, & aliud fortè & casu cognoscitur.

1. Cõclusio ¶ Prima ergo conclusio sit de secreto cõfessionis. Sigillum sacramenti cõfessionis, adeò sanctum est, tantoque vinculo ligat, vt mors sit prius obeunda, quàm modo aliquo reueletur. Conclusio hæc supponit primum, arctissimum esse præceptum sigilli seruãdi: quod partim probatum est.q.2.membri primi. Vbi mõstrauimus fidem generaliter secretorum, iure naturali, diuino, & humano esse in præcepto: primò ex conditione vitiorum, quæ suapte natura digna sunt quæ contegantur, quemadmodũ virtutes dignæ contrà sunt quæ palàm fiat. Et secundò ratione charitatis: nam quæ nobis optamus, & alijs præstare tenemur: & vnusquisq; id ratiõe optat, vt quod cõmisit secretũ secretò custodiatur. Et tertiò, ratione finis: nã sine secretorũ de medio sublata, cessarent cõmoditates plurimæ amicitiæ: vt putà consilia, solatia, quæ amici ab amicis secretò petunt. Quæ quidem rationes, & aliæ quas illic tractauimus, multò efficaciùs comprobant sigillum sacramenti confessionis, quàm secretorum fidem secularium. Sed est præterea ius diuinum speciale de sigillo confessionis. Qui enim finẽ præcipit, iubet & necessaria media: sed Christus seruator noster Ioan. 20. instituit sacramentum confessionis sub præcepto: vbi ait: Accipite spiritum sanctum: quorũ remiseritis peccata, remittũtur eis: & quorũ retinueritis, retenta erunt: & sigillum est necessariũ medium: nẽpe sine quo homines à cõfessione deterrerẽtur: ergo simul iussit, & vniuersos confiteri, & sacerdotẽ secretum tenere. Non enĩ dedit illic solùm sacerdoti potestatẽ dimittẽdi, relinquẽs hominũ arbitrio, si vellent confiteri, sed certè dedit ecclesiæ coerciuam potestatẽ iudicandi de peccatis: quẽadmodũ si rex mitteret prætorem in vrbem, qui ciuiũ errata aut cõdonaret, aut pro sua prudẽtia puniret. Sed de hoc aliàs. Neq; ecclesia cap. Omnis vtriusq; sexus. aliud fecit, q̃ vtrunq; præceptum diuinũ determinare, sanè vt singulis annis cõfiteremur, & sacerdotes sigillum cõfessionis arctissimè seruarẽt. Atqui hoc est quod S.Thom.in.4.dist.23.q.3. ait, sigillum secreti esse de necessitate cõfessionis. Non enim intelligit esse de substantia, tanquàm materia & forma: neq; ita de necessitate vt si sacerdos reseraret sigillum, nullũ esset sacramentum præcedens: sed ita, vt naturæ sacramenti expediat sigillũ, nempe sine quo præceptum cõfessionis sustineri nõ possit. Et probat S.Tho. nam quæ exteriùs gerũtur in sacramentis, sunt signa rerũ quæ interiùs contingunt: & ideò cõfessio illa quæ fit sacerdoti, est signum q̃ pœnitens cõfitetur deo: quare sicut deus ita cõtegit peccata, vt habeãtur pro oblitis (quod dictum est quæst. proxima) idem obligat facere sacerdos. Nec obstat argumentum Durand. 4.d.11.q.4. vertentis sensum S.Tho. Non enim sentit S.Tho. q̃ celatio sacerdotis repræsentet aliquid q̃ interiùs cõtinetur, tanq̃ effectum sacramenti, veluti absolutio repræsentat remissionẽ peccatorũ, sed vult, q̃ quemadmodum in foro interiori celãtur à deo, hoc significet per secretum sacerdotis. Deus enim, nec in die iudicij reuelabit peccata remissa ad confessionẽ: sed ad cõmendationẽ & gloriã pœnitentium. ¶ Ex quo sequit, q̃ nec Papa, nec tota ecclesia potest dispensare, vt reuelet sigillum cõfessionis: non solũ quia ecclesia in his quæ sunt de iure diuino (quale est sigillum) facultatem nõ habet dispensandi, sed specialiter quia multo minus potest sacramentorũ naturam mutare. Et naturæ confessionis necessarium est sigillum modo iam exposito. Etenim, quanuis sublato sigillo nihilominùs confessio esset sacramentum, tamen esset tunc intolerabile præceptum confessionis. ¶ Supposito ergo præcepto, probatur illud obligare etiam cum dispendio vitæ. Media pensanda sunt ex conditione & necessitate finis: finis autẽ sigillum seruandi, est necessitas sacramenti confessionis; vnde profectò

fectò salus Christianorum pēdet (sublato enim de medio sacramēto cōfessionis, omnia plena essent iniquitatibus, atq; adeò religio Christiana perditum iret: quæ res multo maioris momenti est, quā temporalis vita) ergo sigillū confessionis adeò est necessariū, vt pro eius obseruatione vita sit postponenda. ¶ Et cōfir. Sacerdoti qui sigillum reserat (quia pœna capitis sacerdotes plecti non possunt) decretū est priùs perpetuum exilium. ca. Sacerdos. De pœni. d. 6. postmodum mutatū est in carcerem perpetuum. ca. Omnis vtriusq; sexus. De pœnit. & remiss. quorū vtrūque proximū est morti. l. 2. & l. Capitulum. ff. de pœnis. Nec ab hac pœna eximeretur, qui metu mortis fidem frangeret sigilli. Ergo crimen est atq; adeò mortale, etiā metu atrocissimæ mortis, cōfessionem reuelare. ¶ Et tertiò id cōprobatur. Potest princeps pro salute tēporali Reipublicæ præcipere ciui vt stationem in prælio custodiat, nec pedem retrahat, sub pœna capitis: in quo casu peccatum esset mortale edictū transgredi (nā potest princeps legē facere, quæ obliget ad mortale: vt ait S. Tho. 1. 2. q. 69. arti. 4. vbi adnotat Caietanus posse etiā obligare cum periculo mortis: saltem pro bono publico) ergo multò magis non solùm Deus, cuius est præceptum sigilli, sed Ecclesia potuit sacerdotes obligare, vt in periculo mortis, tenerent sigillum. Profectò adeò necessarium est sacramentum confessionis, ac subinde illius sigillū, vt videatur Christus ipse spopōdisse fidem Christianis, quòd tuti essent in hac parte. Nā cùm multa præterea narrētur hic miracula (vt est illud quod Altissiod. 4. p. c. De confess. ex Vitis patrum citat, ꝙ cùm quidam in naui metu mortis, publicè confessus esset crimina permulta, adeò statim omnes obliti sunt, acsi nunq̄ audissent) hoc verūtamen omnium maximum miraculorū existimauerim, ꝙ cū sint sacerdotes, & aliàs perditissimi, & multi in dementiam versi, tamen perq̄ rarissimè visum est, sigillū cōfessionis periclitari. Quo fit, vt prælati, & quicunque iudices per quàm maximè teneantur, in causis cognoscendis cauere, ne sanctissimū sigillum cōfessionis violent: nec illa via tentent quicq̄ cognoscere, nec prætextu cuiuscūq; boni publici, nec vt malo, quāuis hæreticæ prauitatis, occurant. Nihil enī est tam ecclesiæ necessariū, quàm sigillū. ¶ Verum enimuerò nō sat est conclusionē in genere statuere, si nō ad particularia descēderimus. Sacerdos enim non solū peccata tenetur celare, verū & alia detecta in cōfessione. Nec solus sacerdos sed aliȩ item personæ tenētur seruare sigillum. De quibus perinde dubiū est, an cūcta tenētur vniuersi celare: nullo obstāte metu mortis. Primū ergo dubiū est: vtrū peccata q̄ quis perstās in proposito, cōfitetur perpetrāda, teneatur sacerdos celare. ¶ Res fuit anceps antiquitus inter doctores. Et fuerunt qui dicebant ꝙ peccata futura, putà quæ pœnitēs emēdare non promittit, non clauduntur sub sigillo: vt recitat S. Tho. in. 4. dist. 21. q. 3. & Innoc. cap. Omnis vtriusq; sexus. De pœnit. & remiss. Et inter theologos Alexā. ab aliquibus acersitur in hāc sententiā. Et Panor. c. Omnis vtriusq; sexus. eandē affirmat, nēpe quā putat esse opinionem Inno. Et Syluest. verbo, cōfessio. 3. citat Raynerium, & Innoc. cùm tamen Innocētius cōtrarium autumet. Et arguit pro illa opinione Alexan. Id quod directè opponitur cōfessioni, non est de necessitate cōfessionis: sed propositum perpetrandi peccata, opponitur confessioni: nam est signū impœnitētis, per quod videtur se eximere à iudicio sacerdotis: ergo peccata huiusmodi nō cadunt sub sigillo. ¶ Et confirmamus hoc in gratiam huius opinionis. Secretum sigilli sacerdotis est ad imitationem secreti Dei, vt dictum est: sed peccata impœnitentis Deus non celat, nec habet pro oblitis: sane quæ in die iræ reuelauit ad vindictam: ergo nec ea tenetur sub sigillo seruare sacerdos. ¶ His veruntamen nihil obstantibus sit secunda conclusio, quæ certissima est. Omne peccatum detectum in confessione, dummodo sit cōfessio, clauditur sub sigillo, siue præsens, siue futurum, siue qui confitetur verè pœniteat, siue nō. Conclusio est S. Thom. Scoti. & Richardi & oīno theologorū loco citato, & Innocentij, & singulariter Caiet. quol. 1. q. 11. quam de hoc fecit specialē. Imò (quātum conijcio) quicquid sit de antiquioribus, tamen nec Alexand. nec Rayn. contradicunt, si sanè intelligātur. Et abundè probatur ex verbis cōcilij. c. Omnis vtriusq; sexus. Qui peccatum in pœnitētiali iudicio sibi detectum præsumpserit reuelare, &c. Vbi vtiliter omne peccatū celari præcepitur, nullo excepto. At verò non requiritur contritio, ad hoc vt accusatio pœnitētis sit verè confessio, imò nec absolutio. Probatur, quia sicuti baptismus fictus, est nihilominus baptismus, & recedente fictione incipit habere effectum virtute formæ præteritæ (vt ait August. ca. Tunc valere. De consec. d. 4.) ita cōfessio ficta est quidē cōfessio, quāuis nō sit perfecta. Quare quomodocunq; sit ficta, scilicet, quia non est cōtritio, vel nō est integra, clauditur sub sigillo. ¶ Et confir. Nam ille qui incontritus accedit, præcipit ecclesia vt audiatur in confessione, & salubribus monitis adhibeantur ei consilia, vt habetur. cap. Quod quidem de pœ-

Dubium.

2. Cōclusio

de pœnitētijs & re. imò fortè cōfeſsio illa ſatiſfaceret præcepto eccleſiæ vt latiùs diſputauimus in lectionibus ſuper quartum: ergo hmōi confeſsionē vult eccleſia abſcondi ſub ſigillo. ¶ Et confir. 2. quia ſi incōtritus integrè cōfitetur, poteſt adueniente contritione, abſolui ab eodem cōfeſſore, ſine noua cōfeſsione: niſi longa fortè interceſſerit mora. ¶ Quòd ſi percontaris q͂d requiritur vt ſit cōfeſsio. Reſpōdetur, ꝙ ſatis eſt eſſe accuſatiōnē. Poteſt enim pœnitēs accuſare ſe de peccato, dicēs ſe nō poſſe abſtinere, petendo cōſilium, & auxiliū à ſacerdote. Et certè qui ſic accuſatur celādus eſt de quocunq; crimine mundi quātuncūq; pernicioſo aut tertiæ pſonæ aut reipublicæ: quāuis debet tūc ſacerdos in genere admonere, aut rempublicā, aut illum cui periculum imminet, vt caueant tali hora, aut tali loco: & dummodo fieri poſsit ſine periculo reuelationis perſonæ. Quòd ſi generalis admonitio nō ſufficit, nulla tenus licet perſonam exprimere. ¶ Et ſecundò principaliter arguitur, quod quanquā peccatū ſic perpetrandū, cadat ſub ſigillo. Nam ſi peccatum eſſet præteritum, tunc, quālibet confitens non eſſet contritus, ſed eſſet impœnitens, nec eſſet abſoluendus, illud caderet ſub ſigillo: vt Alexand. illic ipſe confitetur, quia ſacerdos eſt iudex ſit nē contritio ſufficiens ad abſolutionem, nec ne: ergo eadem ratione quanuis peccatum ſit in futurum perpetrandum, cadit ſub ſigillo. Tam impœnitens enim eſt quem nō pœnitet præteriti: quàm qui tenax eſt propoſiti in futurum. Eo vel maximè, quod dū reuelatur peccatum perpetrandum, ſimul reuelatur præteritum, putà propoſitum deliberatum perpetrādi illud. ¶ Et poſtremò arguitur. Si quis contritus confiteretur alia peccata, & poſtmodum conſuleret ſacerdotem, an eſſet peccatum id quod inuincibiliter putat nō eſſe peccatū: putà occidere vxorem depræhenſam in adulterio: aut certum contractum facere: & audiens eſſe peccatum, nihilominus non vult mutare propoſitum occidendi vxorem, ſi eam deprehenderit, abijtq; perinde ſine abſolutione: profectò totum illud cadit ſub ſigillo.

¶ Veruntamē ſunt qui fingunt ſe accedere ad confeſsionē, & tamen nō veniunt quò ſe accuſent, & remedium poſtulent animæ ſuæ, ſed vt confeſſorem fortè peruertant, aut fauorem & auxilium petant perpetrandis flagitijs: vt temporibus noſtris vſu veniſſe fertur quibuſdam, qui in pontificem conſpirauerant. Et huiuſmodi peccata celanda non ſunt, ſed ſtatim potius denuntianda. Quod plurimum timendum eſt in crimine hæreſis. Huiuſmodi enim eſt verſutia dogmatizantium, vt hac confeſsionis ſimulatione ſacerdotes peruertere moliantur. Et in hoc caſu verum habet vulgatus ille verſiculus: Eſt crimen hæreſis, q͂d nec cōfeſsio celat: nam ſi de cōfeſsione loqueretꝰ, quæ verè eſt accuſatio, quanuis impœnitentis, falſiſsimus eſt, atq; adeò Chriſtianis auribus indignus. Et de peccato hoc vltimo modo perpetrando, loquitur Rayn. c. in titu. de pœnit. & rem. & Alex. cuius verba ſunt. Peccatum quod quis confitetur vt perpetrādum, nō cadit ſub ſigillo, id eſt. Quod ita confitetur, non vt ſe accuſet, ſed vt aliū moueat, aut auxiliū petat ad perpetrandum. Nec Inno. aliud opinatus eſt, vt egregiè adnotauit Caietan. opuſc. citato. Nam poſtq̃ citauit opinionem dicentium, ꝙ peccata futura impœnitentis non cadunt ſub ſigillo: quia non dicuntur ſacerdoti tanq̃ dei miniſtro, ſubiungit: hæc tamē ratio nō placet: quia bene credimus q͂d ſacerdos vt miniſter recipiat, etiā ſi confitens in peccato remanere proponat. Quæ verba aut nō vidit, aut ſiniſtrè legit Panorm. ¶ Vnde ad argumentum quod recitat Alex. reſpōdetur, ꝙ quanuis impœnitentia opponatur confeſsioni, quantū ad abſolutionē, atq; adeò quantum ad perfectionem ſacramenti, tamē non obſtat quominus ſit confeſsio ſacramentalis, ſi modò re vera ſit accuſatio, vt expoſitum eſt. Et ideò celanda ſunt peccata quæ illic deteguntur.

¶ Et ad cōfirmationem quam nos adiecimus, reſpondetur, ꝙ quanuis peccata impœnitentis non celētur adeò, veluti peccata remiſſa, tamē ſi proferantur per modum accuſationis ad petendum conſilium vel auxilium: iam tunc diſponunt & ordinantur ad veram pœnitentiā: & ita recipiuntur ab eccleſia, tanq̃ in ſacramentali confeſsione. ¶ Alterum dubium eſt, vtrum in reuelatione ſigilli confeſsionis poſsit contingere peccatum veniale, ratione paruæ quantitatis materiæ: quemadmodū in furto, quod de genere ſuo eſt mortale, poteſt contingere peccatum veniale: vt ſi quis obolum furetur, atq; adeò vtrum eadem cauſa paucitatis materiæ, liceat ſigillum reuelare, gratia vitæ ſeruandæ. Dubium.

¶ Tertia concluſio. Non ſolū peccata omnia, tam venialia, quā mortalia, verū & qualitates vniuerſæ circunſtantes, quæ notitiam pœnitētis quoquo modo ſuggerere poſſunt directè cōcluduntur ſigillo: atq; adeo ſub pœna mortalis culpæ celanda ſunt: ſiue illa fuerint de neceſsitate confeſsionis, ſiue ex leuitate pœnitentis prolata. Concluſio colligitur ex illis verbis. capit. Omnis vtriuſque ſexus. Caueat omninò (ſcilicet ſacerdos) ne verbo, aut ſigno, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem. 3. Cōcluſio

torem. Hoc cõclusione cõpræhẽduntur primò peccata venialia, quę licèt nõ sint de necessitate confessionis, nihilominus celanda sunt. Item locus & tempus. Vt si homicida mihi est confessus, reuelatio esset dicere, Petrus tali hora fuit in tali loco (putà vbi factum fuit homicidium) si inde possit coniectari illum esse homicidam. Item personæ consortes. Aliquando enim est necessarium pœnitenti consortes patefacere: vt puella quæ fecit stuprum cum patre, non satis confitetur se fecisse stuprum, nisi exprimat cum patre: quia id perquàm multum auget: vt docet S. Tho. in. 4. distin. 16. q. 3. ad vlti. argu. totius quæstio. Et tunc pater celandus est à sacerdote, sicut puella. Imò quanuis puella ex leuitate, & sine aliqua necessitate exprimeret cõsortem: vt si confiteretur fornicatam fuisse cũ Petro. Quia licet illa persona nõ esset de necessitate, aut commoditate cõfessionis, tamẽ efficitur postea necessaria ad contegendum peccatum pœnitentis. ¶ Sed arguitur, quòd hæc omnia reuelare nõ sit peccatum mortale. Primò. In alio quocunq; peccato ex genere suo mortali, potest contingere peccatũ veniale, ratione paucitatis materiæ: præterq̃ in periurio: imò cõtra materiã fidei potest esse tã leue verbum, vt nõ sit nisi veniale: ergo prodere pœnitẽtem, ꝙ mentitus est iocosè, non erit nisi peccatum veniale. Et confir. In reuelatione sigilli posset esse veniale ex defectu deliberationis, vt si quis motu subito illud reseraret: ergo eadem ratione, propter paucitatem materiæ potest esse veniale. ¶ Respondetur primò, ꝙ si sacerdos detegeret minimum veniale: vt constaret illud audisse in confessione, putà quia vt sacerdos exprimat Petrum sibi cõfessum esse, aut quia audientes id conijciunt, peccatũ est mortale grauissimum: adeo vt mortẽ deberet perpeti sacerdos antequam id detegeret. Probatur, quia quãuis id quod detegitur tenuissimè lædat famam, tamen sacramentum grauissimum recipit detrimentum. Deterreret enim homines à confessione si suspicarentur, vel in minimo detegendam esse confessionem.

¶ Sed quid si in Francia audiui confessionẽ Petri, quem hic coram illis quibus notus est, dico fecisse peccatum veniale, non tamen suspicantur me audisse in confessione?

¶ Fortè esset probabile illam reuelationem nõ esse peccatum mortale: quia est in re minima. Mihi tamen verisimilius est esse mortale. Nam quanuis in reuelatione secretorum secularium frequenter contingere possit peccatum veniale in re parua, tamen sacrosanctum sigillũ non permittit, vt vel in minima materia, citra mortale violetur. Et probatur, quia in dic. cap. vniuersaliter dicitur, ꝙ qui peccatũ in confessione detectum reuelauerit perpetuã agat pœnitentiam. Perpetua tamẽ pœnitentia nõ decerneretur, nisi pro grauissimo peccato mortali.

¶ Secundò arguitur, ꝙ non sit necessarium sub pœna peccati mortalis, celare personas reuelatas in sacramento. Celare alias personas non est necessarium, nisi quatenus ex reuelatione aliarum, sequeretur reuelatio pœnitentis (nam in. d. c. solum cauetur vt non reueletur persona pœnitẽtis) sed sæpe possent reuelari peccata aliarũ personarũ sine reuelatione pœnitentis: ergo tunc reuelatione illarum non violaretur sigillum. Probatur minor. Puella temerè & sine necessitate nominat personam consortem delicti: & quanquam sacerdos postea dicat Petrũ fornicarium, nullo inde oriretur suspicio id admisse cũ tali puella. Et addamus: nec posse vnquàm suspicari, id sacerdotem nouisse in confessione (nam aliàs grauissimum esset peccatũ scandali, in detrimentum confessionis).

¶ Respondetur, quòd peccata quæ pœnitens aliena detegit in confessione, non solùm sunt celanda quando per illa reuelarentur peccata pœnitentis, sed etiam per se: quia quomodocũque reuelarẽtur, deterrerentur homines à confessione. Plebei nãq; indocti confitendi, multa temerè reuelant aliena peccata, quæ si non caderent sub sigillo, esset periculosa confessio. Et credo sacerdotem ea reuelantem incurrere pœnas canonis. Hoc enim est, prodere pœnitentem: nõ solùm detegere peccata quæ ad ipsum pertinent, sed quæcunque ille protulit in confessione: atque adeò mori debet antequam ea patefaciat. ¶ Sed nunquid permittitur sacerdoti in genere ea propalare, quæ in cõfessione audiuit? ¶ Panormitanus in dic. cap. Omnis vriusque sexus. dicit, nec peccatum in genere posse in publicum proferri citra fractionẽ sigilli: quãuis nulla inde oriatur suspicio personæ. Nam habetur (inquit) in textu, quòd qui peccatum pœnitentiali iudicio detectum reuelauerit, perpetuam agat pœnitentiam. Sed tamen absque vlla hæsitatione credendum est contra Panor. Et satis esset ad ipsum conuincendum vniuersalis consuetudo. Passim enim sacerdotes proferunt quæ audierũt in confessione, nõ solùm ad capiendum consilium, sed in colloquijs: nec tamen censentur fractores sigilli, quando nec minimum timetur periculum reuelationis personæ. Imo quanuis dicant illud aliquando audisse in confessione, non est fractio sigilli, nec peccatum de se mortale, si fiat sine scandalo. Quãuis id fieri non debeat.

¶ Et ad argumentum Panormitani respondetur, quòd illud verbum: quoniam qui peccatū in pœnitētiali iudicio detectum, &c. reddit causam verbi præcedentis. Caueat autem omninò sacerdos ne prodat peccatorem. Et ideo non frangit quis sigillum reuelando peccatum, nisi applicatum ad personam.

¶ Et confir. quia si reuelatio peccati in genere esset fractio sigilli, tunc non liceret illo modo in genere reuelare, nec ad capiendū consiliū, sine licentia pœnitentis: quod tñ est falsum, vt patet ex verbis eiusdem textus, & in capit. officij. eod. tit. ¶ Ex quo sequitur ꝙ quanuis dicam: Petrus ritè cōfessus est mihi sua peccata: nō reuelo confessionem: dūmodo nullā speciem nominem, etiam si sint publicæ meretricis, aut latronis. Sed si non absolui, nō possum interrogatus dicere non absolui: quanuis, vt inquit Caieta. in summa, verbo, confessor: qui illud diceret, non esset propriè fractor sigilli, vt incurreret pœnas canonis, nisi speciem peccati exprimeret, propter quod nō absoluit. Debet tamē sacerdos tunc respondere: feci officium meum: vel aliud simile. ¶ Cætera verò quæ nec sunt peccata, nec circunstantiæ quibus peccatum perpendatur, quanuis narrentur in confessione nullo modo cadunt sub sigillo. Cauendum tamē est ne passim sacerdotes quoquo modo loquātur, sales de confessionibus in colloquijs spargendo. Nā propter scādalum sæpe vsū venire solet, vt si in aures pœnitentiū perueniāt: valde grauiter offenduntur. Imò nec pœnitentes laudibus commendet. Primò, quia laus vnius quādoq; est reuelatio cōfessionis alterius: vt si quis audiuit duas sorores, vnam solū commendat pudicitiæ, alteram subinde tacendo notat impudicitiæ. Et præterea quia inde præbetur ansa, leuissimis præsertim mulierculis, mentiendi in cōfessione, quo se cōmendent apud sacerdotes. Et maximè cauendū est, quando quis de aliquo secreto crimine petitur, ne id via cōfessionis taceret: vt si vir suspicatus adulterium vxoris petat ab ea vt cōfiteatur sacerdoti, qui de eius licentia certum faciat maritum, nullatenus admittendum est. Nam adultera, quo se purgaret, facilè mentiretur in confessione.

Dubium. ¶ Tertium dubium est de psonis alijs, quæ præter sacerdotē, tenentur seruare sigillū, an oēs æquali vinculo mortē teneantur obire, sigilli gratia seruandi. ¶ De quo sit quarta conclusio. Quan-
4. Cōclusio
uis solus sacerdos propriè teneatur custodire sigillum, sub pœnis canone decretis, tamē multi alij tenentur seruare secretum confessionis, etiam non obstante periculo mortis. Conclusio communis est S. Thom. & doctorum in 4. dist. 21. Probat prima pars. Nā in. d. cap. Omnis vtriusq; sexus. solus sacerdos est qui iubetur seruare sigillum, cui subinde decernuntur pœnæ fractiōis: & qa pœnę legis non sunt ampliādæ, fit vt ille solus incurrat pœnam depositionis, & ꝑpetui carceris. Et secunda pars probat. Sunt enim multi præter sacerdotē, qui iure, & multi qui iniuria audiunt cōfessionem: qui proinde tenētur seruare secretū. Vt interpres, quādo pœnitens & sacerdos non sunt eiusdem linguæ: & laicus, cui quis in extrema necessitate vbi non est copia sacerdotis, confitetur: & prælatus, à quo sacerdos casum reseruatum petit, & magister quem consulit, dum imprudentia confessoris deprehendunt pœnitentem: item laicus qui fraude & dolo personam induit sacerdotis, vt confessionem alterius audiat. Hi enim vniuersi mortaliter, & quidem grauiter peccarent, si secretum panderent confessionis, atque adeò mortem & quodcunq; aliud damnū perpeti debent, antequā id manifestet. Non tamē in omnibus esset delictū æquale. Interpres nanque non est persona necessaria confessioni, nemo enim (vt dicebamus super Quartum, dist. in. 17.) tenetur per interpretem confiteri. Nam vt probè inquit Caietanus in summa. verbo, confessio: nemo tenetur cōfiteri nisi sacerdoti, qui solus habet claues cognoscēdi & remittēdi peccata: & ideo cùm quis per se non potest confiteri, non tenetur alteri se prodere. Eo vel maximè, ꝙ peccata, quæ dicuntur interpreti, non denunciantur tanquā confessori: quippe qui non fungitur vice confessoris, sed agit partes pœnitentis: Ob idq; quando quis per se non potest cōfiteri, censendum est, quantum ad necessitatem, ac si non esset copia confessoris. Nihilominus licitum est confiteri per interpretē: & quādoq; salutare: vt putà quando adest interpres, cui tutè possit committi tam altum secretum. Quod dum interpres violat, quacunq; id causa faciat, quāuis non incurrat pœnas canonis, committit tamen sacrilegiū: quia, cū illud sit verum sacramentū, violator est rei sacræ. Quare mori cōstringitur anteq̄ violet. ¶ At confessionem fieri laico vbi nō est copia sacerdotis, multò minus necessarium est in quacunq; necessitate. Nam quāuis Aug. dicat tantam esse vim cōfessionis, vt vbi non est copia sacerdotis, facienda sit proximo. De pœn. d. 1. c. Quē pœnitet. & d. 6. ca. 1. non tñ insinuat esse præceptū, sed solū cōsulit, vt merito verecundiæ maiorē grām cōsequat apud deū. Imò verò iā non est tanta consuetudo hmōi confessionis, quāta in primitiua eccla. Nec forsā est cōciliū. Tāetsi eā nō damnauerim: māsit enī consuetudo solū inter nautas.

Quare.

Quare laicus cui fit huiusmodi confessio, si fidem secreti frangat, nec incurrit pœnas canonis, nec proprie est sacrilegus. Tenetur tamen pro nulla causa mundi infringere: nec pro bono publico (pro quo teneretur si in alio secreto etiam sub iuramento suscepisset) sed tenetur prorsus celare ac si fuisset sacramentalis cõfessio: atque adeò mori potiùs quàm detegere. Prælatus verò à quo confessor petit casum reseruatum, si inciderit in suspicionem pœnitentis, multò maiori vinculo tenetur seruare secretum, quàm præfatæ personæ, vtpotè cùm sit in tali casu persona necessaria, sine qua confessio perfici non potest. Imò quodammodo est confessor, quanuis non ita propriè, sicut ille qui confessionem audit. Et ideò nec debet inquirere, nec aliquid demoliri aduersus personam illam, magis quàm si eius confessionem audiuisset. Ille tamen doctor quem sacerdos consulit, non tam arctè tenetur vt prælatus: quia non est necessaria persona: nihilominus adhuc tenetur, sicut interpres sub reatu mortali, mori potiùs, quàm secretum pandat. Imò si quis fortè papyrum reperiret, qua quispiam peccata scripsit ad confitendum, celare strictissimè tenetur. Nec illa sunt quoquo modo in forum exterius deferenda. At quanuis pœnitens teneatur etiam quodammodo confessionem celare, vt dicit Paluda. tamen celatio huiusmodi nihil pertinet ad sigillum: sed solum quia tenetur pœnitens non detrahere sacerdoti reuelando pœnitentiam: aliasque eius admonitiones: nisi fortè ad capiendum consilium quando se sentit sacerdotis imprudentia nimis

Dubium. oneratum. ¶ Quartum quod postremum dubium est. postquam nec ad vitandam mortem licet reuelare sigillum, vtrum alia quæuis possit excogitari causa, ob quam ius fuerit illud aperire. Nam Altissiodorensis antiquus author. 4. par. capit. De confess. quæstio. De sigillo dicit, quod quando ex secreto confessionis magnum periculum immineret Ecclesiæ, licitum esset de licentia episcopi, illud denunciare. Vbi utitur distinctione antiquorum: videlicet aliud esse sigillum infringere, aliud aperire. Primum enim sonat vitium, vt puta sine causa reuelare: alterum verò designat virtutem. Sed (salua authoritate grauissimi doctoris) & Sanctus Thomas & omnes in 4. distinctio. 21. missam fecerunt opinionem illam.

5. Cõclusio ¶ Vnde statuimus conclusionem quintam vniuersalem. Nulla prorsus de causa fas est sigillum aperire. Probatur, quia, vt iam sæpe insinuauimus, nullum potest vnquam tam graue periculum Ecclesiæ imminere, quàm sublatio sacramenti confessionis: quod, vt ait Hieronymus, secunda tabula est post naufragium, vt cùm, sublatò sigillo, tollitur subinde confessio, fit vt quemadmodum, nec Papa, nec tota Ecclesia possit pro quauis excogitata causa in præcepto diuino confessionis dispẽsare, ita nec possit dispensare in sigillo. ¶ Et confirmatur. Quia si pro aliquo periculo vitando liceret reuelare confessionem, maximè dum quis cõfitetur de contagiosa hæresi, qua populus cõtaminatur: sed tunc non: ergo. Probatur minor. Nam dato opposito deterrerentur homines à confessione: quare non solùm periret sacramentum necessarium Ecclesiæ, sed etiã tolleretur illud idem remedium obuiandi hæresibus. Nam tũc absconderent se heretici: vt nec in confessione, alicui se crederent: cùm tamen si fiat illis integra potestas confitendi, possint sacerdotes, & illis salutaribus monitis mederi, & bono communi consulere, prædicando in genere, citra omnem suspicionem personæ, admonendo inquisitores, & publicam potestatem.

¶ Sed sunt dubia nonnulla quæ aduersus hanc conclusionem mouere quempiam possunt.

Primum. Si sacerdos nouit in confessione affinitatem inter Petrum & Mariam, aut quod uis aliud impedimentum matrimonij contrahendi, à quo publicè illi petant matrimonio iũgi: videtur sacerdos ille non posse huiusmodi matrimonium celebrare, cùm sint iure prohibiti contrahere: item si episcopus nouit in confessione irregularitatem illius, qui petit ordinari: atque adeo si Abbas vel Prior nouit in confessione superiorem esse perniciosum domui, debet eum amouere: & tamen huiusmodi sacerdotes videntur quodammodo cõfessionem reuelare: nã demus notum esse omnibus eiusmodi pœnitentes confessos esse illis nec alia publica habere impedimenta, quibus arceatur à matrimonio, ab ordinibus, aut ab officio. Præsertim quia sacerdos, nec ipsi pœnitenti post absolutionem, exprobrare potest quæ in confessione audiuit. 1. Dubium

¶ Pro decisione huiusmodi casuum, atque aliorum id gen⁹, quos doctores in. 4. dist. 21. plures accumulat, notandam est opinionem fuisse Henrici Gandensis. 8. quol. quæst. 18. quòd sacerdos in nullo casu potest se aliter habere cum pœnitente post cõfessionem, quàm antea: nec potest se iuuare aliquo modo à notitia cõfessionis, sed cuncta debet gerere, ac si prorsus ignoraret cõscientiam pœnitentis. Quam sententiam nec Sanctus Thomas, nec Ricardus, nec Scotus (& quidem meritò) recipiunt. Sed quia casus sunt in quibus obseruanda est doctrina Henrici:

rici:& casus rursus, in quibus est reijciẽda: hac regula vt puto, vtẽdum est in hac parte. Sacerdotes, propter scientiam quam habent in cõfessione, nõ possunt postmodũ priuare pœnitentem eo, ad quod habet quodãmodo ius acquisitum: sed tamẽ in gratuitis, vbi habent liberam potestatem, possunt eum & priuare & non admittere. Exempli gratia. Sacerdos qui in cõfessione nouit impedimentũ matrimonij, si non est parochus, potest, & debet se excusare: quia non tenetur matrimonium ministrare (nisi forsan nõ posset se excusare sine periculo reuelationis cõfessionis: nam tunc deberet eos cõiungere) si tamen est parochus qui aliàs tenet, tũc quãuis posset se excusare sine periculo reuelationis confessionis (ait Petrus de Palude) nihilominus debet eos coniungere, quia habent in foro exteriori ius petendi ab illo: queãdmodum (inquit Adrianus) deberet ministrare sacramentum occulto peccatori petendi publicè, vt supra dictũ est. Sed profectò crediderim, cõtra Petrum de Palude, ꝙ si parochus posset citra omnẽ suspicionẽ aliqua arte impedire illud matrimoniũ, probè faceret. Item si eps, dũ publicè ministrat ordines, videt accedentẽ eũ, quẽ scit in cõfessione esse irregularẽ, aut aliàs indignum, de quo tamẽ examinatores testãtur esse dignissimum, & adscriptum albo ordinandorum, tunc debet eum ordinare: quia habet ius quodãmodo in publico petendi: nisi fortè citra omnẽ suspicionem posset illum aliqua arte dimouere. At verò si ante illum articulum temporis subditus ille peteret examinare, & recipi ad ordines, posset & deberet episcopus illum excludere, prætexendo alias causas. Imò si aliter nequiret, posset pro libito non admittere postquàm est ei liberum admittere quos voluerit. Quemadmodum prælatus in conuentu, quamlibet consilio patrum destinentur religiosi ad ordines (quia non compellitur iure præsentare quos patres censent) potest repellere illum, quem in confessione scit irregularem, aut alioqui indignissimum, assignando alias causas. Nec hoc est reuelare confessionẽ: quia possent alij suspicari prælatũ id facere ex odio aut maleuolentia. Præterea si prouincialis nouit per confessionem, Priorem, aut Guardianum in ordinibus mendicantibus, scelerosum esse perniciosum conuentui: quia huiusmodi officium non est ad nutum amouibile, non potest Prouincialis priorem amouere, sed in confessione admonere vt cedat officio: vel quærere alias causas ob quas posset in iudicio eum priuare: dummodo inquisitio non capiat ansam à confessione. Si tamen officium est ad nutum amouibile: vt si prælatus vicariũ suum, aut magistrum nouitiorum nouit in confessione perniciosos esse, tunc potest certè, & debet illos amouere, vel dando alias causas: putà quia fessi sunt, vel subditis iam satietatem fecerũt & tædium, vel quia vult instituere alios, qui sunt sibi magis amici: quãuis suspicionem de se faciat acceptionis personarum. Et in hoc casu loquuntur S. Tho. & Scotus loco citato, quando dicunt, quòd Abbas potest amouere Priorem: putà eum qui ad nutum est amouibilis ¶ Ex hac regula sumendum est iudicium in electionibus. Et ver. gra. Petrus in communi opinione dignus magistratu, quem tamen ego scio per confessionem esse indignum, & perniciosum. Re vera possum & debeo ipsum nõ eligere. Quod omnes fatentur: quando nulla suboriretur suspicio reuelationis confessionis.

Regula.

¶ Sed quid si non possum illum refragari, nisi aliquam generem suspicionem reuelationis confessionis? Sit enim casus Adriani, quòd ego suadebam priùs electoribus vt eligerent Petrum, quem censebam esse dignissimum: qui postmodum confitetur mihi, & omnibus compertum est, mihi esse confessum: vnde si muto sententiam dissuadendo electionem illius, omnes conijcient me in confessione audiuisse indignitatem illius. Adrianus censet, quòd si detur casus in quo non possit quis refragari indignum, nisi quodammodo reuelando confessionem, debet eligere, non solùm minus dignum, sed indignum: nam quanquàm iure cautum sit, nè quis eligat indignum sub pœna priuationis vocis, & suspensionis triennalis: vt habetur capit. Cùm in cunctis. De elect. maius tamen est vinculum sigilli seruandi. Sed Sanct. Thomas. 4. dist. 21. absolutè respondet, quod nullus debet eligere eum quem per confessionem scit esse indignum. Et certè ita indubiè tenendum est. At verò simul concedo, quòd nunquàm licet reuelare confessionem, vt quis excludat indignum. Sed tamen ille casus est impossibilis: & in philosophia morali non sunt audiendi casus, qui sola imaginatione confinguntur: nam ante electionem nullus habet ius vt eligatur. Et ideò quicunq; potest ipsum refragari sine reuelatione confessionis, aut allegando aliam causam, ante eligendo alium fortè, qui possit censeri tam dignus, aut de se generando suspicionem, ꝙ fecit ex ignorantia, vel ex malitia. Maximè ꝙ nõ tenet obuiare cuicũque suspicioni aliorũ, postq̃ vtit iure suo, q̃uis alij suspicẽtur in genere aliqđ pctm̃ nouisse in confessione. Quãlibet crediderim cum Palu. ꝙ qui eligeret indignum, notum solùm in confessio-

fessione non incurreret pœnas iure decretas in
eligētes indignū; c. Cū in cunctis. De electione.
¶ Ecce quot casibus nobis licet agere secundū
notitiā, quam habemus in cōfessione, cōtra sen
tentiā Henrici. Et cōfirmatur doctrina hęc. Nā
re vera si ego scio aliquē subditū meū pernicio
sum esse cōuentui, nunq̄ eū substituerē mihi su
periorē, quāuis cōsilio patrum eligeretur: quia
secundū cōstitutionē nostrā, quanuis tenetur
prior cōsulere patres in tali electione, nō tū te-
netur stare cōsilio illorū. Si tamen teneret stare
electioni illorū, non posset nō cōfirmare. Vnde
si quis eligatur canonicè in episcopū, tunc con-
firmator, quāuis sciat per confessionē esse indi-
gnum, nō posset quassare electionē: quia iure
cōpellitur cōfirmare eū, qui canonicè eligit: nisi
iuridicè possit exceptionem aliq̃ cōprobare:
vt colligitur ex ca. Post q̃. & ca. Nihil. de elec. &
electi pot. Secùs fortè prior noster prouincia-
lis: qui non cogit quēquā cōfirmare in priorē,
quāuis sit canonicè electus: sunt enī verba con
stitutionis. Priores cōuentuales prædicto mo-
do electi, à priori prouinciali, si ei visum fuerit,
cōfirmentur. Et ideo posset forsan quassare ele
ctionē illius, quē scit per confessionem esse indi
gnum: quanq̄ id non debeat temerè, nisi ꝑ gra
ui causa, facere. Ex quo sequit̃, q̄ magister (quē
vocant) nouitiorum potest negare illi suffra-
giū ad professionē, quē per cōfessionē scit esse
cōtagiosum & perniciosum domui. Præfertur
enim nouitijs, nō solū vt eos instituat, sed vt iu
diciū morū sumat etiā per cōfessionem. Fateor
tamē summā illi adhibēdam esse cautelā, vt ci-
tra suspicionē prælato denūciet nō esse aptum
ad religionē, exaggerādo alios defectus natura
les. Absit tamē vt in particulari genus aliquod
peccatorū insinuet: esset enim grauissimū sacri
legiū: & potiùs esset permittendum vt mūdus
periret. ¶ Quòd si qs arguat in fauore Henrici
Gandensis: q̄d si liceret ex cognitione audito-
rum in cōfessione exteriùs agere cū pœnitēte,
tunc timerēt homines cōfiteri, & fieret sacramē
tum graue: formidarēt enī subditi cōfiteri præ
lato, & qui vt digni habentur magistratu, con-
fiteri electoribus. ¶ Respōdetur, q̄ qui ex hac
causa formidarent confessionem, non haberēt
quid incusarent, aut sacerdoti, aut sacramento:
postq̄ cōfessor nō admittens pœnitentē ad id,
cuius non habet ius acquisitū, aut priuans illum
eo q̄d est in mera potestate ipsius auferre, nul
lam facit iniuriā, nec confessionem reuelat: nec
nos vllo modo talē licētiam damus. Re vera si
sacerdos plures haberet seruos, quorū vnū per
cōfessionē sciret esse latronē, nullam ei faceret
iniuriam, si pecuniam illi non crederet, quā cre
dit alijs: aut si domo pelleret, alia ficta causa:
postq̄ aliàs non tenetur illum alere. Nec hoc est
reuelare cōfessionē, sed est, hominē vti iure suo
per factū quod alij sinistrè sua culpa interpre-
tantur. Præsertim quia hac via nulla suboritur
suspicio reuelationis alicuius peccati in speciali.
¶ Æqua ratione respondetur ad vulgatū illum
casum, si sacerdos qui iter habet cū latronibus
audiat confessionē vnius reuelantis, in aīo eos
habere ipsum occidere intra nemus, an debeat
intrare potiùs nemus & mori, quā iter declina
re cū periculo reuelationis confessionis. Ricar
dus enī ita censet faciendū. Et quidē cōcede, si
casus esset possibilis, quo aut reuelanda esset cō
fessio aut moriendū, potiùs moriendū esse. Sed
tū quia in re morali loquimur, nullatenus ad-
mittimus talē casum. Pōt nanq; aliò diuertere,
aut manere, aut retroire, fingēdo se aliquid esse
se oblitum. Quemadmodum si quis sacerdoti
in sacris vinū ministraret veneno mistū, & post
consecrationem, pœnitentia ductus, confitere-
tur ei in aure, lethale poculū ꝓpinasse: nō tene-
tur illud sumere: quicquid suspicentur astātes.
¶ Alterū dubiū est, vtrùm saltē liceat sacerdo- 2. Dubium.
ti reuelare cōfessionē pœnitentis, vt suum ipse
confiteatur peccatū. V.g. in casu vulgato, vbi
sunt tres tm̄ sacerdotes, & vnus absoluit alterū,
putà Petrum ab irregularitate, à qua non puta
uit absoluere, & de peccato non potest planè
confiteri tertio sacerdoti, nisi dicat se malè ab-
soluisse aliquem sacerdotem, & fuisse causam
vt ille celebrasset in peccato: vnde tertius sa-
cerdos colligit illum esse Petrum. Et videtur
quòd hoc liceat: quia, vt suprà diximus, tene-
tur quicunque exprimere personam cum qua
peccauit, si non potest aliter explicare circun-
stantiam moraliter aggrauantem. Scotus, Pa-
lud. & Adrianus, & quotquot ego hactenus
& legi, & magistros meos audiui consentiunt,
quòd quando sacerdos non potest explicare
suum peccatum, nisi reuelando sigillum, po-
tiùs debet circūstantiam illam omittere, quàm
reuelare: nam maius est uinculum sigilli, quàm
expressionis circunstantiæ mortaliter aggra-
uantis. Et inter legendum semper ita censui.
Nec volo mutare sententiam. Sed certè tamen
non est iam mihi modò adeò compertum, vt
omnes existimant. Primò, quia ratio illorum
falsum assumit, videlicet fortius esse præceptū
sigilli, quàm confessionis. Nam cùm vtrunque
sit diuinum, & signatio sigilli sit propter neces
sitatem confessionis, maius contrà videtur es-
se præceptum confessionis, quàm sigilli: quia
propter vnum quodque tale & illud magis. 1.
Post. præterea quia dicere aliquid in confessiōe
sacra-

sacramētali, & nō est diffamare: aliàs nō liceret nominare aliā psonā ad exprimendū circunstātiam ppríj peccati: ergo eadē ratiōe, quod illic dicit nō est cēsenda reuelatio cōfessionis. Exēpli gratia. Cōmisit sacerdos nefandū incestum cū matre, quam vincibiliter ignorabat esse matrem, quæ postmodū cōfitetur filio, eā esse ad quā accessit. Sacerdos nō potest confiteri totā grauitatem stupri, nisi exprimat se cōcubuisse cum matre: ergo videtur, ꝙ pōt illam circūstantiam cōfiteri, nō obstante, ꝙ illā nouerit p confessionē. Nam si nō audisset in cōfessione, tenebatur noīare matrē (vt dicit S.Th.4.d.16.q.3. & Duran. ibidē. q.4. quod nō liceret, si persona quæ exprimitur in cōfessione aliquo modo infamaretur: ergo quāq̄ vna cōfessio recitetur in alia, illud nec est infamatio, nec reuelatio confessionis: postq̄ dicitur sacerdoti tanq̄ Deo, cui nihil est secretum. Defendenda ergo est opinio cōis alia ratione: putà quia præceptū sigilli est negatiuum, de re intrinsecè mala queadmodū mentiri: & ideo nulla prorsus de causa licet illud reuelare. Quod certissimū est. Sed hinc res pendet an cēsenda sit reuelatio cōfessionis, illa quæ fit in alia confessione. Quod posset fortè, nec absq; ꝓbabilitatione inficiari.

Dubium. 3. ¶ Tertium dubiū est, vtrū si sacerdos nouit in confessione pœnitentē esse excōmunicatū, vel quenq̄ aliū ex violēta percussione clerici teneatur postea illum vitare. Et videt ꝙ sic (saltē priuatim) nam cap. Cùm non ab hoīe. De sentētia excōmunicationis. habet, ꝙ si cui soli patet huiusmodi sacrilegiū, ille priuatim tātū vitabit. ¶ Scotus respondet, ꝙ si cōfessor pōt eum vitare, taliter vt inde nulla fiat suspicio ꝓditionis confessionis, debet eum vitare: aliàs nō. Adrianus idem dicit in re: putà ꝙ debet eū priuatim vitare, non tn̄ publicè. ¶ Sed profectò crediderim cum Ricardo, quod nec priuatim tenetur eū vitare. Nam, cū priuatio excōicati sit solū de iure positiuo, Ecclesia nō cēsetur loqui in dicto cap. de notitia quæ habetur per cōfessionē. Quare cū hoc ipse adnotasset Scotus, nō cogebatur concedere, ꝙ tenebatur sacerdos aliquo modo vitare talem excōicatum. Præsertim quia nō licet confessori improperare peccata ipsi pœnitenti post absolutionem: & tamen si illum priuatim per hoc reuocaret peccata in memoriam eius.

Dubium. 4. ¶ Quartum dubium est: Vtrùm de licētia pœnitentis liceat sacerdoti cōfessionem reuelare. Alex. de Hales. 4.p.q.78. membro.2. & Sco. & Duran. in.4.d.21. negant posse sacerdotem de licentia pœnitētis reuelare cōfessionem. Ratio Alex. est, quia sacerdos id scit solū tanq̄ Deus: ergo non sufficit licentia hominis, vt reueletur quod est dicere: De iure diuino prohibita est reuelatio, in qua perinde nec Papa dispēsare potest: ergo nec pœnitens à fortiori potest dare facultatem reuelandi. Addit Duran. Notitia sacerdotis nullo modo sufficit vt possit, inquamtum homo, dicere, citra mendacium, se illud scire (vt supra dictum est) ergo quamuis id proferat de licentia pœnitentis, adhuc dicit mendacium. S.Tho. Bonauētura, & Petrus de Palude contrarium autumant. Et in re quidem nulla est controuersia. Nam & primi doctores cōcedunt, ꝙ si pœnitens extra cōfessionem narret iterum sacerdoti cū facultate reuelandi, ea quę confessus est, potest illa tunc reuelare: sed negant, ꝙ si pœnitens extra cōfessionem tantùm dicat: concedo tibi facultatem reuelandi quæ confessus sum: sufficiat illa facultas. Quam tamen S.Tho. & alij censent sufficere. Et profectò ita absque dubio crediderim. Si enim quis confessus est furtum. 100. aureorum, nihil pœnitus refert, dicat ne postea sacerdoti: reuelas me furatū esse. 100. aureos, an reueles hoc qđ modò confessus sum: nam idem latinè pollent orationes huiusmodi in tali casu. Item potest quis dum confitetur narrare peccata tantū semel: sed vtraque ratione, scilicet & vt absoluantur, & vt reuelentur: quia dicens, vt reuelentur insinuat se non solùm dicere in confessione: ergo postquàm est absolutus potest explicare eādem intentionē: videlicet quòd reuelētur: quāuis non iterum narret. ¶ Et ad argumēta in cōtrariū respondetur, quod dum pœnitens facit facultatem reuelandi, facit subinde vt sacerdos non solùm sciat vt Deus, sed vt homo: & per consequens pœnitens non dispensat in iure diuino, sed facit quòd illud sciatur extra sigillū. Nec inde sequitur aliquod detrimentum cōfessionis: nec scandalum: quia præceptum sigilli positum est in fauorem pœnitentis: cui subinde potest pro bono suo renunciare: queadmodum maritus, cui vxor obsequiū debet, pōt illi concedere, vt votum faciat castitatis. At non debet sacerdos facilè vti huiusmodi licentia, nisi propter magnum bonum pœnitentis: & in graui eius necessitate: & quādo cōstat pœnitētē libera eā voluntate concedere. Vnde si præsumeretur metu id sacrilegi iudicis, aut cuiusuis alterius facere, nō debet ea sacerdos vti: nesit & ipse sacrilegus. Et adnotent sacerdotes, ꝙ quāuis non egeant licentia pœnitētis, vt in genere cōsulant peritiores de confessionibus, tn̄ reuelare personam pœnitentis non possunt sine eius facultate. Quare si mauult pœnitens in peccato manere, quàm se reuelari, abeat in nomine dñi. Nec ipsi pœnitenti post absolutionem,

nē debet quoquo modo sacerdos reuocare pec catum in memoriam: nec gratia fraternæ correctionis, nec consolationis, nec aliquo modo. Neq; enī vlla rōne cōsenserim Petro de Palu. qđ in occulto licet sacerdoti pœnitentē admonere: nā quāuis hæc fortè non esset reuelatio sigilli, quæ cauet in iure, tñ maxima inde verecūdia suffunderet pœnitens, atq; adeò sacramentum molestū redderet. Et ideò quanq̃ sacerdos videat pœnitētem cōtrarium agere, q̃ iniunctū est pnīa, oīno dissimulet. ¶ Hoc verūtamē est, qđ vehementiùs sacerdotē mouere solet. Quid si sacerdos absoluens, intolerabilē commisit errorē: putà quia absoluit non subditū, aut excōicatum, à casu reseruato, aut omisit iubere restitutionē æris alieni, in preiudiciū tertij. ¶ Fertur tēpore cōcilij Basiliensis inter magistros q̄bus intererat Ioānes Nider, quæsitū esse, an confessor qui malè absoluit à casu reseruato, postmodum habita facultate superioris debeat absentem & insciū absoluere, potiùs q̃ adire pœnitētem. Illius tñ disputatiōis copia nusquā extat. ¶ Ad hoc respōdetur primò, qđ nullo modo licet absoluere absentē, saltem ignorantē an absoluatur: primo, quia cōfessio est actus p̄sonalis, vt patet in forma: absoluo te: & ideò debet fieri inter presentes. Item quia absenti nō pōt sacerdos imponere pœnitentiā, neq; eū in futurum admonere, qđ requiritur in sacramēto. Et tertiò, præsertim quia forsan tūc ille qui absolueretur esset in pctō: & est sacrilegiū absoluere eū, qui nō presumitur esse in gratia. Dixerim absentē & ignorantem: nam forsan posset pœnitens absenti sacerdoti mittere confessionem scriptam, & sacerdos rescribere absolutionem: vt ait Palud. in. 4. d. 17. q. 1. De quo aliàs. Secūdo crediderim, qđ nullo mō licet sacerdoti erranti in absolutione, conuenire iterū pœnitentē de peccatis, memorādo aliquod pctm̄ in particulari. Primò, quia vt diximus, hoc est exprobrare illi pctm̄: vnde profectò odiosa redderetur confessio. Et secundò, quia posset tunc pœnitens negare se tale fuisse cōfessum, & obiurgare cōfessorem: vnde facilè oriretur scādalum. Et tertiò, quia id nō est necessarium. Postremò ergo colligitur, qđ debet tunc sacerdos adire pœnitentē: & dicere se errorem cōmisisse grauem in cōfessione: & ideò si vult aut iteratò cōfiteri, aut facultatē facere loquendi de cōfessione, tunc explicabit in particulari defectum. Per quòd & confessionem nullatenus detegit, & abundè satisfacit pro errore præterito. Nam tunc pœnitēs tenetur ad cōfessionē redire, aut cum illo sacerdote aut cum alio: quòd si renuit, culpa quæ fuerat sacerdotis, transfunditur in ipsum. ¶ Quintū & pōstremū dubiū est, vtrū licitum sit sacerdoti, qui alia etiā via, q̃ per confessionē, crimen nouerit pœnitētis, illud prodere, atq; adeò in forū exterius deferre. ¶ Opinio fuit negatiua Altissiodorensis. 4. p. q. De sigillo, & aliorū antiquitus. Vbi ait, qđ si confessor nouit aliàs crimē pœnitentis, nō debet illud in confessione recipere: sed si recipit, tunc siue antea nouerit alia via, siue post, totum claudit sub sigillo. Et probatur: q̄a in ca. Omnis vtriusq; sexus. sine exceptione p̄hibet pctm̄ in pœnitentiali iudicio detectū reuelari. At verò oēs ab illo tēpore doctores cōcorditer affirmāt contrariū. 4. d. 21. Nam, vt dicit illic S. Tho. dum hæc opinio nimiū sigillo tribuit, præiudiciū veritati & iustitiæ facit. Non est ergo dubium quin liceat reuelare peccatū, qđ notū est alia via. Probatur, q̄a sacerdos per id qđ audiuit in cōfessione nullum amittit aliud ius qđ habet: sed si nō audisset in cōfessione, habet ius dicendi id, qđ aliàs nouit: ergo siue illud nouerit ante confessionē, siue post, iure pōt reuelare: aliàs clypeus esset perniciosis hominibus, dum Ecclesiā corā sacerdotibus furto expoliassent, illis confiteri. vt os obstruerent accusandi. Et secundò. Si huiusmodi sacerdos vocaretur in testem, non posset iuratus respondere citra mendacium se nescire, si est aliàs publicum: post quàm scit vt homo: ergo tenetur candidè respondere veritatē. Sed res lucidior est, quàm vt pluribus egeat testimonijs. Imò verò non solum si sacerdos aliàs visu aut experientia id nouit, sed si indicia habet legitima, potest id in iudicium deferre.

Exempli gratia. Si dum latro confitetur, marsupium sacerdotis abscindit, quanuis confiteretur tunc de furto, potest eum accusare in iudicio. Non solùm, quia illa non præsumitur confessio & accusatio, sed simulatio, vt suprà diximus: at quia potest allegare manifesta indicia, putà tali hora furtum factum, & neminem alium intrasse domum: fateor tamen cauendum esse maximè scandalum: vt videlicet sacerdos quæ audiuit in confessione non pādat, nisi in promptu possit comprobare causas vel indicia quibus id aliàs nouit: nè oriatur suspicio reuelationis confessionis. Et hæc de abditissimo sigillo confessionis. ¶ In secretis secularibus sunt qui opinantur, neminem vnquam constringi ea seruare cum dispendio vitæ: sed cùm non descendant ad species secretorum, nimirum si rem non satis inspiciant. Inter hæc ergo primum locum tenet secretum quod ad rē pertinet publicam. ¶ De quo statuitur sexta conclusio. Qui locum tenent & officium publicū, tenentur ex genere rei fidem seruare

Dubium.

6. Cōclusio

uare secreti, si opus fuerit, cũ dispendio vitæ: vt sunt senatores, cõsiliarij, scribæ, alijq; id genus. Et primò si reuelatio secreti vergit in graue malum Reipub. tũc nõ solũ personæ quæ sunt in magistratu, sed quicunq; priuatus ciuis tenet vitã exponere, anteq̃ id detegat. Vnde. l. Omne delictũ. ff. de re militari. Exploratores q̃ secreta nũciant hostibus, ꝓditores sunt, & capitis pœnas luunt. Sed aliud præterea asserit conclusio: videlicet ꝙ illi q̃bus officio publico incũbit, tenent̃ sæpe sæpiùs mori ꝓ celando secreto Reipublicæ, qñ priuati hoĩes nõ tenerẽt. Probat̃: quia media, vt sæpe diximus, pẽsanda sunt ex fine, & secreta Reipub. sunt propter salutem totius populi: ergo illi quibus tota respublica arcana sua cõmisit, & quibus stipẽdia pro huiusmodi officio pendit, quiq; peculiari sacramẽto fidẽ astringũt, multò maiori vinculo tenẽtur seruare secretũ, q̃ alij de plebe: atq; adeò si res tãti sit momẽti vt id postulet, vitã cũ reliqs bonis tenentur in ea causa exponere. Et vocamus causam Reipubl. causas etiam particulariũ ꝑsonarũ, quæ tractãtur in iudicio pꝑblico. Vnde iudex q̃ causam audit, in qua de re grauissima decertat̃, vt de vita, aut de maximo honore, vt de ducatu, aut alia magna hæreditate, si inuadit̃ ab aliquo litigantiũ sub cõminatione mortis, vt merita causæ ꝓdat, debet potiùs gladio succũbere, q̃ fidẽ secreti frangere. Et idem crediderim de scribis, quorũ fidei causæ graues cõmittuntur. In rebus verò minoris momẽti, quãuis nõ teneantur vitã dare, & fidẽ seruẽt, tenẽtur tñ pro rei cuiusq; qualitate. Atq; id maximè in sancto cõcilio & foro, quo res fidei aduersus hæreticos tractãtur. Nã & inter gẽtes celebratissima semꝑ fuit fides secretorũ de Republica. Vnde Aul. Gell. ex Marco Catone refert lib. 1. noct. atti. Papyrio illi puero honorẽ maximũ habitũ esse: eo ꝙ, dum in senatũ cũ patre fuisset admissus, & mater auidissimè eum percõtaret̃ quidnã patres egissent, matrẽ excogitato cõmento, & mẽdacio delusit, quo senatus arcanũ celaret. Ob idq; nomẽ illi inditũ est, Prætextatus. i. abscõditus & cõtectus: ꝙ deinceps pueris Romanis successit. Et Põpeius, vt author est Valerius Max. lib. 3. cũ à Gentio rege captus, senatus cõsilia ꝓdere iuberet̃, igni digitũ cremandũ præbuit: qua patiẽtia ostenderet se potiùs tormentis perditũ iri, q̃ secreta senatus panderet. Et Fuluius tẽpore Aug. cũ senatus secreta panderet vxori, pœnã dedit capitis. Hac ratione (vt inq̃t Valer. li. 2.) fidũ tunc erat & altũ Reipub. pectus: cura, silentijq; salubritate munitum. ¶ Inter priuata id maiore vinculo ligat qñ quis ꝑ iniuriã hoĩs secretũ, vi fraudeue extorquet. De quo sit cõclusio septima. Qui iniuria hoĩs secretũ expressit, tenetur illud, si res sit magni momẽti, etiã in mortis discrimine cõtegere: vt Dalila, quæ muliebri improbitate mysterium capillorũ à Sansone extorsit, tenebat̃ mortẽ priùs obire, quã id Philisthæis prodere. 7. Cõclusio

Probat̃. Tenetur quicũq; mortẽ priùs oppetere, q̃ homini famã auferre (maximè si fama sit valde magna & pretiosa) sed qui per iniuriam secretũ alienũ extorquet, famam ab illo deprædatur: ergo tenet̃ potius mori, si res sit magni momenti, quàm ipsum diffamare. Eò vel maxime, si periculũ inde imminet vitæ. Vñ qui obsignatas literas alienas mala fide aperiunt: q̃a illa vis est, & iniuria, maiori vinculo tenent secretum illud seruare, q̃ si id alia iusta via cognouissent. Fuit eñ semꝑ celebratissima religio in literis alienis abscõdendis & celãdis, vt freqũetibus historijs memoriæ proditũ est. ¶ Secretorum quæ citra iniuriã deprænhendũtur, primũ genus est, qñ quis data fide arcanũ alienũ suscipit custodiẽdũ. De quo ponit̃ octaua cõclusio. Nemo tenet̃ secretũ qđ fide recepit, seruare cũ dispendio vitæ, aut alia grandi iactura honoris aliorumue bonorũ. Hoc nõ aliter ꝓbat̃, quã ꝙ huiusmodi obligatio nõ oritur ex iustitia, aut ex publico officio, quo tenetur seruare secretũ sed ex sola liberalitate & bonitate ꝓmittentis fidem: & nemo præsumitur ꝓmittere id, ad qđ aliàs nõ tenebat̃, cum tanta iactura & dispẽdio. Qui eñ pecuniã amici recipit in deposito, non tenetur cum tãta iactura & detrimẽto eã tueri. Sed nihilominus viri probi erit pro rei cõditione & magnitudine iacturã in ꝓprijs bonis facere, vt arcanũ ita receptũ ꝓtegat. Neq; admitto argumentũ, quo in hac parte aliqui vtũtur, vt quocunq; casu licet reuelare propriũ secretum, licet subinde reuelare alienũ. Nam homo dñs est propriæ famæ, & nõ est dñs alienæ: & ideo potest aliqñ propriã famã exponere (q̃a in hoc nulli facit iniuriã) quãdo tñ tenet̃ custodire alienã. Graphicè sanè fabulãtur poetę, pœnã illius qui secretũ sub fide receptũ nõ seruat in Batto illo pastore, qui ꝓpter secretũ quod fide receperat, reuelatũ, in lapidẽ versus est: alioqui mutũ, sed qui ea ꝑpetuò laboraret infamia vt secretũ auri, etiã silentio manifestaret. ¶ Nona cõclusio. Qñ quis casu nouit alienũ secretũ, quãuis tenet̃ illud cõtegere, etiam sub peccato mortali, si res est tanti momẽti, tñ non tenetur grauia pati vt illud celet. Hoc facilè probatur, quia solũ tenetur seruare ex charitate, sicut tenemur seruare res amicorũ, qñ id possumus sine graui dãno nostro. Tametsi nõnunquã consilium fuerit, mortem priùs oppetere, quàm

8. Cõclusio

9. Cõclusio

huiusmo-

huiusmodi secreta reuelare. Et hæc de alieno secreto. ¶ Secretū cuiusq; ꝓpriū lōgū nobis modò negotium exhiberet, nisi mēbro. 1. q. 3. amplissimè res esset tractata. Hoc vnū ergo in hūc locū reiecimus, an teneat homo tormenta, atq; adeò mortē ꝑpeti, anteq̄ iniustè interrogatus, ꝓpria crimina prodat. Vbi decimā astruimus cōclusionē. Nemo tenet mortē pati, aut immania tormēta, vt propriū crimē abscōdat. Loquimur de his qui in eculeo præter ius interrogantur: nā si legitimè interrogarētur, etiā citra tormenta, tenerētur veritatē fateri. Probatur conclusio his suppositis, quæ loco citato satis corroborauimus, aduersus dn̄m Caietanum: videlicet hominē habere dominiū suę famæ, sicut bonorū exteriorū: & quanuis sit peccatū, famam ꝑdigere, & q̄n̄q; mortale, tn̄ licitum esse cuilibet, ꝓ causa iusta eā exponere. Vnde sumitur argumētū. Potest q̄s ꝓ iusta causa famā exponere: sed prodere ꝓpriū crimen, ex genere suo, nihil aliud est, q̄ se hominē infamare: ergo illud licet ad seruandam viā: nā profectò vix potest dari causa magis iusta. ¶ Et confir. quia vita maius bonū est q̄ fama: imò vita caput est omniū bonorū: ob idq; vniuersa quæ hō habet, dabit pro aīa sua. Iob. 2. ergo si q̄s positus in tormentis euadere aliter nō pōt nisi propriū crimē detegēdo, certè, quanuis iniustè interrogetur, pōt se prodere: postq̄ in hoc nemini facit iniuriam. Queādmodum em̄ vexationē illam & iniuriā grādi pecunia redimere posset, ita sanè potest & iacturā in fama facere, vt vitam seruet. ¶ Et secundò arguitur ex cōi sensu hominū. Si quis & plurimū & vehemēter cruciaretur, & dilaniaretur, certè nō cēseretur pusillanimis, si se proderet. Imò verò nō solùm id licitū est, q̄n confitendo crimē pōt à tormētis liberari, sed q̄n per cōfessionem certus esset capite plectēdus, posset vir fortis eligere semel mortem, anteq̄ vehemētia & longissima tormenta pati. Eò vel maximè, q̄n non speratur tormentorū finis, vt sæpe sæpius cōtingere solet. Sunt em̄ qui tormentis tormēta cumulantes, proponunt aut aīam miseri, aut cōfessionē verā falsamve extrahere. ¶ Et tertiò arguitur. Potest homo, vt illic diximus, exponere propriā famā pro fama amici, sicut vitā pro vita: ergo potest, à fortiori, famā exponere pro vita ꝓpria. ¶ Quartò arguitur. Si quis me iniustè infamaret, & ego nō possem me aliter defendere, nisi exponendo vitam, nō teneor periculo vitæ famā custodire: ergo, eadem ratione possum in tormētis crimē ꝑdere, vt inde me eximā. ¶ Quòd si quis arguat, ꝙ si iudex iniustè me percōtatur, iniustè ego respōdeo. Certè consequentia nulla est: nam & latro iniustè me inuadit in itinere, & tamē iustè ego concedo illi pallium nè me occidat. ¶ Addiderim, ꝙ si homo in iniustis tormentis falsò sibi crimen imponeret: dum modo id faceret sine iuramento; nō est mendaciū nisi officiosum & veniale: nec tenetur aliquo modo ad restitutionem famæ: postquam nemini facit iniuriam. Palud. 4. d. 21. q. 2. in fine dicit, quod mendaciū huiusmodi est officiosum, inquantum se homo liberet à tormentis: sed perniciosum, inquantum se diffamat, & astantes lædit mendacio. At re vera, nec infamare se ad illum finē est perniciosum: nec astantes lædit: quia aut putāt cōfessionem esse veram, aut si intelligant esse falsam non est tantum scandalum, hominem contra se mentiri, vt eo se liberet malo.

¶ AD primum argumentum respondetur, ꝙ quanquàm vita sit præstantior quàm fama: nihilominus reuelatio criminis aliquando cedit in malum religionis, vt dictū est in prima conclusione: & aliquando in malum publicum, vt dictum est in sexta: & aliquando in graue præiudicium tertij, vt dictum est in septima. Quibus proinde casibus moriendū est priùs, quàm crimen reueletur. ¶ Et per hoc respondetur ad confirmationem, ꝙ quanuis iugum Domini sit suaue, nihilominus nos obligauit in dictis casibus, vitam exponere. ¶ Ad. 2. principale responsum est in octaua, nona, & decima cōclusionibus. ¶ Quibus ostensum est, licitū esse aliquando reuelare secretum, aut alienum, aut proprium, quando aliter vitam seruare non possumus. At non est par vbiq; ratio. ¶ Et eodem modo respondetur ad confirmationem, & ad tertium principale. Nec valet illud argumentum, vt suprà diximus, vt quocunq; casu liceat militi reuelare secretum meū, cuius sum dominus, liceat subinde reuelare alienum, cuius non habeo potestatem.

¶ ECCE quæ De ratione tegendi & detegendi secretum, sub censura sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, exiguitate & penuria nostra præstare potuimus. Quæ in hoc opusculo tribus mēbris distributa sunt: perq; quatuordecim quæstiones disputata: atq; adeò octoginta duabus conclusionibus absoluta: ad laudem & gloriam indiuiduæ Trinitatis: quæ nos vtinam feliciter in secreta illa diuinorum mysteria aliquando recipiat, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt.

Libri De ratione tegendi, & detegendi secreti.

FINIS.

FRA-

FRATRIS DOMINICI SOTO SEGOVIENSIS THEOLOGI ORdinis Prædicatorum, Cæsareæ maiestati à sacris confessionibus, Salmantini professoris.

In causa pauperum deliberatio.

AD MAXIMVM ATQVE ADEO CLARISSImum Hispaniarum principem. D. Philippum, inuictissimi Cæsaris Caroli. V. primogenitum, Fratris Dominici Soto Segouiensis, Theologi, ordinis Prædicatorum, Salmantini professoris.

In causa pauperum deliberatio.

Vlla me, vnquam rō Princeps maximè, inducere potuisset, has ad magnitudinem tuam literas dare, nisi & legissem sæpenumero apud multos quanta esse debeat in principe humanitas, quantáq; cuiusuis classis hominibus audiendis mansuetudinē excelsum istud genus mortalium debeatis: pariterque ex multis audiuissem, quantam tu (quod patrium vobis gentileque est) humanissimè præstes. Atqui si quando aliàs, vel nunc maximè multorum te sententias humaniter, non auditurum modò, coniectura est, sed etiam rogaturum. Nempe de ea re, de qua cùm à celsitudine tua (quippe qui Cæsaris throno sedes) iudicatum fuerit, nihil cunctis aliud quàm decretum audire, ac iussis parere integrum erit. Haud me latet, non me in ijs esse, quorum authoritas vllo possit momento rem tam à multis controuersam, tamq; matura cōsultatione sancitam, huc illuc inuertere. Neq; ea ego mente negotium hoc dicēdi suscipio, vt quicquam, quod in actis sit, immutare contendam. Verùm id satis duxerim, si id quod fieri, statutū est, cunctis hinc inde cōmodis diligentiùs exploratis, cautius, ꝓuidentius, ex diuinoq; magis nutu fiat. Qua videlicet melius ratione miseris pauperibus fuerit consultum. Id quo in hac re esse nullum potest aut Cæsareæ maiestati, tuæq; perinde amplitudini obsequium gratius, aut reipublicæ cumulatius bonū. Adeò nos pauperū habere curā Christus salua tor noster, non modò voluit, prædicauit, admonuit: sed & summis nobis tū pollicitationib⁹, tū cōminationib⁹ edixit. ¶Sūt nōnullæ, neq; expostremis quidem, ciuitates Cęsarei Hispaniarū patrimonij, vbi his retro annis quatuor cœptum est pauperes vagabūdos expurgare, in ordinē cogere, eleemosynas certa ratione & modo, & colligere, & destribuere. Sanè vt ostiatim mēdici circūire cohibeantur: vt hoc illi laborare, diuites verò, eorū improbitate leuentur. Neq; eleemosynæ temerè ꝓfundantur. Sed delectus pauperū fiat: quo, ijs quos lex validos appellat, de medio sublatis: alijs, qui verè egēt, vberiores obueniant. Quod equidē institutū esse nemo potest, qui nō suo genere, meritò præclarū censeat, Christianoq; pectore videat proficisci. Atq; adeò dignū æstimet, ꝙ pro sua quisq; virili laudet, foueat, omniq; studio cōplectatur. At cū res tā sit magni momenti, aliarum quoq; sui ordinis legē subeat, necessum est. Nēpe vt ea sit, de qua nō facilè inter omnes cōuenire possit. Operum etenim vnum quodlibet nō de subiecta materia, quantūlibet in honestissima versetur, virtutis continuo nomē promeretur: quia neq; virtutis lineā statim attingit. Quin verò cōpluribus prius opus habet circūuestiri, quæ in vniuersum explorata vt sint, atq; prospecta, nisi multorū iudicio fieri nequit. Atqui vsu venire sæpe solet, vt prudētes quidē viri atq; etiā consultissimi de rudibus nostris imperitorū dubitationibus permulta, quibus cauere debeant, prospiciant. Nam audiens sapiens (vt in prouerbio est Salomonis) sapiētior erit. Igitur neq; tu Princeps optime, neque aliorū quisquā verba hæc, qualiacūq; adorno, aut animo mihi cuipiam aduersandi, aut cupidini contendendi adscribat. Neque enim vlla Prouer. 1.

in re

in re tantum mihi facultatem, arrogo, neq; in hanc tali animo citra culpam prodire potuissem. Quocirca nihil est causæ, cur se mihi quisquam concertandi disputādive gratia obuiam proferat. Si quidem, vt paulò antè dicebā, non aliò orationis meæ (si quos modò habitura sit) neruos intendo, quàm vt ille quæ in pauperes apparentur leges quàm fieri maximè potest, circunspectissimè ferantur. Qua ratione fiet, vt inter illos, qui hoc negotium amplissimas
Luc. 12. eleemosynas quotidie largiūtur, pro mea ego tenuitate, cum paupercula illa euāgelica, duo minuta erogauerim. Quandoquidem eleemo-
Homi. 9. su p euāgelica synæ, quarum sumus egenis debitores, non in solo pane positæ sunt. Quinimo vt Gregorij verba referam. Habens intellectū: curet omnino ne taceat. Habens rerum affluentiam, vigilet ne à misericordię largitate torpescat. Habēs artē qua regitur: magnopere studeat, vt vsum atque vtilitatē illius cum proximo procurēt. Habens loquendi locum apud diuitem: damnationem pro retento talento timeat: si cum valet non apud eum pro pauperibus intercedat. Hæc Gregorius. Munus ergo à lingua nō infime prodesse nonnunquàm potest afflictis
Eccles. 13. pauperibus. Vt enim est in Ecclesiastico. Diues iniustè egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. Et Isidorus (quod. 11. q. 3. inter decre-
11. q. 3. ta relatum est) pauper (inquit) dum non habet quid offerat in iudicio, non solùm audiri contemnitur: sed etiam contra veritatem opprimitur. Ob idque qui pauperem protegit, Deum
Iob. 5. imitatur: quiteste illo pauperū patrono Iob, de manu violenti eripit pauperem: & conteste Dauid, astitit à dextris pauperis: vt saluam
Psalm. 108. faciat à persequentibus animam eius. Idcirco in re quæ ad Christianam religionem tanti refert, sanè quà de vita pauperum, nec sine diuitum magno periculo, decernitur, nemo reuera posset officium prætermittere, qui nō protinus reprehensionem incurreret, qua (vt est in euangelica parabola) nequam illum seruum & infidū dominus tam increpuit acriter, quòd talentum, quod si fœneratus fuisset, vsuris potuisset augere, vt domino suo multiplicatum redderet, subtus terrā maluit abscondere. Absit eo hæc animo dixerim, quo velim quempiā condemnare. Etenim quotquot prouinciam hanc, negotiūque pauperum suscipiunt vtramuis partem tueantur, zelo pietatis ac religionis ducuntur: atque adeò vtrosque copiosa merces manet apud Deum. Sed huc penitus mea tendit oratio, quòd pro suo quisq; ingenio iudicioque, rationes in medium de hac re proferre debet, quibus vtrinque discussa, exactius de finiatur. Quod autem in animū induxerim ad amplitudinem tuam orationem dirigere, nullum in absentia Cæsaris legitimum alium iudicem, apud quem causā pauperum orarem deligere, aut potui, aut certè debui. Cùm q Deus ipse, per quem reges regnant, & legum condi- Prouerb. 9.
tores iusta decernūt, sæpè & multum iudicem se patronum, ac patrem pauperū, honoris gratia, nominat. Vnde Synodus Carthaginensis quinta admonitos esse voluit prælatos, vt ab imperatoribus gloriosissimis pauperum patrocinium postularent. Tum etiam quòd causa hęc & ad Cęsarem & ad curiam iam diu delata est. Scriptam duxi nō latinè solùm (quo tamē sermone latiùs ac pressiùs rem explicui) verū & Hispanè. Primū quòd (vt aliàs me claritudini tuæ dixisse memini, quando scholas nostras hoc honore dignatus es, vt lectionibus nostris interesse volueris) quanuis vtrūque idioma plenè capias, ad principes tamen non nisi patrio eorum sermone vti, fas est. Pręterea quòd cùm causa hæc, de qua dicturus prodeo, popularis sit vt pote cuius cognitio ad plebē etiam pertinet, operępretiū fuit illa lingua proferri, quam vulgus etiam perciperet.

Quo narratio continetur.
Cap. II.

Rimum, quod huic fabricæ subiectum est saxum, petitio illa fuit quadragesima sexta in conuentu regni, qui Valeoti celebriter factus est, anno ab orbe redempto. 523. supra millesimum. Qua pauperes apud Cæsarem delati sunt, quòd fines patrios egressi regnū mendicantes peragrarent: idque non sine damnis (vt causabatur) quæ res publica eiusmodi gentis vagatione permulta recipit. Ob idque ius à Cæsare imploratum est, quo mendici suo quisque solo continerentur: neq; permitterentur circunuagari. Id verūtamen, quanuis vt de illo prouideretur responsum fuerit, non fuit tunc edicto publico cautum. Qua de re in conuentu itidem celebri apud Matritū anno. 28. petitione. 45. de eadem rursus egenorum vagatione cōquestum est. Neque aliud inde, quàm priùs, responsum procuratores reportarunt. Deinde in conuentu, qui anno. 34. eodem conuocatus est, petitione. 117. alia sub alio tenore producitur supplicatio. Videlicet quòd singulis regni ciuitatibus prouidus aliquis ac circunspectus vir negotio pauperum delegaretur, sine cuius testimonio & Chirographo nemini licitum esset ostiatim mendicare; vt

hac ratione legitimi pauperes cōperti essent. Huic, veluti iustæ supplicationi, subscripsit Cæsar, vt vagabundi (quos lex validos appellat) oppidis abigerentur aduenæ, qui prætextu paupertatis falso titulo mendicant, pellerētur à curia. Quibus adiecit, vt legitimi pauperes suis cuiusque diœcesibus procurarentur & alerentur. Nulla illic tamen pœna in legitimos pauperes decreta est, quocunque regni mendicatum commigrauerint. Postea demum (quod ad rem denuò propiùs attinet) anno. 40. curia, quæ est Cæsari à consilio, ea quæ præfatis petitionibus continentur, vt obseruarentur, senatusconsulto mandauit. Atq; adeò post consiliariorum subscriptiones instructio quædam appenditur, sola tabellionis manu signata. Qua executionis forma articulatim præscribitur. Summa eorum, quæ ad rem pertinent, sex continet articulos. Cauetur enim primum omnium, vt nemini priùs mendicare liceat, quàm eius paupertas legitimo examine constiterit. Secundò, ne cuiquam mendico, etiam legitimo, nisi in propria patria intra certos terminos, sit integrum mendicare. Excepto inde tempore extremæ famis, aliusve cuiuslibet magnæ calamitatis. Tertiò, ne absque chirographo aut parochi, aut illius, qui huic muneri delegatus esset, quisquam mēdicet. Quartò, quòd nisi priùs sacramentaliter confessis huiusmodi chirographa mendicandi concedantur. Quintò, qui ad limina Iacobi peregrinantur prohibiti sunt, & longam moram facere in via, & à recto itinere vltra duodecim mille passus (quas Hispani quatuor leucas dicimus) deuiare. Reliqua iustissimè extra controuersiam sancita sunt. Postremus deniq́ue adiectus articulus est, vt diœcesani, prætoresq́ue vrbium pro sua vtriq́ue facultate, satagerent, instituta hospitalia reficere: eorumq́ue dotes à quibusuis debitoribus ac retentoribus exigere. Atque adeò curarent, si qua fortè ratione fieri posset, vt pauperes in suo cuiusq́ue territorio abundè sustentarentur: ne vlla eos necessitas diuagere compelleret. Hæc Metinæ anno proximè lapso. 44. prælo mandata sunt.

Sex. artic.

¶ Super hæc fundamenta cœpere ciuitates institutiones construere. In quibus habebatur. Primùm vt vagabundi vrbe exigerētur. Mox vt aduenæ mendicantes, postquàm essent refecti & recreati, certoq́ue donati subsidio, transire protinus cogerentur. Deinde, ne mendicantes indigenæ ostiatim discurrere sinerētur: sed domi receptis, alij ad munus hoc destinati eleemosynas colligerent, atque conficerent. Ad hæc obeunda munera ministri, cum alij, tùm etiam prætores executores creati sunt. Cūcta quidem zelo sancto ac pietate plena. Nempe vt legitimi pauperes, qui domi clausi malunt præ verecundia extrema pati, quàm ad mendicandum prodire, hac ratione maiora possent subsidia recipere. Nam qui aliter quàm sancta intentione institui hæc potuissent? Zamoræ præsertim, quæ harum fuit vrbium prima, vbi prior ordinis religiosi ac toto orbe illustris diui Ioannis aderat. Qui quando in præsentia celsitudinis tuæ suis alijs honoris titulis nuncupari non permittitur, cum in alijs germanè Christianus, tum in pauperes christianissimè magnificus, atque (si verba cohærerent) eleemosynarum sanctissimè prodigus, nihil vnquam in pauperes decerni permisisset, nisi religiosorum prudentumq́ue iudicio in rem esse pauperum cognouisset. Postmodùm verò cùm murmura in hac vniuersitate de institutionibus huiusmodi suborirentur, consulti nōnulli à Zamora sumus. Qui non in vniuersum eorum articulis applausimus. At nonnullis proiudicio nostro recisis, reliqua subscribere polliciti sumus. Tū demum post dies aliquot scripta ad nos ab eadem vrbe sunt capitula quędam articulorum, quæ subsignaremus. Ingenuè fateor inscitiam meam ac temeritatem. Credidi nihil aliud in scriptis esse, quàm ego verbo promiseram subsignare. Et ideo, quam non legi scripturam, subnotaui. Non quòd inter tot numero, tamq́ue insigniter sapientes quicquā mea subscriptio authoritatis, aut addere aut adimere posset: tamen audio aliqua illic haberi, quæ si legissem, probare præ ruditate mea non possem. Orsus hæc, quòd postquā hisce diebus à reuerendissimo Cardinali Toletano, meam sententiam Valeoleti de hac eleemosynarum ratione rogatus, respondissem, non me cuncta posse mente plenè capere, ecce articuli ei Zamorenses exhibentur, meo nomine subsignati. Quos deinde (vt audio) coram claritudine tua eorum fautores produxere. At verò cùm illius ego non sim authoritatis, quam Pythagorici suo Pythagoræ tribuebant, qui nullum veritatis testimonium petebant quàm quod magister dixisset: sed eam potiùs Augustinianam legem ad Hieronymum (quæ in decretis est) cum omnibus qui de hac re loquuntur, tùm maximè mihi præscriptam esse cupio: vbi ait nemini præter canonicos libros, quantalibet sanctitate doctrinave polleat maiorem adhibendam esse fidem, quàm eius rationes persuasionesq́ue fecerint: quid ego aliàs subscripserim,

Dist. 9. cap. ego solis.

pſerim, nihil propemodum refert: ſed quid rei veritas fuerit, pagellam hanc teſtem appello. Ad rem itaque vt reuertar, à Zamora deinceps (tametſi nõnullis hic refragantibus) eaſdẽ hęc ciuitas conſtitutiones accepit. Hinc demũ Valeoletum commigrarunt. Vbi (vt iſtic rumorẽ audiui) te ampliſsime domine & quidem merito, anticipitem habent. Vnde mihi animum ſubijt, deliberationem qualem hanc cunque, ad amplitudinem tuam ſcribere. Vereor ne vſque ad ſatietatem narrationem protraxerim. At neceſſarium arbitratus ſum integram rei ſummam, de qua dicturus ſum, primum omnium ob oculos ponere.

De uagabundis. *Cap.* III.

Eliberationem hanc vt pleraque omnia, quæ in conſultatione poſita ſunt, in duo ſtatim ſecari operæpretium eſt. Enimuerò quid nam liceat, quidùe illicitum ſit, primùm oportet conſtituere, mox ex his quæ licita ſunt, quid expedire videatur, diſcutere. Hanc partitionem Apoſtolus priori epiſtola ad Corinth. ſub his verbis adumbrat. Omnia mihi licent: ſed non omnia expediunt. Omnia mihi licent: ſed non omnia ædificant. Neq; verò eadem ſunt ambo via perſcrutanda. Sed diuerſa potiùs lance expendenda. Quid nãque liceat, lege agendum eſt. Quoniam de qua re ſcripta eſt lex (vt ſuper. L. proſpeximus. ff. qui & à quibus. iuris prudentes conſiderant) nullus diſputationi conceditur locus. At vero vbi ex duobus, quæ ambo per legem licita ſunt, vtrũ eorum expediat deliberamus, tunc ex æquo & bono, argumentiſque à prudentia profectis coniectanda res eſt. Et quia ex rerum diuiſione per multa & ſcientiæ & conſilia luce clareſcunt, longè intereſt inter vagabundos homines, & eos qui, cùm verè ſunt pauperes, per orbem mendicando diſcurrunt. Nam de priori hominum genere, non lege modò particulari regni, ſed antioquiori multo, quæ inter communia iura ſcripta eſt, atque adeò diuino ac naturali iure antiquiſsima, cautum eſt; ne in republica impunè permittantur. Alteros vero, nempe aduenas & peregrinos (ſaluo eorum iudicio, qui iuris prudentia præſtant) nulla lege video, quocunque illi gentium diſcurrant, inhiberi. Quin verò, ſi euangelium, & quod naturalis ratio ſuggerit auſcultemus, neque eſſe apparet ex æquo & bono.

1. Corin. 6. & 10.

ff. qui & à quibus. L. proſpeximus.

¶ Quantum ad priorem partem ſpectat, nomen, vagabundus, quãuis primo ſono nihil aliud deſignare videatur, quàm hominem, qui ſine propria ſede ac domicilio per orbem vagatur (vt ſuper capitu. fina. de foro competen. & L. hæres abſens. ff. de iudic. doctè adnotant iuriſconſulti) addendum tamen eſt; vt eius notio habet, quòd ſint homines nulla neceſsitate, commoditate, aut vtilitate vagantes. Aliàs non eſſet (vt planè eſt) nomen infame, quippe quo ocioſos homines ſubnotamus Qua de re qui ratione, aut artis exercendæ, negotiationiſve, aut alius neceſsitatis ſiue vtilitatis patrios fines egrediũtur, nec vituperantur, neque hoc proinde famoſo vagationis nomine cenſentur.

Vagabũd⁹.

De foro cõpet. ff. de iudic. l. hęres.

¶ Igitur quod id genus homines qui neque ſubſtantiam habent, vt à ſeruilibus operibus procul ſint, neque debilitate rurſus aut quouis alio impedimento legitimè tenentur, quominus labores eiuſmodi ſeruiles ſubire poſſint, non debeant impunè circumuagari, primum argumẽtum eſt à lege diuina. Cuius nos Deus initio ſtatim orbis conditi admonitos eſſe voluit. Vbi hominem ex amœniſsima illa paradiſo, in qua (ſi in iuſtitia & æquitate perſeueraſſet) ſuauiſsimo contemplationis ocio frueretur, merito ſuo eijciens, in ſudore (inquit) vultus tui veſceris pane tuo. Idque deinceps ſub figura confirmauit: dum in Deuteronomio, ne os bouis triturantis ligaretur, edixit, Quod (interprete ad Corinthios Paulo) non tam curam exprimit quam Deus habet de bobus, quàm quod homines, qui in opere ſunt & negotio, digni ſunt quo veſcuntur pane, ocioſi verò minimè. Id quod & Chriſtus ipſe ſeruator noſter in euangelio docuit: vbi ait, dignum eſſe operarium mercede ſua: & vbi homines illos in foro ſtantes ocioſos reprehendit. Quanuis ocioſitatem illi excuſauerint, quòd nemo eos cõduceret. Et ad Theſſalonicenſes Paulus quoſdam fratres acerbè redarguit, quòd cùm ocioſè & abſque negotio eſſent, atque ideo extra ordinem, eleemoſynas à populo recipiebant. Et concludit, quòd qui non laborat, neque manducet. Tametſi nonnulli quando non alio eos nomine ſubnotemus temerarij certè, parumque ad loquendum circumſpecti, illum locum aduerſus religioſos mendicantes interpretari tentauerint. Cùm tamen ibidem Paulus, & alij frequenter apertè doceat, quantum iuris habeant qui ſpiritualia ſeminant, vt temporalia metant. Attamen non eſt hìc locus digreſsionis huius:

Vagabũdus lege diuina prohibetur

Geneſ. 3.

Deuter. 3.

1. ad Cor. 9.

Matth. 10.

Matth. 20. 2. Theſſ. 3.

sed ad propositam conclusionem reuertamur. ¶ Mox eadem conclusio ratione naturali cõprobatur. Qui enim in bonis non habet vnde viuat, nullum ius habet aliena petendi, nisi aut arte sua, aut quouis alio labore, aut negotio alijs vicissim seruiat. Vtraque enim ratione Deus & natura humanis rebus prospexit: dum & diuites esse & pauperes sapienter disposuit. Sanè, vt diuites essent velut anima, quæ corpus regit: pauperes verò, vt corpus quod animæ seruit. Quippe qui terram colant, artes exerceant, vt sine quibus humana vita transigi nequit. Deus enim & natura (vt. 10. de natura animalium Aristot. author est) nihil vnquam frustra fecit. Idcirco qui ociosam prodigunt vitam, præter legem naturæ viuũt. Vnde vt Seneca. 19. libr. ad Lu. & 3. de natura deorum Cicero testes sunt, ociosi homines perinde sunt, acsi nõ essent. Et Demetrius Philosophus ociosos homines mare mortuum appellat. Adeò vt neque magnates qui subditorum vectigalia exigunt, alio vllo iure possent accipere, nisi ob curam, solertiam, ac (si opus est) sudores, quos in subditis gubernandis subeunt. Quin etiam & princeps (vt Cæsar rerum clarissimè gestarum longo vsu compertum habet: & tu inclyte Princeps iam iam experiri pergis) id penitus iuris ac meriti ad tributa habent, quæ sibi à repub. conferuntur, quod (vt ait ille) tot tantaque negotia sustineant, vt rempub. armis tueantur, moribus ornent, ac legibus emendent.

Lege naturali.

Arist. de natura aialiũ.

Senec. epistola. 19. Cice. lib. 2. de natura deorum.

¶ Tertia hæc ratio præfatæ conclusionis est. Ociositas (vt est in Salomone) multam malitiam docuit. Cuius causam alio prouerbio explicat. Nam cum desiderijs semper sit prægnans ociosus, quid demum aliud, quàm malitiam parturiat, & iniquitatem? Primum omnium consuetudini aliena petendi annexa cõfestim est adulatio. Mox verecundia perfricatur. Quo tamen fræno homines à vitiorũ præcipitio retinentur. Tertiò caro ad libidinem emollescit. Etenim vt poëta ille scriptum reliquit. Ocia si tollas, periere cupidinis arcus. Quartò mendicitas vagabundi, furandi magistra est. In summa, cùm huic generi perditorum hominum nulla cum hominibus melioris notæ, quorum bonis moribus imbuantur, consuetudo sit aut commercium, fit vt Christianæ totius religionis facilè obliuiscantur. Atque adeò quibus ipsi coloribus semel infecti sunt, inquinare alios & contaminare pergunt. Vnde Platoni in de re publica, ociositas pestilentia mortalium est. Quam ob rem accuratissimè cauit, vt nemo esset in republica, qui ociosam viueret vitã. Et inter nostros sanctos Theologos Hieronymus ad Rustic. (id quod de consecra. distin. 5. capitu. nũquàm. refertur) hoc nos clypeo aduersus arma diaboli protectos esse commonefecit, si nunquàm nos ociosos aduersarius ille inueniat. Et August. in epistola quadam ad Vercellenses: Nullus (inquit) fructus ocij: imò magis dispendium. Ociosus Esau amisit primatus benedictionem: quia maluit cibum accipere, quàm quærere. Et Chrysosto. super Ioan. Peruersi facti sumus ocio: nõ laborare, nos corrũpere assueuit. Et Seneca libro. de clementia. Emollit ocium vires: sicut rubigo ferrum. Fax immota torpet: ignem agitata restituit. At qui alijs compluribus quæ in sententiam hanc cumulari facilè possent, clarissimis testimonijs, propheta ille Ezecihiel post longam Hierosolymorum execrationẽ: quo tandem malorum omnium semina patefaceret. Ecce (inquit) hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & ocium ipsius, & filiarum eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant.

Ociositas mala.

De consecr. distin. 5.

August. ad Vercel.

Homil. 26.

Seneca de clement.

Ezech. 26.

¶ His alijsque huiusmodi testimonijs & argumentis instructi quotquot rem publicam, aut scriptis præceptis instituerunt, aut rebus clarè gestis gubernarunt, ociosos huiusmodi homines de medio reipublicæ sublatos esse volunt. Qui ex sententia Salomonis sunt velut acetum dentibus, & fumus oculis. Quocirca Aristot. 7. eorum lib. quos politicos inscripsit, rempublicam in ocium partitur & negotium. Atque homines ingenio præstantes (quos liberos vocat) in ocio esse præcipit. Quod est à mechanicis artibus, alijsque id genus corporeis laboribus exemptos. Qui partim ad gubernacula reipublicæ sedeant: partim rei militari præficiantur. Alij literarum contemplationi incumbant: alij denique diuino cultui mancipentur. Eis verò, qui corporis potiùs robore, quàm ingenio valent, seruili vulgo, nullum (inquit) ocium dandum est: sed in opere semper & negotio teneantur, oportet. Qua de causa Lacedæmonij, bellis efferati homines (vt idem illic Philosophus commemorat) plus fortè iusto armis & rebus bellicis iuuentutem exercebant. At Numa Pompilius, secundus Romanorũ Rex, homo contra suopte ingenio religiosus & pacificus, non solùm (vt Liuius refert) propter deorum cultum tantam sacrificiorum ac cæremoniarum multitudinem instituit: sed in hoc prætereà, ne qui armis fuerant assueti, luxuriarent ocio animi.

Aristo. 7. polit.

¶ Ad

¶Ad ius ergo commune vt descẽdamus, hanc ob rem Iustinianus Imperator legẽ tulit. lib. C. 11. cui titulum fecit, de mendicantibus validis. Quod est, de his, qui cum non modò sani, sed sint & ad labores satis firmi, ficta simulataque infirmitate, orbem mendicando peragrant: legitimorum pauperum eleemosynas iniuria vsurpantes. Qua proinde lege potestas cuicũque sit & facultas, homines huiusmodi, si seruilia sint, manu capiendi. Sin vero sint liberi, perpetuò (inquit) colonatu fulciantur. Idem ferme in Authen. de quæstore, collat. 6. cauetur. Sanè vt quæstori curæ sit, aduenas qui in vrbe sunt: qualis quis sit, explorare: quodque negotium aut fortuna eos in vrbem perduxerit: eorum causas, quo facilè expediantur, procurare. Si manere velint, valentesque sint, & ad laborem sufficientes, ad laborem compellantur. Si seruilia, possessoribus transmittantur.

L. de mẽ. vali. C. lib. 11.

Authen. de questor. colla. 6.

¶Hinc & peculiares leges regni deriuatę sunt. Neque aliud progenitores altitudinis tuæ de hac re sanxerunt, quàm vt iuri communi subscriberent. Extat primùm inter eas quas partitarum vocant: parti. secunda. titulo. 20. edictũ: quo legi de mendicãtibus validis subscribitur. Nempe quòd huiusmodi sobejani (verbum legis est) & vagabundi à republica, veluti hostes, profligantur. Id quod lege alia inter eas quas ordinamenti apellant, tametsi pluribus verbis, cauetur. Lex prima est tituli. 14. lib. 8. Biruiescæ anno à nato saluatore. 387. supra millesimum promulgata. Vbi nouum aliud detrimentum, præterea quæ supra commemorauimus, refertur, quod respublica à vagabundis accipit: videlicet quòd dum ociosorum hominum turba permittitur, agri vacãt cultoribus, & artificum inopia respublica laborat. Quocirca, rigore pœnæ moderato, quæ lege de mẽdicantibus validis vagabũdis decernitur, potestas cuicunque fit vagabundi in seruitium proprium cogendi mense integro: absque vllo stipendio, præter victum. Aut quòd flagris cæsus, ab vrbe exulet. Hæc sunt princeps integerrime, quæ diuino ac naturali iure, ac subinde positiuo & communi, & regni peculiari de exigendis vagabũdis sanctissimè statuta sunt. Quibus conclusio prima satis (vt existimo) stabilita confirmataque est. Sane quòd vagabundi non sunt permittendi, vt Cæsar in conuentu apud Matritum: anno. 34. & alibi frequenter prouidenter edicto publico imperauit.

Lex parti.

Lex. ord.

De aduenis mendicantibus.

Cap. 4.

Vbsequitur vt membrũ alterum distinctionis, quã supra fecimus, expendamus. Quod est. Vtrum licitum cuiuis hominũ sit, modò nõ sit fictus, sed verus pauper, patrios limites egredi, & quocũque regni mẽdicatum ire. An verò contra possint lege prohiberi atq; intra huiusmodi limites cohiberi: vt præfatis illis regni petitionibus ad Cęsarem continetur. De quo si lex esset iam Cæsaris promulgata, vsque lõgo recepta, verba facere metuerem. Tametsi etiam tunc, si expediret, æquissimus Cæsar & consultissima curia legem mutaret. Nulla enim iniuria legibus fit, si pro temporũ qualitate mutentur. At cùm lex ista nõ modo nõ sit executioni mandata, verũ si quis senatus illud consultum anni quadragesimi inspiciat, neq; sub tenore legis lata sit, nihil aliud quàm obsequium existimo, si ad celsitudinẽ tuam qualescunque huius rationes referam.

¶Primùm omnium petitiones illæ sunt res noua de qua nusquam gentium aut rogata vnquam lex est, aut ædita. Neque temere me hoc vereor affirmare: sed iura omnia diuina & humana testimonio fuerint. Id quod profectò aduersus inuẽtum hoc magnum validissimũque est argumentum. Nam certò credas princeps clarissime, si res hæc tam esset ex æquo & bono, atque ita censent, nunquàm improuida fuisset antiquitas, quæ non de hac re legem scripsisset. Cùm tamen contrarium & ius commune, & regni particulare admoneat: ratio naturalis persuadeat: & apertè sacra pagina prædicet. In Authentico præfato de quæstore, postquam cautum est vt aduenarũ causæ & negotia examinentur, quibus expeditis valentes, & firmi aut laboribus mancipentur, exceptio inde sub hæc verba fit. Læsos autẽ aut læsas corpore, aut canicie graues, hos sine molestia esse iubemus in hac nostra ciuitate. Nullo prorsus inter indigenas aduenasque facto discrimine. Cui lex quam Hispani dicimus ordinã. (cuius paulò ante memini) ad verbum subscribit. Nã postquam præcipit vagabũdos exilio relegari, eximit inde, nisi fuerint senio graues, aut debiles, aut valetudinarij: adeò, vt de facie conijcere liceat, non posse corporali se opere, & labore sustentari. Hos nanque absque vllo discrimine siue ciues sint, siue aduenæ, impunè

Res noua.

Authen. de quæst.

Lex ordinamenti.

lex illa mendicare permittit. Quam deinceps legem Henricus rex apud Taurũ edicto nouo ad verbum confirmauit. Quare intelligere nõ valeo, quomodo ex huiusmodi legibus cõmunibus, aut regni elici posit, vt mendicantibus fines & lineæ præscribantur, extra quas non sit eis liberum mendicare. Si quidem nulla hactenus ab incolis, modò pauperes sint, aduenas discriminauerit: sed tantum inter simulatos fictosq; mendicos, atque legitimos vniuersæ distinxerint. Quam ob rem (si conijcere licet) & Cæsarea maiestas & eius à consilio curia. 17. annos distulit ad huiusmodi supplicationes certo respondere, vt pote quas nõ tam de Christiano pectore erga legitimos pauperes, quàm ex satietate mendicantium proficisci, suspicio erat. Neque in contrarium obijci potest responsum ad petitionem. 117. in conuentu apud Matritum anno. 34. quippe quo de vagabundis penitus pronunciatum est, vt pœna legis plecterentur. Quod autem de legitimis pauperibus Imperator adiecit, vt videlicet suis cuiusque diœcesibus procurarentur, clementiam potius regis, quàm rigorem legis præ se fert. Quod autem sub conditione subiecit, si quibus abundè necessaria prouiderẽtur, mendicare non liceret, id sine discrimine aduenæ aut indigenæ iustè præceptum est. Neque aliud profectò curia anno. 40. edicere voluit, nisi quòd si certò constitisset abundè omnia pauperibus domi suppetere, non permitterentur mendicare. Nunquam tamen legitimis pauperibus decreta pœna est vbicunque mendicent: siue in patria propria siue in aliena.

Cõclus. Veri pauperes vbique iure mendicant.

¶ Fuerit ergo hîc sub peritiorum censura conclusio. Pauperes qui verè egent ex nullo loco regni expelli possunt: sed perinde vt indigenæ & incolæ: aut permittendi sunt mendicare, aut alia sunt ratione sustentandi. Hanc conclusionem pro mei tenuitate ingenij; quinque sex ve rationibus asserere possum. Præter testimonia quæ de sacris literis subijciam. Prima est hæc.

Ratio. 1.

Nemo nisi hostis aut insidiator fuerit reipublicæ, crimen ve aliquod aut flagitium admiserit, ab oppido quocunque arceri potest. Ratio in promptu est. Nam cùm iure naturali & gentium viæ ciuitatesque omnibus promiscuè pateant, iure vbicunq; licuerit commorandi nemo, nisi pro culpa, priuari potest. Vnde exilium inter acerbas pœnas legis est. Adeò, vt L. capitalium. ff. de pœnis. si non omnino capitalis, saltem huic proxima censeatur. Et quanuis aduenam ad proprium solum remittere non sit rigorosum exilium, est tamen iuris violatio, qua integrum est cuicunque vbi

L. capitaliũ ff. de pœnis.

voluerit commorari. Igitur cùm legitimis pauperibus nullum prorsus sit crimen, aut flagitiũ, mendicare, nullo certè iure possunt ex oppido quocunque eijci: quandiu ipsi illic commorari voluerint.

Ratio. 2.

¶ Secunda ratio fortè est euidẽtior. Principes aut respublica non possunt leges de eleemosynis ferre, quibus maiori vinculo ciues ad eleemosynas obstringant, quàm sunt leges naturales & euangelicæ. Verbum ita expono. Disceptatio est inter Theologos, alijs docentibus non currere præceptum aut diuinum, aut naturale de eleemosyna sub peccato mortali, nisi in extrema necessitate, alijs verò similius astruentibus non solùm tunc, sed & ex his quoque quæ hominibus pro suo cuiusque statu & conditione superfluunt, in graui saltem necessitate, teneri homines sub mortali peccato ad eleemosynas. In qua sententia est etiam, præter alios San. Thom. At fortè etiam in hoc casu, nemo tenetur de necessitate dare huic, vel huic: aut modo vel alio tempore. Sed satis est si quis de superfluo aliquibus quandoque egẽtibus erogauerit. Huiusmodi legibus Princeps adijcere nullam potest, nisi quod in extrema necessitate potest ad eleemosynas sub pœnarũ comminatione cogere. Attamen extra illum casum sub nulla pœna potest ad eleemosynas cogere: quia nec latius præceptum euangelicũ extenditur, vt sub peccato mortali obliget. Sed nihilominus etiam illi qui sunt extra extremam & grauem necessitatem ius habẽt mẽdicandi ad quãcunque aliam necessitatem subleuandam. Quibus misericordiæ virtus & officium est subuenire. Neque Cæsar aut curia quando promulgauit, vt pauperes in suo cuiusque territorio alerentur, intenderet ciues compellere ad alendos suos pauperes abũde ne mẽdicare indigerent: sed solum edixit vt dotes hospitalium à debitoribus exigerentur. Adiecit autem citra præceptum, vt diœcesani atq; prętores operam darent, si quo pauperes modo infra proprios lares sustentari possent.

Ratio. 3.

¶ Hinc colligitur secunda hęc ratio. Nemo cuiuscunque sit authoritatis, vel potestatis inhibere potest pauperes è sedibus proprijs mendicatum exire, nisi ciues lege omnino cõpellat, vt non solùm tanquàm ex misericordia, sed veluti ex debito pauperes pascant, vestiant, cæteraque eis necessaria ministrent: quia si arctiori vinculo occluderet pauperes quã diuitum bursas aperiret, cogeret miseros extrema pati: sed princeps non hoc potest rigore ciues cogere, vt mendicos alant: saltem non hactenus fecit: ergo nec põt in proprijs territorijs eos occludere. Quin verò quantũcunq; rigurosissima lex lata

lata esset vt episcopatus quilibet sub graui pœna, suos pauperes aleret, ciues tamen non omnibus prouiderent, pauperes tunc edicto liberi essent: possentq; quocunque vellent mendicatum ire. Nam quomodo, precor, potest lex pauperes prohibere patriā exire, si id nec crimen, nec culpa est? Aut quomodo culpa esse potest, si non sibi abundè necessaria prose suaque famlia ministrentur?

Ratio. 3. ¶ Tertia ratio, quæ proximam lucidiùs explicat, huiusmodi est. ¶ Quemadmodum intra mœnia eiusdem ciuitatis alteri diuites, alterique sunt pauperes, & in finibus eiusdem episcopatus alia sunt oppida quæ diuitijs & fortunis affluunt, alia verò quæ inopia & egestate laborant, ita & in toto regno alij sunt episcopatus prædiuites, nempe aut vbi gleba pinguior, terraque fructuum benignior est, aut gens negotiatione locupletior: alij verò steriles & pauperes: ergo vti diuites ciues, pauperes eiusdem vrbis: & oppida ditiora, pauperes aliorum locorum eiusdem episcopatus eleemosynis sustinere debent (vt authores illarum petitionum confitentur) ita & locupletes episcopatus non possunt excludere aduenas pauperes sterilium regionum. Collectio profecto aperta est. Nam quemadmodum ciuitas & episcopatus, ita & totum regnum vnū est corpus & vna respublica: cuius omnes ciuitates membra sunt. Cur enim Deus, si hoc vnquam tibi sapientissime princeps in mentem venit, Asturium finibus ac mōtanorum, quos in saxosum illud tenueque & infrugiferum solum cōiecerat, opimos campos ac pingues subiecit, Toletanumque regnum adiecit, nisi vt aliorum inopiam, aliorum fertilitate subleuaret? Nec satis est hoc interpretari, quā do fames, aut alia grauis calamitas acciderit: quia non solùm extremè indigentes, sed extra illam patiuntur etiam homines necessitates: quibus subleuandis ius habent mendicandi. Et in regali curia celsitudinis tuæ, vbi tot ducatorum millia expenduntur, quomodo non multo plures admittātur mendici, quàm in integra alia prouincia? Vbi domus vna prælati cuiuslibet, aut magnatis plures pascere mendicos sufficit, quàm alij ex ciuibus, centum. Quando miserabiles huiusmodi homines vt vermes in republica habentur, & conculcantur, integrum eis saltem cum formicis sit, arborum fastigia, victum quærentes, ascendere. ¶ Quòd autem vnum tantùm regnum videbar paulò antè vnum corpus æstimare,

1. Cor. 12. secundùm indulgentiam (quòd ait Paulus) dicebam. Addiderim nanque pauperibus vnius regni aditum ad regnum alterum lege Christi patere. Nam quòd Apostolus Corinthios instruit, nos omnes vnius esse corporis membra, non in angustias vnius regni metaphoram redigit. Sed omnes (inquit) vno spiritu in vnum corpus baptizati sumus. Non ergo vnum tantùm regnum vnum & corpus: verùm vno baptismate Christiani vniuersi in vnum corpus regeneramur, vt singuli inuicem simus, vnius alius, membra: vsibus officijsque diuersis distributa. Vt enim in fabulis est Græcorum, quòd claudum cæcus humeris importabat, vt vicissim claudus cæci gressum dirigeret, ita & inter Christianos qui ingenio præstant, ignorantium oculi esse debent: qui verò corporis robore & viribus valent, debilium sint manus ac pedes oportet: sed diuites qui substantiam habent huius mundi, stomachi vicem erga pauperes gerere tenentur. Vt omnium sit demū caput Christus. Neq; Paulo secundum euāgelium distinctio est in Christo Iudæi & Greci: nam idem dominus omnium. Quinimò si altiùs res ad ius naturæ referatur, genus hominum adeò suapte natura arctissimo sunt vinculo coniuncti, vt, nisi hostes nobis essent, aliquodve ab illis fidei detrimentum timeremus, neque infideles mēdicos è nostra republica eijcere fas esset. Ad Rō. 10.

¶ Quarta ratio huiusmodi est. Præterquàm quòd aliæ regni prouinciæ bonorum ac fortunarum quàm alijs ampliùs abundant, sunt etiam gentes alijs aliæ in pauperes clementiores: aliæ verò nescio qua auaritia ac potiùs crudelitate eleemosynarum tenacissimæ. Et cùm homines ad eleemosynas constringi alia quàm supra diximus ratione non possint, crudeliter cum pauperibus actum esset, nisi potestas miseris facta esset, vt ab vna se in aliā prouinciam conferrēt. Adde quòd infirmi, aut valetudinarij pauperes sæpe sæpiùs necesse habent propter aëris inclementiam regionem pétere, vbi salubriùs refrigerentur. Et potest idem pauper assiduitate & frequentia mendicandi satietatē facere incolis eiusdem vrbis, aut alia quauis fortè de causa molestus esse: quapropter compulsus fuerit solum mutare. Adde quòd fortè inimicos illic habet, aliamue ocasionem peccādi, vel aliquid admiserit, vnde supplicium metuit. Quibus de causis necessarium habet, aut transfugam alibi, aut exulem esse. Nec compelli iure potest, vt rationem reddat desertæ patriæ, magis, quàm si diues esset. Ratio. 4.

¶ Quinta ratio à iure sumitur hospitalitatis. Ratio. 5.

Quæ quidem, nulla fuit nunquam in antiquitate natio, aut respublica, apud quā non in magno pretio fuerit habita: atque omni religione culta. Hospitalitatem enim Plato tertiam partem amicitiæ faciebat. Hanc Theophrastus (Cicerone libr. offic. primo referente) summis laudibus efferebat. Adeò, vt Iouem suum gentilitas quem deorum optimum maximumque colebat, hospitalem, honoris gratia nuncuparent. Quo nomine templa Ioui arasque erexerunt, Videlicet, quòd iudex esset vindicatorque accerrimus violati iuris hospitum.

Plato.

Cicer. lib. 1. offi.

Atqui ne ex gentibus testimonia petamus, Paulus Hebræis hospitalitatem (inquit) nolite obliuisci. Per hanc enim latuerunt quidam, angelis hospitio receptis. Alludit ad hospitiū, quo & Abraham & Loth angelos exceperūt. Quo merito Loth cū familia subuersionē Sodomorum euasit. Tanto ergo honore Deus hospitalitatem dignatus est, vt angelos ad terras miserit, vbi hospitalitatis beneficiū reciperent. Et Raab illa meretrix Hierico propter hospitalitatis officium à cæde & præda ciuitatis liberata est. Vnde & multi sunt canones, quibus hospites Christianorum fidei committuntur. Igitur si hospitalitatis officium adeò fuit semper celebratum, quibus rogo maiori cum laude & merito Christiani se possūnt hospitales exhibere, quàm egenis & mendicis? Hospitalitas autem non tam erga incolas ac ciues nostros, quàm erga aduenas & peregrinos exercetur. Nam quanuis officium etiam sit, egentem quēlibet tecto suscipere, hospitalitatis tamen nomē aduenas propriè designat.

Hebr. 13.

¶ At verò quo postremò conclusionem hanc sacrorum testimonijs cōfirmemus, nusquam sacræ scripturæ discrimen vllum inter indigenas & aduenas (modò pauperes sint) factum esse legimus. Quin potiùs æquo iure & momento commendat nobis vbique sacrum eloquium aduenas pauperes, atque indigenas. Primùm Exodi. 23. Peregrino (inquit Deus) molestus non eris, scitis enim aduenarum animas: quia & ipsi peregrini fuistis in terra Ægypti. ¶ Et Leuitici. 23. Postquam messueritis segetem terræ vestræ, non secabitis eam vsque ad solum: nec remanentes spicas colligetis, sed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. Et Deuteronomi. 10. Deus amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum: & vos ergo amate peregrinum. Et Paulò inferius capite. 14. Peregrino qui intra portas tuas est, da vt comedat, aut vende ei. Primum quidem, si fuerit pauper: alterum verò, si vnde emat habuerit. Et quod omnium maximum est, inter ea de quibus nos Christus seruator noster admonuit exacturum esse rationem, vnum, neque in postremis est, si cùm hospes erat & tecto carens, hospitio excepimus. Respondeant ergo mihi quæso qui aduenas pauperes abigunt, si & vagabundos profligamus, neque alienigenis pauperibus hospitales sumus, quinam reliqui sunt, quos erga possimus hanc misericordiam exercere. Nisi eos fortè dixerint, diuites inquam homines & illustres, qui apud pares alios hospitantur. Hos veruntamen (tametsi & hoc officium sit.) non eos existimo esse, quos Christus designauit, vbi inter alias pauperum eleemosynas, & hospitalitatem quoq; connumerabat. Arbitror ergo, nisi me mea fallit opinio, ius esse pauperum quocunque regni mendicatum procedere. Nec satis est dies binos, aut ternos sustineri in vrbe, si diutiùs illic commorari libuerit.

Exod. 23.

Leuit. 23.

Deuter. 10.

Conclusio.

Quo obiectionibus respondetur.

Cap. 5.

Eque vllam vnquàm, quæ huic aduersetur, legē vidi. Nisi pro lege habeatur, quod Flandriæ modò apud Hiprum institutum audio. Vbi inter alias constitutiones, prouidenter quidem & Christianè institutas, decretum etiā est, ne alienigenis pauperibus vrbs pateat. At nō omne exemplum pro lege habendum est. Aiunt Parisienses patres decretum subsignasse. Id quod profectò nunquam credam. Hoc enim tantùm probare potuerunt, quòd non tenerentur omnibus prouidere. Quod tamē in vrbem non admitterentur, nulla id ratione Parisienses, aut quiuis sacrarum scripturarū, iurisve prudētes affirmare potuissent. ¶ Quod autem omniū maximū testimoniū pro se afferre possent, qui asserunt pauperes intra natales limites lege contineri posse, est ex concilio Turonensi secundo sub Pelagio primo annis hinc ferme mille celebrato. Cui⁹ in ca. 5. verba sunt hæc (Vt vnaquæq; ciuitas pauperes & egenos incolas alimentis congruentibus pascat secundum vires, vt tam vicini presbyteri, quàm ciues omnes suum pauperem pascant, quo fiet, vt ipsi pauperes per ciuitates alienas nō fatigētur.) Hoc verūtamen æquissimum ac sanctissimum decretum nobis potiùs, quàm aduersæ opinioni manifestè suffragatur. Hîc nanque nulla fit prohibitio pauperibus, quo minùs quocunque liberè possint mēdicatum exire.

Cōciliū Turonense.

Sed in fauorem pauperum admonetur: vnaquæque ciuitas suos incolas pauperes sustentare. Quo fiet (inquit) vt pauperes per alienas ciuitates non fatigentur. Et præterea neq; verba noui præcepti sunt positiui, vt vnaquæque ciuitas suos incolas congruenter sustineat. Sed solùm admonentur iuxta veritatem Euangelicam, ita se gerant erga pauperes, vt non cogant miseros aliunde victum quæritare. Erat enim tunc vsqueadeo erga pauperes, & in prælatis cura, & in subditis charitas, & in omnibus benignitas, vt non solùm mendicis nulla esset necessitas, in alienas exeundi, sed certè neq; in propria patria mendicandi. Nisi forsan tam pauper esset ciuitas, vt suis mendicis non sufficeret. Quod tum apud alios frequenter, tum etiam apud Cyprianum legimus. Cuius verba sunt libr. 1. epistola. 10. Quòd si illic Ecclesia (loquebatur enim de paupere ciuitate) non sufficit, vt laborantibus præstentur alimenta, poterunt se ad nos transferre, vt victum hîc & vestitum accipere possint. Et libr. 3. epistol. 10. Habeatur interim quantum potest pauperum cura, vt his ad tolerandum penuriam sumptus per vestram diligentiam suggeratur. Et epistola. 24. Infirmorum & omnium pauperum curam peto diligēter habeatis: sed & peregrinis, si qui indigentes fuerint, sumptus suggeratis de quantitate mea propria. Quæ quantitas, ne fortè iam vniuersa erogata sit, misi aliam portionem, vt largiùs & promptiùs erga laborantes fiat operatio. Sed de hoc latiùs infrà. Hæc enim solùm attuli, vt ostenderem, qua ratione primitiua Ecclesia, sanguine adhuc Christi madens & feruens, operam dabat, vt pauperes nō peregrinarentur apud alienos. Non enim vllis eos limitibus, aut prohibitionibus, ne exirent, sepiebat. Sed ita eorum necessitatibus prouidebat, ne compellerentur exire. Quocirca mirari satis nequeo, quomodo à Cæsare petitum sit, vt literas Apostolicas impetraret, ne pauperes possent extra natale solum mendicare. Nam quomodo Pontifex huiusmodi literas concessisset, nisi arctissimo præcepto & Pontifex & Imperator quācunque ciuitatem adeò obligaret ad alendos pauperes, vt possent, etiā per prætores sicuti ad reliqua tributa, cogi ad pauperum congruentia alimenta vestitūque & reliqua necessaria eroganda. Vt paulò antè dicebamus. Quæ quidem lex (vt illic item insinuabam) nec fortè iustè ferri, nec commodè executioni mandari posset. Sed de hoc latiùs adhuc infra. ¶ Rationes autem quæ authoribus illarum petitionum animum inducerent, nihil aliud quàm æquitatem petere, hæ fermè esse poterant. Primùm causari possent, nullam prouinciam alienis pauperibus teneri: sed suis vnamquamlibet tantùm debere. Aliàs pauperum sarcina in hanc plusquam in aliam iniquè propenderet. At ratio hæc bifariàm diluitur. Primùm damus nullam prouinciam (vt ex his quæ præfati sumus colligitur) pauperibus alterius præcepti vinculo teneri: quia nemo citra extremam necessitatem petenti largiri cogitur. Non tamen protinus consequitur, vt possit mendicus limine arceri: quominus ius habeat salua cuiusuis libertate & vbicunque, & à quocunque postulandi: ac prece quemlibet ad misericordiam commouendi. Præterea in qua prouincia plures sunt diuites, eo iure quo vberiùs eis Deus ac copiosiùs bona fortunæ distribuit, largiores etiam eleemosynas Christi pauperibus, cuiuscūque sint gentis, debent. Aliàs cum Deus sit omnium dominus, non prouidenter vitæ humanæ prospexisset.

Cyprianus.

Obiectiōes.

¶ At replicet quis fortè, charitatis modo & ordine, plus nos eis, priusq; teneri quib⁹ cum sanguine aut alia necessitudine coniuncti sumus, atq; adeò ciuib⁹ nostris, quàm alienis. Id quod Paulus Galatas edocebat, vbi ait. Dum tēpus habemus, operemur bonum ad omnes: maximè autem ad domesticos fidei. Huic veruntamen respondetur. Primùm quòd Paulus non solùm erga domesticos nos admonet esse beneficos: sed erga omnes cuiusque sint nationis aut conditionis. Id autem solùm docet, quod vbi facultas amplior non suppetit, ab ijs qui sunt nobis propinquiores exordiamur. Præterea respondetur, id quod attentiùs in hoc loco adnotandum est. Nempe quod aliud est quemcunq; amplius teneri suis, quàm alienis (quod duntaxat docet Paulus) lōgè verò aliud quòd alieni, & exteri iure suo priuentur quod habent petendi eleemosynas à quocunq; mortalium, præsertim inter Christianos. Quod reuera nunquàm est licitum. Fortassè dum ciuitas in extrema egestate & fame constituta, sibi non posset sufficere, ius haberet arcendi aduenas propter extremam, quam patitur, inopiā. Tametsi profectò vix tūc tēporis id potuissem consulere. Quinimò, famis calamitate totū regnum ingruente, quicunq; habet ius exquirēdi victum vbicunque inuenire potuerit. Sed satis esset tunc populum admonere, vt qui non omnibus posset, suis priùs succurreret. ¶ Altera ratio quæ ad persuadendam huiusmodi petitionem affertur, est, quòd sint qui habentes in bonis vnde viuant, dum in alienam se transferunt prouinciam paupertatem simulant, at-

Galat. 6.

que adeò fraude eleemosynas surripiunt, quæ possent incolis legitimisque pauperibus melius collocari. Et præterea contagiosos morbos ac pestes ab vna regione in aliam traducunt. Aliaque his similia inconuenientia in præfatis petitionibus referuntur. Fateor (id quod compertissimum est) nullum esse hominum statum aut ordinem, vbi non sint boni & mali, probi & improbi, vt paulò pòst suo loco sum latiùs dicturus. Attamen quando status & conditio genere suo licitus est, ita sunt mali plectendi, vt nulla statui irrogetur iniuria. Cùm ergo pauperum conditio, eorum etiam qui aduenæ sunt & peregrini, inter nos licita sit, satis fuerit si quoties ficti pauperes cōprehendantur, pœnas luant. Veluti in alijs quibuscunque hominum ordinibus lege & more fit. Neque sunt propterea aduenæ pauperes penitus extirpandi. Id præsertim, quòd qui domi substantiam habentes: aliò se transferūt, vt mendicitatem mentiantur, adeò rari sunt, vt nulla eis propter numerum opus sit lege. Neque est quòd à mendicantibus timeatur, vt propter eorum multitudinem vlla vnquam prouincia, aut certè ciuitas minus in bonis habeat. Quod verò de pestium contagione causatur, non sunt peregrini, qui huiusmodi pestes frequenter trāsmittunt. Sed turba pauperum vbicunque est etiam incolarum, solet nō nūquam in causa esse morborum ac pestium. Neque occurrit quodnam præterea argumentum aduersus aduenas & peregrinos, qui sint tamen legitimi pauperes, obijcere quisnam vel probabiliter poterit.

De peregrinis ad diuum Iacobum. *Cap. 9.*

Rticulo huic proximo ille appendet qui est de peregrinis ad diuum Iacobum. Qui est, vt nec longam moram trahant, nec à recto itinere vltra duodecim milliapassuum declinent. De quo, ne omnia dicendo contaminare videar, non multa volo verba prodigere: sed paucula hæc admonuisse, sat erit. Primum quod cùm peregrinatio opus honestū sit ac religiosum, neque omnium certè postremum, quæ ad diuinū cultum attinent, non decet propter vnum aut alterum, qui fortè sub habitu peregrini vagabundum agit, quicquam decernere, quod in odium esse peregrinationis videatur. Id præcipue, quod peregrini alienigenæ sunt: qui ab exteris regionibus plurimum religionis gratiâ ad nos veniunt. Ob idque possemus inde alijs regnis scandalum dare, quòd præscripta, & vndique septa semita peregrinos constringimus, veluti pecus, incedere. Adde itineris sterilitatē: vbi vix posset tāta peregrinorum frequentia, vel pane refici. Qui tamen iure, & hospitalitatis & religionis latiùs ac benigniùs deberent apud nos recreari. Preterea sunt & in visceribus regni stationes aliæ, ad quas religio etiam est diuertere. Quinetiam si quos vel curiam celsitudinis tuæ, vel vrbes aliquas principes regni visendi cupido subiret, nunquid inurbanum ac propemodùm inhumanum esset, vias eis vel eleemosynas interdicere? Crediderim procuoldubio violati iuris gentium aduersus nos agere tunc possent. Tametsi liceret eis tunc tēpus præfinire, quo in patriam remearent. Neque aliud existimo curiam pronunciasse: nisi quod qui vult in curia vel alibi regni longam moram sub habitu peregrinorum facerent, ad sedes suas transmitterentur. Iuxta tenorē Authen. de quæstore. Nam iam tunc veluti vagabundi sunt iudicandi. De quibus tantùm Cæsarea maiestas apud Matritū anno. 34. edixit, vt à curia pellerentur. Hæc sunt Princeps omnium integerrime quæ de prima parte huius qualiscunque disputationis prolatu digna visa sunt. Vbi discutere proposueram, quid per leges circa pauperes cōstitui liceat, quid ve neutiquam sit licitum. Atqui animus erat persuadere (nescio an præstiterim) quòd id duntaxat inter pauperes discernendum est, sint ne legitimi pauperes, an verò ficti & simulati. Quorum inter neutros ampliùs distinguere iure licet, sint ne indigenæ & incolæ, an alienigenæ & aduenæ. Sed si legitimi fuerint, tam aduenis quàm peregrinis ius est promiscuè mendicandi. Id tamen ordo charitatis exposcit, vt qui non omnibus possunt, cæteris paribus, incolis priùs eleemosynas conferant. Dummodo alij iure mendicandi non expolientur. Qui verò contra pseudo pauperes fuerint, tam indigenæ quàm alienigenæ, sunt tanquam ociosi exterminandi.

Peregrinatio.

Epilogus.

De fine quo ratio pauperum referenda est. *Cap. 7.*

Embrum alterum deliberationis huius est, eorum quæ lege erga pauperes constituere & exequi licitū est, rationē modumq; discutere, quo meliùs fiāt, ad Christianamq; religionem

Secunda pars.

Sex articuli. nem propiùs accedant. Sex articulis supra cõplexi sumus, quæ erga pauperes constituenda circũferuntur. Primus, vt nemo antequam de eius inopia legitimo examine constiterit, mendicet. Alter, vt nemo nisi in solo natali mendicet. Tertius, ne cui id liceat sine chirographo. Quartus, vt ne chirographa nisi sacramẽto cõfessis concedantur. Quintus est de peregrinis ad diuum Iacobum. Sextus (qui omnium celeberrimus est) ne pauperes ostiatim per vicos mendicare sinantur. De secundo quidem & quinto copiosiùs (vt reor) dictum est, quàm vt eos iterum opus sit in disputationem repetere. Primus autem qui ad examen attinet, iuris habet authoritatem: vt capite tertiò latè patuit. Sed in modo in dubium reuocatur, quàm huiusmodi examẽ fieri debet exactè. Cui proinde tertium quartumque articulos insertos esse oportet. Vt tandem sexto postremus locus relinquatur. ¶ Primum omnium statuendus finis est, quo ratio omnis & officium erga pauperes referri debent. Id quod Aristot. frequenter admonet. Ait enim Ethic. 7. quod vt in omni actu, ita & in consilio primum omnium est finis. Qui (vt lib. primo admonuerat) est in omni prudentia & prouidentia velut sagittatoris album, quò sagittam dirigit. Vnde libr. 5. colligit de fine æstimanda esse media. Nempe vt qualis sit finis, talia censeantur media. Quod Cicero in de inuentione significantiùs ait, finem primum ponendum esse, quo omne officium referatur. At qui in præsentiarum procul primũ absit, vt petitiones istæ, institutiones, ac rationes denique pauperum ex satietate & nausea proficiscantur, quam fastidiosis quibusdam huius seculi hominibus, suo aspectu & improbitate facere solent mendici. Nam quanuis præter consultissimum æquissimumq; regium senatum, cui nulla nisi sancta intentio, ac zelus euangelicus inesse potuit, vt ad id quod tam improbè flagitabatur prouidenter responderet, illi etiam (quos ego nouerim) qui negotium hoc & prouinciam gerunt, animum habere nullatenus possunt nisi misericordia ac pietate plenum, quo legitimis pauperibus ac fame pereuntibus melius consulat, horum nihilominus verba cõstitutionum certè nequeunt suspiciosis scrupulum non inijcere, fuisse inter primos inuentores fortè aliquos (ne omnes in culpa & suspicione ponamus) qui non tam vt eleemosynas melius collocarent, quàm vt mendicantium turbam & molestiam ex se excuterent, tam sanctas constitutiones molirentur. Profectò si miserum hunc statum & ordinem pauperum tot legibus circumseptum Ambrosius, aut certè Chrysostomus audiret: nempe vt non, nisi diligenter examinati, & confessi prius, & cùm chirographo, & intra natales limites, & denique domi clausi exiguam tandem stipem reciperent, qua vix vitam transigere valent, nihil aliud, quàm in odium huius miserandæ gentis leges has censeret inuentas. Et quando non odium nos dicamus, saltem neque pectus & viscera quibus pater nos pauperum Christus erga suos pauperes filios esse voluit, præ se ferunt. Quàm putas inclyte ac celeberrimè princeps cauendum est, ne nomen mendicorum pauperum odio sit Christianis, ne vilipendio id ludibrioque habeatur: illi planè ipsi qui illud modò despectui habent, in tremenda illa die (vt est in libro Sapien.) perterriti timore horribili: & admirati in subitatione insperatæ salutis: nimirum quãdo diuitum pauperumq; fortes ac vices tam viderint diuersè mutatas: tunc gemẽtes (inquit) præ angustia & intra se pœnitentiam agentes: his verbis confitebuntur. Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum & in similitudinem improperij. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodò computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est. Re vera quando non alio nomine pauperum ordo Christianis commendatus esset, ac nomẽ hoc honorificum atque amãtissimum haberetur, quàm quòd Christus liberator noster (qui nõ nisi optimum mortalium ordinem optasse credendus est) ordinem & conditionem pauperis elegit: abundè nomen hoc gloriosum fuisset. Adde quòd apud eum nusquam sacræ scripturæ bene audiunt diuites. Cùm tamen totum Euangelium fauoribus priuilegijs atq; commendationibus pauperum sit frequentissimum. Non quòd principum status & ordo, aliorumque præterea qui sunt in dignitate aliqua & potestate constituti, non sit in Euangelio probatissimus. Nam cũ omnis potestas (doctore Paulo) à domino Deo sit, in summo eos honore & pretio haberi æquissimum est. Attamen diuitiarum abundantiam ac bonorũ quę à fortuna sunt, nusquam vti paupertatem honore dignatus est Christus. Nam vt regium psalmistã prætermittamus, quin in hoc Christum venturũ vbiq; prenunciat, vt iudicet pauperes populi & saluos faciat filios pauperum. Et ne patientia pauperũ pereat, sed desideriũ eorũ exaudiat Christus seruator noster exordiũ prædicationis inde sumpsit, vt illorũ errorem cõtũderet, qui in bonis amplissimis ac fortunis felicitatem constituebant. Beati enim inquit

Margin notes: Finis. — Aristot. 7. Ethico. — Cicero. — Sap. 5. — Roma. 13. — Psal. 71. — Psalm. 9.

inquit pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Neque verò eos tãtùm spiritu pauperes appellat, q religionis voto paupertatem liberè profitentur, sed eos præterea, qui egestatem & mendicitatem æquo animo ferunt. Et de plebe eos pauperũ leuauit, quos in principes orbis ac legis promulgatores instituit. Et ne vniuersa narrando fastidio fuerim, nunquam Christus cum diuitibus pauperes nisi in honorem pauperum, cõtulit. Adeò nascente Ecclesia apostolis, à Christo, ita institutis, in pretio fuere pauperes, vt Iacobus scriptum reliquerit, quod introierit in conuentum nostrum vir aureum annulum habens, in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, non potiùs diuiti, quàm pauperi assurgamus. Aliàs, inquit, acceptatores estis personarum. Instituebant enim Apostoli Christianos, vt præter eos qui in dignitate sunt constituti, de solo virtutis merito personas expenderemus, & æstimaremus. Vt potè cuius tantùm respectus tunc habendus est, quando comœdia huius mundi peracta, & his, quæ apparent, personis depositis, meritorum veritas reuelabitur. Quo sublimiùs pauperum sortem extollamus? Cùm Deus ex testimonio Dauid bonorum nostrorum non indigeret, mirabilem excogitabit artem, qua diuitum egeret subsidio. Non enim satis dicere habuit, quod vni de his fratribus meis minimis fecistis, pro me fecistis, & ego retribuam (tametsi hoc verbo egregiè eleemosynas commendasset) sed, quod vni (inquit) ex his fratribus minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ego ille enim sum famelicus, quem cibastis, & quem vestistis nudus: & quem hospitem excepistis. Neque id solùm in hoc mundo, vbi diuina maiestas personam pauperis induere dignabatur: sed in sua illa die, qua maiestatem immensam cunctis cœlestium, terrestrium, & infernorum ordinibus manifestè demonstrabit, tunc (inquam) confiteri non dedignabitur, egenum se & mendicũ apud nos egisse. Boni consule Princeps omnibus virtutum ornamẽtis cumulatissime, si fuerim tantisper digressus, vt pauperum nomen celebrarem. Quod magnoperè ad præsens institutum iudicauerim conferre.

Iacob. 2.

Matth. 25.

¶ Vt autem eò reuertamur, vnde digressi sumus, nec satis equidẽ fuerit, si id pro fine huic negotio præstituatur, quod exactis vagabundis, eleemosynarum onere res publica subleuetur. Non enim huius tantummodo gratia tantam necessarium est operam dari, tot creari ministros, tamque multis legibus instructos. Nam sunt in republica, qui per contractus minus licitos, & præterea qui fraude & dolo alienam substantiam multoque ampliorem suffurantur: aduersus quos tamen nullæ huiusmodi machinæ intenduntur. Quin addiderim verò, quòd nisi hac ratione eleemosynæ, quæ vagabundis auferuntur, legitimis pauperibus integræ accrescent: atque adeò pauperum ordo vagabundis expurgatus in pretio maiori haberetur, amplioribusque cumularetur eleemosynis, damnum potiùs, vagabundis depulsis, acciperẽt diuites, quàm commodum. Etenim quantas nunc cunque eleemosynas faciunt, iustum numerum earum non complent, quas facere tenentur. Si ergo nihil aliud res publica his constitutionibus exequitur, quàm vt eleemosynæ minuãtur, melius planè multò esset, si quos misericordia in pauperes emollire non sufficit, non solùm improbitas legitimorum mendicãtium vincat, sed & simulatorum astutia decipiat. ¶ At neque satis iustus officij huius finis est mores pauperum emendare. Nam & ipsi profectò, si facultas adesset plura in nobis fortè, quæ corrigerent, inuenirent. Et satis præterea est (vt paulò inferiùs latiùs dicturus sum) si diuitum prælati tam seculares, quàm ecclesiastici hanc etiam erga pauperes curam susciperent. Tametsi nõ reprobauerim, si procuratores pauperum in temporalibus, quasi aliud agentes, eorũ etiam mores respexerint.

¶ Finis ergo & scopus horum, quæ erga pauperes adornantur officia, is præstituendus est, vt veris pauperibus per eleemosynas meliùs consulatur: nempe vt temporalia subsidia ampliora recipiant: atque eleemosynæ non solũ non decrescant, sed hac potiùs ratione augeantur. Ad quem proinde finem sunt omnia instituta punctim referenda: & quæ huic obtinendo magis conducunt, ea sunt potissimùm eligẽda & exequenda.

FINIS constitutionum pauperum.

De obligatione qua Christiani ad eleemosynas tenentur. Cap. 8.

Oc veluti scopo ante oculos posito, id deinceps præmonere est operæpretium, q eleemosynas quas in pauperum subsidiũ conferunt, non tam ex proprijs bonis elargiũtur diuites, quàm vulgus sibi hominum persuasit. Sunt enim longè quàm existimant maiori obligatione pauperibus debitæ. Deus nanq; omnium prouidentissimus, cui curæ est non solùm iumentis fœnum producere, sed fœnum ipsum

ipsum quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, liliaque agri ita pulchrè vestire, vt nec Salomon in omni gloria sua ita fuerit vestitus, nunquam adeò humani generis fuisset negligens, vt inter ditissimos homines, pauperes perinde subsidio destitutos reliquisset, atque inter Christianos modò vsu venire comperimus. Quocirca in hoc diuites bonis affluere prouidit (nisi id in perniciem possidentium quandoque permittat) non vt superfluerent, sed certè vt in pauperes & egentes, quod redũdaret, effluerent. Neque id ita absque altissimo consilio disposuit, sed vt humanum genus arctiori necessitudine ac veluti charitatis nodo connecteret, videlicet vt veluti corporis membra essent: quæ ideò se suapte natura tam charè diligunt, vt alterum alterius vicaria opera sustineantur. Atque adeò cognoscerent eundem esse & diuitum & pauperum dominum atque patrem. Quandoquidem diuites, pauperum dispensatores instituisset. Veluti in rebus natura constantibus, ob hoc Deus & natura cœlestibus lationibus terram subiectam esse voluit, vt virtus eius inde ab illis dispensaretur. Vnde theologi hoc in testimonium vni⁹ Dei potissimum afferunt argumentum, quòd orbis partes vniuersæ adeò se amabilissimo amicitiæ complexu inuicem continent, vt nisi ab eodem essent principio, tam se charè nunquam diligerent. Quocirca Ioanni Apostolo, summo secundum Christum dilectionis magistro, certo certiùs est, quòd qui habet substantiam huius mundi, & videt fratrem suum necesse habere, neutiquam esse potest in charitate. ¶ Vnde Sanct. Thom. sapienter quidem colligit, non solum, vt extremè egentibus eleemosyna fiat, in præcepto esse, quod Ambrosius (vt est in decretis dist. 86.) admonet dicẽs. Pasce fame morientem: si non pauisti occidisti: verumetiam addit doctor sanctus, quòd homines ex his quæ pro suo cuiusque statu abũdantius habent, tenentur eleemosynas facere. Collectio est manifesta. Si enim proximos secundum Euangelium, vt nos ipsos diligere tenemur, & qui habens substantiam huius mundi videnśque fratrem suum necesse habere, teste apostolo, fratrem non diligit (quia non est in charitate) huiusmodi homo legis reus est: atque adeò mortaliter delinquit: cum hoc solo peccato amittatur charitas. Neque potest quis eo colore tergiuersari, quòd Ioannes loquatur quando frater est in extrema necessitate. Etenim si hanc tantùm necessitatem insinuaret, non adiecisset, si quis habens substantiam huius mundi. Nam huiusmodi necessitati extremæ is etiam qui non habet substantiã, id est bonorum abundantiam, tenetur quo potest modo succurrere. Diuites ergo homines extra extremam necessitatem sub præcepto nonnunquam ad eleemosynas tenentur.

2.2.q.32. art.5.

¶ Id quod diuino præterea testimonio corroboratur: quòd est apud Luc. Vbi dum Christus quosdam increpasset, quòd nullum ferrent virtutis fructum, ac proinde tanquam sterilis arbor essent succidendi & in ignem mittendi, percontantibus eorum nonnullis qua se maxima ratione aduersus hoc periculum cõmunirent, respondet, quòd qui habet duas tunicas det vnam nõ habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Ecce nulla hîc mentio extremæ necessitatis fit. Sed quo se quisque à gehẽna ignis asserat (quo tamen nemo, nisi propter peccatum mortale præcipitabitur) vt bona sua cum pauperibus communicet, iubetur. Neque magna copia diuitiarum requiritur. At, qui habet (inquit) duas tunicas, det vnam non habenti. Sane quod ad vitam abundat, vna tunica est: qui verò amplius habet, impartiri egentibus iubetur. Theologi scholastici ne diuites vehementer perterrefacere videantur, multa comminiscuntur, antequam sub peccato mortali homines ad eleemosynas obligent. Nempe quod habeant superfluum: quòd pauperes grauiter indigeant: aliaque huiusmodi. Id quod neque ego modo cõstrictiùs & (quod aiunt) scrupulosius definire intendo. Quia neque rem scholasticè disputo. At vbi sanctos patres attentius lego, existimo, quòd neque in pauperibus tam grauem necessitatem, neque in diuitibus tantam super statum redundantiam desiderabant, vt sub peccato mortali eleemosynas exigerent. Imò vix fortè credebant esse hominem, si pauper ipse non esset, qui nõ aliquid haberet, quod erogare teneretur. Cui enim non superfluunt mille, centum fortè supersunt: quòd si non centum, saltem decem. In summa quis est qui non possit aliquam citra detrimentum domus suæ opem ferre pauperibus? Vnde Ambro. super Luc. quod est in can. in singulis. dist. 86. Misericordiæ (inquit) communis est vsus: & ideo commune præceptum est omnibus. Non miles excipitur: non agricola vel Vrbanus. Diues & pauper omnes in cõmuni admonentur, vt conferant non habenti: misericordia enim plenitudo virtutũ est: & ideo omnibus est proposita perfectæ forma virtutis. Hactenus Ambr. Atqui quas nos miserorum penurias, & quibus affliguntur, calamitates, leues æstimamus, non possum nõ vehemẽter timere, futurũ esse, vt in die iudicij eas fuisse

Luc. 3.

Dist. 86. In singulis.

fuisse constet, quibus succurrere tenebamur. Hic certè idioma illud sanctorum patrum dimanauit, quo auaritiam ac tenacitatem diuitum in pauperes nihil minus, quàm furtum, & rapinam appellant. Verba Hieronymi sunt in cano. hospitalem. 42. distin. Aliena rapere conuincitur, qui vltra necessaria sibi retinere probatur. Et Ambro. super Luc. inter exponēdum parabolā illam diuitis, qui cogitans apud se quomodo fructus non erogaret, sed congregaret, subitò animam dedit, acerbiora adhuc adijcit verba. Quæ sunt in cano. sicut hi. d. 47. vbi postulans cum diuite, cur apud se retineat quod in pauperes erogare deberet, responsum auari diuitis hoc introducit. Quid iniustum est, si cùm aliena non inuadam, propria diligētius seruo? cui hæc verba remittit. O impudēs dictu: quid propria dicis? quæ ex quibus reconditis in hunc mundum detulisti? proprium ne modicat, quod est cōmune: quod plusquam sufficeret sumptui, etiam violenter obtentum est. Nunquid iniquus est Deus, vt nobis non æqualiter distribuat vitæ subsidia? vt tu quidem esses affluens & abundans: alijs verò deesset & egerent: an idcirco magis, quia & tibi voluit benignitatis suæ experimenta conferre: & alium per virtutem patientiæ coronare? Prudenter equidem, atque (vt illi erant) sanctissimè considerabant Deum in commune bona hæc humano generi cōtulisse. Quæ proinde eo sunt postmodum iure gentium distributa, vt tamen in necessitate omnium esset cunctis communis vsus. Ecquid mirum est si sancti ad hunc modum fuerint loquuti, cùm si Chrysostomo concione de Lazaro secunda: fides adhibenda est, verbum illud Esaiæ. 3. diuino ore probatum, Rapina pauperis est in domibus vestris. de eleemosynis pauperum quæ apud diuites retinentur, fuerit interpretandū. Adeò vt quæ illic Esaias diuitum ornamenta, nempe lunulas, torques, monilia, armillas, & mitras, cæteraque id genus, quæ improperando commemorat, non nisi de his, quæ pauperibus surripiunt, diuitibus superfluāt. At verò quod super hæc omnia, non me tantum, sed Augustinum de hac re vehementius commouent, duo hæc sunt. Primum sententia illa dominica. Non potestis Deo seruire & mammonæ. Ecquid enim aliud hoc est, quàm non potestis simul diuitiarum cupiditati obsequi: & misericordiarum erga pauperes eam habere curam, quam vobis Dominus maximam habere præcepit? Alterum verò est de quo in eiusdem loci interpretatione sanctissimus ille ac sapiētissimus pater magnoperè admiratur.

Distin. 42. can. hospitalem.

Distin. 47. can. sicut hi.

Chrys. con. 2. de Lazaro. Esa. 3.

Augu. super matth.

Sanè quòd cùm sint tam multa peccata, crimina, & flagitia, de quibus homines sunt in æternum condemnandi, nullius tamen mentio in Euangelio fiat, quod sit in die Domini in causam æternæ damnationis obijciendum, quàm esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere: nudus fui, & non cooperuistis me, hospes denique, & non me suscepistis. Hæc August. Res ergo, nisi nos auaritia excæcatos teneret, nisi aspides essemus ad eloquia diuina obsurdescentes, manifestissima est, multò latiùs patere eleemosynarum pręceptum, multosque alios casus comprehendere, quā sibi homines falsò persuaserint. Aliàs quomodo in vniuersum omnes in illa die neglectę misericordiæ sententia complicaret? At quia nec locus est hìc, neque subinde animus rem hanc ad vnguem exigere, hæc satis sint: si modò extremum hoc verbum adiecerim. Faciamus Deum, omnium tam diuitum quàm pauperum patrem esse: cui veluti patrifamiliàs, curæ est omnibus cōsulere ac prouidere. Necessariò colligitur, aut Deum parum fuisse prouidum, qui inopes & mendicos præsidio destitutos reliquerit, aut diuites perfidiæ & inhumanitatis redarguendos esse, ꝙ cùm eorum fidei Deus pauperes commiserit, potestatiq; permiserit, bona, quæ in sua fide posita sunt, sibi vendicant, deposita negant, fidem non seruant.

De mendicorum paupertate examinandum. Cap. 9.

HIS ceu fundamentis instructi & informati ad primum articulum, qui de pauperum examine est, possumus iā demū descendere. Quod quāuis ex lege sit, quanto id rigore fieri expediat, id quidē est in deliberatione positū. Duo in pauperibus examināda huiusmodi articuli designant. Primum eorum paupertas & inopia: sint ne veri, an ficti pauperes. Deinde mores & vita. Primū in articulo tertio, alterū in quarto insinuatur. Quod ad primū attinet membrū, nihil aliud quā æquitas & operæ pretium est fictos simulatosque mendicos de medio pauperū tollere. Id qđ in prima conclusione abūdè cōmōstratū est. At verò primū omnium cōsideratione hìc dignū est, ꝙ aliud est misericordes esse hoīes in pauperes, aliud verò iustos esse aduersus prauos & iniquos. Misericordiā deus vniuersis hoībus præcepit, malefactorū aūt vindictā paucis iustitię ministris cōmisit. Qui teste Apost. hac de causa gladiū portant, vt vindices sint in iram eis qui malè agūt.

Duo pauperū examina.

Consideratio. 1.

Rom. 13.

¶ Ob

¶ Obidque animaduertẽdum est, an satis fortè esset, vt qui alijs mortalium ordinibus præfecti sunt, qui iustitiam administrent, mores emendent, peccata vlciscantur, vagabundos etiam exquirant, puniant ac profligare curẽt. Aut fortè quòd senatores, & rectores vrbium singulis hebdomadibus, aut mensibus conuentum mendicorum facerent: & quos validos esse conuincerent, pœna plecterent. Atque vel operi laborique addicerent, aut ex vrbe relegarent. Nam plures prætores executores aduersus pauperes, quàm aduersus diuites creare: quorum nullum aliud negotium sit, quàm pauperes explorare, in ius vocare, discutere, & exigere, nõ tam ex misericordia in ueros pauperes, quàm ex odio esse totius ordinis pauperum iudicare quispiam fortè posset. Id vel maximè, quòd prætores, diuitum crimina non tanta solertia scrutantur: sed satis officio suo faciunt, si qui fuerint ad se delati, lege correxerint. Non ergo vigilantiori indagatione opus est aduersus pauperes. ¶ Mox considerare oportet, quòd miserum hoc, abiectumque & imbecille genus hominum, nõ est, vt suas possint causas defendere. Nam vt paulò ante ex Ecclesi. citauimus, diues iniustè egit, & fremet: pauper autem læsus tacebit. & Ecclesiastes. Sapientia (inquit) pauperis contempta est: & verba eius non sunt audita. Vnde diues vbi de crimine aliquo, aut debito postulatur, aut iudicio, aut armis, aut alio se quouis modo tuetur: mẽdicus verò, etiam si per calumniam accusetur, nullo se valet clypeo protegere: sed perpeti se iniuriam necesse est. Adde, quòd si diuiti partem bonorum iniuria ademeris, partem retinet vnde viuat: si verò calamitosum mendicum, ne mendicet prohibeas, miserum enecas. Hac enim de causa tam multis in locis Deus se patrem orphanorum, viduarum, & pauperum profitetur. Hanc ob rem ecclesiæ patres tantam prælatis pauperum curam iniungunt: cuius testimonia citare immensus esset labor. Nempe quòd pauperi à potente nulla esse potest defensio. Deinde cũ genus istud miserorum inuidijs sit & æmulationibus frequentissimum, vix, dum de paupertate alicuius inquiritur, verum testimonium inuenias. Sed alij alijs calumniantur: qua vnusquisque fraude satagit, vt quod alijs aufertur, sibi accrescat. Quibus de causis si qui huiusmodi inquisitionibus & examini delegantur, homines esse magnopere oportet, non cuiusque, sed præcipui ordinis, & existimationis, ad leuitatem misericordiæ propensi magis, quam ad rigorem iustitiæ, qui pauperibus suffragentur citiùs, quàm refragentur. Nam si officiales executores de plebe instituantur, qui paupertatem, forte quam in alijs requirunt, intus ipsi sub pallio tegunt, facilè possunt iustitiam pretio vendere, vt eos penitus validos esse accusent, qui cõferre eis nihil valuerint. ¶ Est præterea in hac re non prætereundum, quod vt sit quisque legitimus pauper, non est necessarium esse infirmum. Sat enim est, si sit ætate prouectus, aut debilis, aut quouis alio impedimento teneatur ne tantos possit subire labores, vt sibi & suis congruẽter sufficiat. Id quod in lege illa de mẽdicantibus validis prouidenter scribitur. Cuius titulus non est de mendicantibus sanis, sed de mendicantibus validis. Non ergo qui homo sanus est, continuò à mẽdicatione prohibetur: sed qui est validus. Neque id silentio præterit lex illa, quam appellant ordinamẽti. Ait enim quòd si sint homines qui de facie manifestè possint iudicari esse validi, operi & labori addicantur. Ergo vbi facies & vultus eos non prodit, non aliam discussionem, aut perscrutationem requirit lex. ¶ Vnde hoc alta mente reponendum est documentum, quod re dubia pro pauperibus potiùs in fauorem paupertatis, quàm aduersus eos pronuntiandum est. Nam multò esset minus malum & incommodum, viginti malos & vagabundos permittere, ne quatuor legitimi pauperes inter eos excluderentur, quàm quatuor iure quod habet mendicandi excludere, vt viginti validi expellantur. Hac enim etiam ratione Zelum nimirum seruorum Zizania festinantium euellere sapiẽter repressit paterfamiliàs, vt est apud Matth. ne fortè colligentes Zizania, eradicarẽt simul cum eis & triticum.

¶ Huc etiã pertinet, quòd sunt permulti qui quælibet opera & labores quandoque ferre possint, non tamen iugiter, aut frequenter. Est enim qui potest dies aliquot in mense, aut in hebdomada in opere durare: non tamẽ per totum mensem, aut hebdomadã. Et est qui dimidiatum diem laborare potest, non tamen integrum elaborare. Et esset perquàm molestissimum, si quoties miserum hominem vires deficerent, opus haberet diputatos adire. Ad hæc. Sunt præterea qui etiam si validi sint, ius nihilominus habẽt mendicandi. Sanè qui opera non inueniunt, aut patronos qui se conducant. Quos in propria patria non inueniunt, quocunque quæsitum exire possunt. Vnde quæcunq; profectò regni ciuitas tenetur tã incolas, q̃ aduenas, aut alere, aut mẽdicare pmittere, quandiu non eis opera assignauerit, aut patronos quibus suas possent operas locare.

Marginalia: Considera tio. 2. — Eccles. 9. — Præpositi pauperum. — Considera tio. 3. — Documentum. — Matth. 13. — Considera tio. 4.

Hoc

Hoc enim ad regni gubernationem spectat, vt qui in vna ciuitate viuere non possunt, humaniter suscipiantur in alia. Quam ob rem mercenarij illi in Euangelio de ociositate reprehēsi legitime compurgati sunt, dicentes, quia nemo nos conduxit. ¶ Ad hæc sunt & nonnulli bono sanguine nati, qui nec artē didicere mechanicam, nec sunt forte negotiationi apti, neque tenentur quidem ad vilia se seruitia summittere. Sed ius habent pauperum stipem à quocunque recipere: ac perinde ampliorem, quàm alij inferioris classis. ¶ Atque hæc quidem secundum rigorem iuris concedimus. Nā si de hac re priscos illos patres, quos Deus velut Ecclesiæ fundamentum subiecit, consulamus, longe aliter loquendum esset de hoc pauperum examine. Validissimum nanque argumentum quo ista pauperum inquisitio corroboratur, inde sumitur, quòd sunt non pauci, qui in fraudem & perniciem reipublicæ multas cōminiscuntur artes, quibus se infirmos, læsos, truncos, & mancos fingunt, & simulant. Quo nō potest in republica maior esse dolus. His ego verò qui hoc tam magno argumento vtuntur, respondere nunquam audebo, ad magnum illum pauperum patronem Chrysostomum, inquam, remitto. Cuius verba homilia. 37. ad populum (præter alia complura quæ in hanc sententiam alijs in locis identidem confert) omnes oro atque obsecro, vt neminem (prolixa quidem, aurea tamen) audire pigeat. Postquam enim cum diuitibus vehementer postulauerat, vt vestibus, quas rodit tinea, & vermis absumit, nudos contegant, responsum diuitum in medium infert, dicentium. Simulat pauper tremorem & infirmitatem. Attende maxime Princeps, quemadmodum etiam tū tempore Chrysostomi has diuites eleemosynarum excusationes prætexebant, hæc in pauperes maledicta iactabant. Sed accipe quibus Chrysostom⁹ verbis in eos qui ista proferrēt, inuehitur. Non times (inquit) ne fulmē ab hoc verbo cœlitus accensum in te feratur. Dirum por enim ab indignatione, parcite. Tu quidē ventre tumens & pinguis, & ad profundam potum producens vesperam, & mollibus calescens stragulis, non te dignum dare poenas censes? cùm tam iniquè Dei muneribus vtaris (neque enim vt inebriemur est vinum: nec vt crapulemur, esca fuit facta: nec vt ventrem dirumpamus, cib⁹) pauperem verò miserum, nihilo melius mortuo dispositum exquisitas exigis rationes: Nec Christi times tribunal illud horrendum & terribile. Nam & si simulat, ex necessitate simulat, & egestate, propter sæuitiam & inhumanitatem tuam, quæ talibus personis supplicantibus ad misericordiam nō flectitur. Quis enim tam miser & ærumnosus, vt nulla premente necessitate, pro solo pane velitiā deturpari & plangere, talemq; pœnā sustinere? Igitur illius simulatio fertur inhumanitatis tuæ præco. Quoniam enim supplicans & deprecans, & miserabilia fundens verba, gemens & lachrymans, totum circumiens diem, neque necessarium inueniebat alimentum, fortè ad hanc artem excogitauit, nō sibi tantum, quantum tibi dedecoris & accusationis inferētem. Nam ille quidem misericordiam inuenire dignus est, quòd in tantam deuenit necessitatem: nos autē innumeris digni supplicijs, quod pauperes talia pati cogimus. Si nanque de facili flecteremus, nunquàm ille talia subire maluisset. Et quid dico nuditatem & tremorem? Hoc enim horribilius dicam, quod & liberos immaturam agentes ætatem, quidam excæcare sunt coacti, vt nostram penetrarent insensatam duritiam. Post quam enim videntes, nudique circumeuntes, nec ab ætate, nec ab erumna crudeles flectere potuerunt, his tot malis aliam grauiorem adiecere tragœdiam, vt famē soluerent, leuius esse putantes hoc communi lumine priuari, & splendore omnibus concesso carere, quàm cum fame continuam habere pugnam, & miserrimam mortem sustinere. Quoniam enim paupertatis misereri non didicistis, sed gaudetis calamitatibus, vestram implent improbam libidinem, & sibi & vobis gehennæ flammam acriorem accendentes. Hæc Chrysost. plurimaq; alia huius emphasis verba, non minus Christianè quam eleganter fulminat aduersus eos, qui de crudelitate reprehēdentes pauperes, quòd in proprias personas contra naturam peccent, propria corpora vitiando, non ad se reuertuntur: vt animaduertant, suam ipsorum immanitatem & feritatem, qui miserorum precibus nō flectuntur, in causa esse, vt tragicas illas artes in se exerceant. Nam re vera si diuites cōgruenter pauperibus subuenirent, nunquàm illi diuitiarū causa nuditates illas & cicatrices perferrēt. At miseram stipem non ante extorquere valeant, quàm illas comminiscantur tragœdias. Hisce splendidissime Domine nō id contendo, vt vagabūdi & sycophantæ non corrigantur, sed vt quemadmodum alij cuiuslibet ordinis, aut conditionis corrigantur. Sunt enim & inter opifices, & inter religiosos, & inter causidicos & scribas, & inter clericos & inter magnates, etiam & prælatos, qui suo quisque ordine & gradu fragiles sunt, criminosi, flagitiosi, atque adeò pane

Considera-tio. 5.

Chrysosto.

pane quo vescũt indigni. Aduersus quos tñ nõ tã multi pscrutatores & executores intẽdunt. Cribro.n.purganda sunt crimina, nõ in cerniculo setaceo. Canon est. 6. quæstio. 1. quòd si omnia in hoc seculo vindicata essent, locum diuina non haberent. ¶ Absit vt cuiq; mortalium ordini notam ego aliquam inurere velim, aut quẽpiam traducere. Quod autem patet & manifestum est, id in genere citra iniuriã proferre possum. Quot ergo sunt in republica, aut opifices, aut ministri publici, qui per fraudem multò plura surripiunt, quàm validorum vniuersa turba mẽdicãtium: atque ea quidem lautè & splendide dispendunt. Et possunt homines horum fraudes & rapinas ęquo animo tolerare. Quòd autem simulatus pauper exiguũ & miserrimum obolum aut dipondium, non alia sycophãtia, quàm nuditatem, tremorem, famẽ & infirmitatẽ circunferens surripiat, id nulla ratione adduci possunt, vt ferant: sed luce eos priuandos esse proclamant. Ecquis vnquam fuit hominum, qui propter fallacẽ pseudo pauperum turbam aliquod substantiæ detrimentum fuerit expertus? Mitto eos qui cõtractibus ac negotiationibus minùs licitis in rem suam aliena conuertunt. Sunt enim fortè non in paruo numero, quorũ vel vnus multò ampliorem substãtiam iniquo mammona confecit, quàm validi mendicantes vniuersi totius regni. Et hi quidẽ quia diuites validi sunt, sustinentur: alios verò quia sunt mendicantes validi, neutiquam pati possumus. Cùm tamen apud Christianos valere nihilominus deberet horum miseria & inopia, quã illorum opes & potentia, vt saltem inter illos, his etiam parceremus. ¶ Adde quòd quanuis sint aliqui ociosi ac perditi homines, qui propter inertiam & socordiam in paupertatẽ venerint, & alij fortè qui se pauperes simulant, sunt nihilominus perquàm multi, quos diuites verè pauperes effecerunt. Venatio nãque leonis (vt in Ecclesiastico legimus) onager in eremo: sic & pascua diuitum sunt pauperes. Quocirca non adeò res esset incongrua, si horum iniurias, illorum tolerantia cõpensaremus. Nescio an pauperũ miseratio longiùs me quàm constitueram aduersus diuites inuexerit. At nihil nisi quod vel in sacro eloquio scriptum est, aut ore omnium versatur, dixisse me arbitror. ¶ Neque silenter dissimulare possum, quòd cũ officiũ aliquod publicũ, aut (quod deterius est) beneficium cõfertur, nulla prorsus de personæ dignitate & meritis ratio habeatur: quam tamen Christus beneficiorũ institutor maximã haberi voluit. Et tamẽ vt mendico panem sit integrũ postulare, tota opus sit inquisitione & probatione. ¶ Postremũ omnium vereor, vt neque diligentia hæc ratioque examinandi exigendiq; validos pauperes intẽtum omnino finem exequatur. Hunc (inquam) nè latrones & perperi sint homines in republica. Nam qui vrbe excedũt, non rectà ad patrium solũ reuertũtur: sed per villas & pagos oberrant: vt qui minutatim per simulatam mendicationem mitius furabantur ampliora furta & latrocinia exerceant. Neque verò possũt omnes patibuli pœnas dare. Quin verò quemadmodum in alijs vitiorum generibus minora mala, quibus maiora euitẽtur, permittũtur (dicente Augustino, quòd si meretrices tollas, omnia adulterijs replebuntur) ita fortè quanuis ex mendicantibus validis nonnulli procreentur latrones: atque adeò sit in eos certa ratione & modo animaduertendum, est in rem etiam fortè & bonum publicum, si nonnihil de rigore in hac parte remittatur. Ne per extremum qui validi sunt mendicantes, validissimi latrones fiant.

Considera-tio. 6.

Considera-tio. 7.

Ecclesi. 13.

De Vita pauperum expendenda.

Cap. 10.

Lterũ quod in pauperibus exigitur antequam sit eis mẽdicare licitum, ad vitã eorum pertinet & mores. Sanè vtrùm sint concubinarij, aliave contagione infecti, sint ne præterea statis temporibus confessi: aliaq; id genus obseruẽt, quæ de Christianis hominibus requirunt. Et quãtũ ad hãc attinet curã, nemo esse potest qui zelũ non probet. Nullus enĩ est mortaliũ ordo, cui fraternã nõ debeamus correptionem. At verò sancti patres, quotquot de eleemosyna scripserunt, nusquã cũ misericordia, quæ pauperibus debetur, tantã iustitiã voluerũt esse cõiunctã. Etenim eleemosyna (quod nomen græcũ est) idẽ pollet quod misericordia. Materia verò & obiectum, quòd huic misericordiæ corporali subijcitur: nihil aliud est quã miseria & inopia pauperis: cuius subinde officiũ est, pascere esurientẽ, nudũ vestire, & hospitẽ tecto donare. Et ideo, vt hanc pauperibus misericordiã exhibeamus, nihil aliud in paupere sancti explorãt, quàm ꝙ inopes sint & mendici. Misericordia verò spiritualis seorsum posita est in correptione fratris. Atq; adeò iustitia malefactores cohibendi (vt paulò ante dicebamus) ad alios iustitiæ ministros spectat. Aliud enim est misericordem esse, aliud verò malefactorũ vindicẽ. ¶ Audi precor Christianissimè Princeps quid de hac re Chrysostomus senserit, cũ in alibi sæpe, tum maximè concione secunda de mendico La-

Misericordia.

Chrysosto. Homil. 17. ad popu.

co Lazaro. Nam & sua etiam ætate istas exactiones, & correctiones fraternas diuites mo liebantur in pauperes, quibus suam auaritiam excusaret. Aduersus quos hæc exaggerat verba, tantò certè meliora, quātò longiora. Abraham (inquit) sciens non excutiebat quales essent prætereūtes, nec vnde venirent, quemadmodū nos nunc facimus, sed sine delectu prætereuntes excipiebat omnes. Nā eum qui præstat humanitatem nō oportet exposcere vitæ rationē, sed inopiæ mederi, necessitatiq; suppeditare. Vnicum habet patrocinium pauper, quòd eget, quodque in necessitate cōstitutus est, ne quid ab illo postules amplius. Sed etiam si fuerit omniū improbissimus & eguerit necessario victu, sedemus illius famē. Ita & Christus præcepit. Estote, inquit, similes patri vestro qui est in cœlis, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Portus est in necessitate constitutorum homo misericors. Portus autē omnes qui in naufragium inciderint, excipit, liberatque, siue mali fuerint siue boni. Deniq; quicūque fuerint qui periclitantur, in sinus ille suos excipit. Tu proinde si videris hominē qui in egestatis naufragiū inciderit, ne iudica, ne vitę gesta examina, sed medere miseriæ. Quid ipse tibi negotium accersis? liberauit te Deus omni tali solicitudine & curiositate. Quàm multa pleriq; fuerant dicturi, quanq; difficiles erant futuri, si Deus præcepisset, vt priùs accuratè vitā factaq; singulorum disquireremus, actum demum cōferremus eleemosynam? Nunc hac omni curiositate nos liberauit. Cur ergo curas superuacaneas nobis accersimus? Aliud est iudex, aliud eleemosynæ largitor. Ideò vocatur eleemosyna, quod eam & indignis damus. Vnde & Paulus dixit. Quod bonum est facite erga omnes, sed maximè ergà domesticos fidei. Quòd si indignos curiosè discutiamus disquiramusq;, ne digni quidem facilè in nos incident. Quòd si indignis quoq; præstiterimus beneficium, nimirum & digni, quiq; omnium illorum malitiam virtute pensent, venient in manus nostras: sicut euenit beato Abrahæ, cui minimè curioso quales essent qui præteribāt, contigit tandem vt & angelos exciperet hospitio. Hunc igitur & nos imitemur, simulque cum hoc nepotem illius Iob: quandoquidem & hic progenitoris sui magnanimitatem summa cū diligentia est imitatus. Eoq; dicebat ostium meum iugiter patebat cuius aduenieti. Non sic huic patebat, vt alteri esset occlusum, sed indifferenter apertum erat omnibus. Hoc exēplū & nos imitemur, nihil exquirētes vltra quā oportet. Nam ad hoc vt pauper dignus habeatur eleemosyna, satis est egestas. Quòd si quis cū hac cōmendatione nos adierit, ne quid ampliùs curiosè scruteinur: nec enim moribus demus, sed homini, nec illius ob virtutem nos eius misereat, sed ob calamitatem, quo nimirum & ipsi copiosam à domino misericordiam nobis conciliemus, ipsiq; digni simus in quos ille conferat suam benignitatem. Nam si cum conseruis nostris ceperimus exquirere dignitatem morosèque vestigare, idem & deus facturus est in nobis, dumque studemus à conseruis resposcere vitæ causas, ipsi superni numinis benignitatem amittemus. In quo eñi inquit iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Hactenus Chrysost. ¶ Quòd si diuus hic de hoc fortè in suspicionem vocatur quod misericordia (vt sanctissimus ille erat) flammatus plus nimio pauperibus indulgeret. Cuius proinde scripta, nō aliter quā pretiosa vestis genus pauperum honoris titulis splendescit. Ambrosiū appellemus, si ei fortè astipuletur. Sanè qui lib. Nabuthi. c. 8. vbi loquens de modo faciendę eleemosynę, sic ait. Non requiras in pauperibus quis vnusquisq; mereatur. Misericordia non de meritis iudicare consueuit, sed necessitatibus subuenire, iuuare pauperem, non examinare iustitiam. Scriptum est enim, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Vbi nulla fit boni & mali discrepantia. Sed arbitror Augusti. testimoniū de hac re desiderari: sanè cuius ingeniū est res pressiùs controuersando disserere. Subijciam ergo & grauissimi patris testimonium, quod est in enarratione psalmi. 102. super versum. Faciens misericordias dominus. Vbi edocet Deum non facere misericordiā nisi ijs qui & ipsi sunt misericordes, iuxta verbū domini. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiā consequentur. Quæ autem mensura sit misericordiæ subdit, vt ne quasi (inquiens) in amicū sit, & non sit in inimicū: quia dictum est. Diligite inimicos vestros: benefacite his qui vos oderunt. & Prouerbr. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Inimici autē, si bonorum maximè sunt inimici, boni esse non possunt. Si ergo misericordia erga inimicos est, non est misericordiæ officium inter bonum malumq; discernere. Sicuti misericors deus super bonos & malos oriri facit solem suū. Atque adeò pater misericordiarum Christus nullum misericordiæ modum ponit: sed omni (inquit) petenti retribue. Obijcit tamen August. documentum illud Ecclesiast. 12. quod prima facie cum hac sentētia pugnare videtur: vbi legimus. Si bene feceris, scito cui feceris. Bene fac iusto & inuenies

Galat. 6.

Job nepos Abrahæ. Iob. 23.

Ambros.

August.

Matth. 5.

Prouerb. 25.

nies tribulationem: quoniã altissimus odio habet peccatores, & misertus est pœnitentibus. Tu ergo da misericordi, & ne suscipias peccatorem: da bono, & non receperis peccatorem: benefac humili, & nõ dederis impio. Vide quanta cõgeminet accumuletq; verba sapiens ille, vt non nisi erga iustos simus benefici. Quæ tamen Augusti. facilè diluit. Nam contraria esse non possunt euãgelio. Vtrunq; enim (inquit) comples: &, nõ suscipias peccatorem, &, omni penitenti da, & si quãdo peccator est qui repetit, non des tanquam peccatori: sed tãquam inopi. Si intendas inopiam miseriamq; pauperis leuare: non fouere peccatũ. Hactenus August. Igitur quod sapiens in ecclesiastico admonitos nos esse contendit, hoc dũtaxat est, vt quãdo pauper de eleemosynarum abundantia ansam & potestatem peccandi nactus reprobus fit: neque aliud ei collata beneficia, quàm vitiorum semina sunt & fomenta, tunc correptionis gratia subtrahẽda sunt huiusmodi pauperi. Id quod ad Vincẽtium Donatistam scribit August. & habetur in canone. non omnis. 5. q. 5. Vtilius enim, inquit esurienti panis tolli tur, si de cibo securus iustitiam negligat, quàm esurienti panis frangatur, vt iustitiæ seductus acquiescat. Et id quidem intelligito quando est compertissimum eleemosynas in damnum pauperis vergere. Aliàs scrutatores nos esse pauperũ non licèt. Quin verò alterũ eius institutum obseruandum nobis est: quod in lib. de quinq; hæresibus extat. Vbi post commendationẽ hospitalitatis Abrahæ & Loth: qui quoscunque sine discrimine hospitio suscipientes, angelos meriti sunt habere hospites, subijcit. Discite Christiani sine discretione hospites suscipere, ne fortè cui domum clauseritis, cui humanitatem negaueritis, ipse sit Deus. Quod & in reliquis pietatis officijs eadem est ratione seruandum. ¶Ergo quod ex istis tam multis tamq; manifestis sanctorum testimonijs colligitur (vt omnia sub vno aspectu ponamus) sic habet. Officium misericordiæ non est inter bonos & malos discretionem facere: id enim iustitiæ partibus & ministris reseruatur. Misericordia verò in hoc posita est, vniuersis inquã hominum miserijs sine vlla discrepantia præsto esse, & succursum ire. Quocirca prooemio illi, quòd in capite huiusmodi articulorum, Christianè quidẽ religiosè, ac sapienter super scribit, quo Christi seruatoris nostri erga nos immensus amor, benignitas, & clementia meritò commendatur, quo sanctissimè commonemur, vt quæ nobis ille eximia charitatis officia præstitit, ei nos ipsi in eius pauperibus rependamus, illi in quam exordio animaduertẽdum est, an congruenter satis ac decorè subijciatur, vt qui vagabundi pseudoque pauperes fuerint, vrbe eliminentur, mendicis si aduenæ sunt, nihil aliud quàm transitus concedatur, incolarum mendicorum vita & mores diligẽter expendãtur, qui hæc solerter exequentur, officiales & prætores sunto. An verò aptiùs sub illo prooemio subscriberetur, vt quotquot Christo nomina dedimus, & fidem obstrinximus, promiscuè in omnes sine discerniculo clementes essemus & benigni. Nam hoc Abrahã, quo se Christ[9] patre dignatur faciebat. Ita eius eleemosynarius Tobias filium instituebat: dicens, Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere, ita enĩ fiet, vt nec à te auertatur facies dñi. De hoc seru[9] eius Iob gloriatur, q̃ nemini vnquã pauperum quod volebat negauerit. Portui sancti eius cõparant misericordẽ, qui naufragos omnes sine discrimine excipit & liberat. Id ipsum magister ipse prædicat, vbi ait. Omni petenti te tribue. Hac ratione Christus quando ingẽntem illam multitudinẽ in eremo pauit, nullos vagabũdos excepit, nullum inter bonos & malos fecit diuortiũ. Hoc misericordiæ nomen designat, vt indignis beneficiũ exhibeamus: nam quod dignis confertur, iustitia est. Inde Deus misericors est, quòd solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Hoc iustitiæ pharisæorum nostrã Christus præstare voluit, vt non tantũ amicos, sicuti illi, sed etiam inimicos diligeremus. In hoc demum ineffabilem eius in nos misericordiam cõmendat Apostolus, quòd cum adhuc peccatores essemus, pro nobis mortuus est. Re vera qui has pauperum constitutiones cõminiscuntur, sanctam habere possunt intẽtationẽ, iusti esse possunt (nisi in hoc sint fortè nimiũ iusti, quòd prætorũ officium in malefactores vsurpant) synceram tamen suisq; numeris absolutam misericordiã minimè se exhibere credãt. Quippe quæ inter dignos & indignos non discernit. Est equidem in ordine charitatis positũ vt (vbi reliqua paria sint) probos, reprobis: deterioribusque, meliores in conferendis eleemosynis anteponamus: sed tamen neq; misericordis hominis est tam anxiè merita perscrutari, neq; esse equidẽ potest, nõ solũ peccatoribus nihil dare, verumetiã ꝓhibere ne ab alijs petãt, qui forsan quod tu negas, concederent. Verbum nimirum illud forsan Christi apud Matthæũ edocti. In quãcũq; domum intraueritis, dicite: pax huic domui: & siquidem fuerit domus digna, veniet pax vestra super eam: si autẽ non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos.

Can. nõ omnis. 5. q. 5.

Aug. d̃ quinque hæres.

Epilogus.

Tobi. 4.

Iob. 31.

Luc. 6.

Ioan. 6.

Misericordia.

Matthæ. 6.

Roma. 5.

Matthę. 10.

Pari enim modo in eleemosynarũ ratione, tãetsi pauper non sit fortè recipere meritus, cõferentem nihilominus præmium manet apud Deum. ¶ At quod ad æquitatem & iustitiam articuli quarti attinet, de rigore illo cogendi pauperes ad confessionem, fateri me mallem ignorantiam meam, quàm omnino consentire. Enimuerò vt sunt pauperes ad necessarium hoc sacramentũ instruendi & admonendi, ita in has miseros angustias conijcere nõ est operæpretium, vt nisi confiteantur, nullatenus sit eis licitum mendicare. ¶ Primùm confessionis sacramentũ sub pœna capitis edicere, præterquã φ esset lex intolerabilis, odium profectò in sanctissimum sacramentũ concitaret: mendicos autem mendicitate interdicere, pœna capitis est: vt pote quibus nullum aliud est vitæ præsidiũ: non ergo licet eos sub hac pœna adconfessionem compellere. Hoc cum diuitibus expostulare cupio, de hoc eos, nisi ægrè ferãt, cõuenio. Si esset eis confessio hac lege promulgata, vt post pascha nemini panem sumere, nisi priùs confesso vnquam liceret, sed fame potius pereundũ, an reclamarent. Cogitare aliud non valeo. Cur ergo eam legem pauperi præscribunt? ¶ Sunt (aiunt) inter illos, qui integrũ decennium non cõfitentur. Sunt itidem & inter diuites huiusmodi complures: qui non tam acerbè ad confessionem perstringuntur. At diuites aliena non petunt: ego verò pauperibus bona mea elargiri nolo, nisi confessis. Hìc punctum rei huius occulitur: in hac semper isti salebra hærent: hic eorum attentionem desidero. Vt enim interim disputare prætermittam, an egenus & pauper, quãtum tu, tantum ipse iuris habeat ad bona tua (nam sancti patres sunt qui ita censent: nos verò id astruere veremur) hoc saltem in confesso est, euidentiusque ac certius, quã vt ab aliquo possit inficias iri. Nempe quòd æquum ius est cuiq; pauperi in quauis necessitate, etiam citra grauem, petendi eleemosynã, ac est illud quod quisq; habet in propria bona. Quin etiã fortè amplius: cùm in maiori sit necessitate. Quo fit vt nemo cuiuscunq; sit authoritatis potest hoc iure pauperes priuare, nisi propter eã culpã, de qua posset diuites etiã bonis proprijs mulctare. Quin verò dicere auderem, propter quam posset diuites, vt fame perirent, condemnare. Nam qui iure postulandi pauperẽ excludit, ad extremã eum adigit famem. Si ergo iustissimus quisque nemini victum, nisi probato viro & confesso (veluti sacrosanctum sacramentum eucharistiæ) ministrare cogitat, non continuò ius facultatẽq; misero adimat, quò minus circũire possit, si quem fortè legibus misericordiæ meliùs instructum inueniat, qui panem porrigat. ¶ Ad hæc (quod omniũ plurimum cauendum est) si pauperes (indoctum vulgus) tã acriter ad confessionem coërceantur, dubitas ne optime Princeps, quin vsu venire possit, vt falsò ficteque multi cõfiteantur, sacramentũ ne fame extrangulentur, contaminantes? Revera quando sancta synodus sacramentũ cõfessionis (quod in iure diuino erat) quotannis edixit, præuidebant sancti patres, si maiores pœnas cumulassent, pauciores fortè fore qui præceptum trãsgrederentur, nihilominus tamen veriti ne timore grauissimæ pœnæ sacrilegus aliquis esset in sacramentũ fictè confitendo, satis duxerunt transgressorem ingressu ecclesiæ & ecclesiastica sepultura interdicere. Quæ quidẽ quãuis Christianis pro acerbiori pœna, quã extrema fames habenda esset, tamẽ non tam homines deterret, quàm pœna tẽporalis, vt eius metu fictè quis confiteatur. Vnde illa vna ex sexdecim qualitatibus & conditionibus quæ sacramento confessionis circunstare debet, nempe φ sit libera, intelligere nequeo, quomodo stare simul potest cum tanto rigore cogendi homines ad confessionem. ¶ Quartum ergo ad correptionem pauperum pertinet, sanctissimè inter hos articulos institutũ est (si id mõ diligenter executioni mandetur) primum, vt pauperum paruuli patrũ cura emancipati patronis deputentur, aut artibus & opificijs addicantur. Pauperes deinde nõnunquam, vt cõciones publicas audiant, compellantur: vbi religionem & virtutẽ doceri possint, admonerique & exhortari. Quibus optimũ esset viros aliquos probatę vitę præficere, qui eorũ curã & rationem haberent. Id quod planè esset corporalibus spiritualẽ etiam misericordiã adhibere. Exemplo dei, qui quorum corporalem vitam prouidenter sustentat, spiritualem quoq; legibus, consilijs, & exemplis, instituit, admonet, ad bonumque & honestum inducit.

¶ Hoc præterea hic apprimè admonere necessarium arbitror de ratione perquirẽdæ explorandæq; vitę pauperũ: eorũ vel maximè, q publicè nõ sunt mendicitatẽ professi. Quibus, vt video, eleemosynæ quã plurimo vendũtur: tãtum abest, vt gratis fiant. Nam primum cũ Hispani, quibus honor, quã vita, pluris est, extremã malint perpeti famẽ, quam de mendicitate traduci, nulla tamen in pauperibus conscribendis habetur ratio secreti. Sed nobiles quibus negotium datũ est, longo famulitio comitati publicè pauperes disquirunt. Quorum profectò multi mallẽt eleemosynis carere, q̃ tãti emere. Est enim

Confessio.

Correptio pauperum.

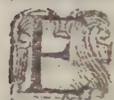
Secreta crimina non prodantur.

Est enim sicubi vnquã gentiũ, in Hispania præcipuè obseruãdus modus ille euangelicus eleemosynarũ, vt nesciat sinistra quid faciat dextera. Id quod Ambro. Nicolaus, Chrysosto. & alij sancti patres obseruantisime faciebant.

¶ At quod peius multò est, ne dicã magis iniurium, anteq̃ miserrimæ eleemosynæ impendãtur, occulta nonnũquã crimina preter iuris ordinẽ exquirũtur. In relectione, quã de ratione tegendi & detegendi secretũ edidimus, pro virili nostra tractauimus, nullũ ius esse perquirẽdi perscrutandiq; crimina, nisi quæ aut fama proclamat, aut indicia vtcunq; produnt. Neq; semper diuitũ peccata, his etiam preeuntibus, & proclamantibus vestigantur. Et tamen pauperum maiori multò cura ac diligentia secreta peccata detegũtur, quàm miseriæ subleuentur. Miseranda gentis conditio est, si vt obolũ tandem suscipiant, tantum subire habent periculum famæ. Cũ tamen in hac remeditatione opus esset, quòd calamitosi homines ærumnis & miserijs afflicti sæpisime leuandi animi gratia peccata admittũt, quibus diuites ex delicijs & fortunarum affluentia multò maiora cõmittunt. Quòd si meditatio hæc nõ satis est, vt miseris pauperibus venia concedatur, quas nam ex his erratorũ pœnas acerbiores in hoc seculo exigamus, quàm suis ipsi calamitatibus & rebus aduersis & afflictis luunt. Honoribus exclusi, deliciarum expertes, nudi, sine lecto, sine tecto perpetuum bellum cum gelu, cum æstu, cum fame deniq; sustinentes: quòd est omniũ atrocisimũ. Nam melius est occisis gladio (ait ille propheta) quã interfectis fame. Orbi denique rebus omnibus, quæ homines faciunt in hac vita felices. Atque adeò penè mundo extorres, vitam agunt, morte nihilo magis expetendam. (Threno. 4.) ¶ Adde quòd quã plurime pauperes (quod in hominibus est inhumanisimum) ab egestate & mendicitate in huiusmodi crimina præcipitantur. Et idcirco ambabus rationibus sunt in pauperes crudeles auari diuites: & qđ præ auaritia & tenacitate admittendis culpis causam dederunt: & quòd de admisis rursus occasionem accipiunt, vt auaritiã tenacisimi nutriant. Cũ tamen profectò emendãdis pauperum perditis moribus salubriùs prospectum esset, meliusque, vt resipiscerent, consultum, si collatis beneficijs subsidijsq; temporalibus, eorum animos leniremus, polliceremur, & reduceremus in viam. Nam cũ eis alimenta subtrahimus, tunc veluti desperatis, & ab omni spe derelictis vitia recrudescunt. ¶ Hæc non dixerim vt erratis faueam: sed primùm, ne antequã opem miseris feramus & misericordiam impartiamur, tam iusti esse in pauperes velimus, vt etiam efficiamur iniurij. Deinde ne tanta cura & solertia in vagabundis extinguendis, repellendis aduenis, incolis denique de vita & moribus exquirendis, eò tandem euadat, vt eleemosynarum cumulus decrescat. Illud enim iterũ atq; iterum admonere nũquam me pigere poterit, ꝙ si his perscrutationibus rariores aut minores fiũt eleemosynæ, multò melius pro bono diuitum fuisset, vt nũquam in mẽtem venirent. Nam etsi multò fierent ampliores, nunquã ad iustum pertingerent. Est enim eleemosyna Christianis in vsus frequẽtisimos necessaria. (Eleemosy. fructus.) Si enim inuadentẽ vitiorum flammam restinguere cupis, sicut ignẽ ardẽtem (ait Sapiẽs) extinguit aqua, sic eleemosyna resistit peccatis. (Ecclesi. 3.) Et si admissa iam peccata redimere concupiscis, audi Danielẽ prophetam. Peccata tua eleemosynis redime: & iniquitates tuas misericordijs pauperũ. (Daniel. 4.) Quòd si minimas etiã peccatorum reliquias eluere prorsus exoptas, quid iubeat Christus, ausculta. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. (Luc. 11.) Si mundus iam factus itinerarium huius vitæ cibum atq; penus omne præparare est animus, sapiẽs rursus ait in ecclesiastico, quòd eleemosyna viri quasi sacculus est cũ ipso: & gratiam hominis quasi pupillã conseruabit. (Ecclesi. 17.) Si thesauros tuos aues à tinea & ærugine & prædonibus seruare, pauperũ fidei committe. Nam de eleemosynis Christus loquebatur, quando aiebat. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiũt & furãtur. Thesaurizate autẽ vobis thesauros in cęlo: vbi neq; tinea neq; ęrugo demolitur, neq; fures effodiũt & furãtur. (Matthæ. 6.) Atqui diuitib⁹ huius seculi, quibus (difficultatis explicandæ gratia) imposibile ait esse intrare in regnum cœlorũ vti camelum per foramen acus, hoc vnum remedium reliquit, si facerent sibi amicos de mãmona iniquitatis, qui eos reciperent in ęterna tabernacula. (Matthę. 19. Luc. 16.) Quam obrem Paulus Timotheũ instruit, vt diuitibus huius seculi præcipiat facilè tribuere. (1. Timo. 6.) Nam qui diuites fieri volunt, incidunt (inquit) in tentationem & in laqueum diaboli. Quid plura. Si non solùm in æterna tabernacula recipi, sed gloriæ illius æternæ auidisimus inter principes illic & perfectisimos esse (vt deberemus omnes) affectas, nullam tibi aliam Christus monstrauit viam, nisi vt venditis omnibus quæ habes, & in vsus pauperum distributum, eum ipse sequaris. Et hæc satis superque de inquisitionibus, discusionibus, & perscrutationibus, quæ in pauperes primo, tertio, & quarto articulis annotatur, dicta

sint. Nam secundum & quintum in priori parte deliberationis huius expediuimus.

De ratione ostiatim postulandi. Capit. 11.

EO tandem instituti nostri peruentum est, vbi eum articulum, in quem ex his, qui circunferuntur propensius incumbitur, pertractemus. Qui est, vtrùm æquum bonumque sit: & (vt Paulinis verbis vtamur) expediens atque ædificans, pauperes ianuis Christianorum arcere, & hospitalibus alere, quàm permittere, vt suas ipsi ærumnas & calamitates Christianis oculis coram obijciant. Id quod re vera (ni fallor) non tam est extra controuersiam, quàm authores horum articulorum existimant. ¶ Atqui vt summum ius ab æquitate & misericordia discernamus, prima huius articuli fuerit conclusio. Princeps penes quem potestas est reipublicæ, ius authoritatemque habet prohibendi mendicos, ne postulent ostiatim: dummodo victum eis vestitumque ac reliqua pro suo statu necessaria alia via & ratione congruenter prouideat. At non aliàs neque alio modo. Neq; est qui huic possit conclusioni probabiliter reclamare. Sanè quę sit euidentior, quàm, vt multis testibus indigeat. Princeps nanq;, cum (vt est. 2. Ethic. apud Aristot.) in hoc naturali lege atque diuina reipublicæ præfectus sit, vt bonos faciat ciues, eatenus quicquā potest edicto præcipere, quatenus opus virtutis est: eaque subinde inhibere, quæ vitia sunt & peccata. At egenis quādiu egent, nullum peccatum est stipem ostiatim quærere: quā primum autem necessaria illis suppetunt, non possunt, citra culpam, prætextu paupertatis aliena petere. Quando ergo illis princeps, aut respublica necessaria ministrauerit, inhibere potest ne ostiatim postulent: aliter verò minimè. ¶ Neque id solū certò crediderim, vt ea sit authoritas in principe: verùm si cōmodè hoc fieri posset, vt abundè respublica pauperibus prouideret ne ostiatim oppida circumire cogerentur, hac equidem ratione & veritas euāgelica, & Christi charitatis, cuius nos vnius capitis membra sumus, splēdidius multò in Christiana republica colluceret. Nam quomodo legē qua proximos, vt seipsos diligere iubentur, more illi precor exhibeant, inter quos alij bonorum sunt omnium copijs redundantes ac superfluentes, alij verò per extremum in summa egestate & mendicitate cōstituti Philosophi cuiusdam ex naturalibus celebratur sententia. Qua, cùm ditissimus homo pauperrimi se alterius amicissimum prædicaret, respondisse fertur, inter ditissimum hominem & mendicum non esse credibile vllam amicitiam intercedere. Id quod diuinus noster Apostolus, cuius paulò antè memini, illis verbis expressit, quibus ait. Si quis habens substātiam huius mundi &c. Hanc equidem amicitię legem multò antequam in euangelio, in mentibus mortalium Deus inscripserat. Quā nimirum solenni illo prouerbio expressit gentilitas. Amicorū omnia sunt cōmunia: & amicus alter ego. Cuius authorem sunt qui Pythagoram faciant. Vnde Socrates colligebat proborum hominum omnia esse, vt pote quod sint cuncta deorum: quibus sunt viri boni amici. Hanc ipsam legem Apostoli diuinorum interpretes, legisq; euangelicæ (quæ naturaliū omnium cōsummatio est) promulgatores (Hierosolymis saltem & circumadiacenti prouinciæ Iudææ) veluti baptismatis primitijs, prædicauerunt, atq; persuaserūt: vt in actis eorum est, videlicet vt quotquot Christo in baptismate dedissent nomina, bona sua vendentes, ante pedes Apostolorum pretia proijcerent. Quæ illi singulis, prout vnicuique opus erat, distribuebant. Quamobrem (inquit historia) non erat egens quisquam inter illos. Adeò sub id tēporis (quantulum fuit cunque) sancta fuit atque solennis obseruantia hæc, vt neotericus quidā Christianus Ananias nomine: qui cōscia vxore pretij quo substantiam vendidit celauit, ita fuit acerbè de hac auaritia à Petro reprehensus, vt prę terrore exanimatus corruerit. Atq; adeò instituti huius exēplo cœnobia postmodū religiosorū constructa sunt. Quibus in cōmuni viuentes, charitatem illam Christianorū vtcunq; referūt. Atqui vt in actis eisdem apostolorum habetur, negocio huic ministrandi mensis viduarum & orphanorum, aliorumq; in genus pauperum prælati sunt septem illi viri probatæ vitæ: quorum fuit Stephanus Primicerius. Hæc in testimonium huius dixerim, quòd si abundè prouideri posset pauperibus, ita vt certa lege in tuto haberent necessaria, nihil aliud quàm charitas esset Christiana. ¶ Secundam nihilominus conclusionem superiori subijcio. Non est possibile, rebus vt nunc habentibus ita prouideri pauperibus, vt lege in vniuersum, ne ostiatim mendicent, inhiberi possint. Possibile id dixerim, quod & theologi morale vocant, & Aristot. primo de cœlo illud censet, quod bene fieri potest. Ad persuadendam hanc conclusionem duo triaue fundamenta sternere opus est. Primum est. Modus atque terminus eleemosynarum non est præcepto, aut lege præscriptus. Quod est dicere.

Margin notes: Cōclusio. 1. — Aristot. 2. Ethico. — Amicorum omnia sunt cōmunia. — Actu. 4. — Cōclusio. 2. — Primū fundamentum.

re. Neque taxatum est quotam bonorum partem hominis teneantur in eleemosynas elargiri: vt putà decimam, aut vigesimam. Neque diffinitus est numerus pauperum, quos certi homines, aut respublica alere teneretur. Neq; præscriptum est quibus necessitatibus debeamus opitulari. Sed solum admoniti sumus, pauperes nos semper habituros. Et vehementissime à Christo seruatore nostro & pollicitationibus allecti sumus, & cōminationibus perterriti, vt proximos sicut nos ipsos diligentes, neminem necesse habere præ facultate nostra sinamus.

Fundamentum. 2. ¶Secundū id sit fundamentū, cuius supra meminimus, videlicet, quod præter dotes hospitaliū, & si qui sunt alij prouētus, aut thesauri pauperibus decreti, qui sint velut eorū propria bona, non possunt homines lege obligari ad eleemosynas præter eā quæ est in euangelio: sed (vt vsus modò habet) integrum liberumq; est cuicunq; quam voluerit eleemosynam subscribere. Adijcio, homines esse etiā in Christianismo tenacissimos: qui nulla, quātumuis magna improbitate ad eleemosynas flecti possunt. Quin verò rarissimi sunt, qui, & pro sua facultate, & pro miserorum inopia iuxta veritatē euangelicam eleemosynas faciant.

Fundamentum. 3. ¶Tertiū subiecerim fundamentū quod apprime vellem eos considerare, quotquot mendicos occludere moliuntur. Nempe quòd quicūq; iure postulandi mēdicos priuauerit, aut quò priuētur, in causa fuerit, debitor proinde fit eorum leuandæ miseriæ ac necessitatibus subueniēdi: eis saltem, quibus moraliter (vt aiunt) loquendo, verissimile est potuisse illos postulando prouidere. Vt si faciamus exēpli gratia centū, aut mille in vrbe legitimos pauperes esse, quorū necessitatibus prouideri satis minoris nequit quā ducētis aureis: quos verisimile est, si ostiatim mendicare permitterentur, posse eos conficere. Intelligo sic tunc fundamētum hoc, quòd quanuis nemo tunc postulare permissis ex iustitia teneretur, sed esset misericordia subuenire, tamē postulare prohibitis tenetur respublica, aut ille qui postulare prohibuit, ex iustitia ad totos bis cētum ducatos. Res certè est cōpertissima. Nā illi tunc habent ius petendi, & quicūq; hominem iure suo pellit, tenetur de dāno, secundū illud. Qui causam dāni dat, dānū dedisse videtur. His ceu fundamentis subiectis, probatur cōclusio secunda. Antequā mendici lege postulare interdicantur, necessarium est ita omnibus eorū necessitatibus prouidere (iuxta tenorē tertij fundamēti) vt de iustitia illis necessaria debeantur: nō autem prouidentia hæc moraliter (quod aiunt) est possibilis: non ergo eos fas est, ne postulent, vetare. Quòd autem nōn sit possibile, vt inclusis illis ad iustum prouideatur, certè primū ac secundum fundamentum satis ostendūt. Nam si neque pauperes, neq; ea quibus indigent sub certo vllo numero, aut modo cōprehendūtur (cū tam indigenæ quā aduenæ, vt præfati sumus, ius habeāt postulandi) & ciues cogi ad eleemosynas non possunt, quomodo respublica debitum (cuius mendicationem prohibendo rea facta est) soluere quæso poterit? ¶Id præsertim, quòd inter pauperum necessitates non tātum est victus, sed vestitus, lect⁹, & (si pauper familiam habet) penus reliquum, & supellectilis domus. Et quando mendicare permitterentur citra extremā aut fortè grauē necessitatē, nullus teneret misericordiā impartiri. Cū verò prohibeantur, id quod erat misericordia, iustitia factū est. Nā qui iure suo vt paulo antè dicebā, pauperē expoliat, debitor oium efficitur, quę posset pauper mēdicando acquirere & cōficere. ¶Secunda ratio est, q̄ de mensa seu portiones illæ quæ inclusis pauperibus distribuūtur, intelligere nequeo qua ratione & mēsura fieri possint cōmodè. Nā sunt inter pauperes, quorum vni pro cōplexione sua, & calore stomachi non sufficiunt triū aliorū portiones: quòd si æquales omnibus sportulæ distribuātur, necesse est illum perpetuā cū fame pugnā habere. Qui tamē ius habebat postulandi quoadusque extinguere posset famē. Quis enim fuerit qui vel mancipij famē pane saltē nō expleuerit, qui nō merito suo inhumanitatis & feritatis redargueretur? ¶Ratio tertia quāuis in hac deliberatione primum non habeat locum, nec tamen est in postremo. Ratio. Postquam ratio huiusmodi eleemosynarum in vsu esse cœpit, experientia cōpertum est, q̄ ratę portiones & sportulæ quæ pauperibus distribuūtur, vix suppetunt, vt homo qui modo stomacho nō sit languēti panis habeat saturitatē: aut fortè si holera aut legumina, vel demus si fortè in hebdomada frustulū carniū emere possit. Atqui nonne satis est, si hoc inter diuites pauperesq; differat, q̄ diuites habeāt vnde altilibus pretiosis ali, lasciuireq; possint: pauperes verò minime nisi iniquissimam insuper cōditionem miserādis adiecerimus, quibus libertatem etiam auferamus, ne possint vnquam animū rebus aduersis afflictum cibis recreare, quos humano generi deus & natura indulsit? Pauper inquā quāuis quotidiano victu, parco quidem viuiq; vtatur, hac saltem libertate recreatur, quòd potest aliquando in domum incidere, vbi beni-

gnus homo ad mensam sedet: qui scutellā forte porrigat, fructus, vinum, aut id genus delicatum aliquid: quod solet sæpe mācipijs indulgeri. Taceo frequentissima cōuiuia sordidissime splendida: quorum reliquiæ postquā familiam expleuere, mancipijs exponuntur, aut fortè ꝓijciuntur canibus. Cur precor huiusmodi domus pauperibus nō prandantur? Nā si quibusdam grāmaticis fides est, inde verbum, pando, notionē traxit, ꝙ etiā in gētilitate, quibꝰ Christus eleemosynas nunquā prædicauerat, peractis conuiuijs portæ aperiebant, vt egenis panis daretur. Aut quia Cereris templum apertum semper egenis patebat, quibus panis dabatur. ¶ Ad hæc iudicium pauperum, quo de eorum agitur vita, ad paucorū potentiam redigere, non est sanè adeo tutum. Nam vt sint isti duo aut tres qui negotio pauperū deputantur & præferuntur, homines probi, optimeq; existimationis, possunt alij contingere, qui aliqua fortè de causa odio habent pauperē, aut falso testimonio decepti (quæ vt supra dicebamus, frequentissima sunt in vicinia pauperū) pronunciat, pauperē non habere legitimā causam mendicandi, quid ille tunc miser faciet? Quocirca in illis constitutionibus Hipri in Flādria hoc certè bene cautū est, vt possint mēdici in auribus cuiuscunq; procerū ciuitatis miserias suas & calamitates exponere, ne qui à paucis condemnati sunt, omni remedio destituantur. ¶ Sed & hoc præterea plenè ex his articulis capere non possum. Admittunt posse aduenā & peregrinū verum pauperē aduentare, quē saltem in triduum hospitio donant. Audi maxime Princeps quantū ei negotiū facessunt antequā frustrum panis accipiat. Fac vrbem intrare infirmum, aut claudū, aut de itinere languentem, opus tamen habet percōtari, vbi nā prælatus pauperū cōmoretur, domū vicatim oberrādo qritare. Vt aūt inuenerit, forsan non est domi, aut dormit, expectare oportet. Tum aūt vbi hominis copia facta fuerit, respondere oportet vnde veniat, & quò vadat. Et tandē nihil aliud quā symbolū accipit: & tunc ad quæstorem seu ærarium, penes quē reconditur pecunia, redire oportet. Et ita integrum diem absumere, antequam famem miser sedare & lassitudinem ponere liceat. Ita audio in aliquibus ciuitatibus sancitum esse: nescio an alibi meliꝰ fuerit peregrinis consultum. Deberet enim Xenodochium (quod est hospitū domus) expositum esse peregrinis. Imò deberent esse in portis cinerarius, qui eos recta in hospitiū perducerent. ¶ Colligere ergo mihi videor, quòd quēadmodum ca. 4. dicebam, fermè non esse possi-

Cōclusio.

bile talibus legibus abundè prouidere incolis pauperibus, vt nulla necessitas, atq; adeò neq; ius vllum eis reliquum sit ex patria aliò mendicatum exire, ita neque possibile videtur talibus eis legibus congruenter satis prospicere & succurrere, vt nullum eis ius amplius relinquatur ostiatim mendicandi. ¶ Tametsi hic nihil aliud fortè, quā quod ex lege est, enunciarem, si assererem, quòd potest pauper mendicando aliquantulum pecuniæ conficere, qua posset statum suo ordine & gradu mutare. De hoc enim miseri insimulantur, acerrimeq; reprehenduntur, quòd aurum vestibus insutum celant. Mitto, quod alij iustum sacculum ære alieno complent. Mitto ꝙ sint qui ære alieno splendidè viuunt: pauperes verò geniū (vt ait ille) fraudantes ac demenso suo comparcētes, pane forte & holeribus sustētantur, vt possint pecuniam aliquam reseruare: si fortè in aliquā infirmitatem, aut maiorem calamitatē inciderint. Cui ego causam aliam adiungere audeo. Nempe ꝙ quēadmodum licitis alijs artibus & cōtractibus ius est cuicunq; statum & ordinē in melius mutare, ita pauper posset ex eleemosynis, tantillum pecuniæ cumulum cōgerere, quo aut se honestiùs induat & exornet, vt possit alicui ingenuo & nobili seruire, aut quo valeat ferramenta suæ artis & officinam apparare: aut forte mercimonium aliquod tenue, aut negociationem extruere, vnde viuat. Quo tamen iure excluduntur inclusi. ¶ Præterquam, quòd neq; hospitalia vbiq; vniuersis recipiendis pauperibus abundant, neque possunt non multo maiori ociositate & acidia cōfici clausi, quàm si mendicatum exire dimitterentur. ¶ At rationibus huiusmodi tantisper intermissis, ad clauum reuertamur, quem in hac re manumittere nunquam decet. Hoc inquam potissimum animaduertere est operæpretium, vtrùm hac ratione eleemosynarum cumulus augeatur, an verò decrescat. Et quando nullū aliud esset, aut argumentum, aut testimoniū, ꝙ necessarium sit decrescere & diminui, quā quod authores huius institutionis in publico confitentur, res manifestè comprobatur. Hoc enim cum primis institutionem hanc cōmendant, sibiq; persuadent, ꝙ hac ratione (aiunt) multo minori opus est eleemosynarum copia. Id profectò quod experientia ipsa apertè docet. Audio enim ex alijs ciuitatibus, in hac verò oculis conspicio, & ore ipsorum, qui hoc pauperum negotium gerunt, ad me sæpe delatum est, quòd totus eleemosynarum assis vix triens, aut quadrans illius est, qui ante huiusmodi statuta esse consueuerat.

Mutare statum.

Hoc

Hoc veruntamen ipso Achille, quem ab eis pugnare isti putant, qui rem aliter considerant conuincuntur, vt hanc eleemosynarum rationem repellant. Etenim si legitimi pauperes plures fortè non essent, neq; eorum ærumnæ & necessitates, maiores, quàm eleemosynarũ æs, quod hac ratione conflatur, fateor homines quantuncunq; diuites amplius non teneri. At cùm veri pauperes fictis & simulatis depulsis, eorumq; inopiæ & calamitates multò sint maiores quàm quibus stips ipsa eleemosynarum quæ hac ratione conficitur, sufficiat: atque adeo diuites (illi maximè si qui sunt auari & tenaces) ad ampliores eleemosynas lege Euangelica compellantur: in damno potiùs diuitum ponendum est, quòd validi mendicantes; qui fraude & improbitate eleemosynas extorquebant, expellantur, nisi quantum illis adimitur, integrum in legitimos pauperes conferatur. ¶ Quòd autem necessarium sit eleemosynas hac ratiõe rariores fieri & extenuari, preter experientiam, rationes quoque in comperto sunt. Primùm quòd mendici pro se postulent, aut pro mendicis alij, tantum differt, quã maximè differre potest. Diuites enim quanta sint cũq; misericordia, honoris gratia, pro pauperibus postulantes, quia prandium domi apparatũ habent, satis se officio fecisse putant, si eleemosynas petant: & duos aut tres vicos circumeant: an verò petentes obtineant, non tanti faciunt. Mendicus verò miserrimus, cui sola mendicatione prandium agitur, non satis habet petere: sed improbissimè efflagitare, quoadusq; etiam ex durissimo corde obolũ exprimat. Nec satis habet vna hora discurrere, dũ totus ei dies, ad cõparandũ victũ opus fuerit. Putas ne Princeps clemẽtissime nõ hac etiam de causa (preterquã qđ discipulos orare docebat) Christum pauperum prouidentissimus similitudinem illam euãgelicam introduxit, vbi homo ille amicũ suũ media nocte adiuit, qui tres ei panes accõmodaret. Et amicus qui ostium clauserat & cum pueris lecto iacebat, ægrè & molestè ferebat surgere, vt amico morẽ gereret. Nihilominus ait magister noster, quòd ille ostiũ pulsando perseuerans efficere potuit, vt amicus, si nõ propter amicitiam, saltẽ propter petentis improbitatẽ e lecto surgens officium exhiberet. Re vera si alius ad subleuandã necessitatem alienã petitum iret panem, nõ tam improbè institisset, vt misericordiam consequeretur. ¶ Mox secunda huius ratio est, ꝙ quemadmodum in malis & turpibus euitandis, ita & in bonis & officijs vsu accidere solet. Nam materiæ obiectiq; præsentia, aut virtutis, aut vitij

2. Ratio.

prægrande habet energiam mouendi alliciendiq; ad opus. Quam ob rem magni supra modum refert, vtrum diues homo, sanus, nitida facie, veste splendida te adeat misericordiã petitum, an pauperẽ videas, facie pallidũ, veste sordida, vulnera fortè circunferentẽ, supplicẽ per Christi matrẽ, perq; eius vulnera obsecrantẽ. Nemo sanè est q nõ longo vsu fuerit expert⁹, ꝙ sępissime cum domo exiens nullã in animo haberet eleemosynã facere pauperis, tamẽ conspectu in meliorẽ fuerit mentẽ mutatus. Vnde & inter oratoris præcepta, sunt qui cõmoneãt, vt fieri cõmodè possit, ille qui iniuriam perpessus est, oculis iudicis obijciatur: qui vulnera ostentans, eius animum commouere possit. Fateor nõnullas esse horũ pauperũ fraudes: sed præterquàm quòd multo sunt plures veræ infirmitates & calamitates, si vlla vnquã fra⁹ pietatis nomẽ meretur, hæ sunt, quæ piæ fraudes meritò censentur. Hinc inter alias, bona causa colligitur cur episcopi præsentia suæ esset ecclesię vtilis & necessaria. Nã qui de auditu cõmouetur vt eleemosynas aliquas pauperibus suis mittat, proprijs oculis ærumnas pauperũ resq; aduersas intuitus, longè plures supererogare cõuinceretur. ¶ Quantũ valeat vt ipse q indiget subsidiũ exposcat, profectò in religiosis mendicantiũ, qui (vt antea dicebã) imaginẽ gerunt illius cõmunis vitæ nascentis ecclesiæ, exempli gratia cõmõstrari potest. Vbi enim conuentus mendicitate viuunt, vnus tantũ religiosus, qui negotium demãdatur, abundè colligit (& quidem iustè & religiosè) penus omne quod pro frugalitate vel tenuitate religiosorum abundat. Sanè quia sui ipse conuentus rem procurat. Quòd si decem diligentissimis ac pientissimis cura hæc delegaretur, vix possent, vel panem abundè comparare, qui cõuẽtui sufficeret. Quocirca religiosi mendicantes mendicantibus pauperibus suppetias ire tenemur. ¶ Auget preterea huius argumenti vires Hispanorum conditio & ingenium. Sunt enĩ inter mortales, qui facilius multò prece & supplicum miseria flectuntur, quàm lege coërceantur. Et ideo ex qua ciuitate mendici precibus & obsecrationibus centum mẽdicare possent, vix, si ciues ad perpetuas eleemosynas conscribantur, quadraginta in album referuntur. Nam perinde ac si tributa essent, formidant in eleemosynas nomina dare. Sed id quod in alijs locis vsu accidere potest, ex hac ciuitate conijcere licet, quæ (vt citra notam aliorum cuiusq; dixerim) est in pauperes benignissima, dimidio & eò multo minores eleemosynæ in albo pauperum consignatæ sunt, quàm de vna ciuita-

Religiosi mendici.

Hispanorũ ingenium.

te, vbi amplissimæ aliàs fiebāt, vel suspicari vllus poterat. Atqui de illa cōscripta summa ante tres menses bona pars subducta est. Quarta verò iam nunc restat, nescio. ¶ Ob idq; vt viā iam hinc qua ad obiectiones respondeam, communire incipiam, quòd in alijs regionibus, vbi homines populares magis sunt, atq; ciuiles, & qui lege in bonum commune faciliùs continentur: quòd illic (inquam) de hac eleemosynarum ratione constitutum fuerit, nemo adeò potest exemplum Hispanis ad imitandū proponere. Quòd autem pecuniæ in arculis ærarijs, quæ in templis exponuntur, congeritur, suppudet dicere quàm sit exiguum, omnique æstimatione minus. Illi enim ipsi qui occurrētibus mendicis libenter liberaliterq; misericordiam effundebant, cùm obuios pauperes non habent, non solùm mittere eleemosynas ad arculas obliuiscuntur, sed quando templum ingrediuntur, quod petenti viuo pauperi porrigerent, muto lapidi aut ligno non ita animantur conferre. Qua dare adeò si de diuitijs sunt æraria illa, vt nullum eis minus nomen, quàm gazophylacij cōueniat. ¶ Ad hęc illi qui albo eleemosynarum ascribūtur, solùm sunt patres familiàs. Dum verò mendici discurrunt, si non dat maritus, erogat fortè vxor: quæ est in pauperes propensior. Si non pater, confert tamen filius. Quòd si forsan non tribuit herus, famulus largitur. ¶ Atqui (quod præcipui momenti est in hac re argumentum) eleemosynæ non tantum ex pecunia fieri sunt solitæ: sed ex omni supellectili domus. Reperias enim qui in largienda pecunia sunt parcissimi, boni tamen consulunt, si coniux panem porrigat, aut mensæ reliquias, obsoletam vestem, subuculam linteam, protritum calceum, lignorum fasciculum, quæ omnia profectò si cumulo eleemosynarum eximas (vt est hac ratione necessarium) nescio an dimidium excipias.

Arculæ ærariæ.

Eleemosyna ex omni supellectili.

¶ Sed præter decrementum atq; detrimētum eleemosynarum, quæ institutum hoc arcendi pauperes manifestè cōsequuntur, alia via rem aggredi possumus. Misericordiæ ratio non in hoc tantum posita est, vt miseris opem & auxilium quisq; ferat: sed in hoc præterea, quinimo in hoc primū, vt animus intus calamitatis pauperis misertus, compatiatur misero, & quādo ad opus facultas nō suppetit, affectus hic in meritis ponitur apud Deum. Id quod in Christo cōtemplari possumus. Qui antequàm turbæ illius in eremo extinctæ famæ, lassitudinē recrearet, legimus apud Matth. & Mar. quod misertus est turbæ, quæ triduo sustinebat illum. Ex quo diuino affectu opus foras processit. Qui ergo pauperes oculis Christianorū eripiunt, pingue (quod aiunt) lactis, optimum inquam, quod est in virtute hac præstantissima misericordiæ tollunt. Nam veluti fortes & strenui homines esse non possunt, nisi qui conspectu armatorum hostium sæpe fuerint irritati, ita neq; misericordes, nisi qui ærumnas calamitatesq; & res aduersas & afflictas pauperum coràm viderint, & contractauerint. Quā obrem, vt sunt quibus pauperū aspectus nauseam mouet, & clamor aures obtundit, sunt nihilominus alij (quibus in hac parte mos potiùs gērēdus esset) qui conspectis ærumnis pauperum, cor ad misericordiam emolliunt, & quas de sanguinis nobilitate deq; honoribus & fortunis cristas erigūt, ea tūc ratione summittūt, quod homines sui generis vident tam dissimili sorte & fortuna abiectos: quibus & in hac vita similes ipsi paresq; esse poterant, & in illa æterna felicitate longe inferiores esse poterunt. At in præcipuis solennitatibus & in sancta potissimū hebdomada, quis ambigat cōspectu pauperum & clamore, Christianorum animos ad cōmiserationem valde cōmoueri? ad sensumq; passionis Christi percipiendū excitari? Videre profectò videbar anno proximè elapso sub tristes homines, dicētes pœnosam hebdomadam perinde sine pauperum clamore obmutescere, ac si festum esset sine musica celebratū. ¶ Et (quod non est in postremis habendum) quanti rogo interest maximè Princeps quomodo iuuentus in ipsa statim prima educatione ad misericordiā erudiatur: illius imitatione sanctissimi Iob, qui has omniū virtutum radices subiecit, quòd ab infantia secū creuit miseratio. Aut quomodo potest puer hac sanctissima virtute imbui, qui non sensu calamitates viderit vel audierit? Hi qui modò pauperū eleemosynas diligenter pcurāt, quia pauperū miserias oculis cōspexere, misericordes esse & clementes in pauperes possunt. Sed fac instituta hæc integrū seculum durare, vt qui modo nascuntur, nunquam in limine domus mendicos videant, neq; inclusos visitēt. Quo nā pectore huiusmodi homines in pauperes esse possunt? ¶ Sed neq; hac tātùm de causa religio est pauperibus in præsentia auxilia & subsidia ministrare: sed certè in honorē & obsequiū Christi. Vnde super illud Pauli Ti. 5. vbi nos ad misericordiæ opera instruens exhortatur, vt sanctorum pedes lauemus, tribulationem patiētibus subministremus adnotat Homilia. 14. Chrysosto. quòd opera misericordiæ præcipuo studio, & tota animi voluntate, summaq; alacritate ac deuotione (tanquàm reuera ipsi Christo)

Misericordiæ ratio.

Iob. 5.

Timot. 5.

Chrysost. Hom. 14.

sto) pauperibus debemus in suis proprijs personis exhibere. Neq; enim (inquit) officia in pauperes debemus seruis, aut ancillis imperare: sed per nosipsi debemus pauperibus impēdere. Verbum illud Christi auscultātes. Si ego laui pedes vestros dominus & magister (acsi dixisset, ne cuiquā humile officium permisi) & vos debetis alter alterius lauare pedes. Et addit Chrysost. quòd quādo quis fuerit summa dignitate cōstitutus, ac præcipui generis gloria fulgeat, nō tantum pauperes superat, quantum discipulos Christus. Quādo autē pauperi ministras, Christo ministras. Nam qui suscepe-
Ioan. 13. rit (inquit) vnum paruulū in nomine meo, me suscipit. Et quādiu fecistis vni de istis minimis, mihi fecistis. Hactenus Chryso. Vnde metuen-
Matth. 18. dum nobis esset, nequando se Christus postrema die apud nos mendicum degisse confitebitur, improperio nobis objciat, ꝙ pauperes à
Matth. 25. nostro nos prospectu abiecerimus. Vnde vix legimus, non solùm sanctos fuisse prælatos ecclesiæ, verum neq; sanctos fuisse illustrissimos homines, de quibus nō sit memorię proditum ꝙ per seipsi pauperibus cibos ministrauerint: imo & vulnera proprijs manibus cōtrectauerint. Vt alios interim omittā Cæsaris filios, augustam referā. Flacilla illa augusta Theodosij
Flacilla augusta. coniux sanctissima de hoc cū primis. lib. 7. tripartitæ historiæ honoribus cumulat, quòd cū esset in regni fastigijs, maximam sub purpura claudorū atq; debiliū curam habebat. Non seruis, nō alijs ministris vtens, sed per seipsa agēs, & ad eorum habitacula veniēs, vnicuiq; quod opus haberet, prębebat. Sic etiā per Ecclesiarū Xenodochia discurrēs, suis manibus ministrabat infirmis, ollas eorū tergens. ius gustans, offerens coclearia, panē frangens, cibosq; ministrans, calices abluens, & alia cūcta faciēs, quæ seruis & ancillis mos est solēniter operari. Erat enī illi Christianorū antiquitati ꝑpetuò in auribus verbum illud extremæ diei, qua se Christus nudū & hospitē fuisse affirmauit, & inter nos esuriē & sitim perpessum, vt perinde pauperes, ac si Christus singuli essent, susciperent, obsequijs colerent, eorumq; conspectu oblectarent. ¶ Hæc in gratiam eorum percensuimus, qui animo sunt in pauperes clemēti, quorum perinde absentiam non possunt nō ægrè ferre. Sed & propter eos inhumanos homines, qui præ auaritia saxea pectora erga pauperes habentes, aures eorum precibus obturauerūt, commodum est etiam eorum conspectui mēdicos objcere. Audio nanque quosdam (Christianos quidem ac pios homines) ad causas huius instituti occludendi pauperes hanc etiam adhibere, quòd si ex gentibus quispiam & paganis homines inter nos videret in extrema egestate mendicare, crudelitatis nos & immanitatis redargueret, essetq; illi lex nostra improperio. At verò si abditos reconditosque & exire prohibitos esse conspiceret, neque tamē à nobis lautiùs alitos, ac sumptuosius tractatos, quàm hac eleemosynarū ratione esse possunt, fortasse peius apud eum audiremus. Sed aliorsum propero. Fieri nequit aliter, quominus in republica, etiam Christianorum, homines sint inclementes & in pauperes crudi: versentur ergo in eorum præsentia mendici, qui si nō eos ad misericordiam vincere potuerint, iniustitiæ saltem in die iudicij reuincant. Nunquid nō hoc Christus edocet in diuite illo epu- Luc. 6.
lone, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè? Neq; enim de hoc tantum in inferno cruciabatur, quod eleemosynam absenti mendico non impenderat, sed quòd cùm Lazarus ad ianuam eius iaceret, vlceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebāt de mensa diuitis, neutiquam diuitem pauperis miserebat. Vide quanta cōgerit & exaggerat Christus, quibus pudorē & ignominiā illius diuitis augeat: sanè ꝙ canes, quibus micas diues porrigebat, clementiores erāt in pauperem lingentes vlcera, quàm diues ipse. Mēdicis ergo ad ianuas crudelium diuitum iacentibus Christus testibus opus habet in die iudicij, in confusionem & improperium eorum. ¶ Con- Pręlatorum
tra verò ad ianuas prælatorū, ac magnatū, qui ianuæ.
benigni sunt & misericordes in pauperes, quā sit pulcherrima pauperū corona? qui refecti & recreati benedictionibus suos benefactores cōplent, precationibus apud Deum cōmendant. Fuerint inter eos forte perditi homines: erunt veruntamē nōnulli iusti, qui nos possint iuxta verbū domini, in ęterna recipere tabernacula. ¶ Si in regibus & gloriosis imperatoribus exēplum adhuc Christi perseuerat, vt semel in anno pauperum pedes lauent mensisque ministrent, cur non erit laudabile & honorificum quotidie pauperes ad ianuas principum, aliorumq; procerū pauperum epulari? Reuera si sancti illi patres, & Ecclesiæ monarchæ, Greg. inquam Amb. & Aug. audirent mēdicis Christi domus principū & episcoporum non patere, non intus pransum recipi, nihil aliud reputauissent, nihilosecius condemnassent, quàm si paternis domib⁹ filios audirēt interdictos. De
Grego. Greg. legimus, nūquam sine pauperibus & peregrinis ad mensam sedere, domum eius mendicis esse frequentissimam. Qui perinde tā fuit de pauperib⁹ bene meritus, vt angeli sub habitu pau-

tu pauperum eleemosynis sæpe ab eo fuerint donati, & inter conuiuas pauperes ad mēsam eius consederint. Sed vt pontifici summo regem quoq; & sanguine & sanctitate clarissimum apponamus: Gallorum inquam regem Ludou. rex. Ludouicum inter diuos suo iure & merito relatum Blanchæ reginæ Hispanorū regibus genitæ filius, adduci nullo modo possum, vt credam, q̄ hæc ille mendicantiū claustra aut iussisset vnquā, aut certè ꝓbasset. Legitur eīm à matre sanctissima ita fuisse educatū, vt pluribꝰ ducētis pauperibus, qui in domo regia quotidie abūdè reficiebātur, in diebꝰ solēnibus antequā ipse comederet manu ꝓpria fercula ministraret: atq; singulis sabbatis eorū pedes proprijs manibus ablueret, detergeret, & oscularetur: quos deinde aucta eleemosyna donabat.

¶ Quare excogitare nequeo, quomodo institutū hoc, quo pauperes mēdicare vetātur (vt eius authores prætēdunt) de antiquitate cōmēdari possit. Imò verò hoc inter præcipua argumēto cōcutit, quod perinde atq; illud de reijciendis peregrinis, nouū cōmentum est: neq; Nouum. gētibus, neq; priscis Christianis vnquā cognitum. Quod si in legibus misericordiæ positum esset, patres iam diu ecclesiæ scriptū nobis dedissent. Hoc autē inter respondendum ad eas causas & rationes, quibus eius authores sententiam corroborant, congruentiùs tractabitur.

Quo rationes & causæ prohibendi pauperes mendicare, perpenduntur.

Capit. 12.

PRimum fundamentum, quo authores clausuræ huius mendicantium sententiam stabilire contendūt, est Deut. 15. verbum illud diuinum Deut. 15. omnino indigens & mendicus non erit inter vos: vt benedicat tibi Dominus in terra quam daturus est tibi in possessionem. Argumentum est quod S. Tho. 2. 2. q. 97. artic. 5. diluit, dicens, quòd illo præcepto legis nullus prohibetur mendicare: sed prohibetur diuitibus, ne tam tenaces sint, vt propter hoc aliqui egestatem mēdicare cogantur. Quod quidem respōsum est mente reponendum ad intelligenda quęcunq; alia, aut Ecclesiæ statuta, aut sanctorū decreta, quæ de hac re loquantur. Nusquā enim gentium pauperibus facta est cohibitio, ne mendicent: sed diuitibus præceptū est, ne sua credulitate pauperes mēdicare cogant. Adde quòd notio huius nominis, Mendicus, non eos pręcise cōprehendit (vt nonnulli existimant) qui ostiatim Mendicus. obambulant: sed quicūq; proprie dicitur mēdicus, qui adeò indiget, vt stipe & eleemosyna quotidiana viuat, tametsi domi eam recipiat. Pauper enim est qui propriū habet vnde ęgrè & miserè viuat: mendicus autē qui nihil proprium habet, sed ex alieno viuit. Mendicare nāq; nō solū est petere, sed recipere ea quæ vltro offeruntur. Hoc licèt no nadeò explicatè insinuet prȩter S. Tho. loco mō citato Chrysostomus, aut q̄cūq; ille fuit autor imperfecti, super illud Matth. cap. 5. Beati pauperes spiritu. Græcè enim inquit non habetur, pauperes, sed mendici. Verbo ergo illo non solum cōmonebatur populus vt nō essent postulantes mendici, sed neq; essent qui domibus inclusi, quotidianis eleemosynis & sportulis indigerēt. Quales modò hisce articulis instituuntur. Quare isti nō putent illud se præceptum hac ratione abunde complere. Neq; verò illud pręceptum erat, vt sub mortali (vt verba iacent) obligaret. Sed erat exhortatio ad charitatē, quę in quocunq; populo bene instituto florere deberet. Quam ob rem post exhortationem illam eodem capite subiūgitur, quòd pauperes nihilominus semper essent inter eos futuri. Quemadmodum in Euangelio, quantiscunq; nos Christus verbis misericordiā erudiuit, & ad eleemosynas animauit, quo nostram nobis tamen pectoris duritiem prænūciaret, pauperes (inquit) semper habebitis vobiscum. ¶ Asciscitur præ Argum. 2. terea in exēplum instituti huius, quod similes collectas instituit fieri apud Macedoniam & Galatiam. Quatum meminit & in epistola ad Roma. & in prima ad Corinth. At verò colle- Roma. 15. ctæ illæ, vt S. Thom. vtrobiq; interpretatur, 1. Cor. 16. alia longè ratiòne factæ sunt. Neq; verba Pauli interprete opus habent: adeò res est per seipsa perspicua. Non eīm collectiones illæ eleemosynarum fiebant in subsidium & suffragiū pauperum eiusdem, in qua fiebant, ciuitatis. Sed historia fuit: vt legitur in actis Apostolo- Act. 11. rum capit. 11. quòd Hierosolymam & circuniacētem Iudeam fames validissima peruaserat: & ideo missi sunt Paulus & Barnabas in Macedoniam & Achaiam, cùm ad prædicandum, tum etiam ad auxilia petenda pro Christianis qui erāt Hierosolymis & Iudææ: ijs pręsertim, qui prædicationi & cultui diuino operā dabāt. Et hoc est quod Paulus adumbrat ad Gal. 2. di Galat. 2. cens. Iacobus Cephas & Ioannes manus dederunt mihi & Barnabæ societatis, vt nos in gentes, ipsi autem in circuncisionem: tantùm vt pauperum memores essemus: quod etiam solicitus fui hoc ipsum facere. Quas quidem collectas Macedones & Galatæ per ipsos Apostolos miserunt Hierosolymam. Id quod attesta- Rom. 15. tur Apostolus. Roma. 15. dicens. Hinc igitur prosi-

proficiscor in Hierusalem ministrare sanctis. Probauerunt enim Macedonia & Achaia collectionem aliquã facere in pauperes sanctos qui sunt in Hierusalem. Placuit enim eis vt debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorũ participes sunt gentiles, debent & in carnalibus ministrare eis. Ecce quomodo collectę potissimùm erant in subsidium sanctorum qui discipuli erant Euangelij. Instar deinceps Macedoniæ persuadet Corinthijs scribens. De colle-

1. Cor. 16. ctis autem quæ fiunt in sanctos (eos, scilicet, q̃ sunt Hierosolymis) sicut ordinaui in Ecclesijs Galatiæ, ita & vos facite. Modum autem subdit Paulus, vt per vnã sabbati (scilicet per diem dominicam) vnusquisque vestrum apud se ponat, recondens quod ei bene placuerit, vt non cùm venero (scilicet ad importandum Hierosolymam) tunc collectę fiant. Non ergo eleemosynæ illæ, quo inhiberentur pauperes mendicare colligebantur. Id tamen aliud agẽs non tacitus præteribo, quòd in huius loci in-

Chrysost. terpretatione adnotat Chrysost. homilia. 43. nempe quòd huius instar deberet Christianus quicunque arculam domi, eo loco vbi orare solitus est, pauperibus dicare, in quã, perinde atque sacerdos sacrificium oblaturus manus prius lauat, ante orationem eleemosynam immitteret, vt sic mundus ad orationem accederet. Nam scriptum est. Date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.

3. Argumẽ. ¶ Tertium quod in confirmationẽ huius prætexitur est, ꝙ in primitiua Ecclesia non erant mendici ostiatim postulantes. Hoc autem in latissimum nos campum dicendi transmittit. Vbi multa sunt reputatione digna. Primum omnium (vt iam modò dicebam) nihil neque in actis Ecclesiæ, neq; apud quempiam sanctorum patrum legitur, vnde coniectari possimus, libertatem aliquam pauperibus fuisse ademptam exeundi mendicatum quocunq; libuisset. Secundò quòd tempore Christi salnatoris nostri fuerint pauperes mendicantes, ambigere nemo potest: cùm quòd turbam illam pauperum, claudorum, cæcorum alijsque morbis & languoribus laborantium, quam frequentissimam curauit: coniectura est ex his plurimùm fuisse mendicis, qui vicatim obambulant: tum, quòd illud consilium Christi

Luc. 14. Lucæ decimaquart. Cùm facis prandium aut cœnam noli vocare amicos tuos, &c. neque vicinos diuites: sed voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos: & beatus eris, planè de mendicantibus intelligendum videtur. Quòd ne quis cauilletur, illos in claustris tunc degere, videat quid statim sequitur in parabola illius hominis qui fecit cœnam magnam. Qui cùm inuitati venire recusarent, exite (inquit seruis) in plateas & vicos ciuitatis, neque id solùm, sed in vias & sepes: & pauperes & debiles, cæcos, claudos introducite huc. Solent enim mendici in huiusmodi locis ciuitatis, & in biuijs viarum sedere. Neque tempore tunc solùm Christi erant mendici: sed Augustinus tum alibi

August. sæpe, tum etiam sermone in secunda dominica aduentus testimonio est. Vbi Christianos largiores prædicans eleemosynas debere, subdit, quòd in sanctis solennitatibus secundum vires nostras abundantiùs erogemus; pauperes ante omnia frequentiùs ad conuiuium reuocemus. Loquitur profectò de mendicantibus: qui consueuerant in domos diuitum epulatum admitti. Adeò erat mendicitas seculo illo vsu & more celebris, vt Sanctus Thomas. 2. 2. quæstio. 187. etiam teste multi Christiani religionis & humilitatis causa, venditis possessionibus, & in pauperes distributis, ad illum se summiserint abiectissimum ordinem, vt legitur de diuo Alexio patricio Romano, & de Arsenio in vitis patrum. Et Hierony-

Hieronym. mus ad Oceanum de hoc etiam commendat Fabiolam, quòd optabat, diuitijs in pauperes effusis, stipe ipsa pauperum viuere. Neque profectò qui illud iam modò institutum vitæ susciperet adeò esset exprobandus, vt aliqui existimant. Sed tamen eo tantùm huius reminiscor, vt ostendam fuisse semper in Ecclesia postulantes mendicos. At non opus est in re non dubia vti testibus non necessarijs. Omniũ enim historiæ, quibus sanctorum patrum gesta memoriæ prodita sunt, attestantur semper in Ecclesia fuisse mendicos. Neque mendicantiũ religiones aliunde nomen hoc sibi cũ re ipsa vendicarunt.

Considera-tio. 3. ¶ Tertiam hîc tamen considerationem adiecerim, quod in primordio Ecclesiæ: nempe vsque ad tempora Gregorij & eo amplius, alia erat longeque diuersa religio, alia Christianorum erga pauperes pectora, alia instituta, alij denique in subsidium pauperum decreti prouentus, quàm iam modò sunt, vt possent pauperes postulandi molestia releuari. Asseritur ab huiusmodi articulorũ authoribus id quod

Clemens. in vita Clementis Papæ legitur: nempe quod singularum inopes regionum nominatim scriptos habebat: & quos baptismi sanctificatione mundauerat, non sinebat fieri mendicitati subiectos. Similia ferme possunt verba ex gestis Syluestri, Gregorij, Martini, omnium denique patrum illius temporis citare. At quomodo illi pauperes mendicare non finerent,

hoc

hoc animaduertant.Non eñ eos lege vetabãt.
prohibebant,arcebant,obſtruebant,ſed quo-
modo nõ ſinebant?Nominatim pauperes ſcri
ptos habebant,quibus ſportulas copioſè mit-
tebant,ne vlla illis mendicandi neceſsitas reſta
ret.Hac ſanctiſsima ratione ius illis mendicãdi
auferebant. Niſi iura huc accerſendo vniuerſa
moleſtus eſſem,quã id copioſè patefacere poſ
ſem.Sed qui titulũ interim de religioſis domi-
bus:& in decretalibus & in clemẽtinis cõſulta
uerit,planè intelliget,quãta prælatis cura pau
perum fuerit iniuncta,quàm anxiè & ſolicitè
ſacerdotes illi,vt veri patres,filiorum pauperũ
res procurabãt,adminiſtrabãt,proprijsq́; ſum
ptib⁹ fouebãt.¶ Sed prẹter peculiares cuiuſq;
eleemoſynas,ſtudium erat hoſpitalia diuerſi
generis vbicunq; locorũ erigere,vt eſt in.C.de
ſacroſan.eccl.l.ſancimus.quod & in iure cano-
nico.23.queſt.8.cap.tributũ.refertur.Erãt eñ
Diuerſa Hoſpitaliũ genera. Xenodochia,id eſt,hoſpitum pauperũ domus.
Orphanotrophia. Quod eſt orphanorũ rece-
ptacula.Ptochotrophia,vbi inopes & mendici
alebantur.Brephotrophia,putà ædes,quibus
infantes nutriebãt.Gerontocomia,ſcilicet vbi
ſenes & debiles ſuſtentabantur. Adeò tunc re
centis ſanguinis Chriſti virore Eccleſia rigata
benignitate & clementia in pauperes reflore-
bat,vt nulla potiùs alia ratione animos homi-
Lib.6.Eccleſiaſticæ hiſtoriẹ.c.19. num cõciliaret,cõtraheretq́; ad fidem Chriſti.
Vnde vt li.6.Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptũ eſt,
Iulianus ille apoſtata,qui Eccleſiæ apertũ bel-
lum indixit,hoc paganos ſummoperè exhor-
tabat,vt Xenodochia & pauperũ hoſpitia ex
truerent,dotarent,ditarentq́;,vt hac clemẽtia
Chriſtianis excellentes, paganos in Chriſtia-
niſmum properãtes poſſent in paganiſmo re
tinere.¶ Sed quid demũ exẽplo illius Eccleſiæ
pauperibus opitulari cõtendimus,ne poſtula-
re indigeãt? Quarta tunc pars omniũ fructuũ
& redituum Eccleſiæ decreta erat & deſtinata
alẽdis pauperib⁹:vt eſt in decreto Gelaſij can.
quatuor.12.q.2.&in decreto Simplicij.can.de
reditibus.& in cõcilio Toletano can.ſancimus
ibidem.Et tamen quantuncunq; tũc erat opti
mè pauperibus ſuccurſum, nuſquã legimus in
terdictũ eis fuiſſe poſtulare.Qua ergo ratione
in hoc modo ſeculo, quando dari nobis opta-
mus charitatẽ illius gentis prælatos illius æta-
tis,ſanctiones illius Eccleſię,prouentus deniq;
annuos pauperibus cõſtitutos, qua (inquam)
ratione adduci poſſumus,mẽdicos hac faculta
te libertateq; poſtulandi cohibere?¶ Coloniẽ
ſes,ad quorum prouincialem cõuentum(quia
nec papæ authoritate pollet,nec quicquã præ
ter iura communia de hac re propriè ſanciuit)
nihil reſpondeo, aut Hipreſes, aut Germani
vlli neutiquam Hiſpanis in hac re exẽplo eſſe
poſſunt.Nã prẹterquã,qđ(vt antea dicebam⁹)
multò ſunt magis policiti,ęraria publica habẽt
ampliſsima, vnde iuſta ſubſidia pauperibus
decernunt.vt in Colonienſibus atq; Hipreſi
bus ſtatutis habetur.Id quod de Venetis,Ge-
nuenſibus,multiſq; Italis fama eſt. Nos autẽ,
ſola mendicata pecunia,neſcio quo poſſumus
modo auxilia mendicis ſufficere , vt eos iure
mendicare cohibeamus:quantuncunque ſint
eleemoſynarum leges cõſultiſsimę.¶ Et,quod
omnium hìc ego plurimùm animo reputo,qui
legum huiuſmodi atq; ordinationum legitimi
ſunt latores,promulgatores, & exequutores,
nõ equidẽ ſeculares,ſed Eccleſiæ prælati ſunt,
& ſacerdotes . Vbi nam rogo paginæ ſacræ
quove fortè ſacrorum canonũ ſeculares huic
pauperũ muneri patroni deſignantur:aut vbi
non Eccleſię ſacerdotes & epiſcopi huic nego
tio,veluti pauperũ patres,deſtinenẽ?Quid ita:
quia ſacerdotes voluit Chriſtus(vt eius ait di-
ſcipulus Paulus) ab ſeculari ſolicitudine vaca-
re.Nã qui ſine vxore(inquit) eſt, ſolicitus eſt
quæ dñi ſunt,quomõ placeat Deo.Qui aũt cũ
vxore eſt,ſolicitus eſt,quæ ſunt mũdi,quomo
do placeat vxori:& diuiſus eſt.Quorſum hẹc?
Certè vt cõniueam,negotium hoc & pauperũ
curam diu non poſſe in manibus ſecularium,
quanta ſintcunq́; probitate & prudentia præ
diti,perdurare . Non ita Deus & eccleſia inſti-
tutum eſſe duxit.Sed ſtructuræ huius,quia ſpi
ritualis eſt,epiſcopi architecti eſſent, oporte-
ret populi munus eſt vt materiam ſyluãque
ſubminiſtret.Quoniã ſeculares vxores duxe-
runt,familiã habent, curis alijs negotiationi-
buſq́; & ſolicitudinibus complicantur.Vix ſe
ab illis extricare poſſunt, vt huiuſmodi miſe-
cordiæ officijs liberè vacare poſsint. Niſi ex-
pauperum eleemoſynis ſtipendia miniſtris ſta
tuantur,raros inuenias qui in officio perſeue-
rent.Atq; ita vſu contingere videmus,vt bo-
na eleemoſynarum parte,quæ miniſtris obue
nit,defraudentur pauperes.Sed ais prælati nõ
perinde atq; prædeceſſores,curam pauperum
gerunt.Fateor equidem: ſed ſperare non poſ-
ſum,vt ſeculares epiſcoporum vices fungen-
tes,reſarciant damna, ſatis (inquam) nego-
tio faciant, vt pauperes in clauſtris perpetuò
poſsint ſuſtineri.Qui modò negotium ſuſce-
perunt,quia proceres ſunt & præcipui homi-
nes,Chriſtianiſsimè inſtituti,rem poteruntin
tempus continuare: cùm tamen deinceps alij
atque alij in hac ſint prouincia ſucceſſuri:pro
labi ſubinde ac ſenſim cadere neceſſarium eſt.
¶ At

Peroratio. ¶ At vero, quo iam ad portum applicas, vela contraham, id quod in vniuersis, quę homines tentantes adoriuntur, maximum habet pondus, experientiā (inquam) in testimonium appello. Triennium ferme iam hæc eleemosyna rum ratio vsu & more seruatur. Quis nam inde in effectu fructus prouenerit, hoc tu prouidentissime Princeps fac certò scias. De hoc (quia non in iure, sed quod aiunt in facto posi tum est) nullam mihi volo haberi fidem. Tametsi quod ego hîc & audiēdo & videndo experior, ac proinde de alijs locis conijcio, multū huic negotio refragatur. Sed tu hoc, vt es ocu latissimus, da operam, vt fraude procul intelli gas. Primum an in turbis validorum mendicā tium quæ vrbibus magnę, depulsæ sunt, aliqui forsan legitimi pauperes promiscuè excesserint. Alterum quando nullum vicatim obambulantem mendicum conspicimus, vtrùm numerus pauperum in antiquis hospitalibus suc creuerit, ān verò aucta fuerint alia, quibus illi qui discurrebant recepti fuerint. Mox an sint Christiani homines qui querimonias spargāt, quòd non sint iam mendici qui ad eleemosynas extorquendas vim inferant. Nam in hac etiam re solitum erat regnum cœlorum vim pati. Deinde an eleemosynæ, quæ exactis vagabundis ademptæ sunt, incolis postulareque verecundantibus (is qui præcipuus in hac re habendus fuerat finis) integræ obueniant. An verò forsan nihilo illi, aut fortè paululo melius habeant: sed eleemosynarum summa quæ esse consueuerat, fuerit extenuata. Quod si rem prosperè succedere cognoueris. Nempe si eleemosynas nihilo minores, sed maiores multò fieri, si incolarum pauperum miserias, ærumnas, & calamitates, quibus grauiter com primuntur, auctis eleemosynis subleuari, curam adhibe, tuamque Principis authoritatem interpone, vt horum institutorum ratio procedat. Tunc verò quò Principis animum propendere conspexerimus, inclinabimus omnes. Illi parti applaudemus, suffragabimur, fauebimus. Id vniuersi tutabimur, prædicabimus, ad iutabimus. Sin verò rem deteriorari senseris, tunc satis fuerit, si studia illa & instituta eleemosynas conscribendi in auxilium & subsidiū pauperum incolarum, qui egestatem domi sustinent, retineamus, commendemus, &, vt prosperentur, summa ope nitamur. Nam illa Deo esse non possunt nisi probatissima & acceptissima. Cęteris verò mendicis ius relinqua tur postulādi. Nam quòd aliquis verè pauper publicas, quòd mendicauerit, pœnas luat, absit vt in Christianorum regno sub Christianissimo Principe audiamus. Illius enim prodi giosæ statuæ, cuius Daniel mysteriū interpretatus est, licèt caput aureum esset, & pectus argenteum, pedes verò abiectissimi (nempe partim ferrei, partim fictiles) tandem comminutis pedibus, corpus subinde ipsum ex pretiosis metallis corruit. Quid si ordo hic abiectissimus pauperum eleemosynarum meritis subli miores reipublicæ ordines sustentat. Quo de medio sublato, totum periclitetur corpus. At vereor, ne te iam prolixæ orationis tædere incipiat. Nam nescio quò impetus me longiùs quàm institueram, surripuerit. Tametsi quando nihil aliud qualequale obsequium hoc meū prestiterit, sunt tamen hîc nonnulla, quæ te legisse non pœnitebit ad præstantissimam hanc præclarissimamque misericordiæ virtutem comparandam. Etenim qui in tantam regnorū spē diuino numine & misericordia hac luce donatus es, quanta neminem secundum patrem, aut fortè pérquàm rarissimos, vnquā natura produxit, quibus nam alijs quàm misericordiæ potes officijs amplissima beneficia rependere? Nam & si velut in throno Dei, ita & in principis solio ambas consedere deceat, iustitiam & misericordiam: hæc tamen, perinde atque in Deo, maiori in rege splendore fulget. Sed vtraque, faxit Deus, efficias, vt qualē te inter mortales meritò tenere gaudemus, tali etiam esse loco inter diuos perpetuò videntes gratulemur. Dan. 2.

Vale.

SALMANTICÆ,
Apud Ioannem Baptistam à Terranoua.
M. D. LXX.

IHS
NOMINIS TVI LABORAMVS SVB TIMORE SANCTISSIMI

colorchecker CLASSIC

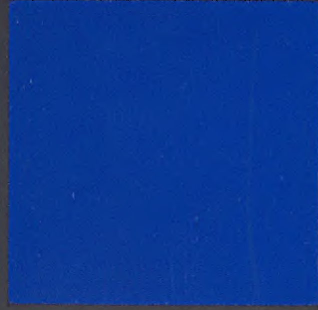

calibrite

mm